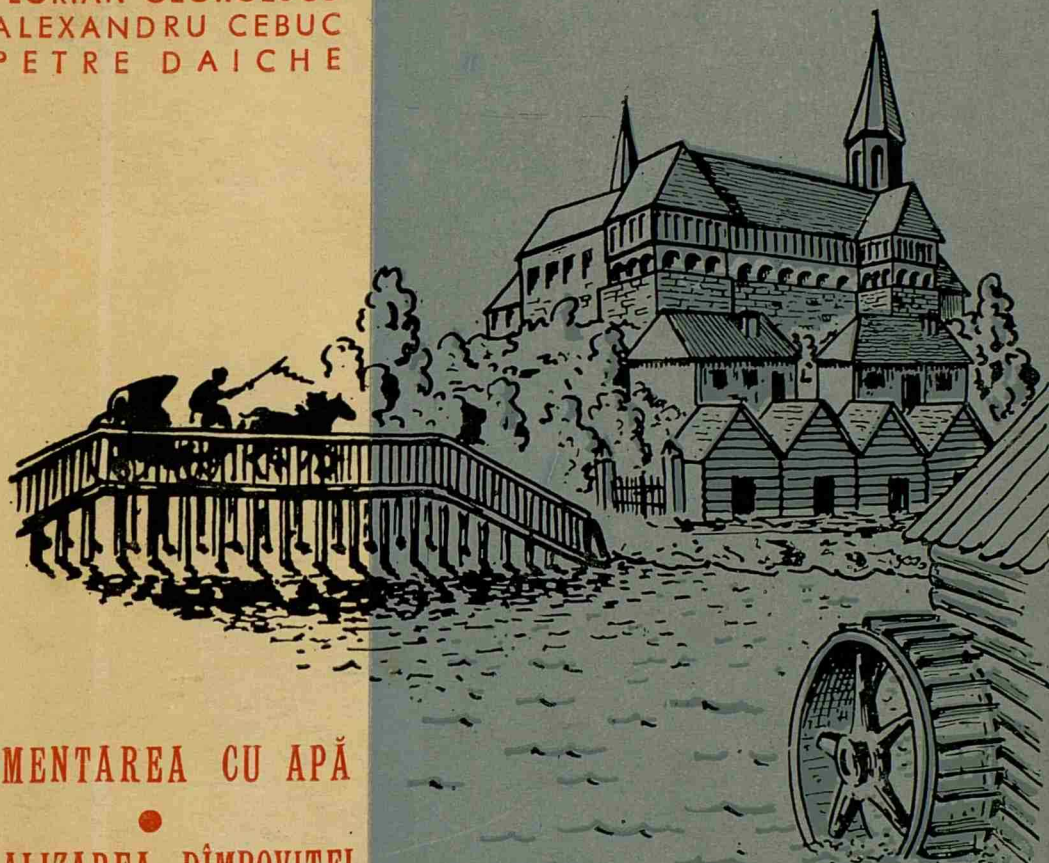

Probleme edilitare bucureștene

FLORIAN GEORGESCU
ALEXANDRU CEBUC
PETRE DAICHE

ALIMENTAREA CU APĂ

•
CANALIZAREA DÎMBOVIȚEI

•
ASANAREA LACURILOR
DIN NORDUL CAPITALEI

MUZEUL DE ISTORIE A ORAȘULUI BUCUREȘTI

www.digibuc.ro

Probleme edilitare bucureștene

1. ALIMENTAREA CU APĂ
★
2. CANALIZAREA DIMBOVIȚEI
★
3. ASANAREA LACURILOR
DIN NORDUL CAPITALEI

CAPITOLUL I

ALIMENTAREA CU APĂ A BUCUREȘTILOR

Alături de lumină și de aer, apa este un element indispensabil vieții și în primul rând omului, care nu poate trăi fără ea.

O dovadă grăitoare în ceea ce privește societatea omească, este faptul că, încă din cele mai vechi timpuri, așezările oamenilor erau situate numai pe malurile apelor sau în apropierea acestora.

Ca urmare a evoluției omului, a perfecționării uneltelor de producție și a experienței dobândite de-a lungul secolelor, acesta a căutat în permanență să-și ușureze efortul fizic necesar transportului apei la locuința sa, așezată în locuri mai ferite, la oarecare distanță de sursa acesteia. Așa au apărut primele canale, la început simple șanțuri. Mai târziu, din motive strategice, acestea erau acoperite.

În antichitate, îndată ce au ajuns să cunoască tehnica smălțuirii, oamenii au început să transporte și să distribuie apa în diferite așezări prin intermediul unor olane smălțuite. Astfel etruscii știau să capteze apele din izvoare, fenicienii construiau canale de aducțiune a acestora și tot ei i-au învățat pe cartaginezi tehnica construirii apeductelor.

Cît de prețuită era apa în antichitate ne-o arată în mod grăitor mitologia greacă, în care aceasta era privită ca ceva sfînt, interzicîndu-se spălarea rufelor cu apa de băut a fîntinilor.¹

Grecii foloseau pentru alimentarea cu apă a orașelor un sistem radial de apeducte. De obicei, apeductele se terminau

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *Din istoricul instalațiunilor tehnice ale Municipiului București*, II, Buc. 1936, p. 104.

în niște rezervoare principale, de unde apa trecea în altele secundare, iar de aici, prin conducte, ajungea în fântini, de la care se aprovizionau consumatorii.

Alimentarea cu apă a constituit o preocupare de seamă și pentru romani, care, în afara faptului că au construit o sumedenie de canale și apeducte, au introdus chiar și un procedeu de limpezire a apei, trecînd-o prin mai multe rezervoare de decantare.

Capitala imperiului, Roma, era alimentată atît din apa puțurilor, cît și din apele Tibrului. Construcțiunile destinate aprovizionării cu apă a orașului erau din piatră și în același timp acoperite, pentru a menține o temperatură constantă apei și a o feri de necurățenii. Serviciul de alimentare cu apă era foarte bine organizat, cuprinzînd arhitecți, inspectori, lucrători, împărțiți după specialități.

După cum se știe, prima grijă a romanilor în timpul campaniilor militare sau în provinciile și teritoriile cucerite, era de a organiza alimentarea cu apă a castrelor și a orașelor.

Așa s-a întîmplat și cu teritoriul Daciei, unde s-au efectuat numeroase asemenea lucrări. Istoricul Xenopol relatează că, la porunca împăratului Adrian, Cneius Papirius Aelianus a adus apă la Sarmizegetusa, iar Apulum (Alba Iulia) avea băi publice alimentate cu apă din apeductul orașului.

Și în ruinele dezgropate ale cetăților grecești de pe malul Mării Negre au fost descoperite multe asemenea instalații. De pildă, la Histria au fost găsite numeroase conducte de piatră, care aduceau apa de pe dealurile din apropiere.

În perioada orînduirii feudale, asemenea preocupări în cadrul dezvoltării interne a orașelor au dispărut aproape cu totul, ca urmare în primul rînd a modului de producție închis, a politicii duse de feudali în cadrul proprietăților lor.

Măsuri mai de seamă pentru alimentarea cu apă a orașelor întîlnim abia în secolul al XIX-lea, și aceasta odată cu introducerea pe scară tot mai largă a mașinilor cu aburi, cu ajutorul cărora apa era pompată pe conducte, fie din rîuri, fie din puțuri săpate la mari adîncimi.

Primele acțiuni și instalații moderne pentru filtrarea apei apar abia la începutul secolului al XIX-lea, în orașul Londra.

Problema introducerii unor sisteme mai complexe pentru alimentarea cu apă a orașelor a preocupat municipalitățile din

majoritatea orașelor mari ale Europei. Astfel, Parisul, în 1809, în urma construirii canalului Orenoc, dispunea de o cantitate de 12.000 m.c. de apă, iar în 1864 avea o cantitate de 350.000 m.c. pe zi pentru o populație de 2.000.000 locuitori. Viena a început lucrările de alimentare cu apă abia în 1841, iar Berlinul a fost alimentat cu apă potabilă pentru prima dată în 1856, apa fiind luată direct din lacurile Spreei.

* * *

Alimentarea cu apă a Bucureștilor, capitala Țării Românești, a cunoscut în general aceleași etape pe care le întâlnim în evoluția sistemelor de alimentare a majorității orașelor mari ale Europei.

Slaba preocupare a autorităților administrative și a statului față de alimentarea cu apă a orașelor, inclusiv a orașului București, o întâlnim în tot decursul orînduirii feudale și în special pînă către finele secolului al XVIII-lea. Veacuri de-a rîndul populația Bucureștilor se aproviziona cu apă din Dîmbovița și afluenții ei : Dîmbovicioara, Gîrlîța și Bucureștioara, sau din puțurile săpate în diferite părți ale capitalei.

O excepție a constituit-o Curtea veche, unde săpăturile arheologice efectuate în 1953 au descoperit o conductă de apă de izvor precum și „visteria apelor“, care asigura alimentarea cu apă a Curții vechi.¹

Cu toate acestea, Dîmbovița a continuat să fie pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, principala sursă de alimentare cu apă a Bucureștilor.

Mulți dintre călătorii străini care au trecut prin București au avut cuvinte de laudă pentru calitatea apei sale de băut.

Faptul că, începînd de la izvoare, râul Dîmbovița își purta undele printr-o regiune muntoasă și deluroasă, iar apoi, în preajma Bucureștilor, printr-o zonă cu multe păduri, făcea ca apa ei să fie bună de consumat. Pe vremuri nu lipseau nici versurile închinete Dîmboviței care, puse pe muzică, erau fredonate pe străzile orașului.

¹ *Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice.* Buc., 1959, p. 158—159.

Sus din munte curge-n vale
Apa dintr-un mic izvor,
Care șerpuind prin zare
Murmură încetisor :

— Dîmboviță, apă dulce,
Cine-o bea, nu se mai duce !

Vremea trece, apa curge,
Nu mai vine ce-a trecut,
Dar ăst rîu a fost și este
Și va fi în veci plăcut :

— Dîmboviță, apă dulce,
Cine-o bea, nu se mai duce !

Dîmboviță, undă dulce,
Undă cu cerescul dar,
Cine te-a gustat vreodată
Va să plece în zadar :

— Dîmboviță, apă dulce,
Cine-o bea, nu se mai duce !

— Rîulețe ! După tine
Simț departe mare dor,
Faci ca patria să-și uite
Un străin și călător :

— Dîmboviță, apă dulce,
Cine-o bea, nu se mai duce !

— Rîu cu unda ta cea dulce
Cu dreptate lăudat,
Tu pe matca-ți nisipoasă
Murmuri neîncetat :

— Dîmboviță, apă dulce,
Cine-o bea, nu se mai duce ! ¹

Rîul Dîmboviță, pe ale cărui maluri s-au așezat din cele mai vechi timpuri oamenii, a constituit, așadar, o sursă de alimentare cu apă a acestora, atît pentru băut cît și pentru trebuințele gospodărești. Desigur, apa Dîmboviței, la trecerea

¹ Versurile, aparținînd lui Enric Winterhalder, iar muzica lui Jean Wachmann, au fost publicate în *Albumul României*, Buc. 1859. Refrenul „Dîmboviță, apă dulce, Cine-o bea, nu se mai duce“ a fost desigur împrumutat de Winterhalder din folclorul bucureștean, deoarece aceste versuri sînt consemnate încă de pe la 1780 de călătorul armean Hugas Ingigian, cf. Paul Cernovodeanu, *Istoria Bucureștilor prin călătorii străini*, vol. II, Buc. 1958, p. 276 (mss. dactilografiat în biblioteca Muzeului de istorie a orașului București).

ei prin oraș, nu întrunea — mai ales o dată cu înmulțirea construcțiilor pe malurile sale — condițiile cerute unei ape potabile. În parte, calitățile potabile ale ei erau ameliorate prin limpezirea în putini, unde apa era „bătută“ cu piatră acră.

* * *

Din veacul al XVII-lea încep să se ivească „distribuitorii“ de apă — „aparii“ sau sacagii¹ — care împart, contra plată, locuitorilor apa luată cu sacalele din Dîmbovița. Pe lângă aceasta bucureștenii mai foloseau apa puțurilor săpate în curți și ogrăzi sau pe la răspîntiile ulițelor, folosind adeseori și ca puncte de orientare.

Referitor la puțuri, altă sursă importantă de alimentare cu apă, relatările călătorilor străini sînt contradictorii. Astfel, călătorul rus Vișenski, care a vizitat Bucureștii la începutul sec. al XVIII-lea constată multe puțuri în oraș, atît în curțile locuitorilor cît și pe ulițe². Anton Maria del Chiaro, care a stat o vreme îndelungată la curtea domnitorului Constantin Brîncoveanu, vorbește în însemnările sale de lipsa fîntînilor și de numărul mic al puțurilor, a căror apă nu era tocmai bună³. Așa se și explică de ce mulți locuitori erau nevoiți să utilizeze apa Dîmboviței pentru băut.

Cele mai vechi puțuri din București, cunoscute pînă astăzi, aparțin veacului al XVII-lea. Ele sînt : puțul Calicilor, amintit la 1668 și 1672 în mahalaua cu același nume⁴; puțul Turcului, la 1669, lângă locul numit „Precupeți“⁵ și puțul lui Iorga, starostele de negustori, la 1674⁶. Majoritatea puțurilor

¹ „Aparii“ sînt pomeniți în documente, la București, pentru întia oară la 1 iunie 1695 (Acad. R.S.R., LVII/44).

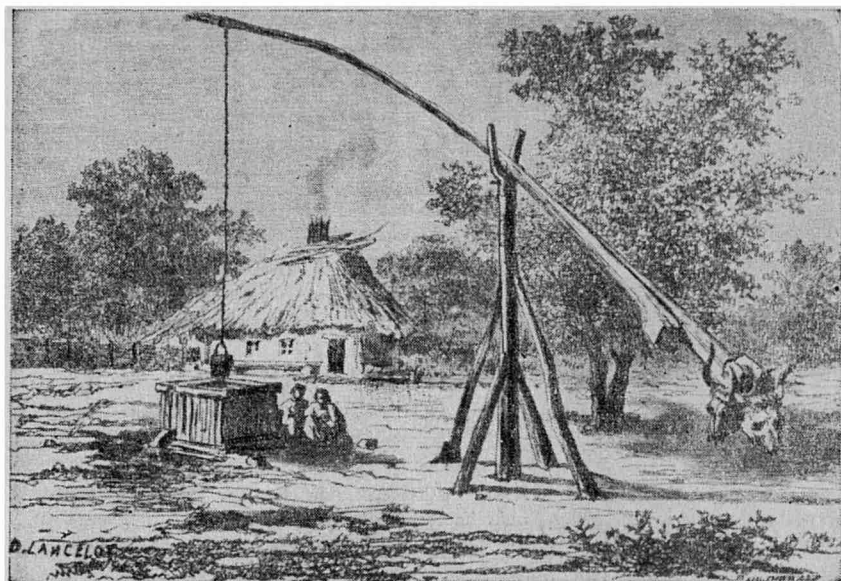
² G. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, Buc., 1947, p. 86, v. și N. Stoicescu, *Despre aprovizionarea cu apă a orașului București pînă la jumătatea sec. al XIX-lea*, în Studii XVI (1963) nr. 4, p. 904.

³ Anton Maria del Chiaro, *Revoluțiile Valahiei*, (trad. de S. Cristian), Iași, 1929, p. 7.

⁴ George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București. (1594—1821)*, Buc., 1961, p. 137—139, nr. 59 și Arh. St., Buc., *Suluri*, 5. P. Cernovodeanu și N. Vătămănu, *Considerații asupra „calicilor“ bucureșteni în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea. Citeva identificări topografice legate de așezările lor în Materiale de istorie și muzeografie*, III, Buc., 1965, p. 28—29 (Vezi și harta de la p. 33).

⁵ Academia R.S.R., mss. 405, f. 23 v-24.

⁶ *Ibidem* LXXIV/6.

Puț la marginea Bucureștilor. (După Lancelot)

ce apar în București la sfârșitul veacului al XVII-lea și în cursul celui de al XVIII-lea se păstrează pînă tîrziu, fiind amintite în tot cursul perioadei regulamentare, ca, de pildă, puțul obștesc din mahalaua Oțetari¹, puțul Băii din ulița Serban Vodă², puțurile de la hanul Sf. Gheorghe-Nou, din mahalalele Dichiu și cișmeaua Mavrogheni, din Cîmpul Moșilor³.

Cu toate acestea, grosul populației era aprovizionat tot de sacagii, constituiți într-un corp aparte, care luau apa din mai multe vaduri ale Dîmboviței, dintre care cele mai cunoscute erau „Vadul sacagiilor“, vadul de la mănăstirea Sf. Ioan și vadul de la mănăstirea Sf. Ecaterina.

Despre vadul de la mănăstirea Sf. Ioan se vorbește în plîngerea marelui vornic Mihail Ghica, din 1834. Acesta se jeluia împotriva egumenului mănăstirii, care, „astupînd vadul

¹ Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 256 1834.

² *Ibidem*, dos. 301 1835.

³ *Ibidem*, *Ministerul Lucrărilor Publice*, dos. 76 1844 etc.

cel vechiu al sacagiilor, ce era de mulți ani și prin hotărâri domnești întemeiat, au deschis alt vad în dreptul ferestrelor caselor sale fără nici un temeiu“. Vornicul se plîngea că deschiderea acestui vad îi pricinuie „o vătămare foarte simțitoare cu scurgerea apei, care se întinde pînă la temeliiile zidurilor, precum și o nesuferită supărare cu neincetatul zgomot al sacagiilor“¹.

La 1841, Ilias Manahim Coen, negustor din mahalaua Sf. Ecaterina, cu casa lîngă Dîmbovița, „după ce a făcut împrejmuirea curții sale de zid, apoi a astupat cu îngrădire de parmalic, vadul de apă ce de nepomeniți ani l-au avut“ așa cum se arată într-un document. În urma reclamației mahalagiilor, Sfatul orășenesc a dărîmat împrejmuirea în dreptul vadului, lăsînd locul liber. Dar Coen a îngrădit din nou vadul. La o nouă reclamație, însuși prezidentul Sfatului cu „mădulariile“, au mers la fața locului și cercetînd cele arătate de reclamânți, a ajuns la încheierea că „acel vad este trebuincios și rău s-a închis de către acel proprietar, întemeindu-se fostele „mădulare“ ce compunea Sfatul în anul trecut la închiderea lui, după arătarea ce le-au făcut Petrache Bilcescu, fostul deputat la acea mahala, și care arătare s-a găsit acum fără nici un temeiu și că spre îndreptarea neorînduiei s-a și făcut poftire din partea Sfatului către Agie, ca să îndatoreze pe pomenitul proprietar Ilias Coen a-și rădica parmalicul ce a făcut dinaintea vadului Dîmboviței și a rămînea slobod ca pîntre parmalicul podului Dîmboviței și zidul împrejmuirii curții aceluia să poată mahalaua a-și înlesni trebuința luării apei din Dîmbovița“. Cu toată dreptatea evidentă a mahalagiilor, domnul țării Gheorghe Bibescu, pîrtinitor și ocrotitor al intereselor marii negustorimi, le respinge pretențiile și dă următoarea poruncă : „fiind adevărată plîngerea lui Koen (!) că prin siluirea Sfatului s-a închis acel vad, cu dreptate este a să despăgubi jeluitorul de către aceia care i-au adus acea silă și Departamentul va stărui spre îndestulare, raportîndu-ne de punerea în lucrare aceștii porunci a noastre, iar vadul să va

¹ Arh. St., Buc., *Administrative vechi. Vornicia din Lăuntru*, dos. 3667/1834 (*Jalba vornicului Mihaîl Ghica în pricina vadului sacagiilor ce s-au deschis în dreptul caselor dumisale*) f. 10—11 v ; mai vezi și *Ibidem, Municipiul București*, dos. 891 1840. (*Vadul sacagiilor de linga baia mănăstirii Sf. Ioan Vechi*).

deschide“¹. În anul 1830 unii sacagii din București se jeluiau Divanului de „starea proastă întru care se află vadul cel mai trebuincios al Politiei“², „care este între hanul lui Manuc i casa unui neguțător Ioan Califarov, pă care toate sacalele boierești, neguțătoarești ale noastre să slujesc luînd apă, mai virtos cînd să întîmplă iangînuri (focuri) în Politie. Din pricina relui stări a acestui vad mai pă toate zilele ni să prăpădesc caii, cum și telegarii boierești, a să mai drege după cum pînă acum, cu nuele i podini, iarăși întru zadar va fi“. Divanul constată că într-adevăr vadul se afla într-o stare foarte rea, „din pricină că nefiind nici podină, nici cu caldarîm, s-au frămîntat pămîntul și s-au adîncit în jos, făcîndu-să ca o groapă și cu mare necaz pogoară și urcă sacagiii și cei care vin la apă, mai ales pă vreme rea“³.

Marin ceaușul — delegat al divanului — a măsurat locul în stînji păturați și a chibzuit „cheltuiala facerii caldarîmului lei 3.160“⁴. Divanul a propus ca suma să fie plătită din banii „ce se strîng pentru slobozirea prăvăliilor dă angarale“, iar generalul Kiseleff a cerut — cu această ocazie — să i se indice numărul sacagiilor care coborau la Dîmbovița în dreptul hanului lui Manuc. Agia a înaintat atunci o foaie cu toți sacagii din București, al căror număr se ridica la 136 (printre care Ion Motomanca, Constantin Ciușcă, Marin Cioban, Dumitru Zmeu, Stan Cioclu, Ghiorghe Țigănilă, Niță Gurălargă, Tudor Bețivu, Niculae Gîngav, Tănasă Buzat, Ion Chioru, Sandu Șchiopu, Petre Gușat etc.)⁵.

În anul 1842 sacagiii erau datori să se înscrie în condica corporațiilor și să dea ajutor la stingerea incendiilor, alergînd la locul dezastrului cu sacalele pline cu apă. Dintre toți sacagiii din oraș, au fost aleși 60 de sacagii ai Sfatului care — în schimbul scutirii de capitație și a unei simbrii de 10 lei pe

¹ Alte amănunte în legătură cu această problemă, a se vedea la D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, partea a II-a, p. 127—130.

² Adică „Vadul sacagiilor“ cel vechi, întilnit încă din veacul al XVII-lea.

³ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II, p. 122—124.

⁴ Lucrarea a fost executată de arhitectul Hartl, avînd drept chezaș pe baronul Ștefan Meitani, după contractul încheiat cu Sfatul orașului la 16 aprilie 1831 (*Ibidem*, p. 124—126).

⁵ *Ibidem*, p. 124.

Lună — aveau sarcina aducerii apei pentru arestații de la Agie, pentru udatul Podului Mogoșoaiei, al șoselei Kiseleff etc. ¹.

În „orînduiala sacagiilor“ din 12 august 1842 se prevedea că „slobod este fieștecare a să neguțători cu vînzarea apei în Capitală cu prețul ce să va putea învoi cu doritorii, lăsînd acest preț a-l hotărî concurența“ ², de unde reiese clar lăsarea consumatorilor de către autorități la bunul plac al speculanților, cu produsul cel mai necesar al vieții, apa.

Un document din 26 aprilie 1747 ³ vorbește despre încercarea de a se construi o fîntină sub dealul Mitropoliei : „Către aceasta vă facem în știre, pentru că vrînd răposatul Vlădica Daniil să aducă o fântână din livade, aici supt Mitropolie, și găsindu-se meșter fîntinar, un Matei Ungurul, s-au fost tocmit cu frăția și i-au dat pînă la 7 pungi de bani“ ⁴.

Datorită faptului că apele râului Dîmbovița începeau a fi din ce în ce mai pline de necurățenii, s-a pus problema construirii unor cișmele în București, cu apă adusă din partea de nord a orașului. Astfel, Alexandru Ipsilanti este primul domn care se preocupă ⁵ de aducerea apei în București. El înființează două cișmele : „Am pus Domnia mea de s-au alcătuitu aici în orașulu București, două fîntini, una în Tîrgulu din lăuntru, pe ulița ce se zice din Boiangii, și alta pe Podu Mogoșoaiei, la mahalaua s-tei mănăstiri Sărindar, însă cu apă din izvoare adusă din depărtare cu mare cheltuială, spre a se adăpa obștea cu apă curată și limpede, mai alesu în vremi zlotoase, cîndu gîrla Dîmboviții trecătoare printr-acestu orașu curge turbure și cu multe necurățenii... am orînduitu Domnia mea pe Dumitru Căp. Suiulgi Bașa, ca să fie purtător de grijă... și i-am orînduitu Domnia mea... pe lună cîte taleri 60...“ ⁶

Domnii fanarioți de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea puneau să li se aducă apa de băut în „foale și'n sacale“, unii de la Pantelimon, alții de la Filaret ⁷. Populația se folosea însă de

¹ Cantor de avis și comersu, 1842, nr. 63 (15 august), p. 251—252.

² Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 321/1835, f. 84.

³ George Potra, *op. cit.*, p. 384.

⁴ *Ibidem*.

⁵ La 1 octombrie 1779.

⁶ V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. I, p. 120 ; G. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, p. 426 ; N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, p. 155. 1899, p. 155.

⁷ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 310.

cișmelele din oraș, pentru care vădea un interes din ce în ce mai mare. Domnul Mihail Suțu, prin cartea sa din 3 noiembrie 1784, întărește actul dat de Alexandru Ipsilanti¹, iar la 13 august 1785², poruncește marilor boieri să se tocmească cu Suiulgi-Bașa să aducă apă din afara orașului pînă la capul Podului Mogoșoaiei³.

Pentru întreținerea cișmelelor ce se alimentau cu apă de la Crețulești, Crevedia și Giulești, Nicolae Vodă Mavrogheni (1786—1789) a dat veniturile ce se obțineau din vînzarea „oeritului, dijmăritului și vinăriciului, mai adăugînd și 15 scutelnici“⁴. În același scop, el înființează „casa cișmelelor“, în București⁵.

Nicolae Vodă Mavrogheni a continuat acțiunea de captare a apei, poruncind construirea mai multor conducte colectate la casa apelor, de lîngă cotitoria lui, care aveau menirea să alimenteze havuzurile făurite tot de dînsul în apropiere, unde era locul de plimbare a bucureștenilor, la capătul Podului Mogoșoaiei⁶.

Sporirea cantității de apă potabilă din București, prin captarea de noi izvoare, a prilejuit domnului Alexandru Moruzi (1793—1796) acordarea către cîțiva mari boieri a unor noi privilegii pentru cișmele, al căror număr se ridica, la 23 iulie 1795, la 12 curgătoare și 6 necurgătoare⁷.

¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, II, p. 503.

² George Potra, *op. cit.*, p. 537.

³ „Prin luminat pitacu înălțimii tale ni să poruncește ca adunîndu-ne cu toții la un loc, sa facem socoteala de banii ce sînt trebuincioși a să cheltui pentru aducerea apelor și facerea cișmelelor în orașu Bucureștilor. Și să aratăm de unde să găsește cu cale de către noi a sa orîndui să sa dea, și fieșcare breaslă cite cit... Iar cea mai de trebuință este de a să face așezămînt cu suiulgiu pentru adusul apii pînă la marginea Bucureștilor, deosebit de împărțirea ei unde și unde să cuvine a să da pentru folosul obștii, ca sa vaza și să stie (de) maria ta“ (George Potra, *op. cit.*, p. 537).

⁴ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 310 ; D. Leonida și N. Caramfil, *op. cit.*, p. 116 ; Gazeta Municipala, IX, nr. 410, 11 febr. 1940, p. 1.

⁵ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 310.

⁶ Nicolae Mavrogheni a ridicat la palatul său de lîngă „Izvoare“ un „chioșc cu odăi“ și un „havuz“ unde pot ajunge toți locuitorii Politiei... și-și fac priveala lor (doc. inv. nr. 72.921 din 2 dec. 1786 la Muzeul de istorie a orașului București).

⁷ V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. V, p. 399—400.

La 20 iulie 1797, Alexandru Ipsilanti se ocupă din nou de aducerea apei în oraș, acordând vornicului Ion Florescu permisiunea de a capta izvoare noi, tot de acolo de unde au fost captate și sub Alexandru Moruzi, statornicind, ca răsplată, să i se dea o măsură și jumătate de apă, cu condiția „ca cișmeaua ce va face Florescu să răspundă la stradă, ca să fie folositoare și norodului“¹.

În scrierile sale, Zilot Românul, ultimul cronicar din vremea fanarioților, inspirat de această „minune“ (captarea, aducerea și distribuirea apei prin cișmele), scrie următoarele versuri :

O iscusință a oamenirei !
Ea firești lipse poate a'mplini,
Eata de față 'mpotriva firei
Din sec parete apă sbucni.

Bea deci și spal'te fără sfială,
Spre ori-ce treabă a lua poți ;
Caci, cu cit curge, are croială,
Cu atit mai multă a da la toți².

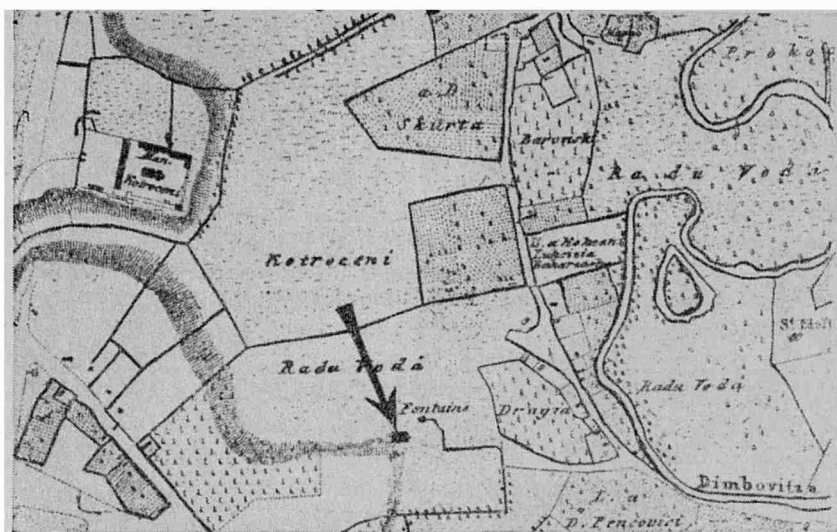
Îngrijitorul cișmelelor bucureștene, „Ceșmegii-Bașa“, locuind pe o uliță din mahalaua Șipotului, în apropierea viitoarei grădini a Cișmigiului, era dator să vegheze la buna lor funcționare și să poarte de grijă în permanență la nevoile de reparații, frecvente în aceea epocă. Într-un contract încheiat de divan cu Necula, Constantin și Paraschiva, toți trei „mai-mari bașa“ (conducători ai breslelor de constructori : tâmplari, dulgheri, zidari etc.), la 20 mai 1811, se înșiră toate cișmelele din București³ și se arată pe larg cum se proceda la repararea lor⁴. Printre alte cișmele mai însemnate amintim pe cele de

¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 132.

² G. I. Ionnescu-Gion, *op. cit.*, p. 428.

³ În total 17 : la choșcul domnului Mavrogheni, la biserica Albă pe Podul Mogoșoaiiei, la metohul Episcopiei de Rîmnic, la curtea vistierului Filipescu, la vornicul Isac Ralet, la vorniceasa Catinca Greceanu, la vistierul Ioan Moshu, la vornicul Cimpineanu, la mănăstirea Colții, la banul Costache Ghica, la vornicul Grigore Ghica, la mănăstirea Sf. Sava, la vorniceasca Zmaranda Filipescu, la vornicul Ștefan Vacarescu, la banul Racoviță și două la Țirgu de Afară (cf. I. Cojocaru, *Documente privitoare la economia Țării Românești*, vol. I, București, 1958, p. 112, nr. 38.

⁴ *Ibidem*, p. 111—112, nr. 38.

O parte din planul Borroczyn, cu fântina de la Radu Vodă

la Filaret¹ sau pe aceea de pe locul mănăstirii Radu Vodă la poalele mănăstirii Cotroceni, la care s-a construit un chioșc numit al Brîncoveanului².

Astfel, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, parte din străzile Bucureștilor aveau cișmele, care primeau și distribuiau apă de izvor din valea Crevediei, de la Crețulești și din Giulești. Dar Dimbovița continua să reprezinte mai departe sursa cea mai importantă de alimentare cu apă a orașului.

Cișmelele erau instalate, în primul rînd, pe străzile principale, din centrul orașului (Tirgul din Năuntru), ca și pe Podul Mogoșoaiei. După multe stăruințe au fost puse cișmele și pe străzile „Batiștea, Răzvan și Biserica cu Sfinți”³.

În jurul anului 1789 sint menționate în București 17 fîntini cu apă bună de băut⁴. În timpul epidemiei de ciumă din

¹ N. Vătămanu, *Fîntina de la Filaret* în „Glasul bisericii”, XX (1961), nr. 3—4, p. 361—367.

² N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Buc., 1961, p. 151—152. Vezi și D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, p. 116—117.

³ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 311.

⁴ *Ibidem*.

1796, cînd curtea lui Moruzi se retrăsese la Cotroceni, beizadelele Dumitru, Nicolae și Gheorghe, feciorii domnului, făceau plimbări prin pădurea mănăstirii. Într-o zi, ei au zărit un izvor cu apă foarte bună. Domnul, văzînd acest lucru, a dat un hrisov prin care izvorul primea denumirea de „Cișmeua Beizadelor”¹.

La 18 decembrie 1804, domnul Constantin Alexandru Ipsilanti numea, în locul lui Dumitru Suiulgi-Bașa, pe care l-am amintit mai înainte și care murise, pe fiii săi Stoian și Petre²:

„Fiindcă pentru purtarea de grijă i pentru meremetu și curățitul atît a celor două cișmele ce mai dinainte sînt făcute din domnia mării sale părintelui domniei mele, una înăuntru tîrgului la Boiangii și alta pã Podul Mogoșoi în mahalaua mănăstirii Sărindaru, care au izvorul lor din apele ot Giulești, cît și pentru celelalte cișmele din București ce în urmă s-au mai făcut care au izvorul lor din apele ot Crețulești, am făcut domnia mea Suiulgi-Bașa pe Stoian și Petre, în locul tatălui lor Dumitru, ce au muritu”³. Iar mai departe, în același document, se menționează faptul că aceștia aveau a primi „cîte taleri șazeci pã lună și deosebit, pentru cheltuiala și purtarea de grijă a fîntînilor noaã ce în urmă s-au făcut, să aibã pe lună cîte taleri doaã sute iarășî din venitu cișmelilor, cum și șase liude streini nedajnici. Și pentru dăpãrtarea locului dã la mataca apelor, știind trebuința ce are dã ajutor, am orînduit domnia mea cinci fîntînari i un lemnar, doi zidari, un ulier și un olangiu scutiți. Așîderea și pentru doaã cișmele ce s-au scos tot din apele ot Crețulești la Tîrgul de Afarã pentru cheltuiala și îngrijirea și acestor cișmele de a să ținea totdeauna în stare bunã încã dã la leat 1796 de cînd s-au făcut”...⁴ În septembrie 1809 se aducea în fața divanului o anafora a vorniciei obștirilor, în care se arãta cã Stoian Suiulgi-Bașa voia sã se lepede de această slujbã datoritã faptului cã nu primise leafa de trei ani de zile⁵.

Divanul nu i-a primit demisia, ci a scris vorniciei, „ca cu orice chip sã-l îndatoreascã de a îngriji de reparațiunea tutu-

¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, V, p. 405.

² George Potra, *op. cit.*, p. 652—653.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ V. A. Urechia, *op. cit.*, IX, p. 605—607.

ror cișmelelor, fără de a cere sau aștepta de la divan vre-un deosebit ajutor, afară de ceea ce se coprinde în hrisov“¹.

Serviciul apelor pentru București ajunge în anii 1811—1812 la o însemnătate destul de mare, lucru dovedit de faptul că la 5 august 1811 aflăm ca epistat al cișmelelor pe însăși Beizadea Constantin Caragea.

S-a început repararea cișmelelor și conductelor apelor aduse de la Ciocănești și Crevedia „cale de 5¹/₂ ore depărtare de București, dar aceasta se facea cu anevoie, căci nici în mai 1812 nu era terminată, „din cauză că Vornicia obștirilor nu are bani și întârzie a da suma convenită Suiulgiului, cu toată stăruința pusă de epistatul apelor beizadea Costache Caragea“².

Dat fiind că problema financiară n-a fost rezolvată în cursul anului 1811 și nici măcar la începutul lui 1812, nu se mai ocupa nimeni de problema întreținerii cișmelelor.

În această situație, Divanul s-a văzut nevoit a încheia un contract cu „mairar-bașii“ pentru întreținerea cișmelelor din oraș, „și vrînd cu dinadinsul a aduce curgerea tuturor cișmelilor în starea lor, spre a nu pătîmi o politie ca aceasta de trebuincioasa apă, mai virtos cei dăpărtați de Dîmbovița au voit a însărcina cu aceasta tot pe Stoe, ce au fost pînă acum Suiolgi-Bașă. Dar neprimind cu nici un mijloc a mai avea asupra-i purtarea de grijă a cișmelilor, aflîndu-să cu patimă de boală, precum nici alt nimenea negăsindu-să, după cercetarea ce s-au făcut ne-am găsit noi, Necola Meimar-Bașa, i Constandi proin Meimar-Bașa și Paraschiva Meimar-Bașa, avînd tot fel dă știință al acestui meșteșug. Și de a noastră bună voie ne-am legat, însărcinîndu-ne cu toată treaba și îngrijirea cișmelilor“³. Contraccii îngrijirii și reparării cișmelelor puneau în contract și o serie de condiții vorniciei obștirilor : „este de trebuință dă o multă cheltuială a să pune acum îndată la destuparea drumului apelor ce urmează dă la Crevedia i Ciocănești, unde este matca apelor, și pînă aci, în București, cu cumpăratu din nou a materialurilor celor trebuincioase i lucrul meșterilor și alte cheltuieli, precum și aici în București dă la o cișmea pînă la alta, pentru toate dar aceste

¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, IX, p. 605.

² *Ibidem.* p. 606.

³ T. G. Bulat, *Cișmelele din București la 1811* în Arh. Basarabiei, IX, 1937, nr. 1—4, p. 132.

cheltuieli, să ni se dea acum înainte taleri 24.000 și noi cu acești bani să avem a le săvârși toate)¹. În afara acestei sume, ei mai primeau lunar 400 taleri, timp de 15 ani².

Prin acest contract, cei trei „cișmegii“ se angajau ca în intervalul dintre lunile mai-octombrie 1811 să termine cele 17 cișmele din oraș și să le îngrijească în continuare 15 ani.

Deoarece Dimbovița era mai departe principala sursă de alimentare cu apă a populației, divanul purta de grijă ca pe malurile râului să se păstreze în bună stare vadurile de unde locuitorii și sacagiii se aprovizionau cu apă. Sint cunoscute, în această perioadă, vadul din dreptul „Curții vechi“ și vadul de la Scărișoara, care „a fost încălcat de vornicul Manolache Lahovari, de nu mai pot mahalagiii a se folosi de el spre a lua apă din Dimbovița“³, fapt ce a dat naștere la un proces în aprilie 1811. La 28 mai 1811, divanul dă poruncă scrisă lui Manolache Lahovari să înapoieze vadul în folosința mahalagiilor⁴.

Măsurile de întreținere a cursului Dimboviței, în vederea asigurării alimentării cu apă a orașului și a unor lucrări înălăuntrul sau în afara sa, au stat permanent în atenția organelor administrative ale Bucureștilor. Agia se îngrijea îndeaproape ca populația să se poată aproviziona cu apă din râu, amenajând în acest scop locuri anume : „și alătura scară pentru pogorît cu piciorul la Dimbovița, fiind acolo vad de apă pentru obște, acum am săvârșit-o întocmai după porunca cinstitului Sfat și a cinstitei Agii cu toată cheltuiala mai sus numitului“...⁵.

Proiectele de refacere și îmbunătățire a rețelei de alimentare cu apă a Bucureștilor, de construcție a unui stabiliment de băi, de către francezul Lagarde⁶, în anul 1825, reprezintă etape importante din începutul dezvoltării sistemului de alimentare cu apă a orașului.

¹ Arh. St., Buc., *Administrative vechi. condica* 2356 1811, p. 336—337.

² T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 133.

³ V. A. Urechia, *op. cit.*, IX, p. 607.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Documente privind istoria orașului București*, M.I.B., p. 264.

⁶ N. Urechia, *Prima baie în București*, în *Propilee literare*, II, (1927), nr. 11—12, p. 18—19.

Pentru o mai bună alimentare cu apă a populației Bucureștilor, încă din veacul al XVII-lea a luat ființă, după cum am arătat, o nouă îndeletnicire, a sacagiilor, care luau apa din Dîmbovița și după ce o limpezeau cu piatră acră, pisată mărunț, o distribuiau locuitorilor, contra unei anumite plăți.

Îată ce spunea Dr. Felix despre alimentarea cu apă a populației Bucureștilor: „Cea mai mare parte a populației Capitalei se servește exclusiv de apa Dîmboviței și oamenii săraci, care n-au în curtea lor un puț, care șed departe de gîrlă, care nu locuiesc cartierele privilegiate unde se află fîntinile publice, cumpără apa de băut de la sacagii. Sacagiul nu este supus nici la taxa iluzorie de care este legat măcelarul. Administrația, care a fixat prețurile cărnii și piinii, nu va lăsa populația Capitalei să depindă de capriciul sacagiilor, care, luînd apa Dîmboviței din locurile cele mai necurate, o vînd cu prețuri prea mari, de multe ori imposibile pentru oamenii săraci. Dacă le place sacagiilor, ei vizitează un cartier oarecare, dacă nu voiesc să meargă acolo, rămîne cartierul fără apă.

Cată să nu uităm că starea necurată a sacalelor nu este indiferentă pentru sănătate.

O parte a apei rămîne mai întotdeauna în saca, nu se scurge nici odată, ci stagnează întrînsa, fiindcă orificiul nu se află întotdeauna la marginea inferioară a sacalei“¹

Numărul sacagiilor creștea mereu, fapt care a determinat la un moment dat impunerea lor de către comună și apoi obligația de a obține o autorizație de funcționare.

Orașul se mărea neconținut, noile mahalale se depărtau de Dîmbovița, cișmelele și puțurile erau prea puține ca să poată satisface cantitativ și calitativ nevoile locuitorilor. Toate acestea erau condiții cum nu se poate mai prielnice — în orînduirea acelor vremi — negoțului de apă. Sacagii erau în elementul lor. Peste 2 000 de sacale colindau străzile și ulițele Bucureștilor în prima jumătate a veacului al XIX-lea.

„Hai la apă de vînzare...“, — își lăudau marfa, în gura mare sacagii.

Ciștigul lor era destul de mare, fapt ce a determinat în nenumărate rînduri luarea în „antrepriză“ a acestui negoț. Așa este cazul în 31 ianuarie 1827, cînd divanul cerea domnului țării, Dimitrie Ghica, să întărească lui Jancu Pală, biv

¹ Dr. I. Felix — *Apele de beat ale Bucuresciloru*, Buc. 1864, p. 13

*Çișmea în București pe la 1842.
(După Ch. Doussault)*

căpitan za dorobanți ¹, „privilegiu ca să se apere treizeci de sacale ce le-a făcut el pentru vînzare de apă aici în politie, ca să să hrănească, a nu să supăra de către vreun zabit, i la rîndul agiesc, i la vreun chip de havaet, și de beilic, decît numai la întîmplări de foc, noaptea, să vestească la locul unde stau aceste sacale ca să alerge și ei, iar ziua au dat povățuire sacagiilor săi, ca veri unde să vor afla, să alerge la acel întîmplător foc“ ².

¹ Arh. St., Buc., mss., 118, pp. 394—395.

² *Ibidem.*

Paralel cu alimentarea cu apă din Dimbovița, după cum am arătat, în oraș ființau o serie de cișmele date în supraveghere unui Cișmegi-Bașa. Ultimul Cișmegi-Bașa (supraveghetor al fântinilor), menționat în documente, este „Stoica Cișmegi-Bașa“, care în anul 1829 se plîngea că nu-și primise banii ce i se cuveneau „...însărcinat fiind cu *epistasia ceșmelilor politii Bucureștilor...* m-am aflat slujind în zi și în noapte pînă în leat 826 maiu și nerăspunzîndu-mi-să dăla cutia milostenii banii după coprinderea contractului, silit am fost dă am luat bani cu împrumutare și am întîmpinat trebuința ceșmelilor. Pentru care, cu jalba ce am dat Mării Sale Domnului Ghica, cerînd împlinire dă banii ce am a lua dă la cutie, cunoscîndu-mi-să dă către Măria Sa dreptățile, au și dat poruncă supt pecete a mi să răspunde dreptul. Dar în zadar mie, că cu prelungiri am fost purtat pînă acum“¹

Probabil că cișmelele ajunseră în asemenea stare încît nu mai puteau fi întreținute fără pagubă, iar Stoica Cișmegi-Bașa, după ce și-a cheltuit și banii lui, a fost nevoit, timp de trei ani de zile, să bată la toate ușile pentru a-și căpăta drepturile.

Egoismul clasei boierești și nepăsarea administrației orășenești ajunseră în pragul perioadei regulamentare, pînă la asemenea hal de incorectitudine încît obligau pe un dregător al obștii să cheltuiască din banii proprii pentru întreținerea unor fîntîni de pe urma cărora trăgeau foloase numai reprezentanții protipendadei.

În anul 1830 sacagii se jăluiesc divanului de „starea proastă întru care se află vadul cel mai trebuincios al politii, carele este între hanul lui Manuc i casa unui negățător Ioan Califarov, pă care toate sacalele boierești, neguțătoarești i ale noastre să slujesc luînd apă, mai vîrtos cînd să întîmplă ian-gînuri (focuri) în Politie, și din pricina a relii stări a acestui vad mai pă toate zilele ni să prăpădesc caii, cum și stelegarii boierești, a să mai drege după cum pînă acum, cu nuele i podini, iarăși întru zadar va fi“. Ei cer să se facă de piatră acest trebuincios vad al politiei².

¹ D. Leonida și N. Caranfil. *Op. cit.*, II, p. 120.

² *Ibidem.*

Sacagiu pe străzile Capitalei

Pentru repararea acestui vad, de la care luau apă 136 sacagii, a fost angajat „Hartin Arhitecton“, cu care s-a încheiat un contract la 16 aprilie 1831 ¹.

În urma înființării Sfatului orășenesc și a intrării în vigoare a legislației regulamentare, se impunea, ca o necesitate imperioasă, amenajarea în București a unei rețele de alimentare cu apă bună de băut. Un fapt interesant : încă înainte de aceasta, în timpul domniei lui Ioan Vodă Caragea, Vornicia obștirilor recomandase domnului la 11 aprilie 1824 pe mecanicul saxon — însă sudit prusian — Ernst Mayer, „cu îndestulată știință de inginerie și mai virtuos idravlicos bun, adecă avînd bună voință de măsurătoarea apelor, care se și făgăduesc de a aduce ape cu îndestulare și fără multă cheltuială cînd va fi poruncit“ ².

Proiectul de alimentare a orașului cu apă adusă în fîntîni, de la izvoare, prin conducte de fontă, sau din Dimbovița,

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, p. 124.

² V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. X A, p. 745.

prin canale, elaborat de Mayer la 29 octombrie 1827 la cere-rea marelui vistier Mihalache Ghica, făcută cu trei ani mai înainte, proiect intitulat „*Sur les fontaines à construire à Bukarest*“¹ și remunerat cu 500 piaștri, a rămas însă — ca atâtea altele — fără nici o urmare, într-o perioadă cînd boierimea retrogradă atotputernică nu vădea nici o preocupare pentru binele obștesc. Printre cei ce au militat, în acea perioadă, de pe poziții înaintate pentru înființarea a cît mai multe cișmele în Capitală, „ca să aibă și poporul apă bună și curată“, s-a numărat și cunoscutul medic bucureștean Constandinache Caracaș, victimă a groazniciei epidemiei de ciumă din 1828².

În anul 1834, într-un proiect din luna martie al Marii Vornicii, se prevedea construirea a 50 de cișmele sau fîntîni arteziene în Capitală, care să funcționeze cu ajutorul unor instrumenturi și măiestrii din Evropa“³. Peste un an, „doctoru Maer“ (doctorul Johann Nepomucen Mayer, german din Breslau, medicul lui Alexandru Vodă Ghica, economist și mineralog), încerca să pună în aplicare proiectul Marii Vornicii, cumpărînd uneltele necesare alimentării cu apă a Bucureștilor prin „puțuri artezești și cu tulumbe“. „Astăzi, miercuri în 7 avgust anul 1835, adunarea Sfatului administrativ ordinar, luînd în băgare de seamă copriinderea arătării domnului dohtorului Maer, urmată către Departamentul din Lăuntru, pentru uneltele ce au săvîrșit trebuincioase spre facerea puțurilor artezești și cu tulumbe, în număr de 55, și anume :

26 de cîte nouă lungu i de cîte 20 ciuturi fieșcare
12 burghie în feluri de lungime
16 bucăți i pac cuvenite la uneltele mai sus zise
1 funie de 20 stînji lungu

55 Peste tot cincizeci și cinci bucăți.

Pentru care au cheltuit galbeni olandezi trii sute, în urma chibzuirii ce au făcut, găsește cu cale a să primi de la numitul dohtor arătatele unelte în trebuința orașului și prețul lor să să răspundă peste trecere de șase luni, socotindu-să de astăzi prin paragraful cheltuielilor extraordinare, ca o împrumutare

¹ Arh. St., Buc., *Achiziții noi*, MDCCCXXXI/34.

² P. Samarian, *O veche monografie sanitară a Munteniei*, Buc., 1937, p. 180—181.

³ Analele Parlamentare..., tom. IV, partea I (1833—1834), p. 324. Vezi și Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 1220/1844.

făcută de către Visterie în socoteala Sfatului orașănesc, îngrijind Sfatul ca la îndemînare să răfuiască pă Visterie de această sumă, avînd în vedere că aceste unelte contribuiesc în întrebuințarea orașului“¹. Domnul găsește bună chibzuirea Sfatului și astfel uneltele cu care Mayer a executat sondajele necesare alcătuirii acestui proiect pentru alimentarea orașului, au fost predate Comunei.

Dar chiar cu această achiziție de unelte, proiectul rămînea tot neîndeplinit.

„Lipsa de cișmele — raporta Adunării Obștești marele vornic Mihail Ghica, în 1836, — este supt multe chipuri de o trebuință simțită de obște; iar mai cu osebite aici în orașul București mai mult se simte această lipsă la întîmplare de arderi și la întrebuințarea băuturii; căci Dîmbovița n-au rămas decît un mic rîu, care spală necurățeniile orașului și amestecîndu-se cu dînele, pentru cei ce nu sînt în stare de a o curăți ca să o bea, nu ne mai putem îndoii că au ajuns a fi de mare vătămare“². De aceea la 18 septembrie 1837, „citindu-să în adunarea Sfatului administrativ estraordinar ofisul Măriei Sale lui Vodă din 15 septemvrie, cu nr. 485 coprinzător că lipsa de fîntîni în acest oraș au ajuns a fi de cea mai neapărată trebuință a obștii, fiindcă și sănătatea să vatămă din pricina necurățeniei apii de gîrlă, și la întîmplări de aprinderi de foc prin locuri depărtate de gîrlă, să pricinuește mari împiedicări din lipsa apii și că pentru asemenea trebuință este alcătuit proiect încă din anii trecuți de către Comisia întocmită de fosta vremelnicească oblăduire și că în casa Sfintei Mitropolii... să află astăzi un însemnător capital...“, Sfatul administrativ a chibzuit următoarele: „I. Departamentul din Lăuntru să se îndeletnicească îndată prin oameni cu știință temeinică de această lucrare, întru alcătuirea unui plan, de locul și chipul cu care, s-ar aduce apa în oraș mai 'cu înlesnire, însă apă de fîntîni, iar nu apă din Dîmbovița... căci de a să aduce apă din gîrlea Dîmboviței, nu numai că să cere întru aceasta o foarte anevoie lucrare cu strecurarea și curățirea ei, dar să

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II, p. 130—131. Arh. St., Buc., Municipiul București, dos. 307/1835 (*Delă în pricina slobozirei banilor pentru uneltele trebuincioase spre facerea pușurilor „artizești“ și cu tulumbe*), fo. 2.

² Analele Parlamentare..., tom. VI partea I (1835—1836), p. 698. Dan Berindei, *Dezvoltarea urbanistică și edilitară a orașului București în perioada regulamentară și în anii Unirii (1831—1862)* în Studii, XII, nr. 5 (1959), p. 150.

pricinuește și o însemnătoare cheltuială, care se urcă peste lei un milion și jumătate, după socoteala făcută de chiar acea comisie. II. Odată cu planul să se alcătuiască și socoteală de cheltuielile trebuincioase, arătându-se și numărul cișmelilor ce să pot înființa în oraș după măsura apei ce să va găsi¹.

Din cele de mai sus se poate observa că, în urma studiilor lui Mayer, se ajunsese la concluzia folosirii apei din Dîmbovița, ceea ce nu corespundea dorinței domnului și populației. Problema filtrării apelor sau „strecurarea și curățirea ei“, cum se spunea atunci, îngrijora destul de mult organele administrative, datorită faptului că în această privință nici în străinătate nu se ajunsese la o soluție satisfăcătoare².

Lucrările se târăgănează timp de trei ani, deoarece în 1840 se arată din nou că „una din necesitățile simțite cel mai în general în București este construcția fântinilor“. Releveele trebuincioase fuseseră făcute, nu se așteptau decît fondurile pentru înfăptuirea lucrărilor³.

În această perioadă se alcătuește de către inginerul șef al Departamentului din Lăuntru, Blarâmburg, un proiect pentru înființarea a 50 cișmele în orașul București, lucrări ce se evaluau la suma de 1 353 140 lei. Se preconiza ca apa acestor cișmele să fie adusă din Dîmbovița, de la satul Bîcu (Județul Ilfov). De asemenea, se propunea a se mai aduce apă din următoarele localități unde fuseseră descoperite izvoare :

„...după cercetarea făcută de către răposatul maiur Arcudinski, fostul ajutor al secșiei ingineresti, împreună cu aflatul din întâmplare într-acest prințipat la anul 1838 domnul baron Șilel (!) (= Schueller), idrotect și mineralog s-a descoperit :

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II, p. 132.

² *Ibidem*, p. 133.

³ A. L. de Grammont *De l'administration provisoire russe en Valachie*, p. 93 ; D. Berindei, *op. cit.*, p. 150 ; Petrarhe Poenaru, cunoscutul profesor și tehnician, se interesa și el în articolul *Chibzuire despre împărșirea apelor în tot orașul din țiarul România, 1838*, nr. 49 (26 februarie) p. 193—195, de problema alimentării cu apă a Capitalei. Dintr-un raport al Sfatului orasenesc datînd din 1839, se constată că în el an funcționau în oraș doar 14 cișmele alimentate cu apa de la Ciocanești și Crevedia (Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 185/1833, fo. 194, 197) ; tot atunci desparțămîntul de verde nu era dotat decît cu trei cișmele, iar în desparțămîntul de albastru nu era nici una (*Ibidem* fo. 166, 184).

1-iu. Că izvoarele de lingă satul Măgurelile lui Asan, după malul stîng al apii Sabarului, deși sînt o mulțime în întindere ca de 400 stînjini și dintre care cele mai însemnătoare sînt cișmeaua lui Radu Vodă și alte patru cișmele în satul Măgureli și care nici într-o vreme a anului nu seacă, dar după măsurătoarea cu instrumenturile ghipsometre și socoteala făcută, s-au găsit că sînt mai jos decît capitala București cu stînjini 9 și că apa din aceste izvoare nu să poate aduce prin alt chip, decît prin lucrarea mașinii.

2. Că de la satul Rudeni pînă la satul Giuleștii de Sus și de Jos, pã malul stîngu al Dimboviții, aflîndu-se iarăși o mulțime de izvoară, care s-au găsit cu 5 stînjini mai înalte decît Capitala și că strîngîndu-să apa dintr-însele într-o obșteșc-rezervoar, la cel din urmă sat, să poate aduce printr-un urloi pînă la barierea uliții Tîrgoviștii și de acolo să împartă apa într-o parte a Politii.

3. Cercîndu-să și izvoarele de la Ciocănești și Crevedia, de unde se aducea apa și mai înainte în această politie, prin Crețulași și Buftea, acestea s-au găsit cu 11 stînjini mai înalte decît politia și sînt și mai cu îndemănare de a să aduce apa dintr-însele, fără mașină sau rezervoar“...¹. Se preconizează ca Visteria să aloce un „capital de un milion și giumătate lei, hotărît a se cheltui în această trebuință“².

Proiectul — cu toată aprobarea dată de domn la 5 aprilie 1840 — nu s-a înfăptuit, deoarece „mijloacele financiale fiind cu totul strîmte... nu s-au putut face altă lucrare decît a să aduna numai știință, prin secșia inginerescă, de locurile cu izvoară cele mai din prejurul Capitalei“³.

O altă inițiativă, în 1842, aparținînd inginerului Alexandru Popovici, care preconiza ca aprovizionarea cu apă a Capitalei să se facă prin cișmele racordate la izvoarele de la Filaret și de la cișmeaua de lingă chioșcul Brîncoveanu de la Cotroceni⁴, s-a izbit de aceeași inerție birocratică și neputință financiară și nu a fost nici ea pusă în practică.

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, p. 135.

² *Ibidem*, p. 136.

³ Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 50, 1837, fo. 56; vezi și *Ibidem*, *Ministerul Lucrărilor Publice*, dos. 76, 1844 (Iniințarea de puțuri cu pompe în locurile publice din București).

⁴ Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 185, 1833, fo. 244—245 v., 247—247 v., 250 și dos. 374, 1836, fo. 48—48 v., 61, 102—106, etc.

Dat fiind că lucrările nu se urneau din loc, iar sănătatea locuitorilor continua să fie primejduită, domnul țării, Gh. Bibescu, este nevoit să dea un ofis la 14 august 1843¹ pentru înființarea cișmelelor și asigurarea unei alimentări moderne cu apă a Capitalei. În acest scop, împuternicitul guvernului muntean la Paris, doctorul Nicolae Piccolo, încheia un contract la 20 ianuarie 1844 cu inginerul hidrotehnician Jean Baptiste Marsillon, care se angajează să construiască cișmelele din București². La 6 martie 1844, marele vornic cerea Sfatului orășenesc să pună la dispoziție o locuință inginerului parizian, „care și este a sosi peste puțin... pentru îndeplinirea lucrărilor idraulice din Capitală”³. Bucureștenii trebuie să se fi bucurat de această veste, întrucât într-o jalbă din acel an, mărturiseau că li s-au umplut inimile...“ de bucurie, recunoștință și binecuvîntare la vestea că, „...întru folosul obștii s-a făcut punere la cale a să aduce apă prin cișmele într-această Capitală”⁴.

La sfîrșitul anului 1844, Marsillon a întocmit proiectul lucrărilor⁵. Acesta s-a pierdut, dar din jurnalul Sfatului Administrativ Extraordinar din 23 ianuarie 1845 se poate constata — în linii generale — care a fost proiectul inginerului, dezbătut de Sfat în trei ședințe : „Dl. Marsillon propune două chipuri pentru facerea fîntinelor spre îndestularea orașului cu apă, unul prin aducere de apă din izvoare și altul din riul Dîmboviței și cu următoarea deslușire :

Facerea fîntinelor cu apă din izvoare se arată încă de la izvoarele ce se află la un punct mai jos decît poziția orașului și anume la Giulești, județu Ilfov, de la care se poate aduce o cătățime de 2 500 m³ sau 2 700 000 oca apă în curs de 24 ceasuri, cu cheltuială pînă la 58 286 galbeni și de la izvoarele ce să

¹ Vestitorul Românesc, 1843, 16 august, p. 258.

² I. Cojocaru, *op. cit.*, vol. II, p. 811—812, nr. 622. Marsillon era angajat cu un onorar de 660 galbeni austrieci pe an, în afara cheltuielilor de cazare și deplasare.

³ Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 185/1833, fo. 286 ; D. Berindei, *op. cit.*, p. 150.

⁴ Ibidem, dos. 185/1833, fo 307. În 1845, orașul mai avea 27 fîntini din vechea instalație a secolului al XVIII-lea (21 în vopseaua de roșu, trei în vopseaua de galben, două în vopseaua de verde și una în vopseaua de negru), multe din ele fiind însă astupate (Ibidem) ; D. Berindei, *op. cit.*, p. 150.

⁵ El a fost înaintat domnului, care l-a prezentat spre examinare Sfatului Administrativ Extraordinar, prin ofisul nr. 18 din 7 ianuarie 1845, cf. Buletin, Gazetă Oficială, 1845, nr. 4 (8 ianuarie) p. 13—14.

află la un punct mai sus decît poziția orașului, anume la Ciocănești și Crevedia județ Ilfov, dar cu o depărtare însemnată de oraș, de la care se poate aduce o cătățime de 1 200 m³ sau 1 200 000 oca apă în curs de 24 ceasuri, cu cheltuială pînă la 81 160 galbeni. Iar cu apă din râul Dîmboviței că să poate aduce o cătățime de 3 000 m³ sau 3 000 000 oca apă în curs de 24 ceasuri, cu cheltuială de 41 286 galbeni. După aceste deslușiri pentru cuvintele atît despre mai multă cătățime a apei, cît și despre micșorarea cheltuielilor, d-l Marsillon dă precădere punerii în lucrare a celui din urmă chip, adică a să aduce apă din râul Dîmboviței...

Că aducerea apei din Dîmbovița la fîntîne se va face prin mașine cu tulumă sorbitoare prin foc și să va împărți prin urloae din hier turnat, care să socotesc mai bune și mai teinice pentru cuvintele expuse mai pe larg în proiect. Că cătățimea de apă trebuincioasă pentru îndestularea orașului, după exemplurile ce ia din înființarea de fîntîni în mai multe orașe ale Evropii, face analogie împărțind pentru fiecare lăcuiitor cîte 30 oca de apă pã zi, măsură potrivită cu trebuințele obicinuite cu chipul următor :

Prin fîntîni monumentale	1 000 metri ³
„ fîntîni obișnuite	1 000 „
„ fîntîni particulare cu apă vîndută pe la proprietari	1 000 „
	<u>3 000 metri³</u>

că mașinile au a să așeza într-o clădire monumentală, zidită pã locul băii mănăstirii Sf. Ioan Vechi ¹, de unde trecînd

¹ Într-adevăr, în vara anului 1845 s-au dărîmat ruinele de pe locul băii manastirii Sf. Ioan, în apropierea Dîmboviței (în dreptul fostei Vămi a Poștei), pentru a se construi clădirea necesară mașinilor de extragere și filtrare a apei (Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 185/1833, fo. 349 și 361 și dos. 1233/1844 : *Relațiile cerute inginerului idrotehnic*). A se vedea planul locului la Arhivele Statului, Buc., *Municipiul București*, dos. 2045/1851, fo. 312 și D. Leonida. *Din istoricul instalațiunilor mecanice și electrotehnice ale orașului București*, Buc., 1915, p. 4. Instalațiile au fost puse în funcțiune în 1848. Stabilimentul fîntînilor cuprindea două mașini cu aburi de cîte 14 cai putere de sistemul Farcot, verticale, cu „condensori“, fiind alimentate cu aburi produși de „încălzitoare“ (chaudiere). După această instalație nu ne-a rămas decît o schiță a inginerului Giuliani, executată mult mai tîrziu (schița mașinilor din stabilimentul fîntinelor), reprodusă de D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II, p. 148. Pentru toate acestea, vezi *Ibidem*, p. 147—149 ; Dr. I. Solomon, *op. cit.*, și I. Cojocar, *op. cit.*, II, p. 845, nr. 652, p. 873 nr. 669, p. 893, nr. 693.

apa prin strecurători, să va conduce prin șiruri de urloaie la fântinile din ulița Mogoșoaiei și de acolo să va vărsa într-un basen mare și două mai mici ce să vor face la șoseaua Kiselef. Că apa se va conduce asemenea prin urloaie la fântinile ulițelor Sf. Ioan, Sf. Dimitrie și Caliții. Aceste două șiruri de urloaie vor conduce în curs de 12 ceasuri 1 500 m³ de apă. Că noaptea fiindcă fântinile nu lucrează, apa ce vor scoate mașinile din Dîmbovița să va conduce prin șiruri de urloaie pe ulițele trăsurilor publice de lângă Damaris, Șerban Vodă, Lipscani și Sftu Gheorghie, într-un rezervoar de clădire monumentală așezat în ulița Tîrgului de Afară, aproape de Foisorul de Foc, pă locu lui Hagi Gheorghită și d-lui stolnicul Costache Nicolescu... Cu acest chip să vor face fântini însă : un basen mare și două mici la șoseaua Kiselef, 60 fântini prin ulițele arătate și o fântină monumentală la Sfatul orășenesc. Că prețuirea de 41 286 galbeni, cheltuiala facerii acestor fântini cu apă din riul Dîmbovița, este :

Pentru șirurile urloaielor, fântinilor și canalelor	25 300	galbeni
Clădirea mașinilor	2 150	„
Rezervoarul din ulița Tîrgului de Afară	3 876	„
Basenu și șoseaua Kiselef	360	„
Mașinele	5 600	„
Strecurătoarele apei	4 000	„
	<hr/>	
	41 286	„ ¹

Sfatul Administrativ Extraordinar, după o îndelungată dezbateră, a hotărît ca, „din toate felurile după care se poate înființa fântini în orașul București să se dea precădere celui cu mașină de foc, prin care să se scoată apă din riul Dîmboviței, după cum se proiectează de Dl. Marsillon în totala prețuire de 41 286 galbeni, de vreme ce din toate celelalte acest fel se găsește a fi mai în lesnicios, mai îndestulător trebuinței orașului și mai economic potrivit cu poziția orașului și cu împuținarea apelor din izvoarele ce se găsesc împrejurul său după cercările făcute“².

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II p. 138—141.

² *Ibidem*, p. 142.

Se admite de asemenea că : „...a treia parte din apa ce au să scoată mașinele să poată vinde către proprietar cu un preț numai de cîte 2 galbeni pe an pentru o măsură de 80 ocă apă pe zi...”¹

Din prudență, se preconizează că „să va începe acum înainte și să va face numai pe seama uliții Mogoșoaii și ceea ce privește pe seama șoselei Kiselef... pentru ca să slujească dă cercare... și apoi treptelniceste să se înainteze și ceilaltă parte întru totala a ei desăvîrșire după proiect... De asemenea, „din fîntînele publice (ce) s-ar hotărî a se face pe această uliță să se așeze deocamdată numai pe jumătate sau și mai puține și apoi să vor face și celelalte“. Se stabilea totodată ca lucrarea acestei părți să se săvîrșească „în curgere de un an cu lei 12 460 ce să află acum din totalul celor 15 000 galbeni hotărîți pentru rădicarea monumentului general conte Kiselef, a căruia generozitate s-au destinat a să întrebuița în înființarea unui obștesc folos... osebindu-să dintr-înșii lei 50 000 pentru facerea grădinii șoselei Kiselef...”

În sfîrșit, se mai hotăra că, dacă pentru „cheltuiala dă peste an a ținerii în bună stare a fîntînilor după a lor săvîrșire... nu va fi deajuns suma arătată de dl. Masillon de 910 galbeni pe an, ci se poate urca și pînă la 1 500 galbeni sau și mai mult“, atunci „să va urma a ei împlinire cu banii din casa Maghistratului”².

Proiectul întocmit de membrii Sfatului Administrativ Extraordinar a fost supus, la 28 ianuarie 1845, aprobării domnului Gheorghe Bibescu, care s-a unit cu părerea acestora „asupra precăderii ce au dat la proiectul înfățișat de a se înființa fîntînele în Capitală prin mașini idraulice care vor ridica și vor răspîndi apa Dîmboviții în toată întinderea orașului”³.

Ofisul domnesc hotăra instalarea a două mașini, „cu strecurătorile cele trebuincioase“, avînd o capacitate de 3 milioane ocale în 24 ore⁴. Conductele de fier necesare fîntînilor

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II, p. 143.

² *Ibidem*, p. 143—145.

³ Buletin, Gazeta Oficiala, 1845, nr. 16 (30 ianuarie), p. 61—62.

⁴ Pentru proiectul lui Marsillon și realizarea sa, vezi și „Analele parlamentare”..., tom XIV, partea I (1846—1847), p. 133; Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, XVII, partea II, p. 1043, nr. CMLXXXIII; Gh. Bibescu, „*Domnia lui Bibescu*“, tom. II, Buc., 1894, p. 162—164.

au fost comandate de Marsillon și Petrache Poenaru¹ fabricii Ruzberg din Banat, în schimbul sumei de 13 000 florini de argint sau 39 000 „sfanțihi“².

În anul 1846, Gh. Bibescu punea piatra fundamentală lucrărilor care aveau să înzestreze Capitala cu un sistem de conducte pentru alimentarea cu apă din Dîmbovița³. Cu acest prilej au fost puse la temelie, într-o piatră scobită, un document⁴ și o medalie comemorativă⁵. În anul următor s-a terminat instalarea conductelor pe calea Mogoșoaiei și pe șoseaua Kiselef. La 21 septembrie au fost inaugurate, cu mare pompă, fântinile de pe șoseaua Kiselef în prezența domnului, a curții și a marilor demnitari. „Peste 70 000 suflete se îndesau prin

¹ „Gazeta de Transilvania“, 1845, nr. 42 (24 mai), p. 166; D. Berindei, *op. cit.*, p. 151.

² I. Cojocaru, *Documente privitoare la economia Țării Românești*, II, p. 863, nr. 661. Transportul conductelor — în greutate de 191.920 defunți — pe Dunăre, de la Orșova la Oltenița, a fost asigurat de maiorul Mișu Anastaseovici (*Ibidem*). Conductele au sosit la Oltenița la 15 iunie 1846, după care au fost încărcate în 285 căruțe și expediate la București (cf. *Ibidem*, pp. 894—895, nr. 694). În total, cheltuielile pentru construirea fântinilor din Capitală s-au ridicat în anul 1846 la suma de 704.665,39 lei (*Ibidem*, pp. 917—920, nr. 713, precum și Arhivele Statului, București, „Municipiul București“, dos. 1356 1845: Cumpararea de obiecte pentru fântinile din Capitală. Cererea pe care o face Marsillon la 27 august 1846 pentru extinderea alimentării cu apă a Capitalei, prin construirea unui rezervor de 1.000 m³ pe calea Tîrgului de Afară, este respinsă de autorități (Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 1465/1846, fo 1, 12: Pentru clădirea rezervorului de pe ulița Tîrgului de Afară), sub pretextul lipsei de fonduri, în realitate datorită lipsei de interes ca îmbunătățirile aduse să folosească și mahalalelor mărginașe, nu numai celor ce locuiau în centru.

³ Arh. St., Buc., *Ministerul Lucrărilor Publice*, dos. 78, 1846 (Lucrări de cișmele în București); Vestitorul Românesc, 1846, (8 iunie), p. 105 și (11 iunie), p. 173 și 177; Hurmuzaki, *op. cit.*, XVII, p. 1102, nr. MXXXVII; „Urbanismul“, IX (1832), nr. 5—6, p. 133—138; G. Potra, *Șoseaua Kiseleff în Din Bucureștii de altă dată*, Buc. 1942, p. 15.

⁴ Avînd următorul text: „În zilele și prin stăruirea prea înălțatului domn Gheorghie Dimitrie Bibescu s-au clădit fântinile în orașul Bucureștilor cu mașine cu abur, aflîndu-se șef al Departamentului din Năuntru d-lui vornicu Barbu Știrbei și director al lucrărilor inginerul idrotect Ioan Marsilion. Piatra de temelie s-au pus de către înălțimea sa împreună cu măriia sa doamna Maria, în anul Mîntuirii 1846 mai și al patrulea an al domniei sale, față fiind și ministrii statului“, cf. G. Potra, *Ibidem*, p. 15, n. 3.

⁵ Cu următoarea inscripție: „Fîntinile s-au clădit în orașul București la anul 1846 în vremea domniei prea înălțatului domn Gheorghie D. Bibescu“, cf. *Ibidem*, n. 4. O asemenea medalie se păstrează în colecțiile Muzeului de istorie a orașului București, sub nr. inv. 41641.

alee“ — relatează ziarul „Vestitorul românesc“ — ca să vază cu ochii și să pipăie cu mâinile asvîrlirea apei Dimboviței la o depărtare de 600 stînjeni și la o înălțime de 25 stînjeni din suprafața ei... Făcîndu-se îndată țere monia sfînțirii apelor... tunurile au salutat-o cu salve necontenite. Atunci din țevile fîntinelor și a celor trei basenuri au început a se asvirli șiroaic de apă, care, căzînd iarăși în basinuri și șerpuint pe sub pămînt, ieșea cu urlet dintr-o gură rîpoasă și cădea pe o stîncă a lacului, spărgîndu-se în valuri spumoase. Norodul cuprins de bucurie și de mirare, a năvălit cu strigări de ura a bea apă, socotind-o ca sfîntă“¹. Președintele Sfatului orașenesc (Maghistratul), Ion Otetelișanu, a rostit o cuvîntare, la care a răspuns domnul, relevînd faptul că atît grădina, cît și fîntînile, „a căroră înființare se nădăjduia atît mai puțin, cu cît a lor lipsă era mai simțitoare, s-au început cu sumele orînduite pentru ridicarea unui monument hotărît a consfinți vecinica pomenire a facerilor de bine pe care contele Kiselef... a revărsat în această țară“². În seara zilei de 21 septembrie. toată curtea casei fîntinilor, unde funcționau mașinile, „a fost iluminată și bandiere naționale filfiau pe casă precum și împrejurul curții“³.

Deși „Vestitorul românesc“, aprecia această lucrare drept o „întreprindere colosală“ care „va aduce folos însemnat sănătății locuitorilor Capitalei și podoabă orașului“⁴, ea nu deservea cu apă potabilă decît un număr restrîns de membri ai clasei dominante, recrutați din rîndul marii boierimi, care își aveau locuințele pe podul Mogoșoaiei și pe șoseaua Kiselef; marea masă a locuitorilor avea să sufere mai departe de pe urma lipsei cîșmelelor⁵, aprovizionîndu-se cu apă din Dimbovița, speculată de sacagii. Acest fapt este consemnat și într-un jurnal din anul 1847 al Sfatului Administrativ Extraordinar care, examinînd cheltuielile făcute cu înființarea primelor fîntîni în orașul București, le-a considerat „cu mult covîrșitoare proiectului d-lui Masillon...“ și de aceea hotăra ca,

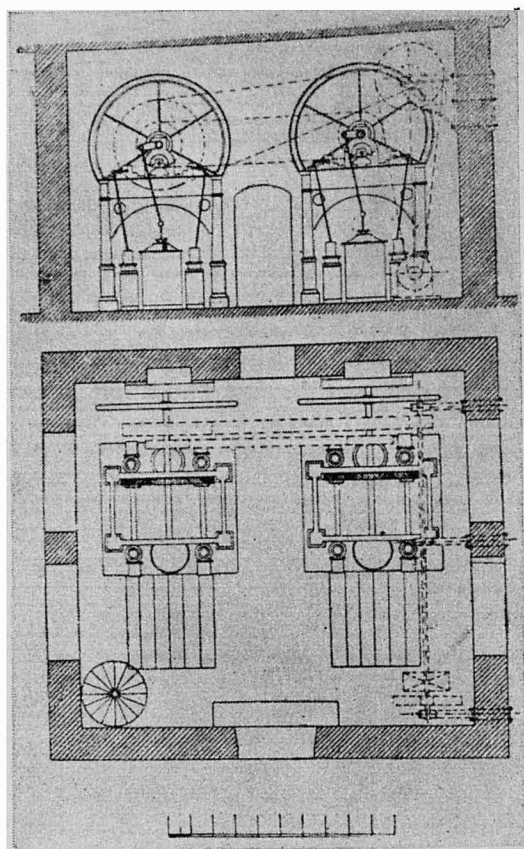
¹ „Vestitorul românesc“ 1847, nr. 75 (22 septembrie), p. 296—297; G. Potra, *op. cit.*, p. 16—17. Vezi relatarea serbării și la Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 1500/1847: Serbarea funcționării fîntinelor).

² G. Potra, *op. cit.*, p. 18.

³ *Ibidem*, p. 17.

⁴ Vestitorul românesc, nr. 75 (22 septembrie), p. 299.

⁵ Arh. St., Buc., *Municipiul București*, dos. 1481/1847: *Cererile proprietarilor de a li se pune apă în curte*.

Schița mașinilor de la „stabilimentul
fintinilor“

„pînă nu să va săvîrși ulița Mogoșoaiei și să va lua destoinică dovadă a rezultatului, nu să va face nici o punere la cale pentru înaintarea fintinelor și pă celelalte ulițe...“¹. Ca urmare, inginerul Marsillon a părăsit țara la 1 noiembrie 1847, pentru șase luni, plecînd la Constantinopol și la Paris, unde avea să studieze „perfectiile aduse la facerea țevilor de conductă de apă, precum și la construcția rezervoarelor celor mari, spre a

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II p. 146—147.

aplica la partea distribuției de apă în București, ce rămîne a se mai face“...¹.

În perioada de șase luni cît lipsea din țară, J. Marsillon lăsa în locul său, cu conducerea generală a stabilimentului fîntinelor, pe mecanicul Gilbert, iar cu alcătuirea rapoartelor referitoare la lucrările stabilimentului pentru anul 1848 și cu tot ce privea administrarea fîntinilor pe Alexandru Zane.

După înapoierea în București a lui J. Marsillon, în primăvara anului 1848, extinderea rețelei de alimentare cu apă a Capitalei, prin construirea de cișmele și pe alte artere ale orașului, n-a mai continuat², izbucnirea revoluției de la 11 iunie întrerupînd pentru un timp lucrările.

În concluzie, în perioada regulamentară, îmbunătățirile aduse alimentării cu apă potabilă a unei părți din populația Capitalei sînt evidente, dar realizările au fost mult prea mici față de necesități, iar de ele au beneficiat numai unii reprezentanți ai boierimii și mării burghezii, masele populare rămînînd mai departe lipsite de ori și ce ameliorare a condițiilor lor de trai.

La 16/28 septembrie 1848, J. Marsillon aduce la cunoștința Departamentului din Lăuntru faptul că este obligat să se reîntoarcă în Franța, cerînd să i se acorde gratificația prevăzută în contract, reprezentînd salariul pe șase luni³. Printr-o adresă din 25 septembrie 1848, Departamentul aducea mulțumiri inginerului Marsillon pentru ducerea la bun sfîrșit a lucrărilor pe care le-a condus în Țara Românească⁴.

¹ I. Cojocaru, *op. cit.*, II, p. 936—937, nr. 728.

² Autoritațile municipale se mulțumesc numai cu întreținerea cișmelelor existente și cu repararea lor, cf. Arh. St., Buc., „Municipiul București“, dos. 1486/1847, dos. 1496/1847, dos. 1497/1847, dos. 1682/1848 : Cișmelele din Capitala ; dos. 1487/1847, dos. 1681/1848 : Cumpărarea de obiecte pentru fîntini“ etc. Concomitent cu lucrările în stil mare ale lui Marsillon pe podul Mogoșoaiei și șoseaua Kiselef, Sfatul orășenesc a încredințat în anii 1844—1845 și inginerului hidraulic elvețian Louis Keller sarcina construirii unor cișmele în centrul Capitalei, cf. Arh. St., Buc., „Municipiul București“, dos. 1220/1844 ; Manfred Eggermann, *Die Schweizerkolonien in Rumänien*, Bukarest, 1931, p. 31, și N. Iorga, *Elvețieni în România* în Revista istorică XIX (1933), nr. 7—9 (iulie-septembrie), p. 243.

³ Arh. St., Buc., *Ministerul Agriculturii*, REAZ, nr. 14/1845, f. 247, 248, 264, ap. I. Cojocaru, *op. cit.*, II, p. 953—954, nr. 747.

⁴ Arh. St., Buc., *Ministerul Agriculturii*, REAZ, nr. 14/1845, f. 253, ap. I. Cojocaru, *op. cit.*, II, p. 955, nr. 748.

Mecanicul Gilbert, care luase locul lui Marsillon avea să conducă în continuare activitatea stabilimentului, după cum reiese din dările de seamă prezentate Sfatului, cit și din statele de plată ale personalului ce deservea stabilimentul fântinilor ¹.

În anul 1850, Gilbert încheia un nou contract cu primăria fostului Municipiu pe o perioadă de trei ani, pînă în anul 1853, „pentru a dirija și a face să umble ajutorul încălzitorului și lucrătorilor așezămîntul idraulic al orașului, cum și de a ținea toate în bună orînduială“.

Este cazul să arătăm că numărul abonamentelor particulare la apă creștea foarte lent, cu toate că s-au luat în continuare unele măsuri de îmbunătățire și de mărire a capacității instalațiilor de alimentare cu apă. Astfel, în anul 1853, pentru a preveni un eventual incendiu la Teatrul Național, au fost instalate un număr de șase robinete interioare, iar un an mai tîrziu au fost introduse chiuvete cu apă în cabinele artiștilor, lucru deosebit de important, dacă ținem seama că în acea perioadă unele orașe mari ale Europei abia luau primele măsuri de introducere și distribuție mecanică a apei.

Dat fiind că stabilimentul fântinilor din București funcționa numai de la răsăritul și pînă la apusul soarelui, în luna mai 1857 mecanicul Gilbert propune primăriei înființarea unui nou rezervor, din metal — al cărui cost era socotit la optzeci și cinci de mii de franci — deosebit de necesar pentru îmbunătățirea distribuției apei în oraș.

Comisia tehnică a fostului Municipiu își dă avizul, arătînd că un „asemenea bazen rezervoar este o parte necesară a fântinelor, fiindcă pe vremea nopții, mașina nefuncționînd, toate becurile rămîn în seu, și în astă stare la vreo întîmplare de foc, lipsa de apă ar fi foarte simțită, în vreme ce un rezervoar fiind totdeauna plin cu apă poate alimenta cu provizia sa de apă toate becurile...“ ². Deci comisia aviza că rezervorul era absolut necesar pentru oraș.

¹ Analele parlamentare ale României, tom. XIV, P. I. Legisla-tura IV, Sesiunea I (XIII) 1846—1847, p. 223 : Vestitorul românesc, X, nr. 44 din 8 iunie 1846, p. 173 ; Arh. St., Buc., *Obștescu Control*, dos. 9559/1865, fila 3.

² D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, p. 156.

Devizul rezervorului se ridică la suma de 85 000 lei, după cum urmează :

Un rezervor de fier în formă circulară și fundul sferic, ca să poată conține 900 000 ocă apă, împreună cu	
zidăria	45.000 franci
Zidărie de piatră și cărămidă	15 000 franci
Galerii și acoperiș.	5 000 franci
Astupătoare de fund și de suprafață . .	8.000 franci
Ca la 100 stinjeni țevi de tuci, pentru a pune rezervorul în comunicație cu ducerea principală viind de la mașine, cu cite 120 franci stinjenul	12 000 franci
	<hr/>
Total franci	85 000

Acesta era primul rezervor destinat alimentării cu apă, înființat în orașul București. Greutatea lui totală, împreună cu coroana de tuci (fontă) pentru bază, era de 33 000 ocale ¹.

În anul 1856, Poliția Capitalei supunea Departamentului din Lăuntru aprobarea montării primilor hidranți : „că la întâmplare de incendiu comanda pompierilor a avut mai întotdeauna lipsă de apă, fiind silită a alerga la gîrla Dimboviței, pe cînd împrejurarea incendiului nu erta cea mai mică zăbavă, adăugînd totdeodată că atît pentru acest sfîrșit cît și pentru înlesnirea udatului uliței Mogoșoaia și a celor laterale să se facă punere la cale pentru înființarea a 4 guri de apă, coprinse într-un proiect alcătuit de d-l Gilbert, mecanicul fîntînelor“ ².

Se propune ca cele 4 guri de apă să fie „una pe piața teatrului nou, despre ulița Mogoșoaiei, a doua pe locul dintre teatru și magazinul său, a treia la piața Episcopiei Rîmnicu și a patra în curtea administrativă“ ³.

În anul 1857, în scopul realizării unui venit mai mare de pe urma apei distribuite în oraș, același Gilbert propune — pentru prima dată — să se instituie taxe pe apa furnizată de

¹ *Ibidem*, p. 157—158.

² *Ibidem*, p. 158.

³ *Ibidem*.

cișmelele publice. Tariful propus de Gilbert nu a fost însă acceptat. A fost preferat un alt sistem de plată, propus de P. Poenaru. Astfel, cei care dețineau de la

0— 5 camere plăteau	2 galbeni pe an
5—10 " "	4 " " "
10—15 " "	7 " " "
16—20 " "	12 " " "
20—30 " "	20 " " "
31—40 " "	30 " " " ¹

În anul 1860 intră în vigoare primul regulament privitor la taxa pentru distribuția apei din cișmelele publice ale Capitalei la particulari, aprobat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

Începînd cu 1 iulie 1860 se stabileau următoarele :

„1. Pentru fiecare cameră, enumerîndu-se cele de stăpîni și slugi, împreună cu bucătăriile, spălătoriile, grajdurile și șoproanele, să se plătească pe an lei 6.

2. Pentru grădini, unde va voi cineva să aibă un orificiu de stropit pe 10 stînjeni suprafață, lei 3.

3. Pentru brutării, pe 100 ocă pîine fabricată pe zi, lei 10.

4. Pentru băi și fabrici în genere rămîne ca proprietarii să se învoiască cu Municipality.

5. În scopul de încurajare a stabilimentelor de băi publice, se va da apă gratis la toți întreprinzătorii ce vor voi a lua angajament ca consumatorii să nu plătească decît un leu pentru baie, împreună cu rufe.

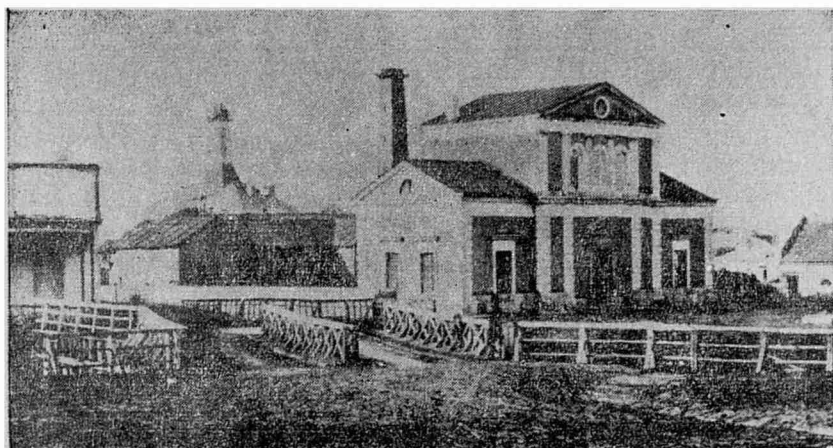
6. Pentru țîșnitori (jets d'eau) se va plăti pe an 10 galbeni.

7. Această nouă taxă confirmîndu-se în urma jurnalului încheiat de onor Consiliu al miniștrilor, de către măriia sa Domnitorul, cu rezerva însă ca să se adopte ca o încercare, se poate încuraja lățimea acestei distribuții, într-un curs de timp oarecare, și, dacă nu va produce rezultatul dorit, atunci guvernul să poată reveni la alte prețuri ce le-ar crede mai cuviincioase, după cheltuielile la care ar da naștere înmulțirea zisei distribuții“².

Acestui regulament i-au fost aduse o seamă de modificări în decembrie 1862. Astfel, „pentru țîșnitori în grădină, care

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, II, p. 165—166.

² *Colecțiune de regulamente municipale*, seria I, de la anul 1847 pînă la 1870, București, 1870, pp. 48—50.

„Casa apelor“. (Fotografie de Angerer, 1856)

funcționează numai pe timpul verei, să se plătească pe an galbeni cinci, în loc de zece“ etc.¹

Cu prilejul stabilirii tarifelor, aflăm că cea dintâi instalație particulară de apă din București a fost aceea a logofătului Al. Plaiano, care ceruse să i se tragă „o țeavă, prin care să aducă apă din generala țeavă a fintinilor pentru servitul casei“. Nu este exclus ca asemenea instalații să se fi făcut mai înainte și la alți proprietari, dar care, din diverse pricini, nu plăteau apa.

Mecanicul francez Gilbert este ajutat pînă în anul 1862 de un personal alcătuit din : „Martin (șoferul²), Gheorghe Birjarul, Marin (tăietorul de lemne) și Ion (ajutorul șoferului)“. În anul 1866, într-unul din statele de salarii (ianuarie), găsim la stabiliment, alături de Gilbert, un alt personal și anume :

„Ludovi Kaller, mecanicul	450 lei
George Demetriu, șoferul	150 lei
Simeon, ajutorul său	110 lei
Take, fintinarul	150 lei
Gilbert	1.000 lei ³

¹ Colecțiune de regulamente municipale, seria I, de la anul 1847 pînă la 1870, București, 1870 pp. 48—50.

² Este vorba de fochist.

³ Arh. St., Buc., Primăria Municipiului București, dos. 82 1866, fila 88.

În anul 1866, Gilbert demisionează și la 6 iulie dă în primire, ajutorului său L. Kaller stabilimentul fântinilor, cu întregul inventar, din care :

„2 mașini de abur complete, fiecare cu cîte 4 pompe de apăsare ;
4 cazane pentru abur, cu 8 căzănele, uși, grile, țevi, robinete și manometre ;
alte peste 200 obiecte“¹.

În urma demisiei lui Gilbert, Consiliul comunal scoate la concurs în ziua de 27 iunie 1866 postul de director al stabilimentului fântinilor. S-au prezentat următorii concurenți :

Louis Kaller, mecanic ; E. Lalbin, inginer, care lucrase patru ani împreună cu Gilbert ; I. Lupulescu — fost elev al școlii de arte și meșteșuguri din București, inginer mecanic de la școala de arte și manufacturi din Liegè².

În urma dezbaterilor, Consiliul comunal încuviințează numirea lui I. Lupulescu în funcția de director al stabilimentului fântinilor. Totuși, în fruntea acestui stabiliment găsim pînă în septembrie 1869 pe inginerul francez Eugen Lalbin. După aceea în urma unei licitații, inginerul mecanic român Ioan Pavelescu, fost elev al școlii de arte și meserii din București, preia conducerea stabilimentului.

În cererea adresată primăriei, Ioan Pavelescu spunea : „Să vă aduceți aminte că aveți la dispoziția dvs. destui români ingineri mecanici, care ar fi fericiți și plini de recunoștință a găsi în susnumitul stabiliment al comunei un adevărat teren, asupra căruia să-și poată desfășura talentele și activitatea, făcînd să înflorească prin zelul lor stabilimentul hidraulic și atelierile ce îi sînt anexate, să devie ca o pepinieră, deschizînd porțile pentru inițierea junilor români în arta construcțiilor mecanice și în conducerea mașinilor cu vapori, de care se simte atîta trebuință“³.

Din suma ce i se plătea pentru întreținerea instalațiilor, el se obliga „a întreține în stabilimentul hidraulic un număr

¹ Arh. St. Buc., *Primăria Municipiului București*, dos. 82/1866, filele 102—115.

² *Ibidem*, fila 88.

³ *Societatea politehnică din România*, Semicentenarul (1881—1931), vol. I, p. 319.

de 10 elevi, dați de comună spre a-i învăța construcțiile mecanice, după un program ce comuna va determina potrivit cu trebuințele simțite¹. Era începutul școlii de mecanici din București.

Probabil că, dorind cu orice preț să obțină conducerea acestui stabiliment, Ioan Pavelescu a acceptat o sumă mult prea mică pentru exploatare (15.000 lei anual), cu 11.444 lei mai puțin decât i se plătea lui Lalbin. În această situație, el nu și-a putut îndeplini sarcina, lăsând de multe ori orașul fără apă — fapt care a determinat pînă la urmă administrația să-i rezilieze contractul. După anul 1872, stabilimentul fîntînilor este exploatat în regie.

Stabilimentul fîntînilor a funcționat la început pe principiul filtrării cu lînă. După un an însă filtrele, înfundîndu-se, au fost scoase din funcțiune, iar apa se distribuia așa cum era luată din Dimbovița, operația de limpezire fiind lăsată în seama consumatorilor.

În anul 1888, nemaicorespunzînd cerințelor, stabilimentul fîntînelor a încetat să mai funcționeze. O știre publicată în Monitorul comunal anunța că, în urma unei ședințe, Consiliul comunal al Primăriei Municipiului București a hotărît „a se vinde cu licitații toate mașinile din clădirea de la Mihai Vodă, ce serveau la pomparea apei pentru alimentarea orașului, deoarece acum, cu noua instalațiune pentru apă, nu mai sînt necesare“².

Datorită faptului că încă din anul 1862 „Stabilimentul fîntînilor“ începuse a nu mai da randamentul necesar, apa fiind de proastă calitate, s-a pus problema obținerii apei subterane.

În anul 1862 inginerul francez Fraycinet, în trecere prin țara noastră, a fost solicitat să studieze modul în care se făcea alimentarea cu apă a Capitalei.

El a predat în acest sens, în anul 1869, un proiect care, nepunîndu-se în aplicare, cu timpul s-a pierdut.

În anul 1864 se propune alimentarea orașului cu apă din puțuri arteziene.

Pentru punerea în aplicare a acestei propuneri, în anul 1865 au fost aduse mașinile și instalațiile necesare, iar lucra-

¹ *Societatea politehnică din România, Semicentenarul (1881—1931)*, vol. I, p. 319.

² Monitorul comunal al Primăriei Municipiului București, XVII, nr. 20, din 17 mai 1892, p. 184.

rea a început în anul următor pe platoul de la Cotroceni, de unde, în caz de reușită apa s-ar fi putut distribui cu multă ușurință pe străzile Capitalei. Sondajele au continuat pînă la adîncimea de 300 m, dar din cauza utilajului nu prea perfecționat, lucrările nu au dat rezultate.

În anul 1869 numărul instalațiilor interioare particulare ajunge la 52.

Paralel cu aceste operațiuni de captare a apei, de canalizare etc., populația Bucureștilor era alimentată în continuare de sacagii. Acești vînzători de apă pe străzile Capitalei — sacagii — se întilnesc pînă în preajma primului război mondial.

Randamentul necorespunzător al „Stabilimentului fîntinelor“, cît și sfera restrînsă de cuprindere a orașului pe de o parte, iar pe de alta calitatea destul de slabă a apei pompate din Dîmbovița, nefiltrată, au determinat luarea unor măsuri tot mai urgente de către municipiu, făcîndu-se numeroase studii și propuneri.

La sfîrșitul anului 1871, municipalitatea, ca urmare a creșterii populației orașului, a luat hotărîrea de a se îmbunătăți alimentarea cu apă a bucureștenilor.

În afara propunerii inginerului francez Fraycinet, se mai însarcinează în anul 1872 cu realizarea unui proiect și inginerul Charlier, dar nici acesta nu a realizat nimic.

Tot în anul 1872, primarul Capitalei, Crețulescu, cere părerea inginerului german Lindley (specialist din Frankfurt), care propune un program de lucrări, iar ca urmare are loc o licitație la care se înscriu numeroși ofertanți străini.

Unul din primii ofertanți care participă la licitație și care primește lucrări în concesiune este inginerul Mounier, care se oferă a executa lucrări în Capitală pentru a distribui zilnic o cantitate de apă filtrată de 20.000 mc din riul Dîmbovița.

În schimbul realizării acestei lucrări, Mounier pretindea beneficiile exploatării pe o perioadă de 30 de ani.

El a primit concesiunea lucrărilor, dar, întrucît au apărut și alte grupuri de licitanți, pînă la urmă a renunțat. Aceste grupuri au fost: „Rose Green și Slade“, „Norris Vantheriu“ și „Bousquet des Champs“,¹ dar nici aceștia nu au fost acceptați.

¹ Arh. St., Buc., *Primăria orașului București*, mapa I.C.A.B. fila 5.

Dacă propunerile antreprenorilor Bousquet des Champs, Mounier și alții nu au fost acceptate de primărie, cauza a fost lipsa unui proiect tehnic care să satisfacă necesitățile alimentării cu apă a orașului pentru perioada respectivă și următoare.

Dar alimentarea cu apă a orașului se îngreuna din ce în ce mai mult, datorită faptului că numărul locuitorilor creștea destul de rapid.

Avînd în vedere măsurile ce se preconizau pentru canalizarea Dîmboviței și că alimentarea cu apă din acest rîu era legată în mod firesc de lucrările ce urmau să se execute în cadrul acestui complex general, cît și faptul că nici pavajele orașului nu se puteau executa în condiții tehnice superioare din lipsa unor lucrări de canalizare și alimentare cu apă, era nevoie în această situație de planuri exacte care să țină seama de toate condițiile specifice orașului.

Fiind vorba de o lucrare de importanță cu totul deosebită, în anul 1875 primarul municipiului, generalul Manu, în urma licitației ținute, a însărcinat cu realizarea planurilor pe inginerul francez Guilloux, în acea perioadă director al Căilor Ferate Române, și care, în anul 1876, a acceptat elaborarea unui proiect complet pentru alimentarea cu apă a Bucureștilor și pe care l-a depus la sfîrșitul aceluia an.

Cu toate că planurile executate de acest inginer nu s-au păstrat în întregime, totuși, din descrierea diverșilor specialiști care le-au examinat la vremea respectivă cît și din dările de seamă ale administrației comunale, ne putem face o imagine destul de completă asupra lor.

Prima constatare a inginerului Guilloux a fost aceea că în apropierea Bucureștilor nu se găseau izvoare de apă potabilă, iar aducerea acestora de la munte era prea costisitoare. El a ajuns la concluzia că singura sursă ce putea satisface în continuare nevoile orașului era rîul Dîmbovița.

Dar el stabilea ca o „cestiune de căpetenie alegerea punctului de unde trebuia luată apa din Dîmbovița și de mai înainte critică cu asprime orice încercare de a se lua apa Dîmboviței mai jos de Lunguleț“¹.

„Pentru a-mi da socoteală în mod exact — zice d-l Guilloux — de calitatea apei Dîmboviței și de însemnătatea materiilor ce stau în suspensiune, am urmat și observat cursul ei, de

¹ D. Leonida, N. Caranfil, *op. cit.*, p. 177.

la Dragomirești pînă la București, adică pe o lungime de 84 km, în amonte de Capitală. De la Dragomirești pînă în satul Lunguleț, ce se afla la cîțiva kilometri de Brezoaia, se poate admite că apa curge aproape numai pe o albie de pietriș și pînă în punctul acesta rămîne limpede ca la obirșia ei ; mai departe albia devine argiloasă și apa, la cea mai mică ploaie, se încarcă cu materii nămolose care o tulbură¹.

În proiectul inginerului Guilloux se propune luarea apei din Dîmbovița la 27,500 km, amonte de oraș, și trecerea ei printr-o galerie filtrantă, paralelă cu riul, lungă de 500 m și lată de 9 m, unde se putea curăța de cea mai mare parte de impurități, lăsînd-o apoi „să se repazeze, în bazine de decantațiune, înainte de a o introduce în conductă“.

Conducta, avînd un diametru constant de 0,90 m, de beton pe primii 7000 m și de fontă pe rest, urma să aducă apele pînă la rezervorul de zidărie de 8000 mc capacitate, situat pe Dealul Spirei. Un al doilea rezervor de 6000 mc capacitate, era prevăzut a se construi la șosea.

Prin cele două rezervoare, în cazul în care se realizau conductele de aducțiune, se putea asigura o cantitate de apă cu puțin peste jumătatea consumului zilnic de 24.000 mc, prevăzuți în proiect.

Lucrările de captare și aducerea acestor ape erau evaluate, fără rezervorul de la Șosea, la suma de 3.596.000 lei. Distribuția apei în oraș se făcea printr-o rețea de 101.839 metri, prin presiune naturală, avîndu-se în vedere altitudinea diferitelor puncte ale orașului, toate mai joase de cît înălțimea de 130,50 m față de nivelul mării de la care pleca conducta de aducere.

Astfel, apa s-ar fi ridicat, peste toț în oraș, cu o presiune disponibilă de mai bine de 10 m, afară de extremitatea căii Victoriei, unde presiunea apei n-ar fi fost de cît de 9,68 m și de extremitatea străzilor Plevna-Brezoianu, unde ea n-ar fi avut de cît 5,45 m presiune.

Cheltuielile distribuirii, în care era cuprins și rezervorul de la Șosea, se ridicau la 2.831.500 lei. Lucrările au fost înterupte de faptul că în anii 1877—1878 țara noastră a luat parte la războiul prin care și-a cîștigat independența de stat. Problema s-a reluat în 1879, în urma unei examinări a proiectului

¹ D. Leonida, N. Caranfil, *op. cit.*, p. 177—178.

Guilloux, făcută de o comisie compusă din specialistul Lalanne, inspector general de poduri și șosele din Franța, Culmann, profesor la Școala politehnică din Zürich, și Burkli-Ziegler, inginer șef al acestui oraș, comisiune în care opiniile au rămas împărțite. Primăria a însărcinat pe cei doi ingineri de la Zürich cu elaborarea unui nou proiect, pe o scară mai mare în ceea ce privește volumul apei distribuite și alimentarea ce ar trebui să atingă în oraș.

Începute la sfârșitul anului 1879, studiile lui Culmann și Ziegler au fost realizate cu multă rapiditate, așa că Primăria a putut să adjucece, la 6 octombrie 1882, lucrările pentru captarea și aducerea apelor pînă la bariera orașului¹.

Dacă la această epocă Administrația comunală n-a scos la licitație și distribuirea apei în oraș, cauza n-a fost că proiectele acestor din urmă lucrări nu erau gata², ci că fondurile afectate distribuirii erau în parte absorbite de lucrările deja contractate. A trebuit să se aștepte îndeplinirea formalităților administrative pentru obținerea de noi credite suplimentare, obținere care n-a putut avea loc decît în urma legii din 11 iunie 1884³.

În același timp, din raportul prezentat de inginerul francez Lalanne, aflăm că în anul 1879, existau în orașul București 10,5 km de conducte, 41 fântini publice, 188 instalații particulare și 200 guri de apă pe străzi. Orașul consuma 1200 mc de apă pe zi la o populație de 190.000—200.000 locuitori⁴.

În anul 1880 situația ne apare deja modificată, existînd „10,5 km conducte, 10 cișmele, cîteva bazine, 560 guri de stropit și 188 instalațiuni particulare prin care se distribuia zilnic cel mult 1200 mc apă, din care 1/3 pentru stropit. Capitala număra cca 20.000 case și 200.000 locuitori”⁵.

În anul 1882 prof. Culmann moare, urmînd ca lucrările să fie continuate de ing. Burkli-Ziegler. Din partea Municipi-

¹ Arh. St., București., *Primăria Municipiului București*, dos. 1644, fila 133, ibidem Românul din 2 octombrie 1881 (supl.).

² *Dare de seamă asupra administrației orașului București pe anul 1883*, p. 178.

³ Primăria Orașului București, *Proiect pentru distribuțiunea apei în oraș*, București 1885, p. 7.

⁴ Arh. St., Buc., *Primăria Municipiului București*, dosar I.C.A.B. p. 6.

⁵ Buletinul Societății politehnice, an XLV, nr. 10, octombrie 1931. Număr special publicat cu ocazia semicentenarului Societății politehnice, 1881—1931, p. 1354—1355.

piului București, pentru supravegherea lucrărilor au fost însărcinați inginerii români Matic, Simion și Giupescu ¹.

Lucrările constau în primul rând din realizarea unor bazine de decantare și filtre de nisip descoperite în localitatea Bîcu, prevăzute la origine cu pereți de lemn. Apa Dîmboviței, decantată și filtrată, era adusă prin apeduct în rezervorul de la Cotroceni. De aci apa era împinsă în rețea prin pompe acționate la început cu turbine hidraulice, folosind căderea de apă de 7 m ce s-a creiat la Ciurel odată cu completarea lucrărilor de canalizare a Dîmboviței.

Dacă Municipiul depunea eforturi în această perioadă pentru a dezvolta rețeaua de canalizare a Capitalei, măbind capacitatea surselor pe de-o parte, iar pe de alta, prin introducerea conductelor pe tot mai multe străzi, nu putem însă trece cu vederea faptul că lucrările erau deosebit de costisitoare, fapt care în ultima instanță determina creșterea destul de lentă a numărului celor care doreau să-și introducă apa în gospodărie.

În legătură cu această problemă — discutată destul de aprins în cadrul Consiliului Comunal — inginerul Burkli-Ziegler arată următoarele :

„Nu este destul ca introducînd apa în oraș, Municipality să se mulțumească a o vinde particularilor care ar veni să o ceară pe un preț oarecare, lăsînd restul, care va fi negreșit o parte din total, să se scurgă pe străzi și în canaluri, dacă s-ar face astfel, numai un număr foarte restrîns de particulari, care știu să aprecieze valoarea igienică a introducerii apei în proprietățile lor, vor plăti foarte scump acest avantaj, în vreme ce majoritatea, de teama cheltuielilor de instalat, s-ar mulțumi să caute în uliță apa ce le trebuie... Numai printr-o participare generală, introducerea apei în toate proprietățile de-a lungul străzilor care sînt prevăzute cu conducte, face posibilă micșorarea prețului“ ². Iar mai departe, același inginer spunea : „Ca o consecință a obligativității introducerii apei în proprietățile particulare, municipalitatea este datoare să se însărcineze cu bransamentele, cu instalațiile indispensabile introducerii apei în menaje, lăsînd particularilor libertatea să stabilească cu a

¹ Buletinul Societății politehnice, *loc. cit.*, p. 1355—1356.

² Monitorul comunal al primăriei municipiului București, an VII, nr. 42 din 30 octombrie 1882, p. 467.

Ior cheltuială instalațiunile care vor fi reclamate de un confort mai dezvoltat“¹.

Cu toate că instalația de la Bîcu-Arcuda a marcat pentru perioada respectivă un progres, a avut totuși de la început unele neajunsuri. În anul 1885 a fost adus din nou inginerul hidrolog Wilhelm Lindley din Frankfurt, care în urma unor studii făcute la fața locului a atras atenția asupra defectelor instalațiilor, în special a pereților din lemn, cît și asupra lungimii exagerate a filtrelor care făceau imposibil un reglaj al suprasarcinii.

El propunea ca lucrările ce se vor realiza în viitor să prevadă alimentarea orașului cu apa de munte.

Totuși, la Arcuda au continuat lucrările după planurile lui Bürkli-Ziegler și Culmann, pentru care se prevedeau trei bazine de decantare, două filtre lente de 1 km lungime fiecare, un apeduct de 15 km pînă la Cotroceni și un rezervor de 10.000 mc de apă. Se presupunea că de aici apa va fi distribuită prin presiune naturală, lucru ce nu a fost posibil. De aceea, pe parcurs, proiectul a fost completat cu o stație de pompare la Grozăvești, o rețea de distribuție și un rezervor de compensație. Aceste lucrări au fost date în funcțiune în anul 1888, cu excepția rezervorului de la Foișor (azi sediul Muzeului pompierilor), care s-a terminat în anul 1891.

Lucrarea de la Arcuda a fost executată de antreprenorul Boisquerin, același care lucrase și la canalizarea Dîmboviței. Uzina a fost executată de firma Echer-Wiss din Zürich între anii 1885—1888, rețeaua de o companie belgiană din Liège,² iar Foișorul de foc de către întreprinderea Thenen. Rezervorul nu a adus însă nici o îmbunătățire, deoarece apa nu avea suficientă presiune. Pentru prima dată apa s-a ridicat în rezervor în anul 1924.

În anii 1890—1891, pentru găsirea unor noi soluții de îmbunătățire a alimentării cu apă a Bucureștilor, s-a încercat și sistemul filtrelor acoperite, dar din greșeala antreprizei „Glötlyoeutea“, s-au prăbușit chiar în timpul execuției.

¹ Monitorul Comunal al Primăriei Municipiului București, an. VII, nr. 42 din 30 oct. 1882, p. 467.

² Arh. St., Buc., *Primăria municipiului București*, dos. ICAB, fila 7.

Lucrările de la Arcuda și Bicu au costat 8 milioane lei ¹, și anume :

Bazinele, filtrele, apeductele și rezervorul	3.500.000 lei
Uzina hidraulică	1.000.000 lei
Rețeaua de conducte pentru distribuirea apei pe străzi	3.500.000 lei
Total.	8.000.000 lei

Cu toate că aceste lucrări au costat municipiul 8.000.000 lei, inginerul Elie Radu arăta, printre altele, următoarele deficiențe :

1) „Nu se putea filtra apa în cantitatea și calitatea prevăzută, iar la frig mare nu se putea avea apă mai multe zile.

2) Apa filtrată în condițiile de mai sus era încărcată cu un număr prea mare de bacterii (microbi) și prin urmare periculoasă sănătății ².

3) Temperatura apei în timp de vară se ridica la +26°C, deci apa era foarte caldă, iar iarna scădea pînă aproape de 0 C, deci era foarte rece.

4) Deși consumația medie zilnică în oraș nu atingea decît 28.000 mc, serviciul apelor era obligat să dea apă amestecată și de multe ori numai decantată etc“ ³.

De altfel problema alimentării cu apă a populației a fost permanent dezbătută în Consiliul comunal, mai ales începînd din anul 1882, cînd se lucra la canalizarea Dîmboviței, din care cauză se creiau greutăți activității sacagiilor, care contribuiau la aprovizionarea cu apă a orașului. Astfel, în cadrul dezbaterilor Consiliului de igienă și de salubritate publică de pe lîngă primăria municipiului București din 19/31 ianuarie 1882, prezidat de Dr. Felix, medicul șef al orașului, inginerul Matak, inginer-director al canalizării Dîmboviței, a fost interpelat spre a lămuri Consiliul despre chestiunea vadurilor

¹ Elie Radu, *Istoricul alimentării orașului București cu apă potabilă și notițe asupra alimentării altor orașe*, Buc. 1905, p. 4.

² Zezi și Dr. A. și V. Babeș, *Studiu asupra filtrelor de nisip și a apeductului de la Bicu*, București 1899.

³ Elie Radu, *op. cit.*, p. 4.

sacagiilor, „de unde se ia astăzi apă pentru oraș și care vor fi curînd suprimate“.

„Cu lucrările de canalizare ce se fac gîrlei astăzi, sîntem într-o perioadă de tranzițiune, apă curată nu se va putea aduce în oraș decît peste doi ani, podurile însă se suprimă deja astăzi și se vor putea întîmpla perturbări în privința aprovizionării orașului cu apă de băut“¹.

Desigur că această problemă a alimentării cu apă, atît de mult dezbătută, nu putea fi rezolvată cu mijloacele tehnice din acea vreme, filtrele instalate nedînd randamentul scontat pentru consumul de apă al Bucureștilor.

Relatări asupra modului în care funcționau pompele încă existente în acea perioadă la „Vadul sacagiilor“, aflăm de la unul din mecanicii acestor pompe în anul 1900, salariat al primăriei municipiului.

În amintirile sale, „moș Gheorghe“, mecanicul „Stabilimentului fîntînilor“, spunea : „Stația aflată pe locul unde este astăzi Vama Poștii² era locul de umplere cu apă din Dimbovița. Gospodinele aveau credința că apa luată de la stația de pompe era cea mai bună apă potabilă, și de aceea cereau sacagiilor numai apă de la pompă“.

Din cînd în cînd, pompele se înfundau, după cum povestea bătrînul mecanic.

„— Și ce făceai, moș Gheorghe, cînd se înfunda pompa ? Îl întrebăm.

— Apăi, domnule inginer, coboram în gîrlă și desfundam sorbul.

— Da de ce se înfunda sorbul, moș Gheorghe ?

— Din mai nimica, domnule inginer. Venea cite un ciine sau o pisică moartă pe gîrlă și intra în sorb.

În astfel de condiții se lua apa din gîrlă, care era depozițată în butoaie, bătută cu piatră acră, și apoi... băută“³.

Dar, după cum este bine cunoscut, în toate localitățile patriei noastre, încă din cele mai vechi timpuri, populația și-a construit la locuințe fîntini sau puțuri, din care-și lua apa de băut. O asemenea situație exista și în orașul București la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Într-o statistică efectuată între

¹ Monitorul comunal al primăriei municipiului București, an VII, nr. 10, din 13 martie 1882, p. 98—99.

² Astăzi Piața Operetei.

³ Gazeta municipală, an IX, nr. 408, din 28 ianuarie 1940, p. 1—2.

Puțul cu zale din strada Antim

anii 1886—1888 de către primăria municipiului, au fost înregistrate un număr de 1000 puțuri de diferite feluri de construcții ¹.

Puțuri cu roată	Puțuri cu cumpănă	Puțuri cu gălăciă	Puțuri cu pompă	Puțuri cu robinet	Puțuri cu manivelă	Puțuri cu cîrlig de lemn	Puțuri înfr-un buștean	Puțuri cu scripete	Puțuri cu cană	Puțuri cu lanț	Robinet în bucătărie	Diverse	Total
579	36	3	118	3	2	1	1	1	2	1	1	252	1000

Aceste puțuri desigur că nu puteau satisface nevoile unei populații de peste 200.000 locuitori. Problema alimentării cu apă de la rețea devenea în continuare tot mai acută.

Pe linia îmbunătățirii alimentării cu apă a orașului, administrația comunală, printr-o hotărîre din 30 aprilie 1891, pune

¹ A. Urbeano, *Apele potabile din București din punct de vedere chimic*, Buc. 1889, p. 4—29.

la dispoziția Ministerului Lucrărilor Publice suma de 1.300.000 lei, precum și 2000 tone ciment, 3000 mc nisip, 300 mc pietriș și 2500 mc blocaj¹, cerându-i să ia măsuri, prin organele sale, de continuare în mod sistematic a construcției de filtrare.

La 3 iunie 1891, Ministerul Lucrărilor Publice se adresa inginerului Elie Radu, propunându-i să realizeze acest proiect.

Inginerul Elie Radu, printr-un raport adresat ministerului în septembrie 1891, arată că reconstrucția filtrelor pe un teren solid va costa 3 milioane lei pentru 10.000 mc și că, cu această cheltuială, nu se rezolvă chestiunea alimentării cu apă a orașului, deoarece apa Dîmboviței fiind prea încărcată cu materii pămîntoase reclamă cheltuieli mari, în proporție cu resursele primăriei.

Elie Radu propunea primăriei „alimentarea orașului cu apă subterană, prin puțuri construite cu aer comprimat“, înaintînd și proiectul puțurilor de captare. După acest proiect un mc de apă subterană în rezervor revenea la 2 bani și jumătate².

În urma propunerilor făcute de Elie Radu, s-au efectuat o serie de sondaje pentru găsirea apelor subterane. Din analize a rezultat că în special la Bîcu apele subterane erau de bună calitate. Inginerul Moulan, care a efectuat aceste analize, sugera: „să se alimenteze orașul cu apă de izvoare, care este destul de abundentă“³.

În scopul îmbunătățirii alimentării cu apă a Bucureștilor, primăria Capitalei a întrunit la 2 noiembrie 1892 o comisie alcătuită din 24 persoane: ingineri, geologi, chimiști, igienisți și administratori specialiști în problema apelor Bucureștilor, în scopul de a se pronunța asupra a ce este de făcut pentru imediata îmbunătățire a alimentării cu apă a orașului și de a stabili un sistem definitiv de alimentare.

În cele șase ședințe ale comisiei, de la 2 pînă la 25 noiembrie s-au propus și discutat aproape toate sistemele de alimentare a unui oraș cu apă — de la cele mai vechi pînă la cele mai noi, cum erau, de pildă, electroliza apei de rîu sau precipitarea impurităților acesteia cu săruri de fier în aparatul de tip „Andersohn“.

¹ Elie Radu, *op. cit.*, p. 15.

² Ibidem, p. 5.

³ Monitorul comunal al primăriei municipiului București, an XVI, nr. 38, din 15 septembrie 1891, p. 401—402.

Comisia n-a luat însă vreo hotărîre. Dar din discuțiile purtate, care au fost publicate prin îngrijirea primăriei Capitalei,¹ reiese că marea majoritate a membrilor comisiei au recunoscut că nu se puteau menține la nesfârșit filtrele existente la acea dată și nici nu era indicat să se construiască altele noi, că mulți din comisari au recomandat un studiu general al tuturor apelor ce pot concura la alimentarea Capitalei, și că majoritatea au indicat soluția căutării apei în subteran².

La 4 martie 1893 primăria Capitalei a însărcinat cu conducerea Direcțiunii lucrărilor tehnice ale orașului pe inginerul N. Cucu. Avînd în vedere obligațiile ce-i reveneau în această funcție, aceea a alimentării cu apă a orașului, inginerul N. Cucu a început sondaje în localitatea Joița, descoperind aici o cantitate importantă de apă subterană.

În septembrie 1893, cele două puțuri aflate în plină funcțiune, au fost vizitate de inginerul Bechmann, directorul apelor din Paris. La 1 noiembrie 1893, cerîndu-i-se să se pronunțe asupra posibilităților de îmbunătățire a alimentării cu apă a Capitalei, el arăta următoarele : „Cu cît mai mult se studiază chestiunea, cu atît mai mult se afirmă, din toate punctele de vedere, superioritatea soluțiilor bazate pe întrebuițarea apelor din pătura țîșnitoare. Nu putem deci — continua Bechmann — decît să facem călduroase urări pentru repede și completa reușită a încercărilor care se fac actualmente la Joița“³.

Captarea apelor subterane a mai fost recomandată și de Dr. V. Babeș, inginerii Sintion, Mironescu, I. B. Cantacuzino, V. Pleșoianu, Dufour și Elie Radu⁴.

Ing. N. Cucu, Directorul lucrărilor tehnice, împreună cu inginerii Giulini și Teodorescu, au procedat la identificarea tuturor localităților acvifere din raza Bucureștilor, așa încît în toamna anului 1893 se găseau explorate apele de la Măgu-

¹ *Dezbateri și proiecte asupra îmbunătățirii alimentării orașului cu apă, emise de Comisiunea ad-hoc*, București 1893.

² N. Cucu, *Noile ape alimentare ale orașului București*, Buc. 1897, p. 9.

³ Monitorul comunal, an XIX, nr. 2 din 10 aprilie 1894, p. 9.

⁴ *Vezi Dezbateri și proiecte asupra îmbunătățirii alimentării orașului București cu apă*, Ședințele Comisiunii de la 2, 9, 12, 23 și 25 noiembrie 1892, publicate de primărie în anul 1893.

rele, Conțești și Titu, ca și cele de pe văile Teleajenului, Ialomiței și Dimboviței.

Principala concluzie la care au ajuns în această perioadă specialiștii români Elie Radu, N. Cucu și alții, confirmată și de specialiștii străini consultați, a fost următoarea : Dacă se privea harta geografică a țării, se vedea că distanța cea mai scurtă de la Carpați la Dunăre, în regiunea centrală a țării, era dată de o linie cu direcția nord-vest — sud-est, care, plecând din vârful Omul din Carpați, trecea prin Cîmpia, București și Comana, pînă la Dunăre. Aceasta era linia cu cea mai mare pantă, paralel cu ea curgeau apele riurilor și tot pe această zonă se găseau desigur și apele subterane.

O dovadă a apelor subterane o găseau acești specialiști și în existența apelor din valea Snagovului, a Pociovaliștii, Crevediei, Colentinei, Chiajnei, Măgurele, precum și a văii Călinești, a Frățeștilor, Bălănoaiei etc. din apropierea Giurgiului.

Această observație, coroborată cu existența apelor subterane ascendente la Joița și București, pe matca Dimboviței, a determinat pe specialiștii români să ajungă la concluzia că se vor putea găsi și alte ape subterane în afara celor cuprinse între Joița și București.

În acest sens, s-au întocmit o serie de studii valoroase în ce privește sursele din care Bucureștiul putea fi alimentat cu apă, împărțindu-se localitățile în trei mari categorii — și anume : ape de la munte, ape de sub regiunea colinelor și ape din jurul Bucureștilor ¹.

În cadrul primei categorii, „ape de la munte“, începînd cu anul 1893 au fost studiate văile riurilor Teleajen, Prahova, Ialomița și Dimbovița — ca singurele care puteau concura la alimentarea cu apă a Bucureștilor.

Izvoarele riului Teleajen, studiate în 1893 de inginerul Traian Teodorescu, puteau da Capitalei o cantitate de cca 23.000 mc în 24 de ore.

Distanța lor de Capitală era stabilită la cca 150 km, iar diferența de altitudine față de București de cca 500 m.

Izvoarele Prahovei erau evaluate la cca 10.000 mc în 24 ore, din care o parte însemnată servea la alimentarea cu apă a localității Sinaia.

¹ N. Cucu, *op. cit.*, p. 10.

Izvoarele râului Ialomița, studiate de inginerul Traian Teodorescu în octombrie 1893, cu toate că natura terenului nu prezenta siguranță pentru menținerea instalațiilor, erau evaluate la o cantitate zilnică de cca 27 000 mc apă la o distanță de aproximativ 235 km de București și la o diferență de altitudine de 700 m.

Ultimul râu studiat de același inginer, Dîmbovița, era evaluat a da zilnic o cantitate de apă — în funcție de anotimp — de 109.000 mc, după estimăția inginerului Bechmann și de 132.947 mc după estimăția inginerului român Traian Teodorescu¹.

În legătură cu aducerea apei în București de la izvoarele Dîmboviței, inginerul Elie Radu făcea următoarea estimare,² în cadrul comisiei din anul 1892 :

Apeduct pe 80 km a	80.000 lei km =	6.400.000 lei
Apeduct pe 40 km a	100.000 lei km =	4.000.000 lei
Apeduct pe 30 km a	200.000 lei km =	6.000.000 lei
Captarea =	1.600.000 lei
Diverse =	2.000.000 lei
		Total : 20.000.000 lei

Evaluarea făcută de inginerul Bechmann se apropia de cea a inginerului Elie Radu.

Desigur că lucrările de captare a apei pentru alimentarea orașului din cele patru râuri ar fi determinat o alimentare perfectă, cu o apă de bună calitate, dar cu o cheltuială nu mai mică de 25 milioane lei.

A doua categorie de ape ce au fost cercetate în același scop au fost cele de sub regiunea colinelor. Astfel, izvoarele de la Tătăreni, la câțiva kilometri de Ploiești, dădeau 4017 mc în 24 de ore, cele de la Sipotul și Lipănești, la 11 km spre nord de Ploiești, dădeau un debit total de 32.028 mc în 24 ore. Aceste izvoare au fost excluse din capul locului, apa lor nefiind de bună calitate.

O situație similară prezentau și apele de la Titu, unde a fost chemat spre a le examina inginerul hidrolog german

¹ Raport în anexa a 3-a a *Dării de seamă a Administrațiunii comunei București pe anul 1893* p. 36.

² *Dezbateri și proiecte asupra îmbunătățirii alimentării orașului cu apă*, p. 129.

Thiem. Acesta arăta într-un raport din februarie 1896 imposibilitatea captării lor, datorită volumului insuficient de apă.

Același inginer german a făcut sondaje la Potlogi, situat la 20 km sud de Titu. Aici s-a constatat că apa mai întâi trebuia scoasă la suprafață și apoi îndreptată prin conducte spre Capitală, ceea ce constituia o soluție dezavantajoasă.

O problemă mult discutată, mai ales în presa vremii, a fost aceea a captării apelor Dîmboviței la satul Lunguleț, unde urma să se prelungască apeductul de la Bîcu pînă la un punct unde apa râului, curgînd pe un strat de pietriș, ar fi fost destul de limpede pentru a putea fi captată.

Acest punct fusese sesizat încă de inginerul Guilloux, la 8 aprilie 1876, cînd îl indicase primăriei ca pe una din soluțiile captării apei în acest loc.

În concluziile sale asupra apelor de sub regiunea colinelor, inginerul N. Cucu arăta, printre altele : „Tătărenii n-au destulă apă, Sipotul și Lipăneștii au apă de calitate neadmisibilă, Titu nu poate da nici jumătate din apa necesară Capitalei, iar Potlogii, chiar cînd, în definiție, s-ar dovedi că pot asigura cantitatea necesară, trebuie să cedeze locul unei localități mai aproape de oraș, care s-a probat că poate da cel puțin atîta apă de cîtă este trebuință în București. Numai o captare de apă de gîrlă din Dîmbovița, de la Lunguleț, ar fi posibilă în regiunea de sub coline“¹.

A treia și ultima categorie cercetată a fost aceea a apelor din jurul Bucureștilor.

Prima problemă, care a fost foarte mult discutată în special în cadrul comisiei întrunită în noiembrie 1892, a fost aceea dacă filtrele de la Bîcu mai pot fi menținute sau nu. În legătură cu aceasta, toți inginerii și igienistii din comisie au fost de părere să se părăsească definitiv filtrele de la Arcuda² și să se construiască altele noi.

Paralel cu sondajele ce se efectuau la apele de la munte și de sub coline, s-a continuat exploatarea regiunii de la Joița, astfel că la sfîrșitul anului 1893 erau efectuate un număr de 15 sondaje.

¹ N. Cucu, *op. cit.*, p. 19.

² *Dezbateri și proiecte asupra îmbunătățirii alimentării orașului cu apă*, Buc. 1893 (D. Varnav, p. 53, N. Cucu, p. 38, D. Cantacuzino, p. 74, Dr. Felix, p. 77, Dr. V. Babeș, p. 79, D. Mironescu, p. 95, D. Radovici, p. 111—113, Elie Radu, p. 135, Dufour, p. 152, Al. Orăscu, p. 157).

Pentru a se stabili care din cele două puncte — Joița sau Chiajna — trebuia exploatată, au fost din nou aduși în țară cunoscuții ingineri germani Thiem și Lindley. După o serie de vizite la Joița și Chiajna, ei au prezentat la 23 aprilie 1895 primăriei un raport cu privire la apele Dimboviței, în care propuneau printre altele :

„1) A se repara filtrele, căci probabil aceste filtre vor trebui încă conservate mulți ani ca o rezervă, pînă cînd alimentarea va fi astfel asigurată încît se va putea renunța la ele în mod complet și definitiv.

2) În privința apelor subterane aceștia spuneau următoarele :

a) Localitatea cea mai favorabilă pare a fi Chiajna“¹.

În general, cei doi specialiști nu au adus nimic nou în chestiunea alimentării cu apă a Capitalei. Ei s-au mărginit să repete sau să confirme cele arătate de inginerii români, fie că au avut sau nu cunoștință de părerile acestora. Mai mult, în timp ce inginerul român Elie Radu indica precis în valea Argeșului. în apropiere de București, unele puncte unde constatase mari cantități de apă subterană, inginerii străini trimiteau să se facă studii la 20 km în aval de București, unde apele se aflau la cca 30 m mai jos decît apele subterane din dreptul orașului, iar dacă nu s-ar fi găsit nici acolo, să se meargă în munți².

În continuare, primăria municipiului l-a însărcinat cu examinarea lucrărilor și pompărilor de la Chiajna cît și cu studierea apelor subterane din valea Argeșului pe inginerul Thiem. Prin raportul său din 24 august 1895, Thiem aducea la cunoștință cele constatate la Chiajna și studiile efectuate pe valea Argeșului, pe care le rezuma astfel :

„Cantitatea de apă ce s-ar putea extrage la Chiajna nu este însemnată, pentru a se alege Chiajna ca localitate de exploatare“³.

În ceea ce privește situația de pe valea Argeșului, el spunea : „Corespunzător cu starea actuală a lucrărilor de cercetare în valea Argeșului, în profilul Bragadiru, pe o lățime sondată de 5500 metri se pot extrage 20 000 mc de apă în 24 ore, iar

Elie Radu, *op. cit.*, p. 7.

² *Ibidem*, p. 8.

³ După cum se vede, acest aviz se contrazicea cu primul aviz dat tot de acest inginer împreună cu Lindley.

în profilul Ulmi, pe o lățime sondată de 6 000 m, se pot extrage de asemenea 20 000 mc¹.

Același inginer propunea să se înceapă imediat lucrările în valea Argeșului, la Ulmi, punct situat mai sus de localitatea Arcuda, cu instalații definitive de captare.

Primăria Capitalei a întocmit, în toamna anului 1895, un proiect de contract cu Thiem, prevăzându-se o retribuție de 6% asupra sumei de 6.000.000 lei, la cât fuseseră estimate aproximativ lucrările.

Consiliul tehnic, căruia i-a fost trimis contractul spre avizare, s-a opus la încheierea lui, cerînd ca lucrările să fie realizate prin ingineri români. O dată cu schimbarea administrației comunale, contractul nu s-a mai perfectat.

La 6 februarie 1896, la numai șase luni după prezentarea primului raport, inginerul hidrolog Thiem arată următoarele într-un nou raport către primărie :

„Utilizîndu-se capacitatea golurilor stratului aquifer pentru compensarea variațiilor anuale ale consumațiunii și admițîndu-se o consumațiune zilnică maximă de 40.000 mc apă în 24 ore, valoarea medie a consumațiunii zilnice maximă este de 0,7 din consumul zilnic maxim, adică 28 sau rotund 30.000 mc în 24 ore ; aceasta este cantitatea ce trebuie să o dea captările în mod continuu pentru trebuințele publice și particulare“².

În general, concluzia hidrologului german nu se deosebea de cea a inginerilor români.

Cele două rapoarte alcătuite de Direcția tehnică a primăriei și cel alcătuit de inginerul Thiem au fost înaintate Comisiunii interimare, care a hotărît a se interveni pe lângă Ministerul Lucrărilor Publice pentru a desemna o comisie formată din trei ingineri inspectori, spre a arăta cantitatea de apă ce se poate extrage în punctele stabilite de Direcția tehnică a primăriei și de inginerul Thiem.

Comisia numită de ministru a fost compusă din ing. Elie Radu, ing. Tărușanu și ing. Mironescu.

Pentru elucidarea problemei, comisia a întreprins o serie de sondaje atît la Bragadiru cît și la Chiajna.

¹ Elie Radu, *op. cit.*, p. 8.

² *Ibidem*, p. 9.

În anul 1897, în urma sondajelor făcute, Direcția tehnică a primăriei a prezentat un memoriu asupra căruia comisia, în raportul său din 12 iunie 1897, a dat următorul aviz :¹.

„În privința apelor de munte, neavînd date suficiente, nu poate să se pronunțe ; observă însă că pentru a se aduce apa de munte, trebuie o cantitate cu mult mai mare ca 40.000 mc. După estimăția aproximativă, costul ar fi de 25 milioane. Astfel fiind, pentru ca comuna să se poată angaja la o cheltuială așa de mare, va trebui ca ea să facă studii îndelungate (cel puțin 10 ani), pentru a se asigura că poate conta pe debitul de care are nevoie chiar în timpul secetelor celor mai mari².

În ceea ce privește apele subterane, în regiunea Bragadiru și Ulmi se poate avea cu siguranță un minim de 30.000 mc de apă pe zi³.

Comisia sublinia faptul că apele subterane găsite sub plătoul dintre București și Bragadiru întruneau cele mai bune condiții pentru a servi ca apă potabilă la alimentarea Bucureștilor și că era o adevărată binefacere de a avea o astfel de apă la îndemînă.

La începutul noului veac, al XX-lea, problema alimentării cu apă a Capitalei continua să se afle în centrul atenției opiniei publice bucureștene.

Creșterea tot mai mare a consumului de apă folosită în gospodărie, la stropitul străzilor și udatul parcurilor, precum și în scopuri industriale, nu mai putea fi satisfăcută pe deplin de captările existente. Instalațiile de la Arcuda și în general sistemul de preluare și filtrare a apei din Dîmbovița, prezentau neajunsuri datorită faptului că filtrele, construite cu 20 de ani în urmă, nu mai dădeau randamentul necesar. În plus, debitul variabil al Dîmboviței influența direct cantitatea de apă distribuită. În condiții normale, filtrele puteau da 25—30.000 mc de apă pe zi. Existau însă perioade, mai ales iarna, cînd acestea nu puteau fi curățate decît anevoie, cantitatea de apă debitată scăzînd astfel sub 15.000 sau chiar 10.000 mc pe zi⁴. În asemenea condiții, nu e de mirare că, deseori, apa

¹ Monitorul comunal din 12 octombrie 1897.

² Studiindu-se mai tîrziu de către primărie izvoarele de munte din valea Ialomiței, s-a constatat ca multe din ele au secăt în anul 1904, iar celelalte nu dădeau decît vreo 24.000 mc, adevărindu-se cele spuse de Elie Radu.

³ Elie Radu, *op. cit.*, p. 11.

⁴ Gazeta Municipală, an IX, nr. 408, din 28 ianuarie 1940.

era tulbure deoarece, în anumite cazuri, alături de apă filtrată se pompa și apă numai decantată ¹.

Dar bucureștenii mai aveau și alte necazuri legate de proasta alimentare cu apă a orașului. Iată ce relatează un specialist, ing. I. Ștefănescu-Radu : „Noaptea, uzina de apă nu mergea, iar apa ajungea în oraș numai datorită presiunii naturale.

Cînd începea focul, trebuiau puse pompele în funcțiune. Trebuia dar să se scoale inginerul, să cerceteze în care parte a orașului este focul și apoi să pompeze apă numai acolo...

Aveam un post de fîntînar la Mihai Vodă, unde era moș Petrache Cojocar. Îl chem la telefon : — Alo, moș Petrache, vezi că este foc în cutare loc. Uită-te pe plan. Și moș Petrache îmi răspundea : — Lasă, domnule inginer, că știu eu ce să fac. Nchid Poliția (adică vana din str. Poliției), ca să nu mai meargă apa la Abator“ ².

Condițiile în care se făcea alimentarea cu apă, imposibilitatea de a face față consumului în creșterea cu sursele și instalațiile existente, au determinat primăria Capitalei să ia noi măsuri pentru sporirea debitului de apă : descoperirea de noi surse, extinderea rețelei, evitarea risipei. În acest scop, primăria apelează în 1898 la cunoscutul inginer Elie Radu, însărcinîndu-l cu studierea Dîmboviței și a instalațiilor de la Arcuda și cu descoperirea unor noi surse. El propune construirea a 20 puțuri care să capteze apele subterane de la Bragadiru. În zilele de 28 și 29 decembrie 1898 are loc licitația publică prin care noile lucrări de alimentare cu apă sînt date în antrepriza inginerului Elie Radu. În ședința din 26 ianuarie 1899, Consiliul comunal aprobă licitația ³.

Înainte de a se începe lucrările de captare a surselor de la Bragadiru au fost efectuate numeroase studii, cercetări și sondaje. De asemenea Dr. C. Istrati, A. Saligny și Dr. V. Babeș au făcut analize stabilind că apele subterane sînt potabile ⁴.

Lucrările au început în anul 1899, continuînd în anii următori, 1900 și 1901, sub directa conducere a lui Elie Radu, ca diriginte al lucrărilor, și a antreprenorilor Dutour și Simon.

¹ Gazeta Municipală, an IX, nr. 408 din 28 ianuarie 1940.

² *Alimentarea cu apă a Capitalei. Fapte trăite și povestite de Dl. ing. I. Ștefănescu-Radu*, Gazeta Municipală, an IX, nr. 408, din 28 ianuarie 1940.

³ Monitorul comunal, an XXIV, nr. 1, din aprilie 1899.

⁴ *Ibidem*, an XXVI, nr. 27, din 7 octombrie 1901.

În ședința din 6 februarie 1901, la propunerea lui Elie Radu, Consiliul comunal votează lichidarea antreprizei, lucrările urmînd a se executa în regie¹. Greutățile financiare generate de criza economică începută în 1899 au împiedicat ca lucrările de captare să se desfășoare într-un ritm corespunzător.

Stația de captare de la Bragadiru se întindea pe o suprafață de 7 km, între comuna Clinceni și șoseaua București-Domnești, fiind compusă din 20 puțuri cu diametru mare (3,4 m în exterior și 2 m în interior), situate la 250—350 m distanță unul de altul². Construite din beton armat, puțurile au fost prevăzute cu numeroase orificii, pentru pătrunderea apei în interiorul lor.

Din puțuri apa ajunge într-un rezervor colector, instalat lângă stația de pompare, iar de aici, prin intermediul unor conducte de fontă, care legau între ele 2, 3 sau 5 puțuri, pătrundea în colectoare.

În prima etapă a lucrărilor au fost construite două colectoare, care primeau, fiecare, apele a cîte 10 puțuri, primul fiind deservit de două sifoane, iar cel de-al doilea de trei. Din colector, apa este ridicată și trimisă în apeduct cu ajutorul a trei grupuri de electropompe de 45 CP. Energia electrică necesară captării era adusă prin două cabluri subterane de la uzina Grozăvești care, pentru a putea face față cerințelor, și-a mărit capacitatea în urma instalării a trei mașini noi de 120 CP fiecare și a trei generatori electrici.

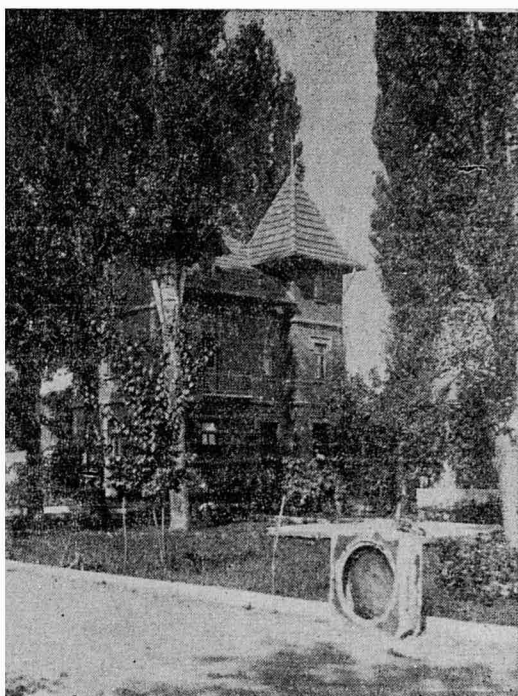
Concomitent cu instalațiile de la colectoarele 1 și 2 Bragadiru s-a construit la Cotroceni un rezervor pentru înmagazinarea apelor captate, deosebit de rezervorul de la Arcuda. Rezervorul a fost realizat — tot după proiectul lui Elie Radu — din beton simplu, cu bolți sprijinite pe stîlpi de beton, și avea inițial o capacitate de 7.000 mc, ocupînd o suprafață de 2500 mp.³

Pentru aducerea apei de la colectoare la rezervorul de la Cotroceni s-a construit un apeduct în lungime de 9400 m. Pe primii 1000 m, apeductul este din fontă (diametrul 800 mm), iar în continuare din beton, fiind prevăzut cu turnuri de ventilație și cămine de vizitare.

¹ Monitorul Comunal, an XXVI, nr. 47, din 25 februarie 1901, p. 669.

² *Cum sint organizate și cum funcționează Uzinele comunale București*, Buc., 1945, p. 46.

³ *Ibidem*, p. 58.

Colectorul Nr. 1 de la Bragadiru

Întreaga lucrare, captări, clădiri, instalații electrice și mecanice, conducta de aducțiune, rezervor etc., a costat 2,9 milioane lei ¹.

Într-un raport întocmit la 8 iunie 1901 de o comisie alcătuită din D. Matic, E. Ciocanelli, Costescu-Comăneanu, I. G. Bibicescu și Dr. Argeșeanu se arată că lucrările sînt aproape terminate atît la Uzina mașinilor de la Grozăvești, la rezervorul de la Cotroceni, cît și la puțuri, sifoane, colectoare și celelalte instalații și lucrări anexe, propunîndu-se inaugurarea lor la 1 august 1901 ².

¹ Buletinul societății politehnice, an XLV, nr. 10, octombrie, 1931, p. 1375.

² Monitorul comunal, an XXVI, nr. 11, din 17 iunie 1901, p. 135.

Propunerea comisiei a suferit o modificare de o lună, deoarece deabia la 1 septembrie 1901 apa din captările subterane de la Bragadiru a început să fie utilizată în oraș¹.

Producția maximă a celor două colectoare de la Bragadiru era de 40.000 mc/24 ore².

Iată care a fost consumul de apă al Bucureștilor între anii 1896—1901, în medie, pe zi :

1896 =	28.000 mc
1897 =	33.000 mc
1898 =	46.000 mc
1899 =	49.000 mc
1900 =	51.000 mc
1901 =	54.000 mc ³ .

Din aceste cifre rezultă că în cinci ani consumul de apă aproape s-a dublat, cu toate că numărul abonaților a crescut doar cu 32%, și anume de la 3800 abonați la 5000. În același timp, rețeaua de distribuție a crescut cu numai 6%, adică de la 160 la 170 km. Raportînd cantitatea de apă distribuită la numărul locuitorilor, constatăm că Bucureștiul se situa la un nivel superior față de multe orașe europene, cunoscute pentru dezvoltarea lor edilitară. Astfel, la acea dată, se distribuiau anual în Capitală 170 litri/locuitor, în timp ce la Londra se distribuiau 160, la Manchester 144, la Frankfurt pe Mein 142, la Berlin 68, la Bruxelles 75 și la Viena 70 litri pe cap de locuitor⁴.

Totuși numărul locuitorilor care beneficiau de instalațiile moderne de apă ale Bucureștiului era redus, mulți continuînd a se aproviziona de la sacagii sau din puțuri proprii rudimentare.

În vederea reglementării consumului de apă și a împiedicării risipei, încă din anul 1901 la primăria orașului se întocmește un proiect pentru introducerea contorilor (apometrilor). În proiect se arată că sistemul existent de distribuție a apei către particulari, cu robinet liber și taxare pe cameră, prezintă inconveniente mari atît pentru aceștia, cît și pentru

¹ Monitorul Comunal, an XXVII, nr. 51, din 24 martie 1902, p. 849.

² Arh. St., Buc., *Primăria orașului București*, fond I.C.A.B. *Istoricul alimentării cu apă a orașului București*, p. 8.

³ Elie Radu, *Istoricul alimentării orașului București cu apă potabilă și notițe asupra alimentării altor orașe*, Buc., 1905, p. 18.

⁴ Monitorul comunal, nr. 27, din 9 septembrie 1901.

primărie : risipă, datorită robinetelor permanent deschise, lipsă de presiune și încasări mici ¹.

Captarea apei subterane de la Bragadiru a avut urmări pozitive nu numai asupra creșterii volumului de apă distribuit, ci și asupra calității acesteia. Din anul 1901 — o dată cu terminarea primelor lucrări de la Bragadiru — s-a trimis în rețeaua de alimentare a orașului apă limpede, potabilă, în locul celei tulburi și chiar nesănătoase pe care o furnizau instalațiile de la Arcuda și care provoca uneori epidemii de mari proporții, așa cum a fost tifosul din anul 1897.

Între anii 1902—1905, consumul de apă, pe cele două surse, era următorul ² :

Anul	Filtrată	Subterană	Total pe zi
1902	20.000 mc	33.500 mc	53.500 mc
1903	19.000 mc	33.300 mc	52.300 mc
1904	22.000 mc	30.000 mc	52.000 mc ¹

Proiectarea și executarea lucrărilor de la Bragadiru, sub direcția conducere a lui Elie Radu, au scos în evidență nu numai posibilitățile inginerilor români ci, în același timp, au dat o lovitură acelor care vedeau neîncredere în inginerii noștri, fiind dispuși să acorde credit numai unor specialiști străini. Referindu-se la această problemă, Elie Radu spunea următoarele în 1905 : „În ce privește alimentarea orașului București cu apă subterană, după cum s-a văzut inginerii străini nu au adus nici o lumină nouă. Ei s-au mărginit numai să confirme constatările inginerilor români ³“. El arată de asemenea că lucrările proiectate și executate de ingineri români au fost mult mai ieftine decât cele proiectate de ingineri străini. „În special se vede că inginerii români nu au căutat atât profitul material, cât cel moral, pentru a fi folositori țării. Pe când inginerii străini nu numai că au beneficiat și beneficiază de onorarii foarte urcate, dar au căutat să mărească cheltuielile în dauna comunelor și chiar au tins și au reușit pînă a monopoliza lucrările de edilitate“ ⁴.

¹ Monitorul comunal nr. 25 din 23 septembrie 1901, p. 381.

² *Ibidem*.

³ Elie Radu, *Istoricul alimentării orașului București cu apă potabilă și notițe asupra alimentării altor orașe*, Buc., 1905, p. 26

⁴ *Ibidem*.

Între anii 1902—1905 au fost întreprinse mai puține lucrări de alimentare cu apă a orașului București. S-a făcut câte ceva doar pentru extinderea și îmbunătățirea rețelei în ceea ce privește conductele distribuitoare și bransamentele. O situație a gurilor de apă existente în 1905 pe diferite străzi ne poate da o indicație utilă asupra cartierelor care beneficiau de cea mai mare cantitate de apă. Astfel, pe calea Mosilor și șoseaua Kiseleff se aflau 21 guri de apă, pe calea Victoriei 20, strada Plevnei 18, pe strada Romană 16, pe calea Călărașilor 15, pe calea Griviței 14, pe calea Rahovei 13, pe calea Văcărești 12, pe strada Știrbei Vodă 11 etc¹.

Totuși, după cum am arătat, apa nu era îndestulătoare, și aceasta din cauza întinderii orașului și a insuficienței rețelei, a risipei (datorită absenței contoarelor, a căror introducere se târăgăna la nesfârșit), a lipsei de presiune (datorită, atât risipei cât și rețelei existente).

„Fiecare primar — spunea Iancu Brătescu în Consiliul comunal din 22 aprilie 1906 — a cheltuit milioane. Acum nu avem nici apă de băut, nici filtre”².

În fața acestei situații, în anul 1905 se iau noi măsuri menite a îmbunătăți alimentarea cu apă: ameliorarea presiunii prin înființarea de noi artere de distribuție și despărțirea rețelei alimentare orașului de sus de cea a alimentării orașului de jos, îmbunătățirea sistemului de filtrare de la Arcuda, „care se află în stare precară”, și găsirea de noi surse³. Deși inginerii noștri dovediseră capacitate și pricepere, în 1905 se apelează din nou la W. H. Lindley, care este angajat „pentru un timp mai îndelungat” spre a investiga noi căi și să execute noi lucrări de îmbunătățire a alimentării Capitalei cu apă potabilă.

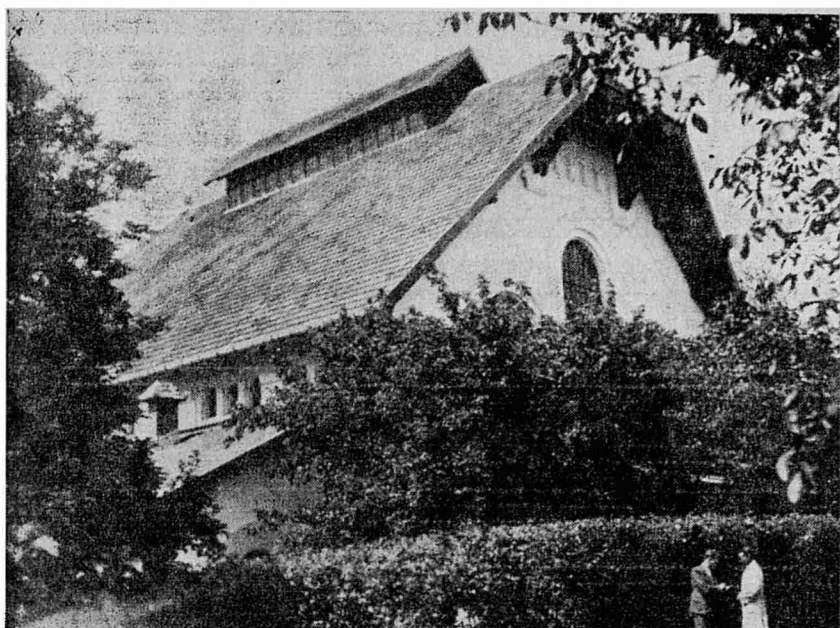
Venit în țară în toamna anului 1905, Lindley și-a reluat vechile studii și cercetări, începute cu ani în urmă.

Propunerile lui Lindley aveau la bază studiul a patru profile diferite și anume: la Ulmi, Darvari, Domnești și Slobozia. El nu se fixase asupra vreunuia, dar înclina către Slobozia sau Ulmi. Primul avea avantajul că era mai aproape

¹ Tablou indicând pozițiunea gurilor de apă situate pe stradele orașului București, Buc., 1905.

² Monitorul comunal, an XXXI, nr. 16, din 22 aprilie 1906.

³ D. Germani, *Alimentarea Capitalei cu apă subterană de la Ulmi*, Buc., 1905, p. 5; Monitorul comunal, an XXXI, din 21 iulie 1906, p. 372.

Stația de pompare a apei de la Ulmi

de București, în timp ce zona Ulmi putea procura 30—40.000 mc apă în 24 ore, față de numai 15—20.000 mc pe care-i putea furniza Slobozia. În aceste condiții, a fost preferată zona Ulmi. La 22 aprilie 1906, Consiliul comunal a discutat și aprobat propunerile lui Lindley : 1) De a se capta apa subterană din regiunea Ulmi, lucrare care necesita construcția unor puțuri de diferite dimensiuni, a unei stații de pompare și a unui apeduct pentru trimiterea apelor captate în apeductul existent Bîcu-București și prin el în rezervorul de la Cotroceni. Valoarea lucrărilor în primul stadiu de execuție era apreciată la 2.120.000 lei, socotindu-se un debit de 30.000 mc apă în 24 ore.

2) De a se îmbunătăți rețeaua existentă a conductelor din oraș prin sporirea numărului conductelor principale, secundare și de distribuție.

Deși erau prevăzute a se începe în primăvara anului 1906, lucrările de la Ulmi au întârziat deoarece Consiliul tehnic

superior din Ministerul Lucrărilor Publice nu a fost de acord cu contractul încheiat, cerînd revizuirea lui. De aceeași părere a fost și noua administrație a Bucureștilor. Consiliul comunal al orașului, în ședința extraordinară din iulie 1907, a apreciat contractul ca fiind oneros. De altfel, acesta nu avea o bază juridică reală, nefiind aprobat de Consiliul comunal, iar ministerul l-a respins deoarece angaja veniturile comunei pe 10 ani, în care caz se impunea o lege specială ¹.

Față de această situație, primarul de atunci, Vintilă Brătianu, întocmește raportul nr. 44.903/3737, arătînd că vechiul contract nu mai putea fi menținut. Existau — în acest caz — două alternative: rezilierea, sau un nou contract. S-a ales această din urmă soluție, cu care a fost de acord și Lindley. Prin noul contract nu se mai atribuia acestuia conducerea unui serviciu tehnic, ci el era angajat, pînă la sfîrșitul lucrărilor de la Ulmi, ca inginer consultant. În contract se mai stipula ca pînă la 31 octombrie 1908 Lindley să remită ante-proiectele, memoriile asupra lucrărilor urgente, prevăzute în vechiul contract.

La 26 iunie 1907, Bucureștii primeau de la Ulmi o treime din cantitatea de apă ce urma să fie obținută. Pentru lucrările efectuate pînă la acea dată se cheltuiseră 2.370.000 lei.

Sistemul de captare a apelor subterane din zona comunei Ulmi se întindea pe o lungime de 6.300 m, între riurile Ciorogîrla și Răstoaca (Sabarul), cuprinzînd două ramuri de captare, una plecînd de la uzină spre riul Ciorogîrla în lungime de 2.800 m, iar cealaltă, spre riul Sabarul, în lungime de 350 m, ambele orientate perpendicular pe cursul văilor acestor riuri.

Sistemul de captare se bazează pe puțuri cu diametrul mic: 16 puțuri de 600 mm, 25 puțuri de 300 mm și 187 puțuri de 150 mm; în total 228, din care 87 sînt pe latura din spre Ciorogîrla, iar restul pe cea din spre Sabar ².

Puțurile cu diametrul cel mai mic s-au forat acolo unde stratul de pămînt era alcătuit din material mărunt și avea grosime mică; acolo unde pătura acviferă era mai penetra-

¹ Monitorul comunal, an XXXII, nr. 27, din 8 iulie 1907, pp. 371—372.

² *Cum sînt organizate și cum funcționează Uzinele Comunale București*, p. 52.

bilă, puțurile au fost amplasate la 150 m distanță unul de altul ¹.

Adâncimea puțurilor variază între 9 și 26 m, în funcție de adâncimea la care se găsește stratul de apă. Ele erau căptușite cu tuburi de fier galvanizat, alcătuite din zone compacte și zone perforate, pentru părțile filtrante, de lungimi multiple — de 0,25, 0,50 și 2 m — în așa fel încît alternarea zonelor compacte cu cele perforate să corespundă straturilor impropriei sau proprii captării ².

În jurul filtrului se află un strat de pietriș cu ajutorul căruia se oprește pătrunderea nisipului în puț, iar la partea superioară acesta este închis complet printr-o cască metalică.

Conducta de aspirație se leagă de carcasa puțului printr-o conductă de fontă; puțurile de 600 și 300 mm sînt legate, fiecare în parte, de conducta de aspirație, în timp ce puțurile de 150 mm sînt mai întii grupate, cîte patru și apoi unite cu aceasta. Cele două brațe ale conductei principale de aspirație aduc apa captată de la puțuri la uzina de pompare, situată aproximativ în mijlocul perimetrului captării.

Conducta de aspirație a fost prevăzută la intervale de cca. 1 km, cu vane speciale ce pot închide cîte o porțiune a acesteia, în caz că, de pildă se constată că apa nu ar fi de calitate bună. Există de asemenea dispozitive de control, instalate la aproximativ 150 m distanță unul de altul.

Din conductele de aspirație, apa ajungea cu ajutorul pompelor centrifuge în camera de colectare, iar de acolo pornea mai departe pe o conductă de aducțiune — pe primii kilometri, din fontă — cu diametrul de 800 mm.

Conducta de aducțiune Ulmi-Bîcu urmează aproape o linie dreaptă de la camera de colectare la punctul de racordare cu vechiul apeduct al filtrelor de la Arcuda.

Exploatarea apei subterane furnizate de sistemul de la Ulmi a început la 1 iunie 1907 cu un debit de 5 000 mc pe zi, pentru ca după aceea, pînă la 1 noiembrie același an, cînd stația Ulmi I a fost complet gata, să ajungă la 20 000 mc. În primele zile ale lunii septembrie 1908 a intrat în funcțiune și stația Ulmi II. Ca urmare, cantitatea de apă ce putea fi distribuită zilnic în București a crescut la 70—80 000 mc. Cu toate acestea, o mare parte din locuitori — în special cei din cartierele periferice — nu-și puteau sa-

¹ D. Germani, *op. cit.*, p. 7.

² *Ibidem.*

Pompa de apă din str. Antim, colț cu str. Rahovei (1910)

tisface în întregime nevoile de apă potabilă atît din cauza insuficienței rețelei, cît și a lipsei unor măsuri corespunzătoare pentru evitarea risipei de apă.

Înainte de anul 1908 apa se pompa cu presiune normală numai timp de trei ore pe zi. Începînd din acel an — o dată cu darea în exploatare a noilor surse — apa venea cu presiune de la 5 dimineata pînă la 11 sau 12 seara. Această utilizare intensivă a instalațiilor de pompare, această suprasolicitare a mașinilor, a atras după sine o supraîncărcare a cazanelor care, funcționînd neînterupt de 11 ani se aflau într-un grad înaintat de uzură.

În vederea extinderii rețelei de distribuție, a utilizării apei de un număr cît mai mare de locuitori, primăria este nevoită să ia noi măsuri de folosire cît mai rațională a instalațiilor. Aceste noi măsuri constau, între altele, în introducerea contorilor (apometrilor), în urma căreia se preconiza ca pomparea apei să se facă neînterupt, zi și noapte.

În ședința Consiliului comunal din 13 iunie 1908, consilierul Botez propunea ca primăria să prelungească conduc-

tele pînă în ocolul IV, pentru ca cetățenii din cartierele mărginașe să aibă apă la o mai mică distanță de casă (200—250 m) și să plătească pentru apa consumată 6 lei pe an. „În felul acesta, cei săraci nu vor mai fi nevoiți să cumpere apa de la sacagii, care o vînd cu 1 și 2 lei sacaua, iar iarna și mai scump“¹.

În circulara dată la începutul anului 1908 către delegații de suburbii, în legătură cu propunerile de angajare a lucrărilor edilitare, se spune: „Am dori ca, în viitor, programul lucrărilor de executat să nu mai fie făcut numai după intenția celui ce ar avea mai multă trecere, sau celui ce a făcut o cerere mai din vreme, ci numai după nevoia reală și mai importantă a majorității cetățenilor și după interesul general al orașului“².

În aceeași circulară se arată că primăria dispune „de mijloace foarte reduse ale bugetului comunal“, că starea generală „a întregului oraș e rea și mai cu seamă a cartierelor mărginașe“ și că „orașul are o întindere foarte mare“³.

O altă măsură importantă adoptată de primărie în vederea îmbunătățirii alimentării cu apă a Bucureștilor a fost Regulamentul aprobat de Consiliul comunal prin decizia nr. 164 din 19 iunie 1908 și sancționat prin decretul nr. 2398 din 28 iulie 1908, publicat în Monitorul Oficial nr. 102 din 5 august 1908.

În chiar articolul 1 se arată obligativitatea introducerii apei și canalului de către locuitorii orașului.

„În baza articolului 153 din legea sanitară, articolelor 41, 99 din legea comunală și articolului 4 din legea asupra maximului taxelor și contribuțiilor comunale, introducerea apei și legătura cu canalul public sînt obligatorii pentru toate proprietățile, în ocolul I și II, pe stradele prevăzute cu conducte publice de apă ...iar în stradele lipsite de canal, la cererea proprietarilor“⁴. Regulamentul nu prevedea, pentru prima etapă de aplicare, obligativitatea ca și proprietarii ocoalelor III și IV să-si introducă apa la locuințe. Consiliul comunal își rezerva dreptul ca ulterior să extindă treptat „obligativita-

¹ Monitorul comunal, an XXXIII, nr. 26, din 29 iunie 1908, p. 377.

² *Ibidem*, nr. 5, din 3 februarie 1908, p. 45.

³ *Ibidem*,

⁴ *Regulament pentru abonamentele la apă și canale*, București, 1913, p. 3.

tea apei și pe străzile avînd canale de scurgere din ocolul III și IV¹.

În același Regulament se prevedea ca în ocoalele I și II aplicarea sistemului „tot la canal” să fie obligatorie, iar pentru ocoalele III și IV facultativă². Regulamentul stabilea și taxele pe care abonații la apă și canal le aveau de plătit.

Înainte de intrarea în vigoare a noului regulament se plăteau trimestrial cîte 6 lei de încăpere, iar acolo unde exista instalație de „tot la canal”, cîte 16 lei. Noile taxe erau diferențiate pe ocoale și număr de încăperi, ținînd seama în mai mare măsură de consumul real, de creșterea veniturilor primăriei și posibilitățile de plată ale abonaților.

Cu toate acestea, taxele au continuat să fie ridicate, fiind greu suportate de locuitorii cu venituri modeste.

Articolul 3 al Regulamentului stabilește următoarele taxe anuale pentru apă și „tot la canal”: în ocolul I — 6+2 lei de încăpere pentru imobilele cu pînă la 6 încăperi; în ocolul II — 5+2 lei de încăpere pentru imobilele cu 1—6 încăperi, 5 + 3 lei pentru imobilele cu 7—10 încăperi și 6 + 3 lei pentru imobilele cu peste 10 încăperi. În ocoalele III și IV, taxa era de 4 + 2 lei pentru imobilele cu 1—6 încăperi, 4 + 2,40 lei pentru imobilele cu 7—10 încăperi și 5 + 3 lei pentru imobilele cu peste 10 încăperi³.

Taxele trimestriale pentru apă fără „tot la canal” erau diferite. Ele se percepeau: a) asupra unei cantități de apă obligatorii, fie că s-a consumat sau nu, conform tarifului stabilit; b) asupra metrilor cubi de apă consumați peste cantitatea obligatorie, și care se plăteau cu 15 bani mc în toate ocoalele, în afară de imobilele cu 1—6 încăperi din ocoalele III și IV, unde taxa era de 12 bani mc.

Taxele și normele de fixare a acestora, diferențiate pe ocoale, erau următoarele: în ocolul I — 6 lei de încăpere; în ocolul II, de la 1—10 încăperi 5 lei de încăpere și de la 11 încăperi în sus 6 lei; în ocoalele III și IV, 4 lei pentru fiecare din primele 10 încăperi. Cantitatea de apă obligatorie pe trimestru, în toate ocoalele, era de 7 mc de încăpere, pentru imobilele cu 1—6 încăperi plus o cantitate constantă de

¹ *Regulament pentru abonamentele la apă și canal*, Buc. 1913, p. 4.

² *Ibidem*, p. 6.

³ *Ibidem*, p. 6.

20 mc ; iar pentru imobilele cu peste 6 încăperi 10 mc de încăpere ¹.

Aplicarea acestor norme este dată prin tariful ce urmează :

Imobil cu încăperi	Ocolul I		Ocolul II		Ocolul III și IV	
	Consuma- țiunii obligatorii mc	Taxa trimes- trului	Consuma- țiunii obligatorii mc	Taxa trimes- trului	Consuma- țiunii obligatorii mc	Taxa trimes- trului
1	27	1,50	27	1,25	27	1
2	34	3	34	2,50	34	2
6	62	9	62	7,50	62	6
10	100	15	100	12,50	100	10
15	150	22,50	150	22,50	134	18,75
20	200	30	200	30	166	25
25	250	37,50	250	37,50	208	31,25
30	300	45	300	45	250	37,50
40	400	60	400	60	333	50
50	500	75	500	75	417	62,50
100	1000	150	1000	150	833	125

Taxe speciale erau prevăzute în regulament pentru stabilimentele industriale și similare acestora², și anume : la o consumație trimestrială pînă la 750 mc taxa era de 0,10 bani/mc, de la 750—1500 mc 0,8 bani/mc, de la 1501—2500 mc 0,7 bani/mc iar peste 2500 mc 0,6 bani/mc. Stabilimentele a căror consumație era sub 500 mc anual nu beneficiau de tarifele de mai sus, fiind taxate după tarifele obișnuite.

Regulamentul mai prevedea — în sprijinul locuitorilor — că lucrările exterioare de instalații și reparații — pînă la casa de revizie — urmau să fie efectuate, pe seama proprietarilor, de către organele primăriei, în sarcina locuitorilor rămînînd numai cele din partea interioară. Proprietarii nevoiași aveau dreptul de a achita sumele cheltuite pe seama lor de primărie, în rate.

Acest regulament și-a dovedit utilitatea, contribuind la creșterea numărului abonaților și la o mai judicioasă distribuire a apei. Astfel, de la intrarea sa în vigoare (2 august 1908) pînă la 1 februarie 1910, numărul abonaților a sporit cu 4920, din care 2077 ca urmare a extinderii rețelei de apă

¹ *Regulament pentru abonamentele la apă și canal*, p. 6.

² Bai publice sau private, instituții de binefacere, spitale, azile, sanatorii, școli publice etc.

în noi cartiere. Grupați pe sectoare, situația noilor abonati era următoarea : 2559 în ocolul I, 1398 în ocolul II și 963 în ocoalele III și IV.

Într-un ritm mai lent, inferior prevederilor, s-a desfășurat acțiunea de instalare a contoarelor datorită, în primul rînd, slabei preocupări a concesionarului. În consecință, de comun acord cu acesta, primăria reziliază contractul, montarea contoarelor urmînd a se face în regie. Astfel, pînă la începutul anului 1910 au fost instalate 2528 contoare ¹.

În anii 1909—1911, în afara realizărilor amintite — extinderea rețelei, creșterea numărului abonaților, introducerea contoarelor — s-au efectuat lucrări curente pentru întreținerea în bună stare de funcționare a instalațiilor și îndeosebi a uzinei de apă de la Grozăvești. Menirea acesteia este de a pompa apa din rezervoarele situate în imediata ei apropiere și de a o trimite cu presiune în rețeaua de artere și conducte, pentru a fi distribuită în tot orașul.

În anul 1910, uzina dispunea de trei pompe cu un debit de cîte 500 litri pe secundă. Primele două au fost date în funcțiune în anul 1887, iar a treia în 1900. În anul 1905, nemaiputînd face față cerințelor, uzina a mai primit o pompă centrifugă de 500 l/sec., cuplată la o turbină cu aburi. De fapt, numai pompa centrifugă corespundea normelor de siguranță și economie, celelalte necesitînd reparații continue.

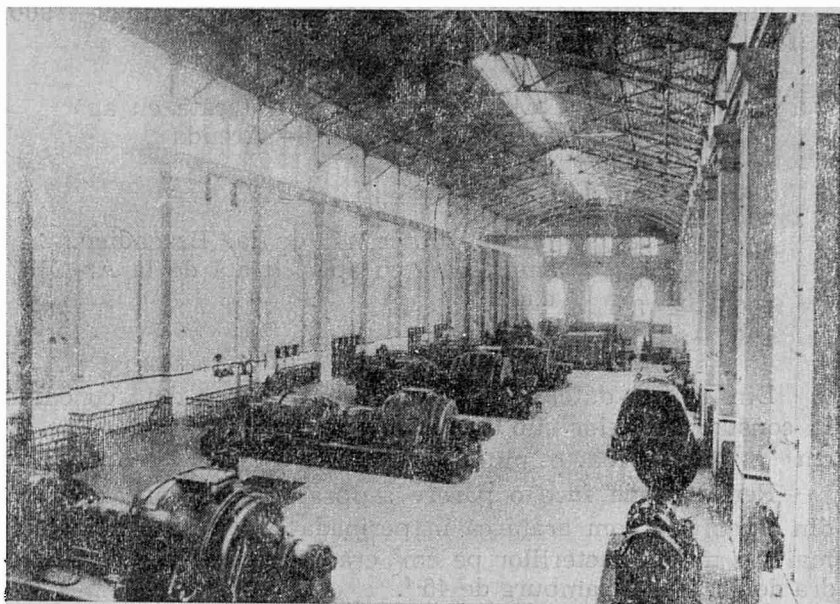
În ședința Consiliului comunal din 10 decembrie 1910, examinîndu-se situația respectivelor pompe, s-a ajuns la încheierea că ele și-au depășit anii de funcționare (10—12 ani), își amortizaseră costul inițial și că se impunea înlocuirea lor cu mașini moderne, rentabile ².

Este cazul să arătăm de asemenea că la proiectarea centralei electrice comunale de la Grozăvești, construită în 1912 ³, s-a avut în vedere și transformarea uzinei de apă, care urma să fie alimentată cu curent electric de la noua

¹ Monitorul comunal, an XXIV, nr. 14, din 11 aprilie 1910, p. 231.

² *Ibidem*, an XXV, nr. 6, din 6 februarie 1911, p. 105.

³ Buletinul Gazelectra, an. VIII, septembrie-octombrie 1943, nr. 9—10, p. 345.

Uzina de apă de la Grozăvești. Hala pompelor centrifugale (1929)

uzină. Era prevăzut dotarea ei cu 6 agregate de electro-pompe centrifugale, de mare presiune: 3 a 500 l/sec. și 3 a 250 l/sec.

Să vedem cum stăteau lucrurile, în acea perioadă, în ceea ce privește puritatea apei furnizate populației, calitatea acesteia.

Într-un raport al „Laboratorului comunal de chimie și bacteriologie“ din aprilie 1911 se arată că apa de băut din conductele Capitalei era analizată o dată pe săptămână din punct de vedere al compoziției chimice și zilnic din punct de vedere bacteriologic. La fiecare 15 zile se făcea analiza probelor trimise de serviciul apelor, de la cele trei surse. Rezultatul analizelor, spune același raport, „ne-a arătat că Capitala a fost alimentată în fiecare zi cu apă care întrunește condițiile unei ape bune de băut“¹.

¹ Monitorul comunal, an XXV, nr. 14, din 3 aprilie 1911.

Media anuală de bacterii pe 1 cm³, între anii 1899—1906, a fost următoarea :

1898 — 750	}	Apa decantată, amestecată cu apă filtrată de la Bîcu — Arcuda
1899 — 800		
1900 — 900		
1901 — 850	}	Apa subterană de la Bragadiru, amestecată cu apă filtrată de la Arcuda
1902 — 33		
1903 — 40		
1904 — 80		
1905 — 89		
1906 — 36		

Din analiza datelor de mai sus rezultă că o dată cu darea în consum a apelor subterane, media anuală a bacteriilor pe cm³ a scăzut foarte mult.

Pentru a ne face o părere asupra calității apei de băut din București vom arăta că în perioada la care ne-am referit mai sus media bacteriilor pe cm³ era la Berlin de 65, la Londra de 50, iar la Hamburg de 45 ¹.

Dar buna funcționare a instalațiilor de captare a apei și în special a filtrelor de la Arcuda necesita lucrări continue, verificări și reparații.

După anul 1910 se iau noi măsuri de îmbunătățire a decantoarelor și filtrelor de la Arcuda. „Aceste filtre — se spune într-un raport al Consiliului comunal — sînt organele cele mai vechi ale alimentării orașului și din cauza vechimii, a stării lor proaste, există pericol ca pereții să se prăbușească” ².

În același raport s-a propus să se înlocuiască pereții din lemn cu pereți din beton armat. Dar „din cauza lipsei de fonduri și în așteptarea unei instalațiuni moderne” se realizează foarte puțin din reparațiile prevăzute. În ședința Consiliului comunal din 1 februarie 1913 se propune tot „o reparațiune puțin costisitoare, cu caracter provizoriu” ³, prin care să se înlocuiască pereții de lemn ai filtrelor cu un perete de beton armat pe o înălțime de doi metri, adică pînă la suprafața ni-

¹ Monitorul comunal, an XXXII, nr. 9, din 4 martie 1907, p. 149.

² *Ibidem*, an XXVI, nr. 48, din 2 octombrie 1911.

³ *Ibidem*, an XXVII, nr. 8, din 24 februarie 1913, p. 126.

sipului. O astfel de reparație se executase, în 1912, la bazinul nr. 3 și dăduse rezultate satisfăcătoare. De aceea, în februarie 1913, Consiliul comunal a aprobat raportul nr. 2417/378 pentru repararea bazinului nr. 4 de filtrare a apei de la Bîcu-Arcuda, alocînd în acest scop suma de 150 000 lei¹.

În anul 1914, între altele, sînt investite noi sume din bugetul comunal pentru instalațiile de filtrare a apei de la Arcuda, și anume atît pentru refacerea instalațiilor existente, cît și „pentru mărirea debitului de apă de la 40 000 mc la 60 000 mc pe zi”². În felul acesta se putea compensa atît „scăderea constatată în debitul apei subterane, cît și creșterea consumului general de apă al orașului”³.

Pentru noile lucrări au fost alocate următoarele fonduri : două milioane lei pentru Arcuda, 730 000 lei pentru instalări de conducte principale și secundare în vederea completării rețelei de apă, 1 810 000 lei pentru canale de scurgere colectoare și secundare. Acestea au fost ultimele lucrări mai importante — înainte de primul război mondial — pentru îmbunătățirea alimentării cu apă a Capitalei. Restricțiile impuse de războiul început în 1914 au afectat și activitatea gospodărească a orașelor și în primul rînd a Bucureștilor.

Cu privire la situația excepțională în care se afla țara noastră, în ședința Consiliului comunal din 4 martie 1915 se spune : „Față de împrejurările actuale, fiind pusă și țara noastră în situație excepțională în toate direcțiile și guvernul constatînd că lipsește orice bază pentru alcătuirea unui buget de venituri și neputîndu-le stabili n-are pe ce așeza bugetul de cheltuieli, a hotărît să aplice ultimul alineat al art. 113 din Constituție, care prevede ca, în caz de nevotare a unui nou buget, să continue îndestularea serviciilor publice cu bugetul anterior”⁴. În ședința amintită se hotărăște ca în exercițiul financiar 1915—1916 să se continue bugetul din 1914—1915.

După intrarea României în războiul mondial (august 1916), dar mai ales odată cu ocuparea orașului de trupele puterilor centrale (6 decembrie 1916), pentru orașul București începe o perioadă deosebit de grea, resimțită în toate domeniile de muncă și viață.

¹ Monitorul comunal din 24 februarie 1913, p. 126.

² *Ibidem*, din 6 iulie 1914, p. 474.

³ *Ibidem*.

⁴ Monitorul comunal, an XIX, nr. 25, din 21 iunie 1915.

Și alimentarea cu apă suportă consecințele războiului. În-
treținerea instalațiilor și asigurarea bunei lor funcționări se
făceau în condiții tot mai grele. Instalațiile și rețeaua se de-
gradau, debitul scădea continuu, apa devenise un produs care
se obținea cu mari dificultăți.

Au fost zile din anul 1918 când întreg orașul era lipsit
de apă. Iată ce relatează un martor ocular, în jurnalul său,
la 30 octombrie 1918 : „Populația (Bucureștilor — n.n.) e ame-
nințată de o catastrofă, lipsa completă de apă. De două zile
nu mai vine prin conducte nici un pic de apă, iar azi primăria
anunță lumea că nemții, care începuseră niște reparații, după
ce au demontat instalațiile, le-au abandonat și au fugit ¹.

Alimentarea cu apă a orașului va întâmpina multiple greu-
tăți și în primii ani de după război, așa cum vom vedea în
cele ce urmează.

★

Între cele două războaie mondiale și în special după anul
1923 — o dată cu înființarea Uzinelor comunale București —
alimentarea cu apă a Capitalei cunoaște progrese continue :
se modernizează instalațiile de filtrare de la Arcuda, se fac
noi captări, se extinde rețeaua, apa pătrunzînd pe tot mai multe
străzi, de ea beneficiind un număr tot mai mare de locuitori.
Este de ajuns să amintim că în numai 20 de ani — 1923—1943
— sursele de alimentare a Bucureștilor și-au sporit cantitatea
de apă potabilă pe care o puteau furniza zilnic de la 70 000 mc
în anul 1923 la peste 170 000 mc în anul 1938, iar rețeaua de
conducte a crescut de la 332 la 725 km.

Dar, cu toate progresele înregistrate, alimentarea cu apă
a Bucureștilor nu satisfăcea toate cerințele, rămînînd în urma
ritmului de creștere a populației și a dezvoltării impetuoase a
orașului.

Pentru a ne face o părere justă asupra realizărilor obti-
nute în alimentarea cu apă a Capitalei între cele două războaie
mondiale, să vedem care era situația în primii ani de după
război.

Războiul mondial, anii ocupației, perioada ce a urmat, au
lăsat urme adînci asupra situației edilitar-urbanistice a ora-
șului, inclusiv asupra alimentării cu apă. După război, insta-

¹ V. Cancicov, *Impresii și păreri personale din timpul războiului*,
13 august 1916 — 31 decembrie 1918, vol. II, Buc. 1921, p. 641.

lațiile aveau nevoie de reparații și investiții noi. Rețeaua de conducte, inclusiv bransamentele¹, racordurile², „erau foarte defectuoase“³, necesitând ample lucrări de refacere, înlocuire și extindere.

Pînă în anul 1922 inclusiv, nu s-a întreprins, din lipsă de fonduri, nici o lucrare mai de seamă pentru îmbunătățirea alimentării cu apă, totul limitîndu-se la simple lucrări de reparații și întreținere. În aceste condiții, în care apa potabilă „devenea din zi în zi un produs tot mai rar“⁴, primăria orașului este nevoită să întreprindă unele acțiuni menite a contribui la ieșirea din impas. Astfel, printr-o decizie a Consiliului comunal, este numită o comisie specială, alcătuită din arh. Șt. Burcuș, ing. N. Georgescu, ing. D. Ghermani și C. Dimopol de la serviciul apelor, ca secretar, pentru a întocmi un raport referitor la situația alimentării cu apă a Capitalei. Comisia — se arată în decizie — urma să studieze „tot sistemul de distribuție a apei în oraș, avizînd la îndreptarea tuturor relelor constatate și la luarea oricăror măsuri ce se vor găsi oportune, pentru o dreaptă distribuție a apei și o rațională întrebuințare a ei“⁵.

Dar nu numai situația alimentării cu apă era deosebit de grea, ci și a celorlalte sectoare edilitare : canalizare, iluminat, pavaj etc. Deși starea de lucruri era cunoscută, necesitînd măsuri urgente, nu puteau fi aduse decît îmbunătățiri parțiale, din lipsă de fonduri. Astfel, într-un raport întocmit de primărie, se spune : „Avînd în vedere nevoile edilitare de canal, apă, pavaj și lumină, care în întreg ocolul IV, constituind periferia orașului, sînt strigătoare...“, avînd în vedere, pe de altă parte, că „costul acestor lucrări, strict necesare și de cea mai justificată urgență, însumează global o sumă de 104 238 670 lei“, în timp ce disponibilitățile bugetului anului 1921, prelungit în 1922, nu prevăd decît 35 milioane repartizați

¹ Prin bransament se înțelege conducta de legătură începînd de la conducta publică și pîna la contor inclusiv.

² Prin racord se înțelege legatura cu canalul public, de la acesta pîna la limita proprietății.

³ *Dare de seamă asupra administrației comunei București*, București, 1923, p. 5.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Monitorul comunal, an XXIII, nr. 44, din 16 iulie 1922, p. 1.

din împrumutul de 100 milioane, dar numai pentru pavaj în ocoalele 1, 2 și 3, exclusiv 4 ¹.

La sfârșitul raportului este prezentată o situație a nevoilor edilitare, indicîndu-se și sumele necesare pentru satisfacerea lor (vezi tabelul de la p. 77).

Din această situație rezultă că după canalizare, pentru care erau prevăzute cele mai mari fonduri, urma alimentarea cu apă, aci lucrările urgente însumînd 38 023 mc iar costul lor 14 448 900 lei.

Numeroasele probleme de ordin tehnic și financiar ridicate de dezvoltarea edilitară a orașului au impus gruparea uzinelor și atelierelor primăriei Bucureștilor într-o întreprindere comunală unică.

Antreprizele, societățile sau alte organisme particulare, cărora li se concesionau lucrările de apă, canalizare, pavaj, iluminat ș.a., urmăreau obținerea unui profit cît mai mare. Nici regia mixtă nu a fost o formă de colaborare în avantajul primăriei. Regia mixtă „are toate inconvenientele concesiunii, fără să aibă nici unul din avantajele regiei directe” ².

Atît în cazul concesiunii, cît și al regiei mixte, prețul de vînzare este grevat, de la început, de amortismentul capitalului, care trebuie recuperat în limitele timpului pentru care s-a acordat exploatarea.

Experiența administrației Bucureștilor, greutățile întîmpinate cu diferiți concesionari, ca și fondurile mari cheltuite pentru numeroase lucrări, au convins primăria că singură regia directă, care și-a dovedit superioritatea, este forma cea mai indicată pentru realizarea și întreținerea lucrărilor edilitare. De aici a apărut ideea concentrării tuturor întreprinderilor comunale de utilitate publică într-una singură. Așa au luat ființă Uzinele Comunale București, create prin legea intitulată „Administrarea și exploatarea Uzinelor Comunale București”, din 21 iulie 1923 ³.

„Pentru a asigura alimentarea cu apă, canalizarea și iluminatul electric sau cu gaz aerian — se spune în art. I — comuna București este autorizată să grupeze uzinele și instala-

¹ Monitorul comunal, an XXIII, nr. 48, din 18 august 1922, p. 11.

² N. G. Caranfil, *Concentrarea întreprinderilor comunale de utilitate publică*. Extras din Revista cursurilor și conferințelor, nr. 12, februarie, 1937, p. 11.

³ Monitorul Oficial nr. 87, din 21 iulie 1923, p. 4927.

Felul lucrării	Galben	Verde de Jos	Albastru	Negru	Verde de Sus	Total	
Pavaj	M. L.	18 860	14 340	15 600	7 460	1 862	
	Lei	23 815 270	17 334 940	25 101 300	12 368 000	2 391 600	81.011.110
Canal	M. L.	4 305	7 860	460			
	Lei	2 850 000	5 465 000	310 000		8.625.000	
A p ă	M. C.	6 C80	8 905	11 380	10 880	170	
	Lei	2 538 600	3 383 900	4 324 400	4 137 400	64 600	14.448.900
Lumină Buc.		86 { 23 0l. 63 El. 3 km	46 { 15 0l. 31 El. 9400 km	56 { 24 gaz 32 Olso	44 Olso		
	Lei	51 170	32 990	33 820	36 180	153.660	
TOTAL		29 255 040	26 216 830	29 769 020	16 541 580	2 456 200	104 238 670

țiunile sale într-o întreprindere comunală denumită : „Uzinele Comunale București“. Concesiunile actuale, acordate la societăți particulare, vor trece la expirarea lor sub conducerea întreprinderii „Uzinele Comunale București“¹.

Articolul II arată că întreprinderea va fi administrată de Consiliul comunal, cu ajutorul unui Consiliu de administrație și al unui Comitet de direcțiune, cărora Consiliul comunal le delegă o parte din atribuțiile sale. Legea autoriza comuna București „să încorporeze la întreprinderea „Uzinele comunale“ și alte servicii cu caracter tehnic-comercial sau să le organizeze pe baza legii de față (art. 23)².

Crearea U.C.B. a fost o măsură pozitivă a administrației Bucureștilor care și-a dovedit din plin utilitatea și oportunitatea.

Din anul 1924, de când a început să funcționeze, U.C.B. a preluat toate problemele privind alimentarea cu apă, canalizarea și electricitatea, făcînd mari investiții (numai între anii 1924—1937 s-au cheltuit în acest scop 1 400 000 000 lei)³.

Fără activitatea U.C.B., aceste fonduri nu ar fi putut fi procurate de primărie decît recurgîndu-se la împrumuturi externe, care i-au grevat atît de mult bugetul în trecut.

Prin legea exploatărilor comunale din 7 mai 1938, Uzinele Comunale București preiau și serviciul de salubritate publică⁴.

O dată cu înființarea U.C.B., problemei alimentării cu apă a Capitalei i se acordă o atenție sporită. Chiar din primul an de funcționare a noii întreprinderi încep noi lucrări de captare a apei la Slobozia — Clinceni, executate de Elie Radu. Încă din 1921, la solicitarea primăriei, acesta a studiat mai înțtii regiunea Titu-Potlogi, însă rezultatele nefavorabile îl determină să reia cercetările între Argeș și Sabar, în zona Slobozia-Clinceni.

Lucrările, începute în 1924, au fost terminate în 1926, fiind executate în regie. Noul sistem de captare, alcătuit din 232 puțuri cu o adîncime între 6 și 16 m, se întinde pe o distanță de 5,5 km între Sabar și Argeș⁵.

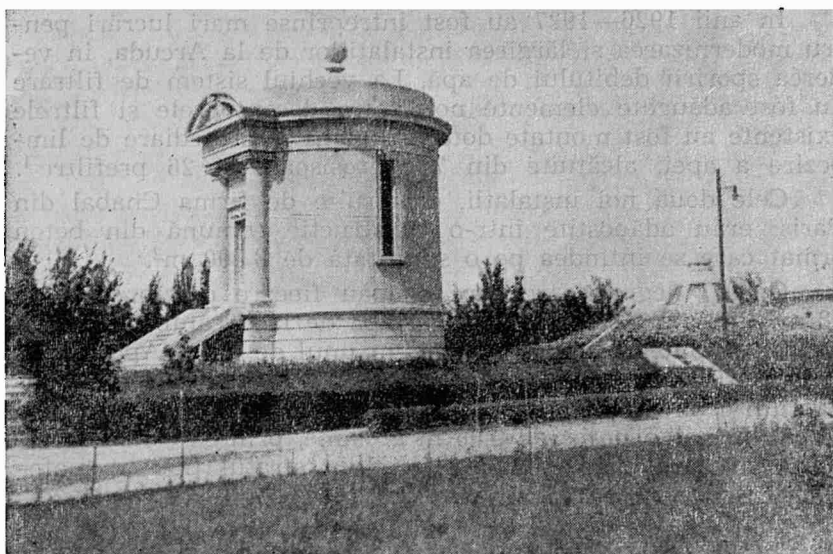
¹ Monitorul Oficial nr. 87, din 21 iulie 1923, p. 4927.

² *Ibidem*.

³ N. G. Caranfil, *op. cit.*, p. 12.

⁴ Monitorul Oficial, an CVI, nr. 104, din 7 mai 1938, p. 2217.

⁵ Arh. St., Buc., *Primăria orașului București*, Mapa I.C.A.R. p. 12.

Colectorul Nr. 3 de la Bragadiru

În aceeași perioadă s-a construit și colectorul III Slobozia-Clinceni. Aci sistemul de captare se deosebește de instalațiile colectoarelor I și II Bragadiru, prin faptul că în locul puțurilor din beton, cu diametrul mare, s-au utilizat puțuri cu diametrul de 600, 300 și 150 mm, căpțușite cu filtre metalice ¹.

Puțurile de 600 mm sînt legate separat la conducta de aspirație, cele de 300 mm sînt legate în grupuri de cîte trei, iar cele de 150 mm în grupuri de cîte 5.

Cele două ramuri ale conductei principale de aspirație, una dinspre Sabar, cealaltă dinspre Argeș, pătrund în interiorul colectorului, unde sînt puse în legătură cu două rezervoare metalice la care sînt legate pompele de vid ².

De la colector — printr-un apeduct de 4 601 m — apa ajunge la colectorul II, unde se amestecă cu apa captată de colectoarele I și II Bragadiru.

¹ *Cum sînt organizate și cum funcționează U.C.B.*, p. 49.

² *Ibidem*, p. 50.

În anii 1926—1927 au fost întreprinse mari lucrări pentru modernizarea și lărgirea instalațiilor de la Arcuda, în vederea sporirii debitului de apă. La vechiul sistem de filtrare au fost adăugate elemente noi. Între decantoarele și filtrele existente au fost montate două instalații intermediare de limpezire a apei, alcătuite din 7 degrositoare și 26 prefiltre¹.

Cele două noi instalații, construite de firma Chabal din Paris, erau adăpostite într-o construcție comună din beton armat care se întindea pe o suprafață de 3 800 m².

Cele 7 degrositoare care ocupau fiecare o suprafață de 58 m² (în total 406 m²), primeau apă de la decantoarele nr. 3 și nr. 4 și puteau lucra independent unul de altul. Apa ajunsă în degrositor era nevoită să străbată un strat de pietriș, alcătuit din granule de 3—5 mm și gros de 0,40 m, susținut de o placă din beton poros de 0,06 m grosime, prin care lichidul se putea strecura cu ușurință², lăsând în stratul filtrant materiile de dimensiuni mai mari.

Prin intermediul unor canale de sub placa poroasă, apa degrosisată ajungea într-o cameră „de echilibru“, iar de aici, lunecând peste un zid deversor, unde se aerisea, trecea într-un canal colector și apoi în bazinele de prefiltrare.

Cele 26 prefiltre, construite tot din beton armat, aveau o suprafață de 108 m² fiecare și puteau lucra independent. Deosebirea între ele și degrositoare constă în faptul că stratul filtrant are o grosime de 0,50 m și este format din nisip grăunțos. După trecerea prin bazinele de prefiltrare apa devenea și mai limpede, pierdea cea mai mare parte din microbi și bacterii, dar încă nu era potabilă.

Degrositoare și filtrele lucrau normal 7—14 zile, după care trebuiau să fie curățate. Ele au fost utilizate pînă în anul 1951 cînd, în urma introducerii tratării cu coagulanți, au fost scoase din funcțiune. Introducerea degrositoarelor și prefiltrelor a avut efecte importante, deoarece o dată cu aceasta, în anul 1927, debitul de apă furnizat de Arcuda a crescut de la 20 000 la 50—60 000 m³ pe zi³.

¹ Arh. St., Buc., *Primăria orașului București*, Mapa I.C.A.B., p. 11.

² *Cum sînt organizate și cum funcționează U.C.B.*, p. 38.

³ Arh. St., Buc., *Primăria orașului București*, mapa I.C.A.B., p. 9. p. 10.

Între anii 1927—1932, filtrele (12 la număr) au suferit mari lucrări de transformare și modernizare. Ele au fost compartimentate, fiind dispuse în două șiruri paralele de câte șase compartimente, ocupînd în total o suprafață filtrantă de 17 040 m².

Filtrele sînt bazine dreptunghiulare de beton cu un strat filtrant susținut de o placă de beton poros de 10 cm grosime, alcătuit din : 0,15 m pietriș cu granule de 6—12 mm, 0,20 m pietriș cu granule de 2—4 mm și 2,20 m nisip curat, cu granule de 0,3—1 mm¹.

Introdusă în filtru la nivelul pietrișului, apa, datorită presiunii, străbate stratul filtrant, lăsînd în el toate impuritățile și devenind apă potabilă, lipsită de colibacili și cu un număr de microbi (și aceștia inofensivi) sub limita admisibilă de 100 pe m³.

Întrucît filtrele pierdeau foarte multă apă prin infiltrație li s-au adus unele îmbunătățiri, prima fiind betonarea părții superioare, începută în anul 1912, despre care am amintit la timpul său, lucrare ce a continuat pînă în anul 1921. Dar aceasta rezolva doar parțial problema infiltrației, astfel că în 1935 a început acțiunea de betonare completă a filtrelor. Sporiirea randamentului acestora a generat însă unele neajunsuri. deoarece apa obținută era de o calitate inferioară. Soluția a fost sterilizarea apei, într-o stație de clorare, începînd din 1938².

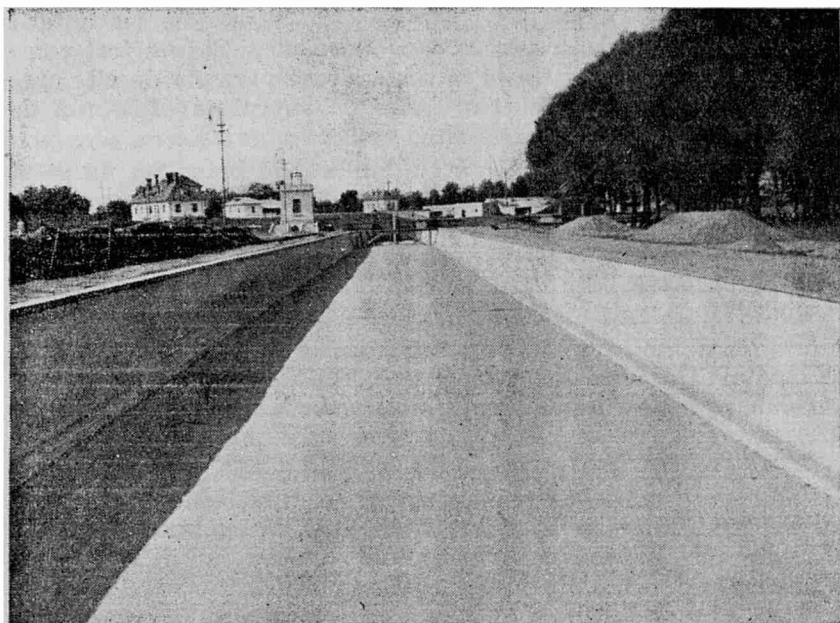
Între timp mai fuseseră efectuate importante îmbunătățiri — modernizări și completări — rezervoarelor de la Cotroceni, Bragadiru precum și Uzinei de apă de la Grozăvești. Astfel, în 1930—1931, odată cu noile rezervoare Arcuda-Ulmi, s-a construit și al doilea compartiment la rezervorul Bragadiru, cu o capacitate de 4 500 m³ și o suprafață de 1 500 m². În felul acesta, capacitatea totală a rezervorului Bragadiru a ajuns la 11 500 m³. În anul 1938 a început dublarea apeductului Bragadiru, vechiul apeduct fiind „deteriorat și nemaicorespunzînd nevoilor“³.

La rîndul ei, Uzina de apă de la Grozăvești, care primește apă din rezervoarele de la Cotroceni și o trimite cu presiune

¹ Cum sînt organizate și cum funcționează U.C.B., p. 42.

² Arh. St., Buc., Primăria orașului București, Mapa I.C.A.B., p. 10.

³ Gazeta municipală, an VII, nr. 343, din 9 octombrie 1938.

Bazin de decantare a apei la Arcuda

în rețeaua orasului, a fost mărită succesiv pentru a putea face față creșterii continue a volumului de apă pe care trebuia să-l pompeze.

O mare importanță în sistemul de alimentare cu apă a orașelor și altor centre populate are rețeaua de distribuție. În București, distribuția apei se face prin două rețele distincte, și anume: rețeaua de artere, cu diametrul între 250—900 mm, și rețeaua de conducte „de serviciu“ cu diametre între 100—200 mm¹.

Primele au menirea de a transporta un volum mare de apă, pentru ca pe rețea să se mențină o presiune ridicată, în timp ce conductele de serviciu fac legătura cu imobilele abonaților.

Dezvoltarea rețelei de distribuție a Capitalei a avut la bază principiile enunțate în proiectul general întocmit de

¹ *Cum sînt organizate și cum funcționează U.C.B.*, p. 43—44.

Lindley în 1906. Deși conceput pentru limitele de atunci ale orașului, proiectul a ținut seama și de dezvoltarea viitoare a acestuia, astfel că rețeaua de distribuție preconizată de el a făcut față sarcinilor pînă după primul război mondial.

În concepția planului său general de distribuție a apei Lindley a ținut seama de topografia Bucureștiului pe care l-a împărțit în două zone. Așa-numita Zonă de jos, care în 1906 cuprindea 15% din suprafața orașului, urma să fie alimentată direct, prin presiune naturală¹. Curînd însă odată cu creșterea înălțimii clădirilor s-a văzut că presiunea naturală era neîndestulătoare.

În zonele mai ridicate ale Capitalei au fost prevăzute două rezervoare de compensare: cel din zona de nord, instalat în Foișorul de foc (azi „Muzeul pompierilor“), nu a funcționat decît puțină vreme, începînd din 1936, iar cel din sud nu a mai fost construit.

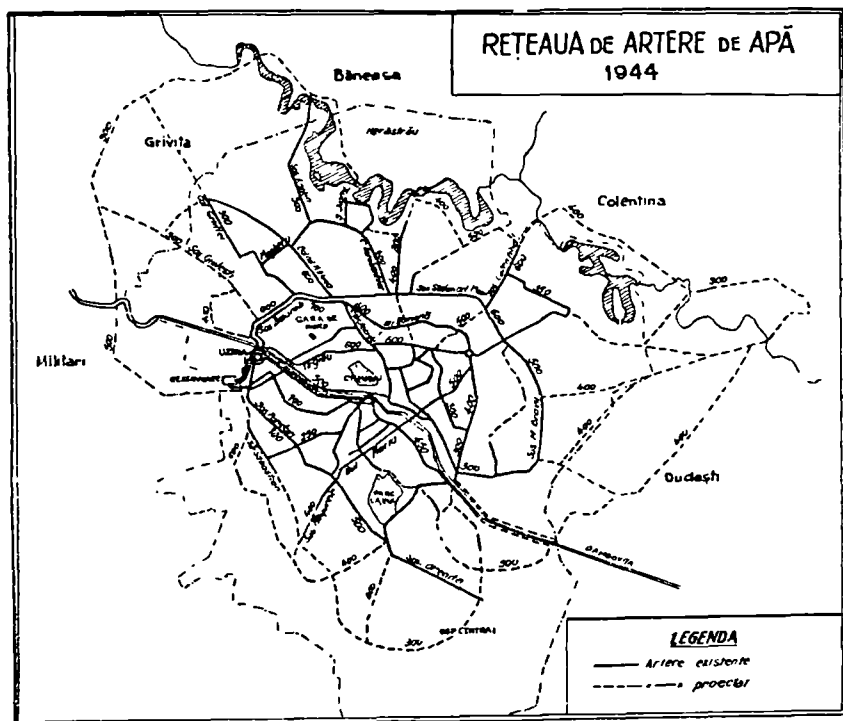
De la stația de pompare Grozăvești pleacă mai multe artere (în anul 1939, erau 7), care transportă apa cu o presiune de 3,4—3,6 atmosfere.

Primele două străbat zona înaltă din nordul orașului și se întîlnesc în inel la Foișorul de foc. Alte două artere satisfac necesitățile de apă ale centrului, în timp ce următoarele două „parcurg“ subteran cheiul Dîmboviței. Toate aceste artere sînt întretăiate de o arteră mediană ce trece pe calea Victoriei, formînd cu ele inele mari continue. O altă ramură, care urmează traseul străzii Traian, închide circuitul tot la Foișorul de foc, unde se afla rezervorul Iancului, de care am mai vorbit.

Ultima arteră — a șaptea — străbate partea înaltă a sudului orașului și, prin scurte artere mediane închide — împreună cu artera din sudul Dîmboviței — o altă serie de circuite, ca și nord². Arterele sînt compensate între ele de conducte de 200 mm, din care derivă conducte de serviciu. Forma inelar-buclată a rețelei asigură o mai bună funcționare

¹ Th. Curelea, *Distribuția apei în București. Stadiul actual și probleme de viitor*, în *Urbanismul*, an. XIII (V), nr. 3—4, martie-aprilie 1936, p. 113.

² Th. Curelea, *op. cit.*, p. 114.

și este mai avantajoasă atât din punct de vedere economic, cât și tehnic. Dacă una din conducte s-a spart, locul avariât poate fi izolat cu ajutorul vanelor, iar zona respectivă este alimentată în continuare, deoarece orice punct al rețelei poate fi alimentat pe la ambele capete.

De artere se leagă rețeaua conductelor de serviciu, care alimentează orașul prin branșamente, guri de stropit și de incendiu.

Rețeaua este astfel alcătuită încât împarte orașul în districte; fiecare district are un contor general, care permite atât cunoașterea consumului zilnic, cât și descoperirea eventualelor pierderi în rețea ¹.

¹ Cum sînt organizate și cum funcționează U.C.B., p. 72.

Între cele două războaie mondiale rețeaua de alimentare cu apă a Capitalei a sporit continuu, după cum se poate vedea din situația ce urmează, care cuprinde cifrele de creștere anuală a rețelei între anii 1924—1943, în km. ¹.

	A N I I									
	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Artere	—	—	0,163	1,7	4,7	5,3	1,9	2,6	3,9	4,6
Conducte	1,2	6,6	28,6	44,080	54,9	53,9	18,4	18,1	26,3	24,064

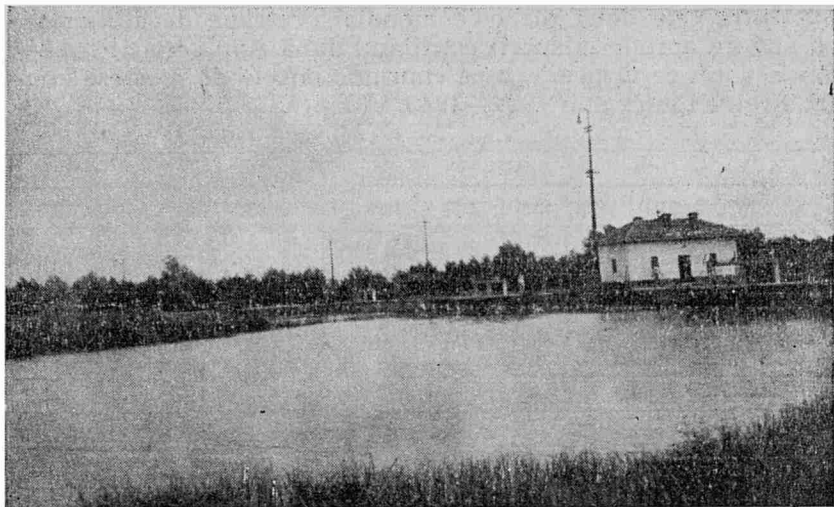
	A N I I									
	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
Artere	9,2	11,8	5,9	0,100	0,652	0,910	1,1	0,598	—	0,620
Conducte	21,5	23,4	20,7	16,075	10,5	6,9	15,8	3,087	3,7	1,3

Din analiza datelor cuprinse în tabel, se constată că în primii ani de funcționare a U.C.B. (1924—1929) s-a acordat, „din prudență și interese comerciale“, prioritate rețelei de conducte, care a înlesnit efectuarea de noi abonamente și creșterea, pe această cale, a veniturilor. În numai 3 ani (1927—1929) au fost instalate 152,983 km conducte, ceea ce reprezintă aproape 40⁰/₀ din lungimea conductelor instalate în 20 ani (1923—1943). Rețeaua de artere a cunoscut cea mai mare dezvoltare în anii 1932—1936, când s-a executat 35,4 km.

Comparînd situația existentă în anul 1943 cu cea din anul 1923, se constată că atît rețeaua de conducte cît și cea de artere s-au dublat.

	1923	1943
artere	51,588 km	107,972 km
conducte	331,887 km	721,555 km

¹ Cum sînt organizate . . . p. 66.

Rezervoarele de la Arcuda (1932)

Dacă la acestea adăugăm și conductele uzate înlocuite ¹ (44.645 km între 1924—1943), avem un tablou complet al situației rețelei de distribuție a Bucureștilor în acea perioadă.

Cunoscînd sursele de alimentare și rețeaua de distribuție a apei putem examina în continuare factorul esențial care indică în ce măsură erau satisfăcute necesitățile pe această linie ale orașului și ale locuitorilor, debitul anual pompat și consumat.

Dacă s-ar întocmi o diagramă a debitului de apă potabilă pompat în oraș. s-ar putea constata de la prima vedere că, în perioada de care ne ocupăm, linia ei, — cu unele excepții — este ascendentă. Astfel, de la 29.127.000 mc distribuiți în anul 1923, se ajunge în anul 1924 la 35.626.000 mc, cantitate depășită ulterior în anul 1933, cînd se înregistrează 36.255.300 mc. Din acel an volumul de apă pompat în oraș a crescut vertiginos la 39.000.000 mc în anul 1936, la 42.500.00 mc în anul 1938, atingînd valoarea maximă pentru perioada 1918—1944 în 1942—49.048.500 mc ².

¹ *Cum sînt organizate și cum funcționează U.C.B.*, p. 67.

² *Ibidem*, p. 33.

Pentru a avea o imagine completă a distribuției lunare, zilnice și anuale dăm mai jos situația anului 1936 :¹

Luna	Cantitatea de apă distribuită în timpul lunii	Minimum zilnic	Maximul zilnic	Media zilnică	Media lunară a temperaturii		Presiune
					In conducta apei	În aer	
	m.c.	m.c.	m.c.	m.c.	grade	grade	metri
Ianuarie	2 776 200	84.800	96.500	89.554	+9°C	4°C	37 atm.
Februarie	2 703 600	86.600	98.800	93.228	+8°C	-1°C	37 atm.
Martie	2 954 000	84.700	101.900	95.290	+13°C	+7°C	37 atm.
Aprilie	3 046 100	86.000	117.000	101.500	+15°C	+16°C	37 atm.
Mai	3 180 200	93.100	115.400	102.600	+16°C	+20°C	37 atm.
Iunie	3 389 300	97.600	122.900	111.976	+14°C	+25°C	37 atm.
Iulie	3 976 700	106.900	142.500	128.280	+16°C	+26°C	37 atm.
August	3 659 000	98.800	142.700	118.030	+16°C	+26°C	37 atm.
Septembr.	3 608 500	108.300	127.700	120.283	+14°C	+14°C	36 atm.
Octombrie	3 482 700	103.600	120.600	112.345	+15°C	+18°C	36 atm.
Noiembrie	3 193 800	93.700	114.000	106.460	+15°C	+5°C	36 atm.
Decembrie	3 046 200	78.800	106.500	98.264	+7°C	+3°C	36 atm.
TOTAL :	39 016 300						

¹ Anuarul Statistic al Municipiului București, 1931—1936, p. 316.

Cea mai mare cantitate de apă o furniza, în deceniul al patrulea al secolului nostru, sursa de la Arcuda. Cantitatea minimă de apă obținută de aici a fost de 15.999.276 mc în anul 1933, iar cea maximă de 24.381.975 mc în anul 1939.

Sursa de la Bragadiru a dat o cantitate anuală cuprinsă între 9.779.370 mc în anul 1935 și 14.687.800 mc în anul 1942. iar sursa de la Ulmi a furnizat o cantitate de apă variind între 5.695.951 mc în anul 1933 și 14.951.400 mc în anul 1942.

În procente, cantitatea de apă obținută de la cele trei surse în anul 1943 era următoarea :

Arcuda 47⁰/₀ ; Bragadiru 27⁰/₀ ; Ulmi 26⁰/₀ ¹.

Debitul de apă pompat în oraș cunoștea oscilații nu numai de la un an la altul, ci și lunare, săptămânale sau chiar zilnice.

Din datele întocmite de U.C.B. rezultă că în anul 1942 consumul maxim orar a fost de 9.000 mc, cel zilnic de 167.400 mc, iar cel anual de 49.397.500 mc ².

Se pune întrebarea : satisfăcea sau nu, în bune condiții, toate necesitățile, cantitatea de apă distribuită în București în pragul celui de-al doilea război mondial ?

Înainte de a da un răspuns acestei întrebări este bine să examinăm factorii care determină cantitatea de apă necesară unui oraș. Se știe că această cantitate depinde de numărul populației, de felul ei de viață, de bunăstarea materială, de prețul la care se distribuie apa, de importanța industriei, de întinderea străzilor, piețelor, grădinilor și, în sfârșit, de climă ³.

În anul 1938, cantitatea de apă necesară Bucureștilor, exclusiv cea pentru uzul gospodăresc și industrie, era evaluată la 200 000 mc pe zi ⁴ :

a) Stropitul parcurilor și al grădinilor publice	42 000 m ³
b) Alimentarea a 60 de fântini țîșnitoare	40 000 m ³
c) Stropitul străzilor de patru ori pe zi	60 000 m ³
d) Spălatul străzilor din două în două zile	20 000 m ³
e) Spălatul canalelor	24 000 m ³
f) Pierderi eventuale	14 000 m ³
Total	200 000 m ³

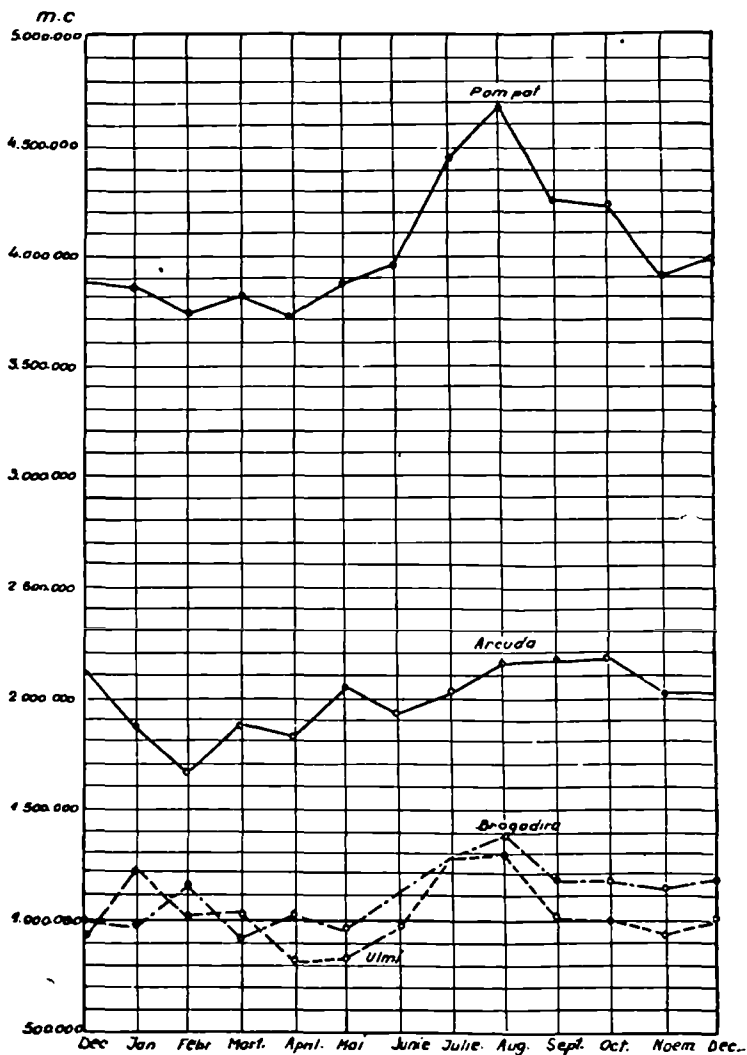
¹ *Cum sint organizate.....* p. 62.

² *Ibidem*, p. 32.

³ *Urbanismul*, an XI (III) Nr. 1—6, ianuarie-iunie 1935, p. 27.

⁴ *Ibidem*, an XV, nr. 5—6, 1938, p. 213.

VARIAȚIA DEBITULUI LUNAR AL SURSELOR ȘI AL APEI POMPATĂ ÎN ANUL 1943

Cei 200 000 m³ pe zi echivalau cu un debit de 2,400 m³ pe secundă. Instalațiile existente atunci puteau satisface, după cum am văzut, un consum mult mai redus.

Firește că erau satisfăcute în primul rînd necesitățile abonaților particulari și ale instituțiilor și după aceea cele legate de întreținerea instalațiilor edilitare și salubritatea orașului.

În anul 1932, 46,69% din totalul apei consumate a fost utilizată de abonații particulari, 21,81% de autorități și 31,50% pentru stropitul și spălătul străzilor, udatul parcurilor și grădinilor etc.¹

Consumul pentru uz gospodăresc a crescut continuu în urma extinderii rețelei, a creșterii cantității de apă distribuite. La aceasta au contribuit și măsurile luate de administrația centrală, comunală și U.C.B. pe cale de legi, regulamente, decizii. Dintre acestea amintim cîteva, cuprinse în Regulamentul pentru executarea, întreținerea și exploatarea instalațiilor particulare de apă și canal în fostul Municipiu București :

Articolul 5 prevedea : a) obligativitatea abonamentului la apă și canal pentru proprietățile care aveau instalațiile necesare.

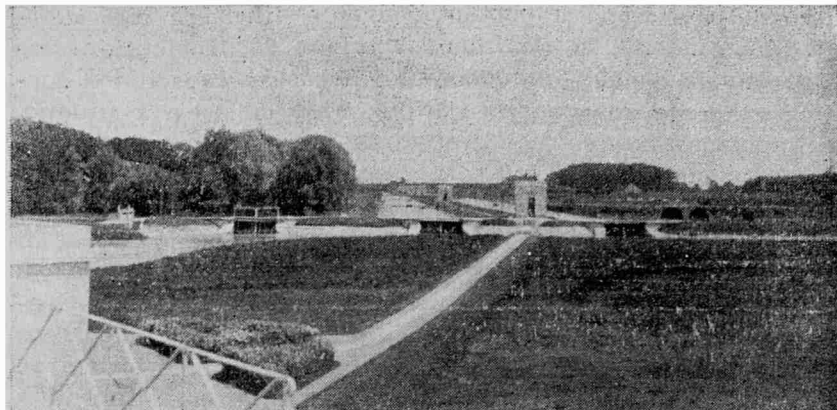
În articolul 7 se arăta că distribuția apei se va face numai prin contoare (apometre) atît abonaților particulari, cît și instituțiilor și stabilimentelor industriale de stat.

Articolul 36 interzicea „săparea de puțuri în proprietățile învecinate cu conductele de apă. Chiar și puturile existente, în termen de un an de la publicarea Regulamentului, se vor astupa. Cu aprobarea U.C.B. și a Serviciului sanitar se pot face puțuri pentru necesități industriale“². O altă prevedere cuprinsă în acest articol oprea negoțul cu apă pe străzile cu conducte. Pentru străzile periferice, U.C.B. urma să stabilească prețul de vînzare a apei de către sacagii, care erau obligați să aibă autorizație.

O prevedere importantă, care a contribuit la creșterea numărului abonaților și la extinderea rețelei, conținea art. 4 : „Cei care parcelează terenul, pe lîngă executarea celorlalte

¹ Tribuna edilitară, din 22 decembrie 1935.

² *Legea și regulamentul U.C.B.* (1933), pp. 13—14 ; vezi și Monitorul comunal, din 27 noiembrie 1932.

Vedere generală a filtrelor de la Arcuda (1936)

lucrări edilitare, trebuie să instaleze prin mijloace proprii conducte de apă și canale în străzile nou deschise¹.

În aceste condiții, numărul abonaților a sporit continuu de la 31 660 în anul 1929 la 39 908 în anul 1932 și la 59 090 în anul 1940². Firește că numărul acestora era mic față de numărul locuitorilor orașului și al imobilelor existente. Astfel, în anul 1933, din cele 72 941 imobile situate pe străzi prevăzute cu conducte, 34 000 nu aveau instalație de apă.

În același an — după unele date, se pare incomplete, se mai aflau în oraș 180 străzi necanalizate³. Mai reale ni se par cifrele date de U.C.B. referitoare la situația străzilor cu și fără conducte de apă. Astfel, în anul 1943, din totalul străzilor Capitalei, un număr de 1579 dispuneau de conducte de apă și canal, 461 aveau conducte de apă, dar nu și canalizare, iar 951 erau lipsite de orice instalații de apă și canalizare⁴.

Numărul mare al străzilor fără apă constituie o dovadă incontestabilă a faptului că, în pofida realizărilor obținute,

¹ *Legea și regulamentul U.C.B.* (1933), p. 14.

² Tribuna edilitară din 22 decembrie 1933; *Urbanismul*, an. XVIII, nr. 1—6, ianuarie-iunie 1941, p. 73.

³ *Ibidem.*

⁴ *Cum sint organizate și cum funcționează U.C.B.*, Buc. 1945, p. 69.

alimentarea cu apă a populației Bucureștilor era încă deficitară. Extinderea în continuare a rețelei de distribuție, creșterea anuală cu 50% a consumului depășeau capacitatea surselor existente de apă ale orașului. Față de această situație, se impunea căutarea și descoperirea unor noi surse. Ca urmare, începînd din 1937, U.C.B. a intensificat studiile și investigațiile pentru rezolvarea acestei probleme.

În cele din urmă s-a găsit soluția : forarea de puțuri în raza orasului, justificată și prin motive de apărare pasivă. Faptul că alimentarea cu apă o făcea numai Uzina de la Grozăvești prezenta un mare neajuns în timp de război, deoarece scoaterea ei din funcțiune ar fi compromis întregul sistem de alimentare. În schimb, puțurile forate pe întreaga suprafață a Bucureștilor prezentau importante avantaje din punctul de vedere al apărării pasive, deoarece ele cu greu puteau fi integral distruse, astfel că puteau pompa direct apa în rețea.

Sondajele executate de inginerul Elie Radu în 1906 la o adîncime de 1000 m la Filaret, au confirmat că în subsol se aflau cantități enorme de apă de cea mai bună calitate, care ar fi putut fi extrasă prin puțuri automate ¹. Erau astfel confirmate în cea mai mare parte rezultatele la care ajunsese Elie Radu în anii 1899—1900, în legătură cu calitățile fizice, chimice și bacteriologice ale apei subterane bucureștene.

În anul 1938 a început forarea primelor puțuri, pînă în 1943 executîndu-se 15 asemenea lucrări la : Velodrom, șoseaua Mihai Bravu, șoseaua Mareșal Prezan (două), Abatorul comunal (două), Băneasa, calea Floreasca, Cișmigiu (două), șoseaua Colentina, șoseaua Vergului, strada Witing, bulevardul Dinicu Golescu, strada Sf. Ștefan ². Puțurile de la Abator au fost destinate utilizării numai de Abator, iar cele din Cișmigiu pentru necesitățile parcului.

Forarea puțurilor a fost efectuată de firmele „Edilitatea“, „Rumpel“ și „Barusco“, la adîncimi variînd între 160—230 m, unde s-a găsit stratul cu apă potabilă.

¹ Urbanismul, an XV (1938), nr. 5—6, p. 213.

² Cum sînt organizate și cum funcționează U.C.B., p. 63.

Pentru a se putea asigura un minim de apă în caz de calamități, bombardamente etc., U.C.B. a legat la rețeaua orașului un număr de 70 puțuri de mare adâncime folosite de întreprinderi. În afara celor amintite, în 1944 mai existau 27 puțuri de mare adâncime, 32 de adâncime mijlocie și 108 de adâncime mică ¹.

Cantitatea de apă pe care puțurile o puteau debita era de 25—30⁰ din debitul total al uzinei de apă.

Faptul că multe întreprinderi industriale își asigurau necesitățile de apă din puțuri proprii, a determinat o evidentă scădere a consumului acestora din rețeaua orașului.

Problema alimentării cu apă a întreprinderilor industriale a preocupat mult administrația Bucureștilor. S-a discutat mult dacă era sau nu utilă o instalație specială de conducte de apă pentru stropit și industrie. S-au făcut de asemenea propuneri, încă la începutul secolului al XX-lea și ele au continuat și după primul război mondial. Se părea la un moment dat că ideea aducerii apei pentru industrie își găsisse rezolvarea. Ne referim la legea specială din anul 1929 privind aducerea apelor Argeșului în București, pentru care au fost întocmite și proiectele necesare de către ing. D. Leonida și Canella. Criza din anii 1929—1930 a împiedicat însă realizarea proiectului ².

Pentru asigurarea cu apă a unor mari întreprinderi s-au construit instalații speciale. Astfel, în anul 1927 s-a construit o conductă de 350 mm diametru pentru nevoile Atelierelor C.F.R. Grivița, iar în anii următori, ca urmare a necesităților industriale, s-a normalizat consumul apei în cartierul de est al orașului ³.

În acea perioadă, consumul de apă al întreprinderilor industriale din rețeaua publică era de 3 000 000 mc anual.

Datorită faptului că tot mai multe fabrici, așa cum am arătat, și-au construit puțuri proprii, consumul a scăzut în

¹ *Cum sînt organizate...* p. 65.

² Th. Curelea, *Este sau nu este necesară o instalație de conducte speciale de apă de stropit și industrială în București?* în *Urbanismul*, an XIII (V), nr. 3—4 martie-aprilie 1936, p. 204.

³ *Ibidem*, p. 116.

anul 1935 sub 2 milioane mc anual. Pe ramuri industriale, situația era în acel an următoarea ¹ :

Întreprinderi militare (pulberării, arsenal)	114 290 m ³
Căi ferate	238 210 m ³
C.A.M.	222 817 m ³
S.T.B.	93 468 m ³
Uzina de gaz	12 231 m ³
Industria textilă	236 904 m ³
Industria metalurgică	91 634 m ³
Industria tăbăcăriilor	
Industria lemnului	28 123 m ³
Industria materialelor de construcție	65 789 m ³
Băile	192 972 m ³
Industria spălătoriilor	126 885 m ³
Industria uleiurilor	16 732 m ³
Industria săpunurilor	13 752 m ³
Garaje	77 953 m ³
Tipografii	176 764 m ³
Mori	112 179 m ³
Diverse	27 186 m ³

Total : 1 913 660 m³ ar

Utilizarea apei puțurilor era doar o rezolvare parțială. Consumul în creștere, alimentarea lacurilor, ca și necesitatea sporirii debitului Dîmboviței în oraș impuneau noi măsuri.

În anul 1938, studiindu-se posibilitățile existente, s-a ajuns la concluzia că unica soluție ar fi aducțiunea apei din Arges, singurul rîu din apropierea orașului cu un debit mai important ².

Proiectul inițial prevedea aducerea spre București a unui debit de 700 000 mc zi, din care 150 000 mc zi urmau să fie transformați în apă potabilă, iar restul utilizați la răcirea Uzinei electrice Grozăvești și la îmborspătarea apei lacurilor asanate din nordul Capitalei.

Canalul de aducțiune — în lungime de 20 km și cu un debit de 8 mc/sec. ³ — urma să treacă prin comunele Igrizeni, Crivina, Mihai Vodă, Ciorogîrla, Roșu.

¹ Urbanismul an. XIII (V) nr. 5—6, mai-iunie 1936, p. 206.

² Gazeta municipală, an IX, nr. 39, din 22 septembrie 1940.

³ *Cum sint organizate și cum funcționează U.C.B.*, p. 212.

Lucrările au început în anul 1939 continuînd și în anii următori, pînă în 1943 realizîndu-se mai mult de jumătate din canal.

O altă problemă care a preocupat primăria orașului și U.C.B., și care a fost mult dezbătută în presă, a fost aceea a tarifelor de plată pentru apa furnizată abonaților.

Tarifele în vigoare după primul război mondial țineau seama de numărul camerelor și de volumul de apă consumat.

În „Regulamentul de apă și gunoi“¹ din 1921 sînt prevăzute noi tarife sporite pentru apă. Astfel, pentru imobilele cu 1—6 încăperi fără „tot la canal“, se prevedea suma de 10 lei pe an de fiecare cameră, iar cu „tot la canal“ 15 lei de cameră; pentru imobilele cu mai mult de 6 încăperi fără „tot la canal“ 10 lei pe an de cameră, iar cu „tot la canal“ 13 lei pe an.

Plusul de apă consumat peste prevederile raportului Serviciului apelor se plătea cu 0,60 lei mc.²

Apa consumată de stabilimentele industriale și similare era plătită cu prețul unitar de 0,30 lei mc.

Interesant este faptul că prin regulamentul amintit erau percepute taxe pe metru pătrat de suprafață a proprietății și pe metru liniar de fațadă.

Pentru mp de suprafață erau prevăzute următoarele taxe³:

Ocolul I	0,25 bani mp
Ocolul II	0,20 „ „
Ocolul III	0,15 „ „
Ocolul IV	0,10 „ „

Taxe pe metru liniar de fațadă:

Ocolul I	6 lei m
Ocolul II	5 lei m
Ocolul III	4 lei m
Ocolul IV	3 lei m

În anii următori, tarifele U.C.B. pentru apă au cunoscut numeroase modificări. Se aplica un tarif diferențiat pentru

¹ Monitorul oficial, nr. 275, din 18 martie 1921.

² *Ibidem*, an XXIII, nr. 1, din 18 septembrie 1921, p. 16.

³ *Ibidem*, nr. 275, din 18 martie 1921.

consumul de apă din conducte și cel din puțuri folosit în scopuri industriale sau comerciale.

Regulamentul pentru stabilirea, constatarea și perceperea impozitelor, taxelor, contribuțiilor și a tuturor veniturilor primăriei municipiului București din 1 octombrie 1933¹, întocmit în conformitate cu dispozițiile legii pentru organizarea finanțelor locale din 4 aprilie 1933², prevedea noi tarife pentru consumul de apă. Astfel, art. 497 al regulamentului stipula că tariful normal aplicabil de la 1 iulie 1933 era de 7 lei/mc de apă consumată și indicată de apometru, iar tariful degresiv :

- 7 lei primii 500 mc apă consumată lunar,
- 6 lei următorii 1000 mc, consumați lunar,
- 5 lei următorii 1500 mc, consumați lunar,
- 4 lei următorii 2500 mc, consumați lunar,
- 3 lei următorii 4500 mc, consumați lunar,
- 2,50 lei orice cantitate de apă consumată peste 8500 mc.³

Tariful degresiv se aplica pe baza cererii scrise a abonatului și a constatării făcute de secția de verificări a U.C.B.

Beneficiau de acest tarif : a) abonații care utilizau apa în imobile, în mod nemijlocit — indiferent în ce scop, menaj, industrie, comerț etc. ; b) abonații ale căror imobile, deși se mărgineau cu una sau mai multe străzi, formau un singur bloc de proprietate care nu traversa căile publice, chiar dacă se alimenta cu apă din unul sau mai multe bransamente : c) hotelurile ; d) abonații particulari sau autoritățile publice, proprietari ai clădirilor de raport cu numeroase etaje sau apartamente, închiriate pentru locuit, birouri, magazine ; e) abonații care au renunțat la tarifele speciale în favoarea celui degresiv.

Tarifele speciale — se arată în articolul 500 — se aplicau spitalelor, maternităților, azilelor, policlinicilor, școlilor, bise-

¹ Ion Roban și Christea Isidor, *Codul legilor și regulamentelor financiare și administrative aplicate de administrația comunală a municipiului București*, ed. a II-a, București 1933, p. 5—58

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 214.

ricilor, piețelor, halelor, băilor publice, cantinelor și căminelor muncitorești, bazinelor de înot, cișmelelor publice. Se prevedea o taxă fixă lunară de 35 lei, indiferent de cantitatea de apă consumată, iar pentru cantitățile de apă consumate peste 5 mc se taxa 5 sau 6 lei/mc.

În afara acestora, existau unele taxe obligatorii :

a) proprietățile, terenurile virane sau clădite, situate pe străzi cu conducte publice de apă și care nu aveau introduse branșamente, erau impuse din oficiu la o taxă fixă lunară de 50 lei ;

b) toate proprietățile din cuprinsul orașului, inclusiv comunele subordonate, situate pe străzi fără conducte publice de apă și pe o rază de 300 m împrejurul cișmelelor publice de apă potabilă, instalate de municipiu (U.C.B.) și de la care apa se obținea fără plată, aveau de plătit o taxă fixă trimestrială de 60 lei¹.

Prețul apei, deși inferior în comparație cu unele orașe mari din Europa (Londra 10 lei mc, Paris 10,15, Berlin 9,96, Varșovia 9,07), reprezenta totuși o povară pentru populația cu venituri mici și în primul rând pentru muncitori. Abonații particulari suportau indirect și sarcinile ce reveneau unor instituții și întreprinderi. Astfel, din cei 34 milioane mc consumați în anul 1931, numai 17 milioane au fost utilizați de abonații particulari care au plătit apa, restul fiind consumați de autorități care nu plățiseră apa de mulți ani și față de care nu s-a putut lua nici o măsură de sancțiune². În afară de aceasta, 53⁰/₀ din consumatori utilizau o cantitate de apă sub 20 mc lunar, cantitatea pe care U.C.B. o considera nerentabilă.

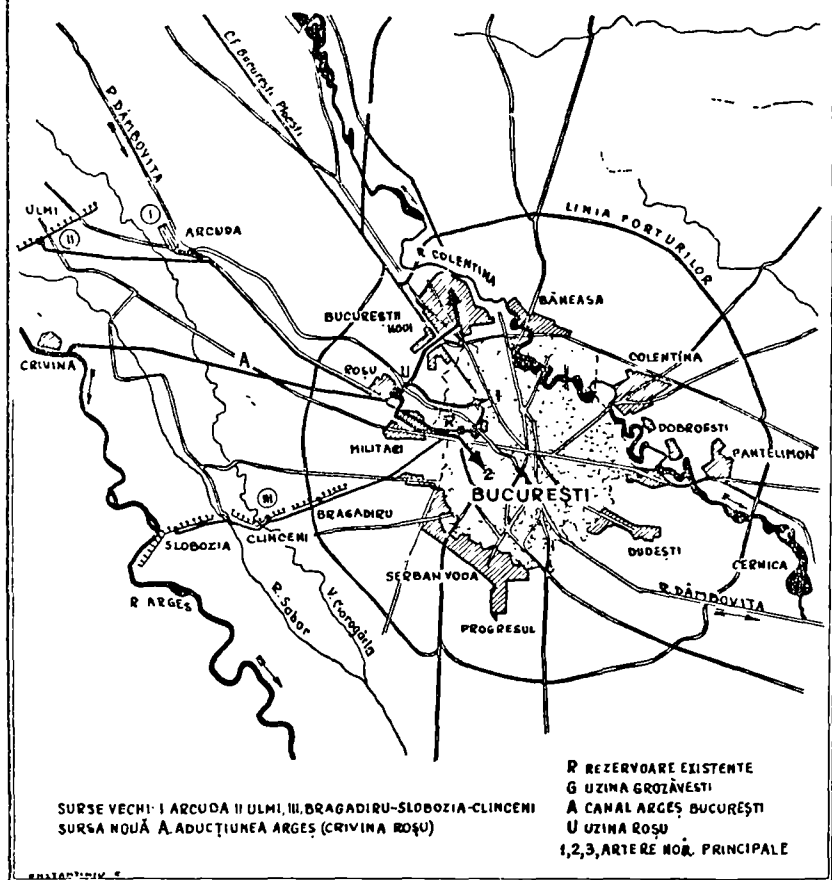
Ample discuții s-au purtat și în legătură cu calitatea apei. O campanie de presă pe această temă s-a desfășurat în anii 1932—1933, arătându-se că apa ar fi conținut microbi patogeni, că nu avea presiune și că nu era suficientă. În anul 1932, în urma descoperirii de către Serviciul sanitar al Municipiului București a unor colibacili în apa Dîmboviței, s-a oprit furnizarea apei de la Arcuda timp de aproape două luni, folosindu-se numai apă subterană.

¹ Ion Roban și Christea Isidor, *op. cit.*, p. 217.

² Gazeta municipală, an I, nr. 9, din 1932, p. 4.

ALIMENTĂRILE CU APĂ ALE CAPITALEI (1944)

SCARA
0 2,5 5 10 Km

Totuși, apa potabilă furnizată orașului era o apă bună, dulce, cu o duritate de 10.12 grade, adică o duritate ideală, care face ca apa să fie plăcută la gust, la aceste calități a-

jungându-se prin amestecul apei din puțurile de la Ulmi-Bragadiru cu cea de la Arcuda.

Dar o apă bună de băut trebuie să fie în același timp proaspătă, aerată și complet lipsită de microbi. Primele două condiții se pot realiza prin menținerea apei la o presiune ridicată, presiune ce oscila în acea perioadă între 36—37 atmosfere.

În concluzie, se poate spune că între cele două războaie mondiale alimentarea cu apă a Bucureștilor s-a îmbunătățit simțitor atît în ceea ce privește cantitatea cît și calitatea. S-au făcut noi captări, s-au adus îmbunătățiri celor vechi, s-a extins rețeaua de apă în tot mai numeroase străzi și artere. Cu toate acestea, alimentarea cu apă nu a ținut pas cu dezvoltarea generală a orașului, rămînînd în urmă. Numărul mare al străzilor fără instalație de apă era o vie confirmare a acestui adevăr.

Problema alimentării cu apă a orașului va cunoaște o deplină rezolvare abia în anii puterii populare.

Capitala va trece printr-o perioadă destul de grea în ceea ce privește alimentarea cu apă în timpul celui de-al doilea război mondial.

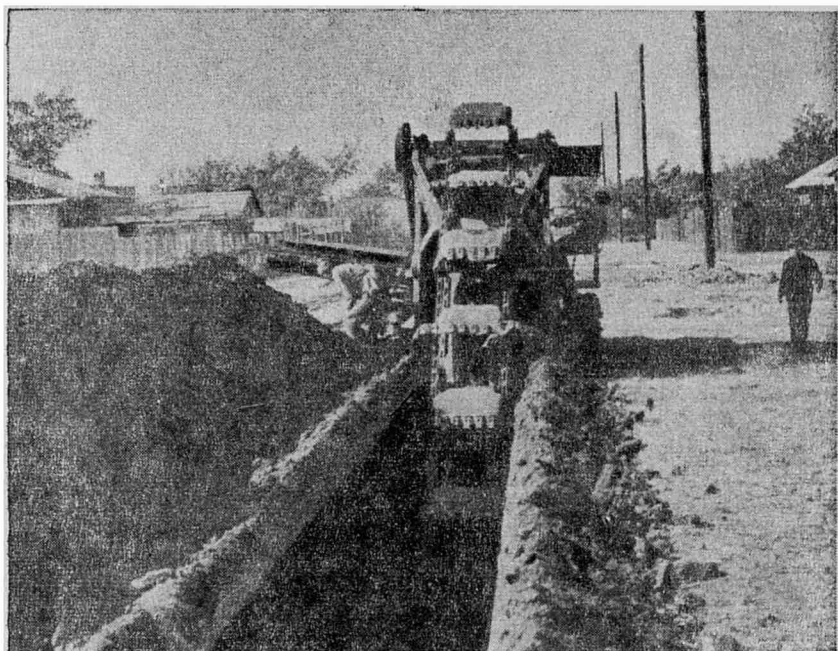
Ca urmare a efectuării bombardamentelor aeriene asupra Capitalei și în special cele din aprilie-august 1944, rețeaua de alimentare cu apă a orașului a fost avariata în 67% de puncte ¹, în afara unor stricăciuni de mai mică importanță.

Urmare imediată a acestor stricăciuni au fost pierderile însemnate de apă. Acest lucru s-a manifestat pe o perioadă destul de îndelungată, încă 3—4 ani după terminarea războiului — atît în ceea ce privește situația apeductelor cît și în privința rețelei din oraș.

Aceste pierderi în apeduct au avut valori de 3,6 și 4,1% în 1944 și de 10,2% în 1947 iar în rețea de la 22—24% în 1944 s-a ajuns în 1948 la 38,1%.

S-au mai provocat distrugerii în timpul bombardamentelor și la cele trei conducte ale stației de alimentare cu apă de la Grozăvești. Alte avarii au fost de asemenea la com-

¹ Datele cu privire la alimentarea cu apă a orașului în anii puterii populare ne-au fost puse la dispoziție de către Întreprinderea Canal-Apă-București.

Lucrări de săpare a unui canal colector

partimentul de 10.000 mc la rezervoarele de la Cotroceni, apeductele Arcuda și Bragadiru, diversele clădiri auxiliare necesare alimentării cu apă etc.

Dar, în afara distrugerilor provocate în timpul războiului, care au produs dificultăți însemnate în alimentarea orașului cu apă, se mai adăuga și nivelul scăzut al instalațiilor de care dispunea Capitala în alimentarea cu apă.

Printre altele, amintim numai faptul că unele din filtrele lente de la Arcuda aveau încă pereții interiori din lemn, ceea ce ducea ca pe lângă pierderi importante de apă, să se obțină și o apă de o calitate mai scăzută.

Un alt inconvenient ce se cuvine a mai fi menționat este și modul rudimentar de exploatare a instalațiilor. Astfel operația de evacuare a nămolului din decantoarele de la Arcuda se efectua manual și la intervale destul de mari,

angajându-se în acest scop, sute de oameni care încercau să împingă nămolul în albia Dîmboviței.

În sfârșit, alte greutăți mai erau cauzate și de faptul că nu existau în acea perioadă normative cu privire la modul de exploatare, ca urmare controlul de calitate fiind și el superficial. Datorită acestui fapt, tratarea apei la stația de filtrare Arcuda nu se făcea în condiții corespunzătoare.

Lipsa unui personal de specialitate care să asigure o bună funcționare a serviciului de alimentare cu apă, (existau doar 1 muncitor la peste 6 km de rețea) constituia un alt inconvenient.

În anul 1944 sursele de apă potabile de care dispunea orașul București aveau o capacitate maximă de 175—180.000 mc în 24 ore, din care cca 60% erau de proveniență subterană (Ulmi, colectoarele Bragadiru și puțurile din București), iar 40% apă din râul Dîmbovița, tratată în instalațiile de la Arcuda.

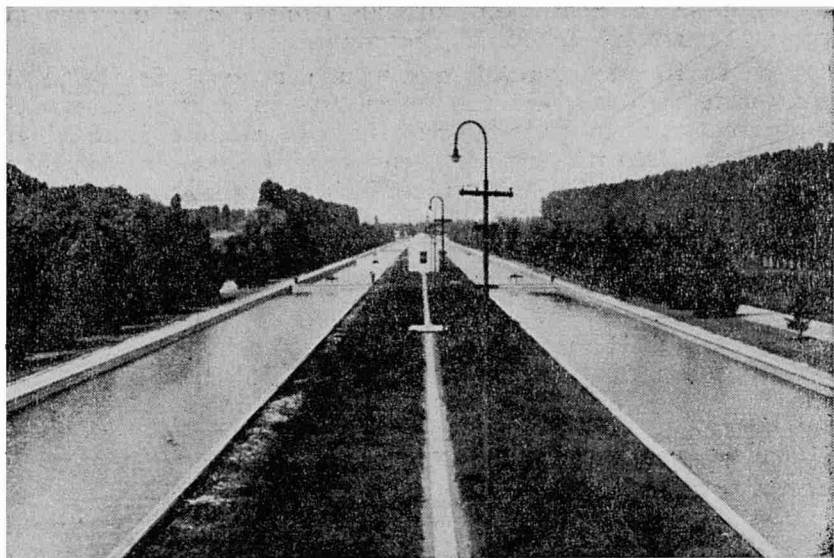
În raport cu nevoile orașului la acea dată, în timpul verii, capacitatea respectivă era îndestulătoare — dacă avem în vedere faptul că 1/4 din populația orașului se alimenta din surse proprii (puțuri).

Transportul apei de la surse la rezervoare, pe o lungime totală de 39,3 km, se făcea prin două apeducte: Ulmi-Arcuda-Cotroceni și Bragadiru III-Cotroceni, însumînd o capacitate de 185.000—200.000 mc/zi.

Rețeaua de distribuție a apei, după cum am arătat, avea o lungime totală de 833 km, din care 108 km artere și 725 km conducte de serviciu.

În aceeași perioadă, rețeaua de alimentare furniza apă unui număr de cca. 61.300 imobile.

Făcînd o scurtă trecere în revistă a realizărilor din perioada de refacere a gospodăriei comunale a orașului și a nivelului atins spre sfârșitul anului 1948, în afară de greutățile amintite mai sus, trebuie menționat și faptul că din anul 1944 și pînă în anul 1948, populația Bucureștilor a sporit cu cca. 100.000 locuitori și că în această situație necesitățile orașului creșteau în mod corespunzător. De asemenea, se știe că după terminarea războiului a fost necesară o perioadă de refacere a instalațiilor de alimentare avariate, urmată de executarea unor lucrări de betonare a unor filtre

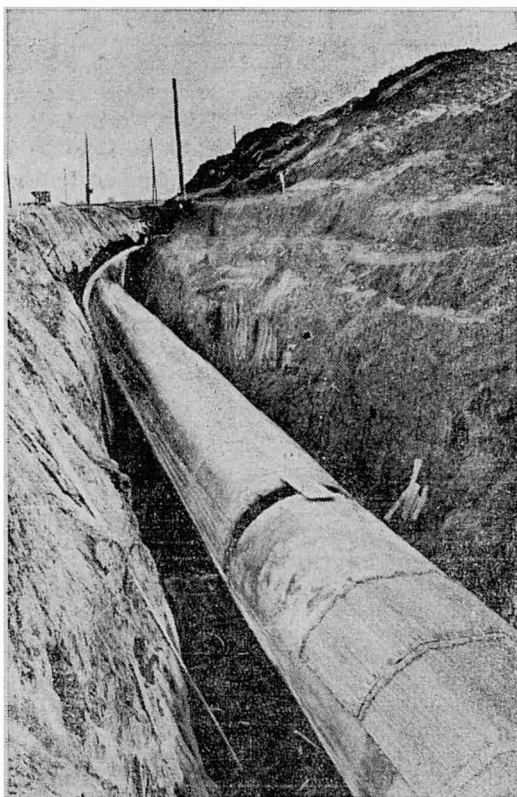
Filtrele lente de la Arcuda

la Arcuda, executarea unor puțuri de mare adâncime în oraș, extinderea rețelei de conducte, introducerea procedurii de tratare a apei de râu cu sulfat de aluminiu, ceea ce a dus la ridicarea producției stației Arcuda etc.

O atenție deosebită s-a acordat în acea perioadă pregătirii unor lucrări de mare amploare, care să ducă la o dezvoltare vastă și totodată armonioasă a alimentării orașului, întrevăzându-se de pe atunci o creștere vertiginoasă a cerințelor de apă ale Capitalei. Astfel, până în anul 1948 s-au efectuat o serie de cercetări, studii, proiecte de execuție, planuri etc., care au cuprins aproape toate sectoarele de activitate legate de alimentarea cu apă a orașului. Aceste lucrări, de mare amploare, aveau menirea să lichideze treptat rămânerea în urmă în ceea ce privește creșterea surselor de alimentare cu apă a orașului, determinată, pe de o parte de dezvoltarea orașului din punct de vedere industrial, iar pe de alta de sporirea numărului populației.

Ca urmare a grijii partidului și statului nostru democrat pentru îmbunătățirea continuă a condițiilor de viață ale popu-

Iației Capitalei, Sfatul popular al orașului București, sub îndrumarea permanentă a Comitetului orășenesc București al P.C.R., a desfășurat o intensă activitate gospodărească, folosind cu chibzuință mijloacele puse la dispoziție, mobilizând masele de oameni ai muncii pentru lichidarea rămânerii în urmă din punct de vedere edilitar a orașului și sporind continuu rețeaua de alimentare cu apă. Astfel, o atenție deosebită au acordat organele de specialitate ale Sfatului popular al orașului cît și ale Întreprinderii de apă-canal—București (I.C.A.B.) exploatării a noi surse de apă care să completeze debitul zilnic necesar Capitalei.

*Apeductul 3 Arcuda dat în folosință
în 1959*

Forarea unor puțuri de mică și mare adâncime la colectoarele Bragadiru I și II, la colectorul Domnești, cât și sporirea debitului de apă al apeductului Bragadiru-Cotroceni reprezintă lucrări de mare amploare executate în această perioadă în Capitală.

În anul 1956 a început forarea la Arcuda a primului tip de puț tentacular din țara noastră, cu o producție de peste 5000 mc în 24 de ore, dat în funcțiune în anul 1958.

În orașul București s-a continuat campania de forare a puțurilor de alimentare cu apă. Numai în perioada 1948—1965 s-au forat un număr de 43 puțuri de mare adâncime, astfel că numărul acestora a crescut de la 13 în anul 1948 la 56 la sfârșitul anului 1965.

Prin măsurile luate numai la sursa Arcuda, în prima etapă, productivitatea acesteia a crescut cu cca. 130%, și anume de la 100.000 mc la cca. 230.000 mc pe zi.

În cea de a doua etapă (1962—1963) s-au executat încă 14 filtre rapide, cu o suprafață totală de lucru de cca. 1200 mp, astfel că sursa Arcuda și-a sporit capacitatea cu încă 200.000 mc în 24 de ore, putînd atinge în prezent o producție de 430.000 mc în 24 de ore.

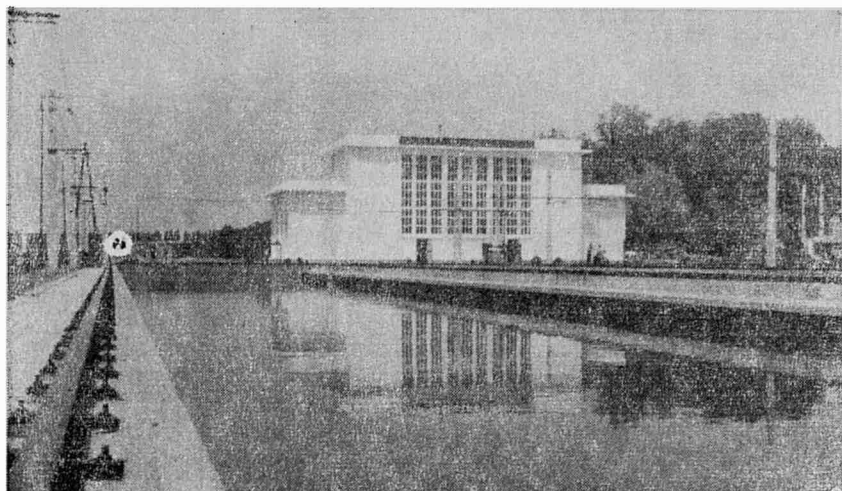
Prin măsurile luate capacitatea totală a surselor orașului a crescut în anii puterii populare de 3,1 ori, de la 180.000 mc la 560.000 mc în 24 de ore, iar capacitatea de transport a apeductelor a crescut de 2,7 ori.

De asemenea, lungimea rețelei de distribuție a apei a crescut considerabil, datorită în special noilor construcții de locuințe apărute în oraș. La sfârșitul anului 1965 rețeaua de distribuție depășea 1200 km lungime.

Printre arterele nou create, pot fi menționate: stația de pompare Sud — Nerva Traian, arterele Giulești, b-dul Muncii, Călărași — Popa Nan, Grozăvești, Grivița, Sebastian și Drumul Taberei¹.

Se poate deci afirma că, datorită măsurilor luate de statul nostru, fondurilor însemnate investite, scopul propus — de a ridica alimentarea cu apă a Capitalei la nivelul unui oraș în plină dezvoltare socialistă, asigurîndu-i în permanență apă suficientă și de bună calitate — a fost atins.

¹ Date puse la dispoziție de secțiunea gospodăriei comunale din Sfatul popular al orașului București.

Stația de filtrare de la Arcuda

Astăzi, orașul București dispune de două stații mari de pompare, de apeducte mari, duble și chiar triple, de o alimentare suplimentară a instalației Arcuda cu apă din riul Argeș, de grupuri Diesel la toate sursele mari de apă subterană, de peste 127 puțuri industriale legate de rețea și de întreg echipamentul necesar alimentării în bune condiții cu apă a orașului.

În vederea ridicării continue a nivelului gospodăresc-edilitar al orașului se vor executa și pune în funcțiune artera III de alimentare cu apă potabilă de la Stația de pompare Sud la Titan, pe o lungime de 6 km, 100 km artere de distribuție a apei, se vor construi stația de filtre Sud cu o capacitate de peste 300.000 mc pe zi, 30 km apeducte, două stații de pompare a apei (una în nord și alta în vest).

Realizările din ultimii ani, ca și planurile de perspectivă, sînt o vie ilustrare a grijii pe care partidul și statul nostru o acordă dezvoltării armonioase a tuturor laturilor vieții materiale și spirituale.

CAPITOLUL al II-lea

CANALIZAREA DÎMBOVIȚEI

Aruncînd o privire retrospectivă asupra istoricului Dîmboviței bucureștene vom constata că aceasta a reprezentat întotdeauna pentru oraș o problemă de cea mai mare importanță.

Rîul Dîmbovița a fost un element indispensabil pentru locuitorii ce s-au așezat pe malurile sale încă din cele mai vechi timpuri, el constituind baza alimentării cu apă a populației.

De la izvoare ¹ și pînă la vărsarea în Argeș, pe o lungime de 266 kilometri, Dîmbovița străbate culoarul Rucăr-Bran, despărțind subcarpații de curbură și subcarpații getici de piemontul getic, traversează cîmpia română, trecînd prin orașul București, pe care îl împarte aproape în două părți egale, pe o distanță de 24 km ².

După cum se știe, pe ambele părți ale Dîmboviței existau numeroase lacuri și bălți care, în urma acțiunilor de asanare întreprinse de municipalitate de-a lungul anilor, au dispărut una cîte una.

Afluenții Dîmboviței, astăzi dispăruți și ei, erau Dîmbovicioara, cu afluentul său Gîrlița ³, pîriul Tabacilor ⁴ și Bucu-

¹ Dîmbovița izvorăște din munții Fagărașului sub denumirea de „Ezerul Mare“.

² Pentru detalii asupra rîului Dîmbovița, vezi *Marele dicționar geografic al României*, articolul „Dîmbovița“ (rîu); D. Frunzescu *Dicționar topografic și statistic al României*, p. 154 precum și *Enciclopedia romana* a lui E. Diaconovith, tom. II, p. 95.

³ P. Cernovodeanu și N. Vatamanu, *Contribuții la vechea topografie a Bucureștilor — Ostrovul Dîmboviței*, Studii, nr. 6, XII, 1959, p. 115—130.

⁴ Pentru pîriul Tabacilor și cursul Bucureștioarei (cu harta) a se vedea Dr. N. Vatamanu, *Din istoria igienei orașului București. Igiena individuală în „Igiena“*, XIV (1965), nr. 6, pp. 375—378.

reștioara, care izvora din Balta Icoanei, numită și Lacul Bulindroiului.

Bucureștioara, amintită pentru prima dată în documente la 1609¹, străbătea cu o parte din apă străvechea mahala a Săpunarilor, apoi prin mahalaua Oțetari trecea în Batiște și mai departe în vechea mahala a Scaunelor, numită și „Carvasara“. În spatele spitalului Colțea², se despărțea în două : un braț tăia Podul târgului de afară (Calea Moșilor), dădea în Calea Călărașilor (fostul Pod al Vergului), de aci își urma drumul pînă în apropiere de lacul numit „Jicnița domnească“, după care se vărsa în Dîmbovița ; celălalt braț al Bucureștioarei o lua spre sud-est, trecînd prin Tîrgul cucului³, apoi pe lângă Bărăție, prin ulița Boiangiilor, pe lângă curtea domnească (Curtea veche) și se vărsa în Dîmbovița pe la Bazaca⁴.

Al doilea afluent al Dîmboviței, Dîmbovicioara⁵, izvora de la poalele Dealului Spirii, după care în apropierea bisericii Albe-Postăvari, se despărțea și el în două : o șuviță de apă trecea prin Dudești, unde forma o baltă care se lega cu cea de la biserica Albă-Postăvari și cu cea de la biserica Popa Ivașcu (Antim), act a să se verse apoi în lacul Șerban Vodă (Gramont), pe locul actualului bulevard G. Coșbuc.

Celălalt braț al Dîmbovicioarei trecea prin fața bisericii Sf. Spiridon-Vechi, apoi, prin str. Apolodor, tăia Calea Rahovei ajungînd pînă în apropierea zidului casei lui Brîncoveanu de la poalele dealului Mitropoliei, după care, se vărsa în Dîmbovița⁶.

Cu timpul, datorită scăderii debitului de apă atît de la izvor, cît și din Lacul Antimului (azi dispărut), documentele Sfatului orășenesc au început să amintească Dîmbovicioara ca pe un simplu „șanț“ pentru scurgerea apelor din ploi. În

¹ G. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, p. 296—297.

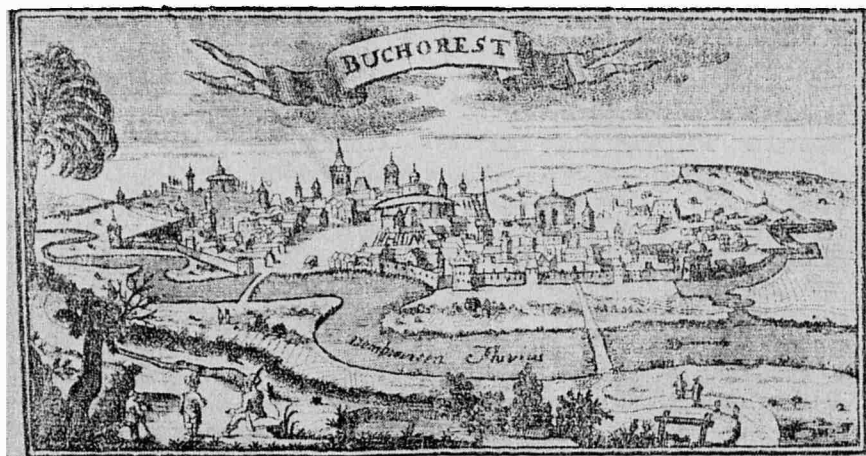
² În secolul al XIX-lea, aci se afla și „Lacul Șuțului“ sau „Balta de la Carvasara“, cf. G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 297.

³ Piața Sf. Gheorghe de mai tîrziu.

⁴ G. I. Ionescu-Gion, *loc. cit.*

⁵ Primul document care vorbește de existența Dîmbovicioarei datează de la 2 martie 1742, conf. G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 297.

⁶ Harta Gîrlitei și a Dîmbovicioarei anexata la studiul lui P. Cernovodeanu — N. Vatamanu despre mahalaua Calicilor, în *Materialle de istorie și muzeografie*, vol. III, p. 33.

Vedere închipuită a Bucureștilor la începutul sec. al XVIII-lea (1717)

ianuarie 1847, arhitectul orașului propunea desființarea cursului inferior al Dâmbovicioarei și transformarea lui într-o „uliță asternută cu piatră“.

În afara acestor afluenți și a salbei de lacuri din partea de nord a orașului¹, alimentate de apele Colentinei, orașul București avea pe malul drept al Dâmbovitei un șir de lacuri care începea din Grozăvești și ținea pînă sub dealul Filaretului².

¹ Mogoșoaia, Chitila, Straulești, Baneasa, Herăstrau, Floreasca, Tei, Fundeni, Marcuța, Pantelimon.

² Lacul lui Șerban Vodă, lacul Filaret, lacul Lănăriei, lacul Bibescu, lacul Postavari, lacul Antim, lacul lui Dura Neguțatorul (maș tirziu gradina Cișmigiu), lacul Stufului, mlaștina din Izvor etc. Documentele mai amintesc de existența în București a Lacului adînc, cînd Mihnea Turcitul întărește unei mînastiri bucureștene „livada de la Lacul-adînc, pînă la apa Dîmboviței“, cf. *Documente privind istoria României, veacul XVI B. Țara Românească*, vol. V. București, 1952, p. 187. (La 1586, Mihnea Vodă, fiul lui Alexandru Voda, întărește mînăstirii Mihai Vodă din București stăpînirea asupra lacului din București, numit Lacul-adînc, pe care-l harazise bisericii mama lui Mihnea, Ecaterina, Doamna lui Alexandru Vodă. Tot el, la 18 septembrie 1588, îi dă moșia dimprejurul mînastirii, un zagaz de moara și dreptul de a aduce apa din gîrlă. (G. I. Ionescu-Gion) *op. cit.*, p. 298. (Lacul Adînc este identificat de P. Cernovodeanu — N. Vătămanu, *op. cit.*, p. 41—42, cu lacul Gramont).

Toate aceste lacuri, tributare apelor Dîmboviței, creșteau primăvara, datorită ploilor abundente, și se revărsau inundînd orașul și provocînd mari pagube populației.

Pe porțiunea de teren cuprinsă între Dîmbovița propriuzisă și Dimbovicioara se afla Ostrovul Dîmboviței, situat în apropierea dealului Mitropoliei, la vărsarea Dimbovicioarei în Dîmbovița.

Ostrovul Dîmbovița era întins și adăpostea case, mori, o baie și altele, ale mănăstirii. Într-un document din 1780 se amintește faptul că Prundul se întindea „împotriva Curții gospod... adică din apa Dîmboviței pînă în Dimbovicioara“. În trecut, pentru ca să fi putut lua această denumire de Prund, tot acest spațiu făcea probabil parte din albia Dîmboviței. Larga ei albie se umplea din mal în mal cînd veneau apele mari, iar cînd scădeau, cele două brațe, Dimbovița și Dimbovicioara, cuprindeau între ele Ostrovul. Ostrovul Dîmboviței este atestat pentru prima dată în documente la 28 mai 1639. Apoi la 15 iunie 1669, 4 august 1680 și 4 martie 1697. Pendulațiile Dîmboviței în albia ei largă sînt cunoscute, documentar, sub denumirea de „matca cea veche“ și de „gîrlia cea nouă“. Ele erau datorate de cele mai multe ori unor cauze naturale, care au determinat și coturile rîului. Alteori însă — după cum se va vedea mai tîrziu — erau provocate intenționat, de către unii riverani interesați să cîstige teren.

Secînd Dimbovicioara, de la 12 iulie 1663, în loc de „Ostrov“, apare denumirea de „Prund“, care a continuat să existe pînă nu de mult, datorită bisericii cu același nume, Sf. Nicolae din Prund. Mănăstirea Ostrovului apare în documente o singură dată, la 15 iunie 1665.

În unele documente însă continuă să se amintească de albia Dimbovicioarei.

Încă de la sfîrșitul secolului al XVII-lea revărsările rîului Dîmbovița au început să preocupe din ce în ce mai mult chiar pe domnitor.

Populația orașului își construia locuințe atît împrejurul sau la poalele mănăstirilor Cotroceni, Mihai-Vodă, Radu-Vodă și Mitropoliei, cît și pe malurile Dîmboviței. În scopul stăvilirii revărsărilor rîului, în anul 1685 Șerban-Vodă Cantacuzino încearcă să aducă unele îmbunătățiri cursului apei, prin construirea unui iaz de pămînt și de întărituri, mai sus de

moara Mitropoliei¹, unde se află azi biserica Sf. Elefterie. Ca urmare, malurile Dîmboviței încep a fi din ce în ce mai locuite.

Pe malurile râului Dîmbovița, probabil din cele mai vechi timpuri, au fost construite mori pentru măcinatul cerealelor locuitorilor din apropiere. Aceste mori de apă — care la început constituiau un element pe cît de folositor pe atît de pitoresc — mai tîrziu, prin înmulțirea lor, au cauzat serioase pagube orașului datorită faptului că zăgazurile lor, plasate din loc în loc, determinau revărsările Dîmboviței care inunda mahalale întregi.

La început morile din București erau proprietatea mănăstirilor ai căror egumeni căutau să le înmulțească pentru veniturile frumoase ce obțineau de pe urma lor — apoi a domnului și boierilor.

Sub domnia lui Petru cel Tînăr (1564—1568), jupîneasa Caplea a ridicat mănăstirea de pe dealul Mihai-Vodă cu hramul Sf. Nicolae, înzestrată cu o serie de moșii, din care unele aveau și vad de moară, toate fiind proprietăți ale jupînesei². Asemenea mori și vaduri sînt amintite lîngă „ciutăria“ domnească, aparținînd lui Dobromir banul, apoi mănăstirea Sf. Troiță; mai avea mori și mănăstirea Stelea (1585)³.

În octombrie 1591, patriarhul Constantinopolului, Ieremia al II-lea, dă o carte mănăstirii Sf. Nicolae din București, din care aflăm printre altele următoarele: „metohul din București al acestei sfinte mănăstiri în toate celelalte privințe cu adevărat e din belșug plin și încărcat cu bunuri felurite, mișcătoare și nemiscătoare, anume cu oameni ce se străduiesc după rînduiala vieții călugărești, cu mulțimea închinărilor de vie, de ogoare, de mori de apă, de sate destule (cu vecini) (și) a căpătat însă și un neajuns, care aduce o pagubă nu mică: faptul că monahii trimiși spre îndeplinirea serviciului nu pot locui fără supărare și în mod mulțumitor din pricina naturii foarte aducătoare de boli și mlăstinoase a locului și neprimitoare pentru toți întrucît (metohul) se află la mal și

¹ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 298.

² *Documente privind istoria României, B. Țara Românească*, Ed. Academiei, București, 1952, vol. III, p. 190—191.

³ D.I.R. veac XVI, vol. V, p. 212—213 și 298. Un document din 24.IV.1598, amintește și de existența unor mesteri morari la București: Gutae, Oprea, Florea și Stoica, (*Ibidem*, vol. VI, p. 311).

aproape de riul ce curge pe acolo; din care pricină, la tot prilejul fiind inundat, suferă cele mai rele lucruri...¹.

În partea de vest a dealului Mihai-Vodă, în cadrul săpăturilor arheologice din anii 1953—1955, s-a descoperit cea mai mare parte dintr-un scoc de moară atribuit celei de a doua jumătăți a veacului al XVII-lea. Așa cum a fost descoperit, scocul este alcătuit din două ziduri paralele, orientate de la sud la nord, la distanța de 0,88—0,90 m². Acest scoc primea apele din depresiunea din sud-vestul dealului Mihai-Vodă, alimentat atît printr-un fir de apă al Dîmboviței, cît și prin izvoarele dinspre Dealul Spirei.

Scocul scos la iveală a fost amenajat pentru a înlocui o instalație mai veche, probabil din lemn, de pe acest loc, care deservea nevoile morii aparținînd mănăstirii Caplea³.

Încă de la sfîrșitul veacului al XVI-lea, Mihnea-Vodă Turcitul prin hrisovul din 18 septembrie 1588 a întărit egumenului și călugărilor acestei mănăstiri stăpînirea asupra vadului de moară de pe Dîmbovița și le-a recunoscut dreptul de a ridica o moară „aproape dinaintea porții mănăstirii, cît și dreptul de a îngrași și de a face zăgaz pe gîrlă, ca să nu curgă pe acea gîrlă, care este mai sus, ci să fie volnici călugării să aducă apa la moară”⁴.

Existența morilor de pe malul drept al Dîmboviței este atestată de o stampă din 1794, înfățișînd dealul cu clădirile

¹ N. Iorga, în „Eudoxiu de Hurmuzaki“, *Documente privitoare la istoria Românilor*, București, 1915, XIV, partea I, p. 90—91, document nr. 162, p. 90.

² *Bucureștii de odinioară*, sub redacția prof. I. Ionașcu, capitolul semnat de prof. Gh. Cantacuzino, p. 105, *Ibid.* colecția *Documente privind istoria României B. Țara Românească*, Ed. Academiei, București, 1952, p. 377.

³ Tot în cursul campaniei arheologice din anul 1953 s-au putut identifica, într-un șanț deschis, patru lucrări edilitare de-a lungul strazii Izvor, cît și peste podul Izvor, în direcția Liceului Lazăr, patru ziduri vechi, care au fost dezvelite pe o înălțime de 1,90—2 m, construite din cărămizi subțiri. Aceste poduri au fost atribuite sfîrșitului secolului al XVI-lea și începutului secolului al XVII-lea. Trei din zidurile descoperite în dreptul gradinii de pe dealul Arhivelor, lîngă rîspîntia dintre str. Izvor și B-dul 1907, provin din construcția magaziiilor zidite care au deservit moara veche situata pe malul drept al Dîmboviței.

⁴ *Bucureștii de odinioară*, loc. cit., p. 105.

de pe el, desenată cu prilejul trecerii prin București a ambasadorului Angliei, Sir Robert Ainslie, venind din Constanti-nopol.

Stampa reproduce desenul după natură făcut în vara anului 1794 de pictorul Luigi Mayer care a însoțit la Bucu-rești pe ambasadorul Angliei, primit oficial la curte de Ale-xandru Constantin Moruzi, care-și mutase temporar reșe-dința la Mihai Vodă.

Stampa redă dealul Mihai Vodă cu malurile și cu morile Dîmboviței, cu podul din fața movilei Gorgan și cu clădirile existente în 1794.

Pe planul întocmit în 1791 de austriacul Ferdinand Ernst se află însemnată cite o moară pe cele două maluri ale Dîm-boviței, la mică depărtare spre vest de podul vechi, situat între biserica Ilie Gorgan și mănăstirea Mihai Vodă ¹.

În veacul al XVII-lea, numărul morilor de pe Dimbovița și de pe Colentina sporește. Numeroase documente din a-ceastă perioadă amintesc de diverse danii de mori, de către domni, unor slujitori ai curții domnești. În afara morilor de pe Dîmbovița — din interiorul orasului — documentele amintesc și de alte mori, din preajma orașului. Astfel, în anul 1624 se face mențiune despre morile din satul Văcărești : „Teodosie călugărul, cu soția și fiii săi, vînd lui Hrizea, fost mare vornic, parte din vadul morii de la Fundeni“; mai tîr-ziu, un document din anul 1663 pomenește de morile de la Cotroceni. În anul 1639 se întărește bisericii Blagoveștenie din București stăpînirea asupra unui vad de moară pe Dimbo-vița ².

Nu peste multă vreme, morile din București apar ca pro-prietăți și ale orășenilor mai simpli, nu numai ca posesiuni ale mănăstirilor și bisericilor.

¹ Morile se construiau de obicei pe riurile mici din apropierea orașului (Pașărea, Pasaruica, Colentina etc.) sau pe cite o derivație a Dîmboviței.

Mesterilor morari le revenea în afara obligatiilor legate de pro-fesiunea lor — si atribuția de a rezolva diferitele litigii în legă-tura cu „încetarea morilor“ precum și operațiile de „cumpanire a apelor“. (Vezi DIR veac al XVII-lea, vol. IV, p. 351, 355—56., 497—98, etc. Acad. Republicii Socialiste România XLII/69 : CCXCV/89 : XLIII/58—61 ; Arh. St., Buc., Mînastirea Cotroceni, 1/19 ; Mînastirea Radu Vodă XXVI 6.

² Dan Berindei, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești* 1459—1862, București, 1963, p. 45—46, 61.

Fodul și morile de la Mihai Vodă. (după desenul lui Luigi Mayer, 1794)

Prin anii 1651—1652, „Vasile cu femeia lui Calea și fiul lor Vasile din București se înfrățesc cu Vasilache căpitanul, dîndu-i o roată de moară ; alții vînd aceluiași un vad“¹.

Într-un document din 3 mai 1670 sînt enumerate mai multe mori pe riul Dîmbovița și în același timp se vorbește despre „meșteri buni de mori, precum Frenți meșterul i Neagul“, care lucreau la morile mănăstirii Sf. Sava, și Stan de la morile lui Paraschiva logofătul.

După zece ani, cei patru ispravnici ai scaunului Bucureștilor scriau meșterilor de mori de pe apa Dîmboviței („meșterii după apa Dîmboviței și din sus și din jos“) să meargă cu toții să cerceteze morile căpitanului Radu Dudescu. Peste cîteva zile, Neagu, meșterul domnesc, împreună cu alți meșteri de mori întocmesc un act de măsurătoare,

¹ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 45—46, 61.

în care se arată că se măsuraseră apele în vederea asigurării unui debit normal tuturor morilor¹.

Din această perioadă găsim o sumedenie de documente în care se vorbește despre diferite pricini în legătură cu morile de pe Dîmbovița — precum închideri și deschideri de mori — cunoscute fiind procesele dintre morile mănăstirii Radu Vodă și Grozăvești — ale mănăstirii Sf. Ioan din Bucu-rești.

Pricini au existat și între morile mănăstirii Radu Vodă și cele ale boierului Necula Vistierul, „om cîrcotaș (ce făcuse mori pe proprietățile mănăstirii Radu Vodă) care înecau pe al mănăstirii, pe ale Domniei, pe altele încă, înecînd și grădina mănăstirii și grădina domnească“².

Leon Vodă, la 3 martie 1632, merge împreună cu boierii divanului, cu județul Dumitru al Bahniei și cei 12 pîrgari, ca și cu bătrînii mahalalei, dînd poruncă să fie dări-mate morile lui Necula Vistierul.

Este de altfel cunoscută lăcomia egumenilor mănăstirii Radu Vodă în ce privește posesiunea de mori pe Dîmbovița. Prin anul 1659, boierii Dudești aveau și ei mori pe Dîmbovița în vecinătatea proprietăților mănăstirii Radu Vodă. Atîta timp cît a trăit logofătul Dudescu, egumenii mănăstirii nu au putut obține de la divan dărîmarea morilor boierilor Dudești. Dar, după moartea logofătului Dudescu, călugării de la Radu Vodă au intentat proces văduvei acestuia, reușînd astfel să rămînă ei singuri proprietari de mori pe acea porțiune a Dîmboviței.

Înmulțirea numărului morilor pe apa Dîmboviței, oglin-dește continua dezvoltare a orașului, creșterea forțelor de producție și a populației care trebuia alimentată cu făină. Mesteșugul morăritului crea cîștiguri foarte mari proprietarilor de mori (în special mănăstirilor) fără ca aceștia să in-vestească cine știe ce fonduri.

Mulțimea morilor crea și o specializare în rîndurile meș-teșugarilor aceea de „meșteri morari“, amintiți frecvent în diverse documente.

În anul 1692, egumenii mănăstirii Radu Vodă obțin un document de la Constantin Brîncoveanu care îi împuternicea

¹ Dan Perindei, *op. cit.*, p. 66—67.

² G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 302—303.

să-și construiască o moară „în apa Dîmboviții, densusul orașului Bucureștilor, pe locul domnesc denspre livadea domnească, împotriva morii mănăstirii Mihai Vodă“.

O carte domnească din anul 1699 amintește de cercetarea făcută de cei trei meșteri „bătrîni“ de la morile boierului Șerban Cantacuzino și ale mănăstirilor Radu Vodă și Cotroceni, care, analizînd problema funcționării morilor mănăstirilor Mihai Vodă, Sf. Ioan și Sf. Ecaterina și a aceleia a boierului Pîrșcoveanu, socotiseră că acestea puteau măcina toate împreună, cită vreme debitul de apă al Dîmboviței era normal. Este vorba desigur de un conflict al proprietarilor de mori, cauzat de timpul secetos, cînd apele rîului scădeau mult.

Printre șapte proprietari de mori pomeniți în acest document se numărau cinci mănăstiri, ceea ce demonstrează cu prisosință acapararea acestor întreprinderi de către mănăstirile bucureștene.

În secolul al XVIII-lea, numărul morilor de pe rîul Dîmbovița, mai ales al celor din nordul orașului, sporea mereu, ceea ce ducea la creșterea pericolului de inundație a Bucureștilor.

În partea de nord a orașului, pe Dîmbovița, mai existau o serie de mori ce aparțineau în vremea domniei lui Constantin Brîncoveanu mănăstirii Sf. Sava¹, iar altele erau ale mănăstirii Sf. Ioan, dăruite de Constantin Basarab Brîncoveanu la 2 februarie 1706 : „Așîderea să fie sfintii mănăstiri, tot într-acest hotar ce s-au zis, Grozăveștii, și trei roate de moară, care sînt în apa Dîmboviții, iar cu tot venitul lor ce ar fi“².

Morile de pe Dîmbovița au pricinuit, în prima jumătate a veacului al XVIII-lea, inundarea orașului și în special a părții din jurul curții domnești, fapt ce a dat naștere la diverse conflicte între domnie și mănăstirile proprietare de mori.

„Pentru că avînd sfintele biserici un vad de moară și cu moară cu două roate, aicea în apa Dîmboviții, din sus de Curtea Domnească, împotriva băii cei vechi, dată sfintelor biserici de alți răposați domni, și făcînd multă stricăciune și înecătură grădinii domnești cînd au fost în zilele răposatului

¹ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 305.

² G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București*, (1594—1821) Buc. 1961., p. 235.

Ducăi-Vodă, pentru acea înecătură și stricăciune a pus domnia sa de au tăiat acea moară de tot (25 noiembrie 1749)¹.

În următorii douăzeci de ani numărul morilor de pe Dîmbovița sporește, dar tot nu poate face față cerințelor din ce în ce mai mari ale orașului datorită înmulțirii crescînde a populației.

În anul 1770 sînt indicate numai patru mori pe Dîmbovița, între Cotroceni și mănăstirea Văcărești².

În anul 1785, cînd apele rîului se „împuținează“, se hotărăște ca morile de pe apa Colentinei „să macine numai zahereaua brutarilor pentru hrana Bucureștilor“, fiindu-le oprită producerea de făină cu altă destinație³. Iarna, cînd apele Dîmboviței, ca și cele ale Colentinei înghețau, situația orașului era deosebit de grea, fapt ce a determinat la un moment dat ca domnia să ia unele măsuri. Astfel, Moruzi dă un pitac prin care hotărăște înființarea a 14 mori mîinate de cai, care să facă față cerințelor orașului.

Existența mai departe a morilor era absolut necesară pentru aprovizionarea cu făină a populației dar în același timp creștea de la un an la altul primejdia inundării orașului.

În veacul al XVIII-lea, dar mai ales în prima jumătate a celui de-al XIX-lea, între proprietarii de mori și locuitorii mărginași s-a dat o luptă aprigă, care în ultimă instanță s-a terminat abia în cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea prin desființarea tuturor morilor de pe Dîmbovița. Asupra acestei probleme vom reveni.

De-a lungul timpului peste apa Dîmboviței au fost construite o serie de poduri, la început bineînțeles din lemn, iar mai apoi din piatră. Unele — cele mai multe — erau întreținute de domnie, altele de mănăstirile Mihai Vodă și Radu Vodă, iar altele chiar de mahalagii, în colectiv sau individual, în cazul în care aveau locuințele pe malurile Dîmboviței.

O dată cu înmulțirea și cu sporirea traficului populației creștea și numărul podurilor de peste Dîmbovița. Este vorba, se înțelege, de simple poduri de lemn, foarte rar de cîte

¹ George Potra, *op. cit.*, p. 404.

² I. Ionașcu, *Planul cartografic inedit al orașului București din anul 1770*, în „Studii“, XII/1959, nr. 5, p. 122.

³ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 106.

unul de piatră, ca, de pildă, acela amintit într-un document din anul 1711¹.

În București, podul „răposatului Mihail Voevod“, deci al lui Mihai Viteazul, este menționat într-un act din 1623, iar podul „Șerban Vodă“ într-un hrisov din 1631, ceea ce înseamnă că a fost făcut de Radu Șerban (1602—1611), iar nu de Constantin Șerban Basarab sau Șerban Cantacuzino².

Harta stolnicului Constantin Cantacuzino, tipărită la Padova în 1700, arată existența în Muntenia a 23 de poduri, dintre care două în București, pe apa Dimboviței. Construcția lor, destul de rudimentară — pe care de altfel o întîlnim și în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea — făcea ca aceste poduri să se strice de obicei foarte repede, iar în cazurile în care Dimbovița venea mare și inunda orașul, ele dispăreau cu desăvîrșire.

În fața Curții Domnești, „trecînd dincolo pe malul drept al Dimboviței, spre Livedea Domnească la dreapta, și spre Prund și Baia Mitropoliei la stînga, iar drept înainte spre mahalaua Calicilor (actuala Cale a Rahovei), era un pod care se numea din vechime Podul de la Turn, deoarece la Poarta-de-Sus a Curții Domnești, era un turn de apărare³.

În documente, și mai ales în cele privitoare la mănăstirile Mihai Vodă și Radu Vodă, ca și în Condica Brîncovească, sînt menționate, printre altele, podul de la Gorgani, Podul Agăi Iane⁴, Podul Turcului, Podul Cilibiului⁵, Podul de la cafeneaua Beilicului⁶ și, în sfîrșit, o serie de podișci făcute de locuitorii ale căror proprietăți dădeau chiar pe apa Dimboviței. Pe dealul Mihai Vodă se găsea un vechi drum, ducînd de pe malurile Dimboviței spre sud-vest către Rușii-de-Vede și Turnu Măgurele, la Dunăre. Acest drum străvechi, care a dăinuit din epoca feudală și pînă în zilele noastre, era legat prin poduri peste Dimbovița cu drumurile care coborau din Carpați, de-a lungul văilor Ialomiței și Dîm-

¹ Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea a II-a, București, 1946, p. 614.

² Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 614.

³ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 309; Nestor Urechia, *Dimbovița, apă dulce...*, în conferințe ținute la Societatea geografică și la Ateneu, București, 1901, p. 82.

⁴ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 309.

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

boviței, către Dunăre. Documentele amintesc de două poduri peste Dîmbovița în dreptul Dealului Mihai Vodă și anume: unul în dreptul Gorganului, numit „podul de la Gorgan“, și al doilea pe atunci numit „podul din mahalaua Gorganului“ (azi podul Mihai Vodă).

Aceste două poduri sînt menționate în pitacul domnesc din 15 august 1793, trimis de domnitorul Alexandru Constantin Moruzi vel spătarului peste podurile Dîmboviței¹, cît și în anaforaua aceluiași domnitor dată în urma unui raport din 15 aprilie 1794².

Din aceste documente se constată că mănăstirea Mihai Vodă, dimpreună cu mănăstirea Radu Vodă și cu locuitorii mahalalelor respective (Gorgan și Mihai Vodă), aveau îndatorirea să îngrijească de bunăstarea acestor poduri, de care aveau nevoie. Există deci o obligație edilitară impusă celor două mănăstiri, Radu Vodă și Mihai Vodă, de a îngriji de aceste poduri, după cum reiese de altfel și din documentele emise de domnitorul Constantin Moruzi³.

De multe ori, în scopul feririi podurilor de stricăciuni, domnul dădea porunci strașnice de a se preîntîmpina revărsările Dîmboviței pe vreme ploioasă și în timpul topirii zăpezilor. Așa a fost la 23 februarie 1753, cînd Constantin Alexandru Ipsilanti dădea următorul pitac:

„Cinstite si credincios boierule al Domniei Mele, Dumneata vel Vornic al Obștirilor, fiind că Dîmbovița a început a se desgheța, cînd trebuință este ca nu cumva din năvălirea și năpădirea sloilor de ghiață, proptindu-se în susul podurilor, să facă dărîmare și stricăciune acestor poduri, pentru care cu toate că am făcut porunca Domniei Mele către Dumnealui vel Spătar și către Dumnealui vel Agă, ca să orînduiască oameni la toate podurile cu cîngi, dar și a dumitale datorie fiind, poruncim Domnia Mea să orînduiască pe polcovnicu de poduri cu podarii, să fie împreună de pază și îndată ce va vedea că se proptesc sloii de ghiață în proptelele și parii podurilor, numai de cît împreună cu oamenii Spătăriei și Agiei să poștească a-i sfărîma și a-i micșora spre a înlesni și strecura să treacă pe sub podurile apei la vale,

¹ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, București, 1893, vol. V, p. 393.

² *Ibidem*, p. 392.

³ *București, Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, Ed. Acad. R. P. R., Buc. 1954, p. 127.

avînd și Dumneata această îngrijire pînă se va isprăvi venirea acestor sloi de ghiață“¹.

În veacul al XIX-lea, mai ales în a doua jumătate a sa, întîlnim o sumedenie de poduri, care, datorită traficului tot mai mare al călătorilor și în special datorită traversării lor de către trăsuri și alte asemenea vehicule, se stricau foarte repede, ceea ce ducea la numeroase plîngeri, de data aceasta, către administrația comunală, spre a le repara.

Existența podurilor de peste Dîmbovița mai era legată îndeobște și de dese modificări ale cursului rîului. Cunoaștem faptul că, înainte de efectuarea marilor lucrări de canalizare de la sfîrșitul veacului al XIX-lea, cursul Dîmboviței s-a schimbat de mai multe ori. Astfel, în vremea lui Mihai Viteazul, rîul curgea chiar pe lîngă palatul domnesc; în anul 1640, episcopul catolic Petru Bogdan Baksici, vizitînd orașul, arăta că palatul domnesc se afla chiar pe malul Dîmboviței². Un alt călător, Paul din Aleppo, ne spune că, atunci cînd veneau mari, apele Dîmboviței înconjurau mănăstirea Rađu Vodă din toate părțile în așa fel încît în mănăstire nu se putea intra decît pe un pod de lemn.

De-a lungul anilor, locuitorii riverani au avut foarte mult de luptat împotriva revărsărilor Dîmboviței și a eroziunii malurilor. De pildă, cînd se înălța malul drept, apa rîului izbea în partea opusă, mîncînd malul stîng. Pentru a opri eroziunea malului stîng, locuitorii din această parte a Dîmboviței băteau o mulțime de pari la marginea apei, ceea ce făcea ca rîul să mînce malul drept. De aci numeroase jăluiri către Divan și domn.

Aceste permanente neînțelegeri, din pricina abaterii cursului Dîmboviței, au dăinuit pînă în veacul al XIX-lea, cînd mai aflăm o plîngere din partea boierului Grigore Brîncoveanu — care locuia în vechile case Brîncovenești de sub dealul Mitropoliei, împotriva celor ce bătuseră pari pe malul stîng al Dîmboviței, din care cauză apa i-a mîncat „un stîngen de loc din curtea și grădina sa“³.

Pentru a se opri revărsările Dîmboviței, în anul 1685 Vodă Șerban Cantacuzino aduce o serie de îmbunătățiri

¹ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, XI, Seria 1800—1834, p. 408—409.

² G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 307.

³ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XII, p. 318 și urm.

cursului râului, punînd să se sape un iaz de pămînt și ridi-
cînd întărituri mai sus de moara Mitropoliei¹, unde se află
azi biserica Sf. Elefterie.

Dar, în pofida măsurilor pe care le luau bucureștenii
pentru a preveni pagubele pe care le putea pricinui Dîmbo-
vița, toamna, pe vreme ploioasă, dar mai ales primăvara,
cînd se revărsau apele, după topirea zăpezilor, nimic nu-i mai
sta în cale, „nici zăgazuri, nici iazuri, nici înălțături de tot
felul nu o mai opreau“. „Pornind pe toată valea Cotrocenilor,
prin mahalele Gorganul, Izvorul, Mihai Vodă, răbufnia la podul
gîrlei din fața Zlătarilor, acoperind vechea mahala a Trîmbi-
fașilor. pe la podul de nuiele; umfla lacurile Dudescului și
Antimului, făcea să dirdiie zidurile curții domnești, bătea
în colina mănăstirii Radu Vodă și — apoi, acoperind toate
mahalalele de la vale, se revărsa... pe cîmpia Vitanului...“².

Inundațiile cele mai mari au fost însă în veacul al
XIX-lea, ca urmare a înmulțirii morilor de pe Dîmbovița.

Pentru a preveni marile inundații, care aduceau mari
pagube populației, Alexandru Vodă Ipsilanti este cel care
efectuează o lucrare edilitară de mai mare amploare. Datorită
iaptului că tocmai la suirea sa pe tron (1774), un șir de ma-
halale ale Bucureștilor fuseseră înecate de viiturile Dîmbo-
viței, Alexandru Ipsilanti a întreprins săparea unui canal de
derivație la satul Lunguleț (în fostul județ Dîmbovița), cu
scopul de a abate apele năbădăiosului rîu în Argeș.

Franz Ioseph Sulzer, care a stat mai multă vreme la
curtea lui Ipsilanti, ne spune că a trebuit să ia asupra lui
„măsurătorile nivelului apei și ale terenului, deși nu era spe-
cialist în asemenea lucrări“³.

Din expunerea pe care o face Constantin C. Giurescu,
care a publicat datele cu privire la acest canal, reiese că acesta
pornea din Dîmbovița, în dreptul satului Lunguleț, apuca
în linie dreaptă spre sud-est, tăind cele două sosele care le-
gau Slobozia-moara Brăiloiului cu Lunguleț și cu Secătura,
făcea un cot spre sud, apoi o lua din nou, după ce intra în

¹ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 298.

² *Ibidem*, p. 308.

³ Franz Ioseph Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*,
vol. III, Viena 1782, p. 50; Constantin C. Giurescu, *Canalul lui Alexan-
dru Vodă Ipsilanti*, în Revista istorică română MCMXLI—II, vol. XI
—XII, p. 1.

județul Ilfov, spre sud-est, trecînd pe la nord de așezările Olteni, Trestieni, Vlăsceni, Ornești, urmîndu-și drumul spre Joița și Arcuda, și căpătînd, la sud de această localitate, numele de Ciorogirla¹.

La gura canalului lui Ipsilanti, la satul Lunguleț, fuseră durate o „podișcă“ și un „zăgaz“. Acesta era așezat de-a curmezișul, în albia Dîmboviței, pentru a abate apa pe canal sau șanț², și avea un soi de regulator al apei, pentru ca orașul București să nu fie lipsit complet de apă³.

În anul 1775, Alexandru Ipsilanti înființează, pentru prima dată, o așa-zisă „Epitropie obștească“, compusă din boieri, care printre alte atribuții, avea și „purtarea de grijă a podurilor și pavelor orașului, precum și a Dîmboviței și a podurilor de pe această apă“⁴. Și tot în această perioadă, pentru mînuirea zăgazului (după cantitatea de apă care venea), pentru îngrijirea podistei, pentru desfundarea gurii șanțului și pentru supravegherea îndeobște a întregii lucrări, exista un corp de „șăntari“, alcătuit din locuitori din împrejurimi, avînd în frunte doi vătăfi și un „epistat al șanțului“⁵.

Dacă se ivea vreo stricăciune gravă sau trebuiau făcute reparații radicale, la fața locului se deplasa însuși „vel vor-

¹ Franz Joseph Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, vol. III, Viena 1782, p. 50 ; Constanțin C. Giurescu, *Canalul lui Alexandru Vodă Ipsilanti*, în revista istorică româna MCMXLI—II, vol. XI—XII, p. 2.

² La 25 aprilie 1785, Mihai Sutzu dă poruncă să se facă o instalație asemanătoare în satul Giulești, la marginea Bucureștilor. „Fiîndcă ne-am înștiințat Domnia Mea pentru helesteul de la Ju-lești (sic !?), cum că făcîndu-și apa Dîmboviței loc din sus, pe unde au fost și mai înainte, un șanțuleț de se da apa din Dîmbovița, cu curs de heleșteu de s-au umplut și s-au mărit atîta, cît poate să rumpă zăgazul lui și sa faca înecătura în București, de va mai veni Dîmbovița mare, poruncim ție Atanase biv. log. za vîsterie, purtatorul de grije al moșiei Giuleștilor, sa te scoli sa mergi acolo la acel șanț și să astupi, facînd zăgaz temeinic cu podusca, ca să oprească apa Dîmboviței, ca nu cumva, cînd va veni apa mare, curgînd în heleșteu, să se rumpă zăgazul lui și sa se întimple vreo înecatură mahalalelor din București și mosiei domnești paguba“ (V. A. Urechia, *Istoria românilor*, t. I, p. 626 nota), reproduș și de Constanțin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 4.

³ V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. X, A. p. 907—908.

⁴ Constanțin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 4.

⁵ Nestor Urechia, *op. cit.*, p. 81.

nicul obștirilor“, împreună cu „inginerul“ domnesc și cu „sniakgi-bașa“, adică șeful serviciului apelor ; pe lângă „șanțari“, se strîngeau în asemenea împrejurări și morarii de prin vecinătate, care se pricepeau din practică la astfel de treburi.

Problema întretinerii șanțului Dîmboviței pentru a feri Capitala de înec a constituit o preocupare de seamă a domnilor de la sfîrșitul epocii fanariote. O serie de anaforale sau rapoarte ale divanului veneau să reglementeze această situație. Într-o asemenea anafora, dată la 16/27 iunie 1794, se arată că pe „șantul“ Dîmboviței fuseseră durate două mori și că epistatul șanțului, interesat, abătuse mai toată apa la aceste mori „și au secat Dîmbovița, cum se vede, pricinuind lipsă de apă la morile Bucureștilor, de nu pot lucra, și aducînd stenahorie de obște“. Domnul dă poruncă strașnică „numaidecît să închidă și să astupe gura șanțului, pentru ca puțină apă, cîtă era într-o asemenea vreme de secetă, să curgă toată pe Dîmbovița spre București“¹. O altă poruncă domnească a fost dată de Alexandru Ipsilanti la 9 20 august 1797 : „de a grijii în vremi zlotoase și de potop, a cum-păni adică apa Dîmboviței și a împărți pe șanțuri, ca să nu se facă înecare Bucureștilor, ci și în vremi de secetă să poarte grijă, să curețe, să destupe matca Dîmboviței, acolo la gura șanțurilor, ca nu cumva aruncînd nămol în drumul ei și avînd loc de scurgere pe șanțuri, să rămîie politia Bucureștilor lipsită și de acea puțină apă ce ar fi în vreme de secetă, după cum se află acum“², iar în anul următor (12/23 mai 1798) aflăm o poruncă contrară, care cerea șanțurilor să destupe canalul datorită debitului prea mare de apă.

La 9 august 1805, Constantin Alexandru Ipsilanti, adresîndu-se mitropoliei țării, episcopilor și boierilor divanului, spune printre altele : „fiind că după anaforaua ce ne-ati făcut pentru șanțul Dîmbovitei a se face acum din nou, au dus arînduitul cercetătoriu însemnare prin foi, atît pentru cîte mori se află pe apa Dîmboviței, de la gura șanțului în jos și pînă unde dă Dîmbovița în Arges, cît și pentru suma arendei fieșcăreia mori. care sumă a arendei morilor se cunosce că orînduitul a făcut catastih, iar nu cu adîncă cercetare și poate să fie sumă mai multă ; de aceea poruncim că

¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 388 ; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 5.

² Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 5.

văzînd sfințiile voastre, și dumneavoastră împreună cu vel vîstier, foile orînduitului cercetător, să chibzuiți suma cheltuielii, cum și ce trebuie să dea fieșcare analagon pentru trebuincioasa cheltuială a facerii acestui nou șanț, care este spre folosul celor cu morile, și să ne arătați în scris fără zăbavă spre a se face banii tacsil, fiind trecuți pe șin în cheltuielile facerii numitului șanț¹.

Ultimul act referitor la acest canal este din anul 1819 (24 mai), cînd domnul, aflînd că „la gura șanțurilor s-a făcut o mîncătoare foarte mare“, încît s-ar putea ca Dîmbovița să fie abătută cu totul din cursul ei și „să rămîie politica Bucureștilor isterisită de apă“, poruncește să se facă cercetare de către trei boieri și de către inginer la fața locului și să i se raporteze măsurile ce trebuie luate².

Lucrarea (înfăptuită) în vremea domnului Alexandru Ipsilanti, se pare a fi fost cea mai mare construcție edilitară de acest gen de pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.

În vremea domniei lui Caragea (1812—1819) se încearcă realizarea unei serii de lucrări edilitare, printre care și cele legate de întreținerea cursului Dîmboviței și aducerea apei în oraș.

Vornicia obștirilor de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea găsisese un inginer care se obliga a aduce apă în București, dar pînă la urmă nu s-a făcut nimic.

La 11 aprilie 1814, marele vornic al obștirilor recomandă lui Vodă Caragea pe un inginer neamț, care să facă poduri pe apa Dîmboviței și să aducă apă în oraș: „cercetînd, am găsit pe un Ernest Maer, inginer, care mă pliorforisi că este cu îndestulată știință de inginerie și mai vîrtos idravlicos bun, adică avînd bună știință de măsurătoarea apelor, care se și făgăduiesce de a aduce apă cu îndestulare și fără multă cheltuială cînd va fi poruncit; orînduit cu leafă de 150 de taleri pe lună“³. În pofida acestor măsuri și inițiative, pînă la mijlocul veacului al XIX-lea nu s-a putut înfăptui nimic.

¹ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, XX, p. 410—411.

² Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 7.

³ V. A. Urechia, *op. cit.*, X, p. 746, Soc. politehnică „Semicentenarul“ 1881—1931, vol. I, p. 319; G. M. Ionescu, *Istoria Cotrocenilor, Lupescilor și Grozăveștilor*, București, 1902, p. 387.

În februarie 1814, în urma topirii vremelnice a zăpezii riul a înecat din nou unele părți ale orașului¹. La 7 martie același an divanul a însărcinat pe vel logofătul de obiceiuri Fotache Știrbei să facă o anchetă „la șanțuri“, pentru constatarea cauzelor înecului. Fotache Știrbei cerea, în urma anchetei, schimbarea epistatului șanțurilor Andreiu, iar noul epistat „rînduit“ în martie 1814 primea noi instrucțiuni² cu privire la păzirea orașului de înec.

Vornicii Bălăceanu și Băleanu au prezentat un deviz pentru repararea stăvilarelor și a șanțurilor: „fiindcă, după chibzuirea ce s-au făcut prin meșterii morari pentru dresul gurii șanțului Dîmboviței și pentru stavili de acolo, trebuie să se cheltui taleri 1 502 la cheresteaua cea trebuincioasă și la lucrul morarilor, ca o treabă dar ce este spre obștesc folos al politiei Bucurescilor“³. Dar nici această lucrare nu s-a putut termina în cursul anului 1814.

La 18 martie 1815 aflăm însărcinat cu lucrările de adîncire și curățire de gunoaie a Dîmboviței un inginer cu numele de „Fraivald“⁴ (Gustav Freivald). Acesta a constatat că înecurile Bucureștilor proveneau în mare parte de la zăgazarile morilor de pe Dîmbovița.

La 27 iunie, marii boieri arătau domnului, printr-o anafora, măsurile ce trebuiau luate la satul „Răcari“ pentru ca

¹ V. A. Urechia, *Edilitatea sub domnia lui Caragea*, București 1900, p. 34; extras din Analele Academiei Române, seria a II-a, Tom. XXI, Memoriile Secțiunii istorice.

² „L-am făcut Domnia Mea epistat asupra șanțurilor ce sînt, care se abat din apa Dîmboviței, pentru paza și ferirea de a nu se face înecăciune la politia Bucurescilor, cînd sînt ploii multe sau cînd se topește zăpada, carele să aiba în faptul sau pe toți șanțarii, cu doi vătăși ai lor, și cu aceștia să se sileasca în toată vremea a fi apurarea șanțului curățit, zăgazu și stavilele temeinice și, la vreme de înmulțirea apei, să stea cu toți oamenii gata pentru apărare, să nu se strice, nici să se facă vreun mijloc de rautate din pricina neîngrijirii, rele, ce se va pedepsi“...

³ V. A. Urechia, *Edilitatea sub domnia lui Caragea*, București 1900, p. 36.

⁴ *Ibidem*, p. 36—37, „Dumne-ta Freivald, inginerule și arhitectone, fiind-că acum este vremea de a se pune în lucrare chibzuirea ce au facut dumne-lor veliții boieri, prin anafora, pentru matca Dîmboviței, care s-au întarit, și împreună cu cei-l-alți boieri orînduiți de Domnia Mea să mergeți pe matca Dîmboviței, făcînd urmare întru toate întocmai precum dumnealor boierii au gasit cu cale prin mai sus numita anafora“ (18 martie 1815).

Dîmbovița să nu mai înece orașul¹. A doua zi, la 28 iunie 1815, Caragea, pentru a preveni înecul Capitalei, porunca lui vel aga, ca pe de o parte să pună în vedere brutarilor a face provizie de făină pe 40—50 de zile, „ca să nu pricinuiască brutarii, pînă se vor face stavile la tăietura zăgazurilor, că pătinesc lipsă de făină“², să se taie pilaștrii rămași de la vechile poduri, „câci zălicnesc curgerea apei; al doilea, fiindcă la Gorgani, unde au fost morile Radului-Vodă și ale lui Michaiu-Vodă, după stricarea lor, zăgazul s-au cufundat în apă și au înălțat matca și nu este mijloc de a se răpara acel zăgaz, fiind cufundat în apă, să îndatorezi dumne-ta pe mahalagii părții locului de acolo, ca unii ce pătinesc de înecăciune, să sape șanțul în matca Dîmbovitei, pe alătura cu zăgazul, de a-și face apa repeziciune și a curăța nămolul“³.

În continuare, domnul îndatora tot pe mahalagii cu desfundatul albiei Dîmboviței, în dreptul caselor banului Brîncoveanu, iar pe egumenul mănăstirii Radu Vodă pentru vadul, din dosul mănăstirii Radului-Vodă“⁴.

Tot în anul 1815 se proiectează adîncirea albiei riului în oraș și lărgirea ei pînă la șase stînji de la Roșu pînă la Vitan⁵.

Pentru ferirea Bucureștilor de înece se hotăra, pe temeiul planurilor întocmite de inginerul Freiwald, ca zăgazul Dîmboviței să se mute din susul satului Răcari, unde aceasta primește apa Ilfovului, și acolo să se facă un șanț mare și un stăvilar, iar gura șantului vechi să fie astupată. Cu această lucrare domnitorul însărcinează pe fostul mare medelnicer Grigore Bujoreanu la 28 iunie 1815⁶.

La 3 iulie 1815, pe linia preocupărilor de îmbunătățire a cursului Dîmboviței, Vodă Caragea dădea porunca de a se întrebuița o „mehani“ (mașină) ca să sape și să curețe re-

¹ George Potra, *op. cit.*, p. 701.

² V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 37.

³ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 37.

⁴ *Ibidem*.

⁵ „Poruncim dumne-voastră (veliților dvornici), ca să mergeți însuși pe matca Dîmboviței de la Roșu și pînă la Vitan și să puneți vorniceii să masoare și, pe unde va fi matca mai strîmtă decît 6 stînji, să se facă semne pe unde are a se taia malul spre a se lărgi matca“ (V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 38).

⁶ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 38.

gulat albia râului,¹ „cu înlesnire și cu prea puțină cheltuială“², care „și înșine Nouă este sciută de la Țarigrad, prin chiar vederea noastră“³.

Este vorba desigur de o dragă. Domnul însărcinează pe egumenul de la Radu Vodă, „care are deplină știință și închipuire a acestei mehanii“, să facă una pentru trebuințele Dîmboviței⁴.

Dînd urmare hotărîrii domnului, boierii spuneau, printre altele la 27 iulie 1815 : „Adunîndu-ne la un loc, unde aducînd față pe cuviosul arhimandrit chir Theodosie, igumenu mănăstirii Radului Vodă, ce ni se arată că are deplină știință a închipuirii acestei mihanii, după pliroforia ce ne dete, luarăm înțelegere ca cu această mehani să poată săpa și a să curăți matca Dîmboviței“⁵.

O ultimă măsură luată de Vodă Caragea cu privire la Dîmbovița este cea de la 11 iunie 1816, cînd porunca lui veșaga să orînduiască paznici, oameni de-ai agiei, pe la toate vadurile și podurile de peste rîu, „care să privigheze ziua și noaptea și să nu lase prè nimene a arunca în apă cît de puțin murdalic sau gunoiu de acum înainte“⁶.

În iunie 1816 se punea problema săpării unei a doua alpii pentru Dîmbovița, în București, cu scopul ca, atunci cînd venea prea multă apă, să poată fi îndrumată pe ambele mătci, adîncite⁷. În același an, domnul dă poruncă stăpînilor celor opt mori ce se aflau pe Dîmbovița, de la Roșu pînă la Vitan. să facă „stavile pe la morile lor, cum și egumenul mănăstirii Radului Vodă, și să se dezgroape toți parii mari de la vechile zăgazuri și de la vechi poduri, ca să aibă apa curgere mai lesne“⁸.

„Cu topirea zăpezii, Dîmbovița a ieșit într-aceste zile din matca sa, și casele din partea cea mai de jos a orașului, în mahalaua Gorganului, s-au înconjurat de apă, pricinuindu-le multă dărăpănare ; locuitorii nu puteau să iasă din casele lor decît cu luntri.

¹ George Potra, *op. cit.*, p. 704.

² V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 40.

³ *Ibidem.*

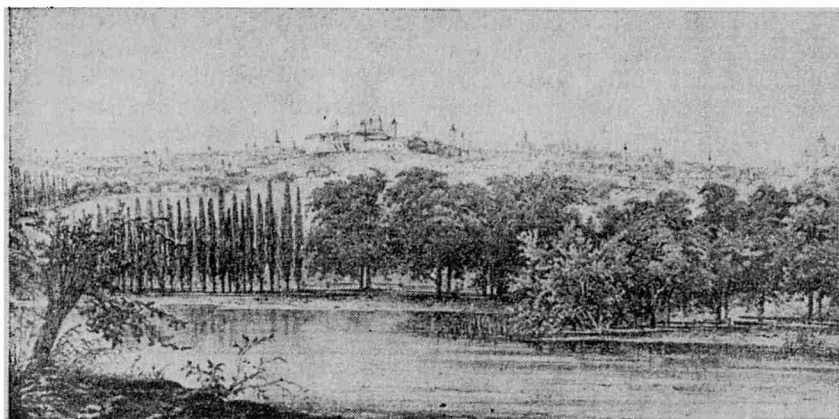
⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 40.

⁵ George Potra, *op. cit.*, p. 704.

⁶ V. A. Urechia, *op. cit.*, p. 44.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*, p. 45.

*Orașul București pe la mijlocul sec. al XIX-lea, văzut din dealul Filaret
(litografie de Czerny, după desenul lui R. Bielitz).*

...De aci apa a început a scădea, și aflăm că, deși năvala acestei înecăciuni a fost foarte iute, dar nici un om n-a pierit într-această repede întâmplare; okirmuirile orașului au luat înțelepte măsuri pentru a vesti și a îndemna pe familii să se tragă de la locurile unde puteau să fie în primejdie¹.

Datorită zăgazurilor de mori, ca și multor rămășițe ale podurilor vechi, Dîmbovița a continuat să se reverse pricinuind serioase pagube populației orașului².

Pentru a preveni eventualele accidente în timpul inundațiilor, la 15 aprilie 1838, șeful Departamentului „din năuntru”, Mihail Ghica, anunța luarea măsurii de a se construi — în despărțămintele de verde, roșu și albastru — trei categorii de luntri³, care să fie date sub îngrijirea comisiilor respective.

¹ Curierul românesc, an. VII, nr. 8, 28 februarie 1836, p. 32.

² Curierul românesc, VIII, nr. 28, din 27 iulie 1837, p. 107—103

³ „8 de câte patru stinjeni lungul fie careia și de câte patru palme lumina lărgimi.

8 de câte trei stinjeni lungul fie careia și de câte trei palme lumina lărgimi.

8 de câte doi stinjeni, patru palme lungul fie căreia și de câte trei palme iarăși lumina lărgimi“ (Buletin-gazeta oficială), nr. 27, din 20 aprilie 1838, p. 106).

În anul 1840 se ia măsura de a se dărîma morile de pe moșia Lunguleț și desființa zăgazarile de pe Dimbovița.

„Dar cu toate acestea nu ne-au răbdat inima să nu ne încredințăm și înșine de ființa lucrărilor, și așa am mers la fata locului, însoțit de pe o parte de iubitorul de Dumnezeu părintele Neofit, episcopul Rîmnîcului, 1 de cinstiții și credincioșii boierii domniei mele d-lui banul Grigore Băleanul, d-lui banul Grigore Filipescu, d-lui logofătul Constantin Cantacuzino, marele postelnic, și d-lui logofătul Constantin Cornescu ; iar pe de altă, de mai mulți din partea locului cu stiințele ce pot da cunoștiința localității și necontenita de seamă celor urmate asupra înecăciunilor, am găsit că de obște din pricina zăgazarilor ce sînt înșirate asupra riului Dimbovița apa aceia își pierde repeziciunea sa cea firească și prin urmare nămolul ce tîrăște cu dînsa la vreme de ploie se depune pe matca ei și o astupă“¹.

În perioada imediat următoare acestei descinderi, tot în coloanele oficiosului „Buletin Gazetă Oficială“ din anul 1840, luna aprilie, la pag. 82—83 găsim următoarea însemnare : „Am adus la îndeplinire desființarea zăgazarilor și leșilor de la Podul Rizii și Konțeștii și tăierea morilor după moșia Lungulețul, însemnînd totodată și rezultatul cunoscut din aceasta pînă acum, că îndată după desființarea acestora așezîndu-să apa în albia ei“.

De asemenea, s-a luat măsura de a se opri cu desăvîrșire să se mai arunce ceva în albia Dimboviței. „Drept aceia se face cunoscut proprietarilor ce lăcuiesc pe marginea Dimboviței, cum și tuturor treptelor de lăcuitori dintr-acest oraș, că pe viitor nu mai e volnic a mai arunca nici-un fel de necurățenie sau gunoiu pe gîrlă căci... va plăti la Casa Sfatului lei cinci zeci, iar pentru celelalte dăți cîte lei 100, iar de va fi slugă, sau oameni proști, fără stare, se vor certa cu toiege“². În același timp se aduce la cunoștiința „tuturor de obște, că nu este slobod nimănuui a se scâlta în oraș pe la locuri locuite, ci numai pe la mahalale și grădini îndepărtate“³.

Continuînd a se preocupa de rezolvarea problemei Dimboviței, la 4 iulie 1846, Departamentul din năuntru aducea la

¹ Buletin-gazetă oficiala, IX, 17 aprilie 1840, supliment nr. 20, p. 1—2, idem p. 82—82.

² *Ibidem*, nr. 22, din 30 martie 1842, p. 87.

³ Buletin-gazeta oficiala din 8 iunie 1842, p. 171.

cunoștința Sfatului orășenesc faptul că numeroși locuitori ai Capitalei „săvîrșesc clădiri și împrejmuiri pe marginea malului apei Dîmboviței, împrejurare la care, după articolul al 8-lea din Regulamentul organic al înfrumusețării, urmează să aibă cinstitul sfat toată luarea aminte, spre a nu îngădui și suferi asemenea nepravilnicie, fără a adăsta îndrumări întru aceasta din partea departamentului“¹.

Mai departe, același ordin plăsuia :

„De aceia chiamă printr-aceasta băgarea de seamă a cinstitului sfat, că pătrunzîndu-se de dispozițiile expresei legiuiri și prețuind greaua răspundere la care este supus pentru asemenea nepravilnice lucrări, să fie cu cea mai de aproape îngrijire și priveghere de a nu se urma de către nimeni, sub nici un cuvînt, clădiri, împrejmuiri sau întemeieri prin puneri de pari și taraci pe malul Dîmboviței, fără a se îndeplini mai întîiu ceea ce legiuiește pomenitul articol al Regulamentului orășenesc desființîndu-se acum îndată orice întemeieri de pari sau taraci se vor fi făcut nepravilnicește pe marginea gîrlei, precum, spre pildă, sînt bulumacii pe malul Dîmboviței, în dreptul batimentului pompelor cu foc pentru cișmelele de la Sfîntul Ioan, și alte asemenea“².

Trecînd prin București, în anul 1848, căpitanul francez Sabatier face următoarele observații privitoare la Dîmbovița : „Orașul este străbătut de un rîu vijelios (*rivière torrenteuse*), Dîmbovița, care curge din Carpați spre Dunăre, aproape de la nord la sud. Albia sa nu este încă închisă între maluri, iar în timpul verii formează deseori bălți foarte vătămătoare sănătății. Se observă, cu părere de rău, lipsa unor mari lucrări de folos obștesc în această Capitală a Țării Românești, care prezintă totuși strălucirea marilor metropole“³.

În această perioadă, problema Dîmboviței devenea din ce în ce mai grea. Măsurile inițiate pentru desființarea morilor de pe cursul superior al rîului, care constituiau cauza principală a inundațiilor, s-au lovit în permanență de opoziția proprietarilor.

Totuși se înregistrează unele progrese în ce privește rectificarea cursului Dîmboviței prin oraș. Astfel, prin diferite

¹ Buletin-gazetă oficială, nr. 61, din 22 august 1846, p. 241.

² *Ibidem*.

³ Paul Cernovodeanu, *Istoria Bucureștilor prin călători*, III, în mss. p. 535.

dispoziții ale Sfatului orășenesc se încearcă înlăturarea clădirilor prea apropiate de maluri, se fac, se refac și se transformă unele poduri¹, se întreține mai bine vadul sacagiilor dinspre capul de sud al Podului Mogoșoaiei, se iau măsuri de întărire a malului (de pildă, în 1852, în dreptul mănăstirii Radu Vodă ; în 1853, în mahalaua Cărămidari ; în 1860 se licitează repararea malului în dreptul pieței Ghica „prin batere de taraci pe distanță de 13 stînjeni“² etc.

Dar Dîmbovița care constituia sursa cea mai importantă de alimentare cu apă a orașului, prezenta mai departe pentru bucureșteni un pericol permanent de revărsare. În anul 1855, ea continua să fie — după cum observa căpitanul austriac Ștefan Dietrich — „un rîu întortochiat și destul de mare, ce-și rostogolește valurile tulburi prin oras, iar apa lui servește ca articol de vînzare³, la băut și gătit, cu toate că în el se scurg și canalele⁴.

În toamna anului 1859, se studiază la București un proiect de amenajare a rîului Dîmbovița și chiar pentru aducerea ei în stare navigabilă. În același timp se hotărăște să se întreprindă lucrări de curățire a lacului Cișmigiu⁵.

„După știrile ce avem, se zice că s-a și numit un funcționar tehnic cu însărcinarea de a elabora un proiect pentru regularizarea Dîmboviții, și chiar pentru aducerea ei în stare de navigație, și care a și început cu lucrarea preliminară a acelor proiecte“⁶.

Acțiuni de curățire a albiei Dîmboviței se întreprinseseră de altfel și cu un an mai înainte (1858), în care scop se cum-

¹ „Podul de peste apa Dîmboviței din ulița Kaliții, după punerea la cale făcută, fiind a se clădi din nou de piatră după planul închipuit, precum și a se face reparații celui din ulița Mihaiu Vodă, după condițiile alcătuite pentru acestea, se face cunoscut tuturor de obște, ca doritorii de a să însărcina cu prezelele lucrări, să se arate la fapt la 23, 25 și 28 ale curgătorului, cînd este a se face mezat“ („Buletin-gazetă oficială“, nr. 58 din 20 iunie 1845, p. 231).

² Vestitorul românesc, supliment la nr. 19, din 9.III.1855, p. 1—2.

³ Negoț cu care se îndeletniceau sacagiii.

⁴ Bucureștii Vechi, an I—IV, 1930—1934, București 1935, p. 89.

⁵ Dîmbovița, nr. 4, din 28 octombrie 1859, p. 13—14 ; nr. 5, din 31 octombrie 1859, p. 18 ; nr. 12, din 26 noiembrie 1859, p. 45 ; „Monitorul-jurnal oficial al Țării Românești“, nr. 216, din 9 septembrie 1860, p. 983.

⁶ Dîmbovița, „foaie politică și literară“, An II, nr. 4, din 28 octombrie 1859, p. 13—14.

Dimbovița înainte de canalizare în apropiere de podul de nuele (de lângă actualul Teatru de Operetă). Fotografie de L. Angerer, 1856.

părăse chiar și o mașină (dragă) în valoare de 38 000 franci, care a intrat în funcțiune în august 1858“... „dar nu curăță decât lacul Cișmigiului“¹.

Această stare de lucruri se reflectă și în presa vremii, care condamnă abuzurile construirii de clădiri pe malurile Dimboviței, săvârșite și cu înțelegerea unor membri ai Consiliului comunal : „Cu chipul acesta, astăzi, Dimbovița este într-o stare de plîns și nu știm cu ce mijloace vom mai putea ajunge a face ceva pentru îmbunătățirea pe viitor a malurilor“² ei, — scria un redactor în coloanele ziarului „Dimbovița“.

După cum am arătat, pînă la mijlocul veacului al XIX-lea, un mare număr de proprietari și-au construit pe Dimbovița mori de apă³, care, datorită așezării lor, construirii de zăga-

¹ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 251 ; Monitorul, jurnal oficial al Țării Românești, nr. 178, din 12 august 1861, p. 710.

² Dimbovița, I, nr. 82, din 29 iulie 1859, p. 331—332.

³ Dimbovița, II, nr. 4, din 29 octombrie 1859, pp. 13—14.

zuri, erau cauza multor revărsări și pagube aduse populației satelor din preajma râului, dar în special a orașului București. În anul 1861, locuitorii suburbiilor Radu Vodă, Dobroteasa, Broșteni, Slobozia etc. se plîngeau de moara mănăstirii Radu Vodă, care le oprea apa, din care cauză Dîmbovița se revărsa ¹.

În sprijinul amenajării cursului Dîmboviței, spre a evita inundațiile, „Revista română“ din anul 1861 publică un articol din care extragem următoarele : „Rîul, care șerpuiesce în mijlocul capitalei noastre, n-a avut o soartă mai bună. Sîntem departe, în adevăr, de timpurile cînd Dîmbovița curgea limpede și răcoroasă sub pădurile seculare care o adumbriau. Natura măreață a acestei localități a dispărut ca generațiile de luptători cari apărară acest colț de pămînt strămoșesc, și albia de nisip subțire a râului stă îngropată încă azi sub stratele noroioase pe care timpul și nepăsarea noastră le-a lăsat a se grămădi de-a lungul ei.

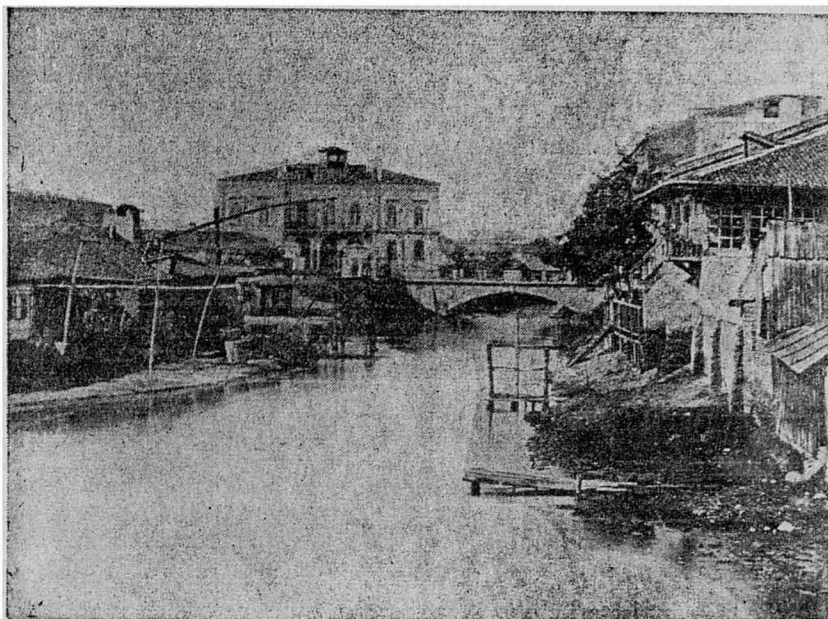
Dîmbovița e renumită pentru calitatea undelor sale ; virtutea ce avea d-a opri pentru totd'auna în Capitală pe cei ce le gustă, se păstrează încă, dar le-am cerut poate mai mult decît puteau da, lăsîndu-le pînă azi să spele singure noroaiile Bucurescilor, și e timp, credem, a ne gîndi puțin la îmbunătățirile ce reclamă, dacă nu în interesul râului, cel puțin în interesul salubrității orașului“ ².

Am arătat în alt loc împrejurările în care, pentru a preveni revărsările s-a construit canalul de legătură dintre Dîmbovița și Ciorogîrla, în locul numit „La șanțuri“, prin care era abătută apa ce prisosea albiei râului. Dar mai jos de șanțuri, la satul Dragomirești, se vărsa în Dîmbovița apa Ilfovului, care... „și această apă-și are furia ei la topitul zăpezilor și ploi mari, și vărsîndu-să tot în Dîmbovița, umflă acest rîu mai jos de șanțuri, pricinuind înecul Capitalei și făcînd cu totul de prisos stăvilarele Dîmboviței, precum s-a întîmplat și în anul 1837“ ³. Chiar în același an s-a săpat însă un canal mai sus de „șanțuri“, prin pădurea satului Conțești, din fostul

¹ Buletinul Municipal, București, An III, nr. 11 (1861), p. 1.

² Revista română, vol. I (1861), București, p. 634.

³ I. Teofil, *Cauzele inecului Capitalei de riul Dîmbovița*, reproducere pe foaie volantă după ziarul „Libertatea“ din 16/28 iulie 1864, în arhiva Muzeului de istorie a orașului București, secția modernă, nr. inv. 39.178.

Podul de piatră, în dreptul Căii Rahova (fotografie de L. Angerer, 1856)

județ Dimbovița, abătându-se apa Ilfovului în apa Colentinei. În felul acesta, pe Dimbovița avea să curgă numai apa dirijată de la stăvilare, iar Capitala avea să fie ferită de înec.

Dar, cauzele înecurilor orașului și în anul 1862 și mai ales în iunie 1864 au fost, ca și altădată, marele număr de mori ¹, care au determinat depozitarea pe albia râului a unei importante cantități de nămol ².

Intr-un plan al Dimboviței din iulie 1862, întocmit de I. Teofilu, proprietar din București, str. Băilor nr. 19, sînt menționate pe cursul superior al Dimboviței, de la locul numit „La șanțuri“, pînă la intrarea în București, 14 mori, iar pe cursul inferior, pînă la vărsarea în Argeș, 16 mori.

¹ G. D. Severeanu, *Din amintirile mele*, București 1929, p. 91.

² Monitorul, Jurnal Oficial al Principatelor Unite, nr. 118, din 1 iunie 1862, p. 480.

Înainte de anul 1862 existaseră un număr de 48 de mori¹, dar 18 au fost cu timpul desființate. La această dată, morile dintre podul Grozăvești și Vitan dispăruseră, printre ele enumerându-se și cele de la Grozăvești, Mihai Vodă, Radu Vodă, Foișor, Vitan și altele.

În numeroase cazuri, populația a cărei viață materială avea legătură directă cu Dîmbovița a făcut plîngeri în care a cerut luarea de măsuri urgente pentru canalizarea ei. Într-un articol interpelativ din ziarul „Dîmbovița“ citim: „Locuitorii sârmani ce au suferit înecăciunea apelor Dîmboviței în Capitală au făcut cu cheltuiala lor un plan al Dîmboviței d'afară din București, prin care plan se arată cauzele înecărilor. Aceste cauze privesc modul opririi și distribuirii înainte de a veni în Capitală de unii proprietari. Văzut-a ministrul acest plan și făcut-a ceva pentru stîrpirea cauzei răului? Nu se știe“².

Dăinuirea acestei stări de lucruri a determinat, în anul 1864 așa cum arătam, dar mai ales în 1865, mari inundații în oraș. Revărsarea din iunie 1864 este astfel descrisă de ziarul „Românul“ din 16 iunie: „Apele au început a se retrage și cei înecați încep, unii a intra în casele lor, iar cei mai mulți încep abia a revedea vîrfurile mobilelor, a micii lor averi, apărînd de sub ape. Peste o zi sau două, credem că se va putea străbate în toate locurile și li se vor da ajutoarele ce se vor aduna, atît prin subscripțiunea deschisă de guvern în Monitorul din 13 iunie, cît și prin cea deschisă de către foaia aceasta la 12 iunie dimineața.

Acum, avem a ne teme de potopul boalelor și credem că și guvernul și ad. medici vor face tot ce pot, cel dintîi prin mijloacele de care dispune prin centralizarea totulului în mîinile sale, și ceilalți prin mijloacele ce le dă știința de a pre-

¹ Moara General Ion Emanoil Florescu, Padurizi, Moara nouă, Conțești de sus, Deșloica, Moara de la hotar, Buzoianu, Brăiloiu, Brezoaia, Vadu vechi, Postăvari, Trestieni, Bocenesca, Cocoba, Joița, Bicu, Dragomirești de Vale, Dragomirești de Deal, Chiajna, Dudu, Rosu, Boga, Ciurelu, Moara Sasului subț mal, Grozăvești, Pălici, Vlădica, Mihai Vodă, Radu Vodă, Gușca, Foișoru, Vitănu, Mănuclu, Cățelu, Manolache, Cernica, Tînganu din sat, Tînganu din drum, Pîroaia, Canella, Pițigoaia, Ureasca, moara Podu Pitarului, Cucuieți, Lamotesci, Stanesci, Pirlita, Buciumeni și Dudesci.

² „Dîmbovița“, IV, nr. 53, din 24/6 octombrie 1864, p. 210.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, însoțit de Dr. Carol Davila, vizitînd cartierul Tabaci, inundat (1865)

veni, sau d-a micșora fie cît se va putea acest nou flagel ce ne amenință“¹.

În urma topirii zăpezilor din martie 1865, Dîmbovița s-a revărsat ca niciodată. „Valea Cotrocenilor, tot Gorganul, tot izvorul, str. Mihai Vodă pînă la podul din dreptul Zlătarilor, tot Dudescu și Antimul, suburbiile lui Radu Vodă, Vitanul și întreaga cîmpie a Filaretului fură... o mare întinsă. Apa bătea în poalele colinei pe care se afla clădit Teatrul Național“². Presa vremii arată că era o priveliște înfiorătoare de a vedea străzile transformate în torente, care tîrau mobile, lucruri de menaj, haine, animale. Cei mai mulți dintre locuitorii ale căror case înecate aveau o înălțime de cel puțin patru metri, se refugiaseră în poduri și pe acoperișuri. În urma acestei mari inundații, Alexandru Ioan Cuza se adresa Consiliului de mi-

¹ Românu, VIII, nr. 48, din 16 iunie 1864, p. 519; Curierul Bucureștiului, nr. 7—8, din 15 iunie — 1 iulie (1864), p. 405—410.

² Trompeta Carpaților, din 1 martie 1865, p. 1.

niștri astfel : „Cu toate acestea, cînd în persoană m-am dus în suburbiile Izvoru, Belvedere, Mihai Vodă, Dudescu, înecate la o înălțime de doi metri, am găsit mai toate casele locuite, familii întregi refugiate pe acoperămînt, bărbați, copii și femei expuși la frig, ploaie și zăpadă“¹.

„Autoritățile nu trebuiau să profite mai mult de cruntele învățăminte ale inundației din anul trecut“ ? întreba domnitorul.

Din 22 bărci ce s-au dat de Prefectura Poliției, acum patru ani, astăzi, afară de una, toate au dispărut. Prevăzînd neajunsul mijloacelor de reparare la caz de nevoie, am cerut construirea unui număr de ambarcații spre a înlocui acele date... Din toate acestea nimic nu s-a făcut...

Mai bine era să se întindă în largul străzilor frînghii, care puteau fi de mare ajutor spre a merge înainte și a lupta contra curenților. Ele slujesc totodată și de sprijin nenorociților cari, amenințați de creșterea apelor și disperînd de a mai vedea vre-un ajutor la timp, se hotărâsc a părăsi locuințele și a căuta cu pericolul vieții un adăpost adeseori foarte depărtat. Rezultatul acestor neajunsuri a fost că distribuțiile de ajutor s-au făcut cu moliciune și într-un mod foarte neîndestulător“².

Iar mai departe mesajul domnitorului către Consiliul de miniștri spunea : „Mai întîi vă rog, Domnule Președinte, să luați în băgare de seamă cauzele primitive ce dau inundațiilor din România un caracter înspăimîntător de periodicitate. Din mai multe memorii se vede că inundațiile Dîmboviței din anii 1774, 1834 și 1851 au fost mai mici și mai domoale decît acele urmate în anii 1860, 1864 și 1865. Pe de altă parte, am constatat că stîrpirea pădurilor la noi s-a întins în proporții neuzite. Aci, cred, este răul și totodată și o dovadă convingătoare de exactitatea datelor științei în această materie“³.

Supunînd Adunării Elective a țării, în cadrul ședinței din 4 martie 1865⁴, problema Dîmboviței, Alexandru Ioan Cuza

¹ Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 57, din 13/25.III.1865, p. 263.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 54, din 10/22 martie 1865, p. 247.

reuşeşte cu majoritate de voturi, să obţină „legea pentru desfiinţarea morilor de pe riul Dîmboviţa“¹.

În urma dispoziţiilor domnitorului, a început în anul 1865 operaţiunea de degajare a malurilor Dîmboviţei, demolîndu-se toate construcţiile aflate pe malul apei. Cu aducerea la îndeplinire a acestui ordin a fost însărcinat inginerul Primăriei, Nicolae Maxenţianu.

În timpul acela, pe malurile Dîmboviţei îşi desfăşurau din plin activitatea o mulţime de tăbăcari. Tocmai aceştia erau vizaţi mai cu osebire, ei avînd construcţii peste rîu necesare operaţiunilor de tăbăcărie. Într-o relatare, Nestor Urechia spunea : „Cum se face că abia ordinul este dat şi vestea lui se răspîndeşte prin tabaci. Fiind ei la Zaana, la mîncare, unul din ei interpelează pe Vilcu, starostele lor, ce are de gînd să facă, căci Maxenţianu inginerul are să vie, să-i taie pe toţi a doua zi.

Nu voi — şi nici n-aş putea reda — vociferăţiunile pipărate care încoronară aceste vorbe. Vilcu jură, pe cele mai scumpe ale lui piei, că astfel de sacrilegiu nu se va putea comite, cît va fi el în viaţă şi cu tabacii lui.

Conjuraţiunea fu însă relevată inginerului de un trimis al tabacilor de pe Gîrliţa, rivali ai tabacilor Dîmboviţei. A doua zi, Maxenţianu se înfiinţa cu instrumentele pe podul de la Radu Vodă. Toată tăbăcimea, într-o atitudine ameninţătoare, era adunată la intrările podului şi, cît dete inginerul să măsoare, starostele Vilcu se prezentă să ceară explicaţiuni. Are loc o întreagă dispută între tabaci şi inginer, care reuşeşte să-i convingă de faptul că se lua puţin 13¹/₂ stînji şi de faptul că este necesar acest lucru, fapt cu care în ultimă instanţă tabacii s-au declarat de acord“².

Greutăţi mai mari au fost întîmpinate în acţiunea de degajare a malurilor din partea proprietarilor din susul Dîmboviţei şi în special a boierilor, care s-au împotrivit mai dîrz.

La 17 şi 20 martie 1865, adunarea legiuitoare a dat în sarcina statului rectificarea cursului Dîmboviţei, hotărînd a se începe lucrările fără întîrziere.

Ca urmare, în anul 1868 s-a trecut la efectuarea unor lucrări în partea de sud a Capitalei — de la ieşirea Dîmboviţei din

¹ Art. I, III, V, VI, VII, VIII, IX.

² Românul, Anul XII, nr. 42, din 31 iulie 1868, p. 649.

oraș, la locul numit „Foișor“, și pînă la proprietatea Manolache ¹, adică pe o distanță de 10 km. Lucrările, au fost conduse de antreprenorul Grigore Heliad, care a avut angajați în acest scop un număr de peste 1200 lucrători ².

În perioada imediat următoare, era prevăzut a se continua lucrările pînă la Budești, localitate unde Dîmbovița se varsă în Argeș. Dar, cu toată munca depusă pentru rectificarea cursului inferior al râului, datorită existenței în continuare a situației cunoscute din oraș, inundațiile constituiau o amenințare permanentă pentru populație. Ca urmare, în anul 1871 s-a hotărît „a se pune în lucrare executarea adîncimii Dîmboviței pe matca sa actuală“ ³.

Ministerul Lucrărilor Publice propuse Primăriei să facă rectificarea cursului Dîmboviței, exproprieri pe o lățime de 100 m, pe ambele maluri. Dar edilii orașului găseau că ar fi costat prea mult.

În urma consultării corpului tehnic comunal și a unei comisii speciale și după avizul inginerului Hartley de la Comisia Europeană a Dunării, s-a întocmit un proiect pentru curățirea și adîncirea Dîmboviței pe matca existentă. Această lucrare s-a dat unor antreprenori, doi la număr, care urmau să efectueze numai 20 000 mc săpături în albie, tăierea și îndreptarea malurilor la coturile cele mai ascuțite. Lucrarea a început din aval către podul Năsturel din Tabaci. Scoaterea taracilor și parilor a trebuit să fie făcută de alți antreprenori, „ce aveau mașini într-adins, deoarece acei taraci și pari bătuți de secolii în întinderea pe care se află acum albia Dîmboviței și fiind foarte adînci, nu se puteau scoate prin alte mijloace, ceea ce s-a probat după cercările făcute“ ⁴. Acești pari și taraci alcătuiau o caracteristică a Dîmboviței bucureștene, ei fuseseră bătuți pentru întărirea malurilor sau pentru susținerea podețelor.

În această perioadă, s-au săpat un număr de 17 puțuri, după sistemul celor din restul țării, căptușite cu scînduri, spre înlesnirea locuitorilor, apa Dîmboviței nemaiputînd fi consumată.

¹ Românul, anul XII, nr. 42, din 31 iulie 1868, p. 649.

² *Ibidem*.

³ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, p. 174.

⁴ *Ibidem*.

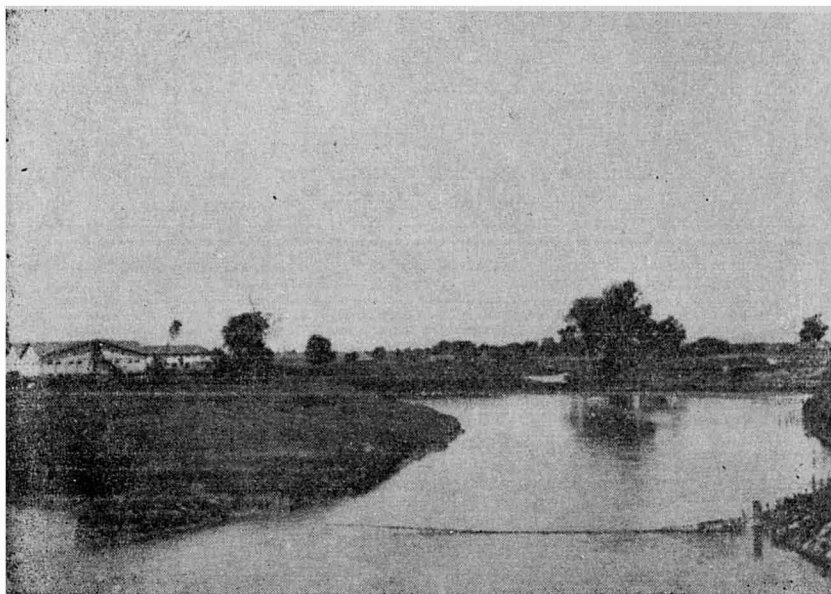
Dimbovița în dreptul mănăstirii Radu Vodă

Unii tehnicieni puneau totuși problema rectificării cursului Dîmboviței prin abaterea de la vechea albie. În această chestiune, inginerul și arhitectul Orăscu, care făcea parte din Consiliul tehnic, arăta : „Canalizarea râului pe o nouă matcă este o utopie, un proiect nerealizabil în timpul de față, pentru că nici guvernul nici comuna nu vor putea dispune mulți ani de acum înainte de zeci de milioane...”¹. Consiliul municipal voia însă să se execute mai departe lucrarea de curățire și adîncire a albiei Dîmboviței, folosind pentru aceasta banii ce i-ar fi realizat prin concesionarea alimentării orașului cu apă, al cărei caiet de sarcini se afla la Ministerul de Interne spre aprobare.

În anul 1877, existau două proiecte pentru rectificarea cursul Dîmboviței². Primul prevedea rectificarea și canali-

¹ D. Leonida și N. Caranfil, *op. cit.*, p. 175.

² Monitorul Comunal București, II, nr. 37 1877, p. 485.

Dimbovița la Grozăvești înainte de canalizare

zarea, cu amenajarea de cheiuri și bulevarde pe maluri, lucrare ce ar fi costat 5 000 000 lei. Al doilea proiect prevedea numai curățirea și adâncirea albiei menținând cursul existent, în afară de îndreptarea unor coturi prea ascuțite, și ar fi costat numai 300 000 lei. Acesta reprezenta în realitate o continuare a lucrărilor începute mai înainte în partea de jos a orașului până la Gîrlița din Tabaci.

Mijloacele financiare reduse de care dispunea orașul au făcut să se renunțe, pînă în 1878, la rectificarea, lucrările mărginindu-se numai la adâncirea albiei și la îndreptarea unor coturi prea pronunțate.

În anii următori, problemele alimentării Capitalei cu apă și a canalizării Dimboviței se dezbat în mai multe rînduri în consiliul comunal. Între timp, Ministerul de Interne aprobă proiectele de rectificarea și canalizare, pe care consiliul tehnic le găsisese că sînt de un „tip admirabil“. La sfîrșitul anului 1878

se ajunge și la o soluție definitivă a finanțării lucrărilor, printr-un împrumut de 15 150 000 lei, sumă care s-a repartizat astfel :

a) Canalizarea Dîmboviței :

Adîncirea și rectificarea	lei	1 500 000
Exproprieri pînă la suma de . . .	lei	<u>1 000 000</u>
	lei	2 500 000

b) Ape :

Aducerea apei	lei	2 950 000
Distribuirea apei	lei	3 200 000
Canalizarea	lei	<u>4 500 000</u>
	lei	10 650 000

c) Piatră cubică :

Din carierele române sau din străinătate pentru reconstrucția treptată și sistematică a pavajelor	lei	<u>2 000 000</u>
	Total lei	15 150 000

În anul 1879, consiliul comunal aprobă planul canalizării Dîmboviței¹ executat de inginerul român Cerkez.

Dat fiind că lucrările de rectificare erau evaluate la 2 500 000 lei², se cere populației orașului să facă contribuții benevole, Primăria neputînd acoperi aceste cheltuieli. În acest sens, la 10 ianuarie 1878 este publicat un anunț către populație în care, printre altele, se spunea : „Consiliul comunal din București a chibzuit a pune în lucrare adîncirea și rectificarea riului Dîmbovița, în Capitală începînd chiar din primăvara anului curent. Aceste lucrări interesează mai cu seamă pe proprietarii de pe malurile rîului și din părțile de jos ale orașului, cari prin executarea lor vor dobîndi avantajii, înlăturîndu-se umiditatea și băltirea apelor în acele părți, ceea ce va aduce înfrumusețarea și însănătoșirea lor, și prin urmare va urca valoarea proprietăților și veniturile lor.

¹ Monitorul comunal al Primăriei București, IV, nr. 12, din 1879, p. 187.

² Arh. St., Buc., *Primăria Municipiului București*, dos. 1381/21 din anul 1878.

Costul acestor lucrări însă urcându-se la 2 500 000 lei, Primăria nu va putea a le termina numai cu fondurile sale¹ și mai departe se apela la populație pentru a face contribuții benevole.

Înainte de începerea lucrărilor de canalizare, în anul 1879 au prezentat rapoarte și experții aduși pentru a verifica și constata eficiența planurilor de rectificare a cursului Dimboviței².

În cadrul acțiunii de trasare a noii albie a râului între podul Grozăvești și podul Vitan au fost demolate pe partea dreaptă a apei 192 proprietăți³, iar pe partea stângă 182⁴.

Pînă la data de 19 aprilie 1880 se executaseră următoarele lucrări mai importante pentru corectarea cursului Dimboviței :

„1) S-a fixat pe teren axa canalului.

2) S-a măsurat și piquetat acel ax, de la începutul și pînă la sfîrșitul corecțiunii, pe o lungime totală de 7 404,17 m.

3) S-a nivelat acest ax în două rînduri.

4) S-au ridicat și nivelat profilele transversale, de la începutul corecțiunii și pînă la kilometrul 3¹/₂.

5) S-au dezvelit (cu multă greutate, din pricina abundențelor izvoare de apă) fundațiile podului „Vitan“ spre a se constata adîncimea la care au fost așezate“⁵.

¹ Arh. St., Buc., „*Primăria Municipiului București*“, dos. 1381 21 din 1878, filele 3—4.

² Monitorul comunal al Primăriei București, IV, nr. 53/1879 p. 797.

³ Arh. St., Buc. *Primăria Municipiului București*, dos. 1505/1880, filele 2, 3, 24, 25, 26 și 27. În acest dosar se găsesc și 93 procese-verbale încheiate pentru demolarea tuturor imobilelor celor 93 proprietari care refuzau să facă acest lucru (vezi filele 47—73, 104—110), *idem* dosar 1644/1645/1881.

⁴ *Ibidem*, filele 4, 5, 22, 23. A se vedea anexele A și B cu numele și pronumele proprietarilor (fie particulari, fie stat), adresa și imobilele demolate. Printre numeroasele clădiri expropriate, publicate în parte și în Monitorul comunal, am întîlnit și una din locuințele lui Anton Pan : „D-na Teodora Anton Pan (se expropiază) pentru întregul teren... trecut în tabloul secțiunii a II-a la nr. 62 cu lei 6000, rămînîndu-i d-sale materialul clădirii, care i s-a dat termen de dărîmarea și ridicarea materialului pînă la 26 octombrie 1881“. (Monitorul comunal al Primăriei Municipiului București“, An, VI, nr. 22 din anul 1881, p. 211).

⁵ Arh. St., Buc., „*Primăria orașului București*“, dos. 1502/1880, fila 5.

Paralel cu acțiunea de stabilire a traseului Dîmboviței în scopul demolării clădirilor și curățirii terenului, după ce a fost întocmit caietul de sarcini și planul canalizării, a fost anunțată licitația pentru darea în antrepriză¹ a lucrărilor de canalizare.

Începînd de la 23 iulie/4 august 1880, pe adresa Consiliului comunal al Primăriei București au sosit oferte pentru antrepriza lucrărilor de canalizare a Dîmboviței din partea a numeroși cetățeni străini și români, reprezentînd atît firme particulare, cit și de stat.

În urma licitației ținută la Primăria Municipiului București, din numărul deosebit de mare al ofertanților pentru luarea în antrepriză a lucrărilor de canalizare a Dîmboviței, Consiliul Municipal, în cadrul ședinței din 20 septembrie 1880² a aprobat încheierea unui contract³ cu inginerul francez Alexandru Boisquerin, care a fost ratificat de către Ministerul de Interne, prin nota Nr. 17 782 din 16 octombrie 1880 pentru suma de 3 351 596 lei⁴.

La 2 noiembrie 1880 antreprenorul francez Boisquerin începe lucrările de rectificare a Dîmboviței în București între Grozăvești și Vitan. Lucrările de rectificare au durat pînă în anul 1886. Albia rîului s-a adîncit cu 6 m, amenajîndu-se în acest scop două căderi de apă (la Grozăvești, pentru uzina de apă, și la Vitan). Traseul se rectifică și malurile se amenajează prin brăzduire la partea superioară și prin pereere la partea inferioară.

Pe fundul albiei s-a amenajat o podină din stejar pe grinzi și piloți. Albia minoră avea posibilitatea, după rectificare, să transporte un debit de apă de 8 mc/s, iar albia majoră, pînă la nivelul splaiurilor, 220 mc/s.

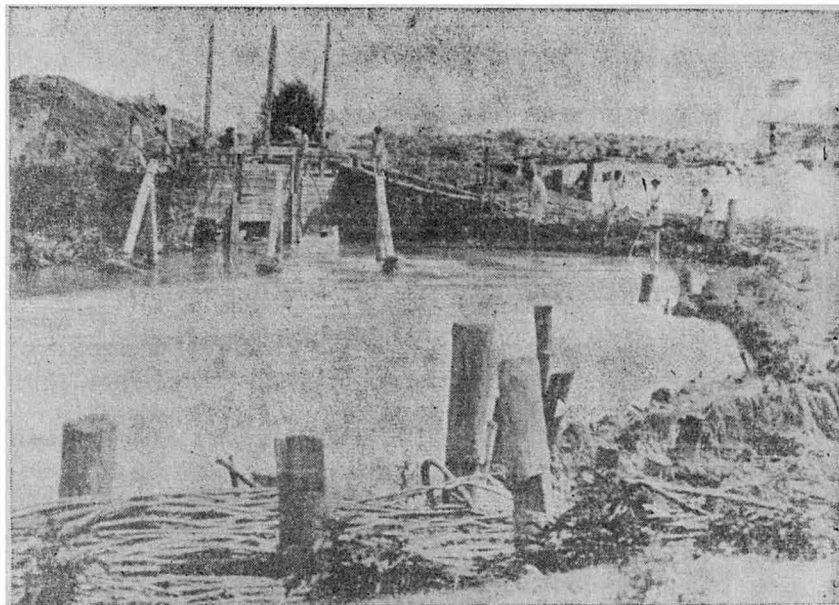
În anul 1882 se încep și lucrările de regularizare a Dîmboviței între Brezoaiele și București, lucrări adjuocate Socie-

¹ Arh. St., Buc., „Primăria orașului București“, dos. 1501,1880,, publicat și în Monitorul oficial nr. 164 din 1880.

² Arh. St., Buc., *Primăria Municipiului București*, dos. nr. 1505 1880, fila 101.

³ Articolele 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 din contract.

⁴ Arh. St., Muc., *Primăria Municipiului București*, dos. nr. 1505 din 1880, fila 100.

Lucrările de canalizare a Dîmboviței (1884)

tății Române de Construcții pentru 3,2 milioane lei. Lucrările constau numai din rectificarea malurilor, fără adîncirea fundului.

Cu toate că noua albie a Dîmboviței, amenajată în cuprinsul orasului, era capabilă să cuprindă un debit de apă de 220 mc/s, totuși se mai produc inundații în București, din cauza strîngulării albiei în dreptul podurilor (de ex. podul de cale ferată de la Grozăvești). Cea mai mare inundație se produce la 26-27 aprilie 1893, cînd Dîmbovița, prin ruperea unui dig la Conțești, pe Ilfovăț, a venit cu un debit de 125 mc/s, inundînd cartierele Grozăvești și Cărămidari¹. Drept consecință, se decide extinderea lucrărilor de adîncire a Dîmboviței și pe porțiunea Grozăvești-Ciurel, lucrare executată între anii 1898 și 1900. Cu această ocazie s-au mutat stăvilarele de la Grozăvești la Ciurel (1898), unde s-a reamenajat captarea pentru uzina de apă și s-a înălțat și podul de cale ferată de la Grozăvești.

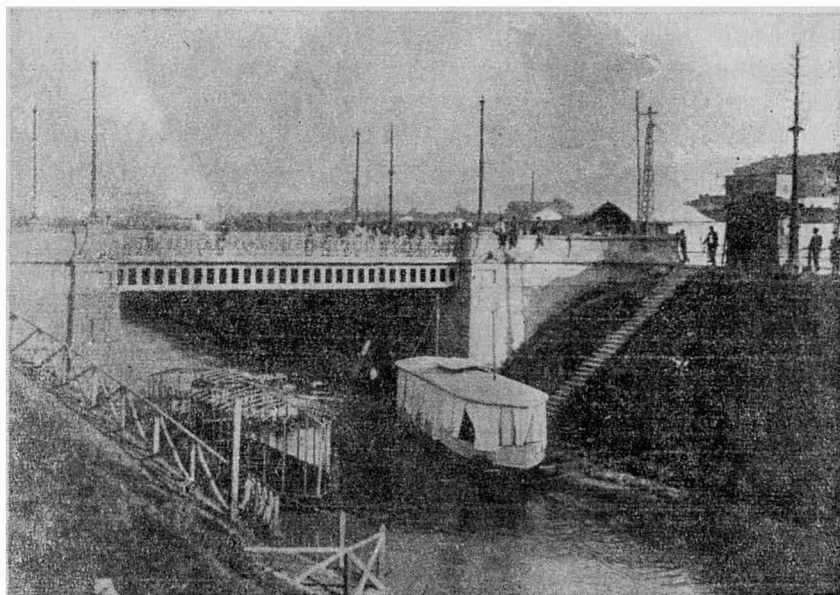
¹ Monitorul Comunal, An XIII Nr. 21 din 23 mai 1893, p. 162.

Astfel, prin noile amenajări au fost eliminate inundațiile provocate de apele mari ale râului Dîmbovița.

Printre lucrările importante pentru amenajarea Dîmboviței executate după 1900 amintim pe cele din anii 1930—1932, cînd s-au curățit depunerile de aluviuni, între Abator și Ciurel, pe o lungime de 8438 m. Lucrările au costat 7,18 milioane lei și s-au executat cu draga (de la Abator la Grozăvești) și manual (de la Grozăvești la Ciurel), scoțîndu-se în total 46137 mc nămol.

Ultima lucrare de interes cu totul deosebit pentru cursul Dîmboviței în orașul București a fost aceea executată în anii 1934—1936, prin acoperirea râului cu un planșeu de beton în partea sa centrală.

Executarea acestei lucrări de mare amploare, rezolva în primul rînd problema circulației în această parte a orașului.

Experiențe cu vaporeșul pe Dîmbovița

După o evaluare sumară a costului lucrărilor, s-a hotărît scoaterea la licitație a acoperirii Dimboviței, între podul Hălilor — Podul Rahova și cîte 20 m amonte și aval de aceste poduri, prevăzîndu-se și o eventuală extindere a lucrărilor, de la Podul Șerban-Vodă pînă la Podul Senatului, pe o lungime de cca 610 ml¹.

În acest scop s-a întocmit la Direcțiunea Cadastrului Municipiului un program din care rezulta felul cum Municipiul înțelege să execute această lucrare. Prin acest program s-a fixat lățimea podului la 32 m, spre a fi bine înscris în malurile Dimboviței, proiectîndu-se 3 deschideri, deschiderile externe avînd minimum 9 m între fețele pilastrilor, adică gabaritul a două căi ferate. Aceasta ca prevedere, pentru o viitoare cale ferată subterană sau un metrou.

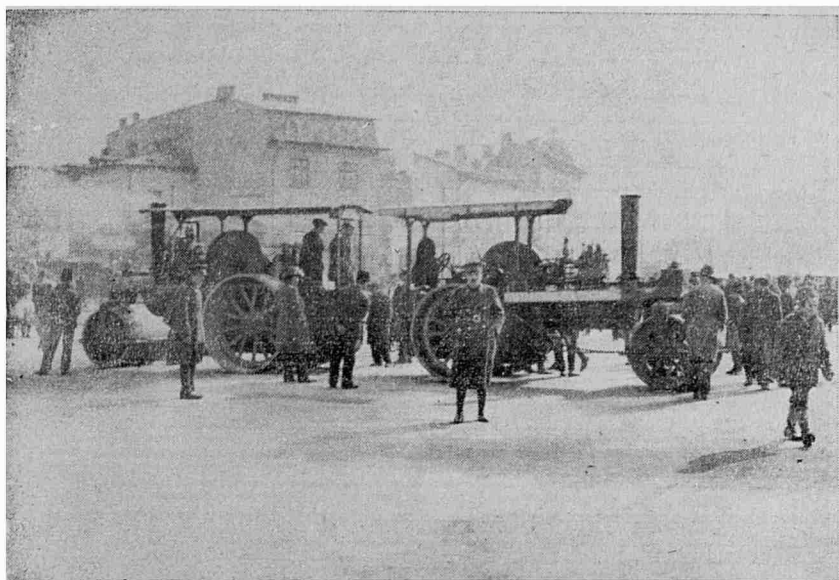
Pe baza acestui program, al unui plan și al unui profil transversal tip, s-a fixat o licitație restrînsă pe ziua de 13 octombrie 1934, invitîndu-se 6 firme mari din București, fiecare firmă urmînd a-și prezenta proiectul, avînd latitudinea ca pe baza programului să prezinte soluția cea mai economică, deci cea mai ieftină.

Fiecare firmă trebuia să prezinte, pe lîngă proiect, și oferta în care să arate prețul cu care înțelege să execute lucrarea, pe metru liniar de pod de 32 m lărgime.

La licitație s-au prezentat următoarele firme :

Societatea Via	lei	76 400 ml
Antrepriza Prager	„	66 000 ml
	(soluție în afară de program)	
„ „	„	98 000 ml
	(Altă soluție în afară de program).	„ 138 000 ml
Antrepriza Tiberiu Eremia	„	102 500 ml
Soc. Edilitatea	„	105 000 ml
Antrepriza Ing. G. Ignat	„	112 000 ml
Antrepriza Ing. A. Ioanovici	„	115 000 ml

¹ Ing. Horia Voinescu, *Acoperirea Dimboviței*, în *Urbanismul*, anul XII, (IV) Nr. 7—9, iulie—septembrie 1935, pag. 117.

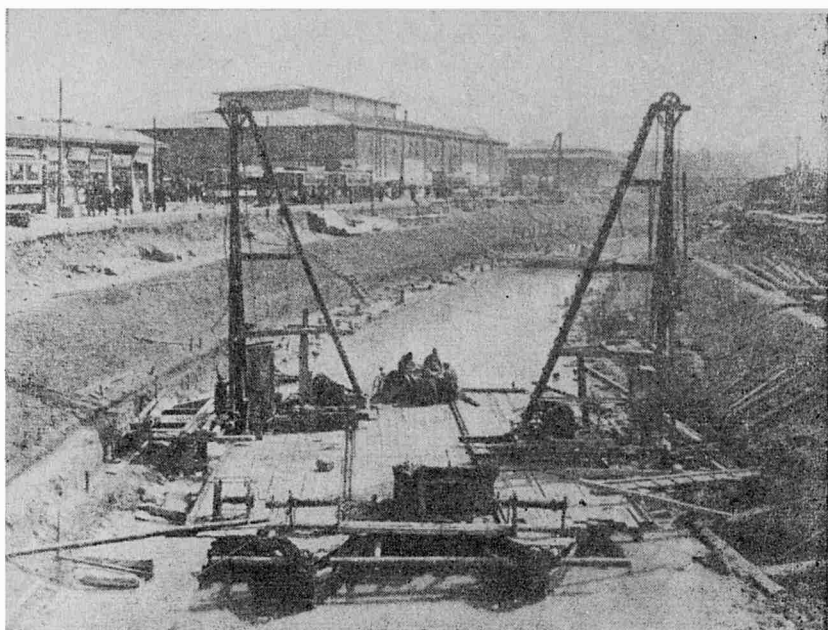

*Inercarea rezistenței planșeului Dîmboviței în ziua recepției
(27 februarie 1935)*

Antrepriza Prager a prezentat într-adevăr 3 oferte, dar prima avînd prețul de 66 000 lei ml era în afară de program prin aceea că dădea ca soluție o singură deschidere peste cursul Dîmboviței, porțiunile dinspre taluze urmînd a fi astupate cu pămînt. Această alternativă nu a putut fi admisă.

Pe baza acestei licitații, lucrarea a fost adjudecată Societății „Via“, care a prezentat oferta cea mai avantajoasă pentru Municipiu.

Pentru punerea în aplicare a acestei lucrări, Oficiul central de licitații, a numit o comisie pentru redactarea contractului dintre firmă și Municipiu, formată din prof. ing. Gh. Filipescu, Director general al S.T.B., ing. Caramfil, Director general al U.C.B. și Soc. de Gaz și Electricitate, ing. T. Rădulescu, Director general al Cadastrului și avocat Petrovici, Decanul Baroului de Ilfov, spre a redacta contractul dintre firmă și Municipiu.

Construirea planșeului din beton în dreptul halelor

Contractul, care avea 15 articole, arăta (art. 2) ca „prețul întregii lucrări este de lei 76 400 pe ml de pod de 32 m lărgime în care intra absolut toate lucrările“¹.

Lucrările de acoperire a Dîmboviței au fost executate în termen și în bune condițiuni de către Societatea „Via“, primul lot al lucrării de acoperire a Dîmboviței fiind gata la 10 iulie 1935, așa cum era prevăzut în contract.

În intervalul de la 10 iulie la 10 august 1935 cînd s-a făcut și recepția provizorie a acestui prim lot, s-au făcut și încercările planșeului. Primăria Municipiului a aprobat ca în perioada de pînă la 1 noiembrie 1935 să continue aceiași societate lucrările pînă la Podul Senatului și Podul Șerban Vodă.

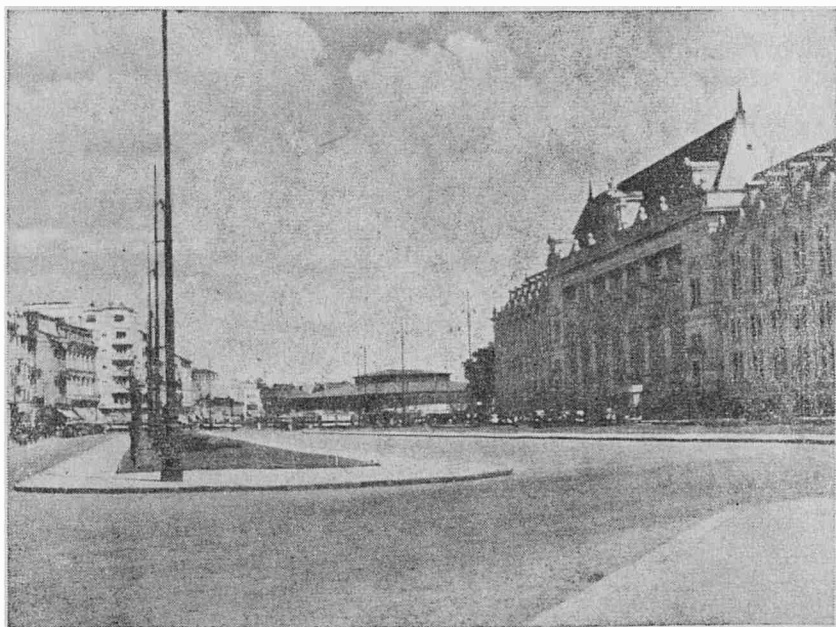
¹ Horia Voinescu, *op. cit.*, p. 118.

Prețul de execuție pe aceste două porțiuni, era mai mic cu 3% față de prețul execuției primului lot, adică 74 108 lei ml, ceea ce revenea la 2 316 lei metrul pătrat pe pod.

Planșeul ridicat peste Dîmbovița și terminat în anul 1935 era de cca 800 m liniari (între Calea Victoriei și Șerban Vodă), deci mult mai mare decît cel de la Sf. Elefterie, în suprafață de 130 ml.

Lucrări de regularizare a cursului Dîmboviței s-au mai efectuat între anii 1940—1944, dar acestea au fost în amonte de Ciurel pînă în comuna Roșu, pe o lungime de cca. 2 400 m.

Lucrări importante executate pe riul Dîmbovița au fost efectuate și în anul 1950 cu prilejul dării în funcțiune a aducțiunii Argeș, prin care se aducea în riul Dîmbovița un debit suplimentar de apă folosit în special pentru uzina electrică de la Grozăvești pe de-o parte, iar pe de alta la mărirea debitului de apă al riului ce traversează orașul.

Planșeul în fața Palatului de justiție

În anul 1966 planșeul ce acoperea Dîmbovița între podul de la Operetă și podul Șerban Vodă a fost supus unor ample lucrări de refacere și consolidare.

De asemenea, este în construcție prelungirea planșeului în aval de fostul pod Șerban Vodă, prelungire ce va asigura o legătură directă între piața Unirii și magistrala Nord—Sud.

Dîmbovița, martoră a trecutului glorios al orașului București, își poartă azi apele printr-o albie străjuită de construcții impunătoare și spații verzi, multe din ele realizate în ultimii ani. Peisajul pe care Dîmbovița îl străbate azi este o mărturie vie a marilor prefaceri pe care le cunoaște capitala patriei noastre socialiste.

ASANAREA LACURILOR DIN NORDUL CAPITALEI

Problema asanării lacurilor din nordul Capitalei a frământat mult pe bucureșteni ; dar de abia din anul 1926 — cînd administrația Bucureștiului ia primele măsuri mai importante pentru începerea studiilor în vederea asanării — ea devine una din problemele de seamă pe care primăria fostului Municipiu era chemată să le rezolve.

Data fiind necesitatea asanării lacurilor, de fapt a bălților Colentinei, care deveniseră un adevărat pericol pentru populație prin marele focar de infecție pe care îl întrețineau, era firesc ca această problemă să suscite multe discuții, păreri și luări de poziții, oglindite în presa vremii, precum și în unele lucrări de specialitate. De aceeași atenție din partea presei și a unor specialiști s-a bucurat asanarea lacurilor și în perioada înfăptuirii ei, și mai puțin după aceea.

Analizînd cele ce s-au scris pînă astăzi despre amenajarea lacurilor din nordul Capitalei — mai mult articole de ziar — constatăm că majoritatea acestora reflectă poziții diferite, orientări diametral opuse, în care predomină scopul politic, care înlătură obiectivitatea și precizia științifică.

Din această cauză, în lucrarea de față le-am utilizat cu discernămint, bazîndu-ne îndeosebi pe materiale originale de arhivă și ținînd seama, în același timp, de realitățile social-economice și politice ale perioadei respective.

Prin amploarea repercusiunilor asupra igienei și salubrității orașului, a îmbogățirii cadrului său estetic, cît și prin valoarea ei hidrografică, asanarea lacurilor din nordul Capitalei reprezintă una dintre cele mai mari lucrări înfăptuite în trecut în bătrînul București.

Într-adevăr, de la canalizarea Dimboviței, realizată în deceniul al IX-lea al secolului trecut, nu mai întâlnim o lucrare de asemenea proporții, care să favorizeze atât de mult dezvoltarea și estetica orașului, să trezească la viață mari zone condamnate la mizerie.

Deși problema originii lacurilor din nordul Bucureștilor, înșiruite ca o salbă de-a lungul cursului șerpuitor al Colentinei, a fost studiată, cercetătorii nu au ajuns la un punct de vedere comun. Unii au susținut, de pildă, că niciodată în albia acestui riu nu au existat lacuri naturale și că proprietarii riverani, înălțînd stăvilare, au oprit apa pentru nevoile lor (iazuri de pește, mori etc.). Dacă în ceea ce privește unele lacuri această părere este întemeiată, în schimb altele — după cum s-a arătat pe bună dreptate — sînt depresiuni naturale ce se umpleau cu apă în perioadele de viituri, transformîndu-se în bălți din cauza pantei reduse a terenului¹. Fi-rește, cu timpul, o serie de factori, printre care și barajele, zăgazurile construite, au contribuit la ridicarea fundului văii Colentinei, care și-a schimbat astfel, în cea mai mare parte, profilul ei longitudinal.

Afluent de stînga al Dimboviței, Colentina care străbate nord-estul Bucureștilor pe o lungime de 15 km. este un curs de apă cu debit foarte variabil, cuprins între 40 mc și 0,145 mc/sec.

În preajma marilor lucrări de asanare regimul hidraulic al Colentinei pentru zona lacurilor din nordul orașului a fost stabilit pe baza unor observațiuni directe de nivel efectuate de Ministerul Lucrărilor Publice și Uzinele comunale București în perioada 1930—1935 la punctele Băneasa și Buftea (la deversor), precum și pe baza măsurărilor directe făcute de Casa lucrărilor Municipiului între anii 1925—1929, stabilindu-se următoarele debite medii lunare pentru perioadele 1925—1929 și 1930—1935²:

¹ Arh. St. Buc., *Primăria Municipiului București*, mapa I.C.A.B., *Istoricul alimentării cu apă a orașului București*, p. 19.

² D. R. Corbu, *Barajele proiectate și în curs de executare la asanarea lacurilor*, în *Asanarea lacurilor Colentinei*, București 1936, p. 64.

L u n a	mc/sec	L u n a	mc/sec
Ianuarie	0,801	Iulie	0,651
Februarie	0,421	August	0,277
Martie	2,211	Septembrie	0,287
Aprilie	2,445	Octombrie	0,199
Mai	1,312	Noiembrie	0,294
Iunie	0,986	Decembrie	0,365

Din analiza datelor de mai sus rezultă că în lunile august, septembrie și octombrie debitul Colentinei este foarte scăzut, fapt explicabil dacă avem în vedere că riul izvorăște din zona deluroasă, la cca 67 km amonte de Buftea, și are de străbătut o regiune de șes, cu precipitații reduse, iar debitul său și așa destul de mic — scade enorm în timpul verii prin evaporație și infiltrări¹. Acest debit redus, care uneori era sub 0,200 mc pe secundă, făcea ca apa lacurilor formate de-a lungul râului să se primenească în totalitate de-abia în 122 zile, iar când debitul era și mai mic, în 285 zile². În aceste împrejurări, o apă rămasă neîmprospătată timp de 10—15 zile la o temperatură de 18—22 grade, intra în putrefacție și răspîndea tot soiul de miasme. În același timp, debitul mic ce trebuia să reîmprospăteze lacurile asigura apei o viteză minimă de curgere care favoriza creșterea stufului și a celorlalte ierburi de baltă — cadru cum nu se poate mai prielnic dezvoltării larvelor și înmulțirii țințarilor, care, în special cei care răspîndeau paludismul, reprezentau un mare pericol pentru sănătatea locuitorilor.

Deși nu dispunem de date statistice complete, din unele studii și cercetări rezultă că, în anul 1933, aproximativ 60—70% din totalul bolnavilor de malarie locuiau în zonele învecinate cu lacurile din nord-estul Capitalei³. După efectuarea parțială a lucrărilor de asanare în 1935, procentul acestora scăzuse la 50% iar în perioada următoare, după ter-

¹ G. Vilsan, *Bucureștii din punct de vedere geografic, Temelia Bucureștilor*, București, p. 153.

² *Proces Verbal al ședinței Consiliului de igienă al Municipiului București*, din 13 noiembrie 1931, în *Asanarea lacurilor Colentinei*, p. 141.

³ *Gazeta Municipală*, an. VI, nr. 272, din 2 mai 1937.

minarea lor, numărul celor afectați de malarie a continuat să scadă, treptat. Faptul că în apa Colentinei ajungeau reziduri murdare și substanțe toxice de la unele întreprinderi și instalații precum și resturi menajere și alte produse vătămătoare sănătății, agrava starea insalubră a lacurilor ¹.

În afara neajunsurilor amintite, mlaștinile din nord-estul Capitalei serveau drept gropi de gunoaie, adevărate focare de infecție, constituind un evident pericol social, care căpăta proporții datorită faptului că vânturile dominante bat din această direcție spre oraș.

Dar problema amenajării lacurilor Colentinei, deși reprezenta o necesitate stringentă atât pentru locuitorii Capitalei cât, mai ales, pentru cei din nordul orașului, a fost târăgănată ani de-a rîndul pînă să intre pe făgașul realizărilor practice. Lucrurile se explică pe de o parte prin faptul că, pînă în pragul secolului nostru, orașul încă nu pătrunsese în aceste zone, iar pe de altă parte prin nivelul scăzut al preocupărilor edilitare și urbanistice din acea vreme.

Spre deosebire de Dîmbovița, care din cauza inundațiilor punea în permanență probleme edililor, Colentina s-a bucurat de mult mai puțină atenție. Totuși sînt indicii că pe cursul său a existat un lac artificial utilizat la alimentarea cu apă a orașului. La începutul secolului nostru se mai putea vedea o parte din zidăria barajului — un fel de rezervor pentru decantarea apei — și o parte a apeductului ². O altă lucrare importantă de amenajare a malurilor Colentinei a fost construirea de către Grigore Ghica Vodă — la Tei — a primei „plimbări publice“, punct unde cu ajutorul unui baraj s-a amenajat un lac artificial ³.

Dar pe măsura dezvoltării orașului, a creșterii necesităților de salubritate și înfrumusețare, asanarea lacurilor se impunea cu tărie. De aceasta și-a dat seama autorul legii din decembrie 1910 referitoare la înființarea Parcului Național (azi Herăstrău), cînd spunea la art. 11 : „Dacă în termenul

¹ *Proces Verbal al ședinței Consiliului de igienă al Municipiului București* din 13 noiembrie 1931, în *Asanarea lacurilor Colentinei*, p. 141.

² Arh. St., Buc., *Primăria orașului București*, Mapa I.C.A.B., p. 19.

³ *Ibidem*.

prevăzută primăria nu va asana lacul și nu va face parcul, ori va da pământului și lacului alte destinațiuni, atunci întreg terenul cât și lacul cu ori și ce se va găsi pe el vor reintra în patrimoniul statului“¹. Problema asanării lacurilor primea astfel o consacrare și o recunoaștere oficială.

Tocmai de aceea, poate, nimeni nu s-ar fi gândit că lucrările de asanare vor începe abia peste 14 ani, mai ales dacă avem în vedere că la numai 1 an și 3 luni de la promulgarea legii amintite parlamentul elaborează o nouă lege (votată de Cameră în ședința din 5 martie 1912, iar de Senat la 6 martie 1912), intitulată „Legea pentru asanarea lacului Herăstrău“, în care se spune : „În scopul asanării lacului Herăstrău de lângă marginea orașului București și a terenurilor ce înconjoară acest lac, pentru salubritatea publică și în scop de a realiza obligațiunea impusă comunei București prin legea din 10 decembrie 1910 se declară de interes general exproprierea terenurilor arătate mai jos, împreună cu toate construcțiile și îmbunătățirile aflate pe acele terenuri...“². Primăria devenea astfel proprietara unor întinse suprafețe de teren care se așteptau la terenurile ce odinioară alcătuiau moșia Herăstrău, cedată primăriei prin legea din 10 decembrie 1910. Nu mai insistăm asupra faptului că proprietățile printului Moruzi și ale lui Al. Marghiloman au rămas în afara prevederilor legii și nici nu analizăm aici condițiile în care au fost făcute expropriările. Amintim doar că plata acestor exproprieri continua și prin anul 1924, iar litigiile în legătură cu ele dăinuiau și în anii următori.

Izbuclnirea primului război mondial a împiedicat nu numai expropriările dar și alte lucrări legate de asanarea lacurilor și crearea Parcului Național.

În primii ani de după război, care a pricinuit mari suferințe orașului și implicit stagnări în domeniul edilitar-urbanistic, nu era cu putință să se înceapă lucrări cum ar fi asanarea lacurilor, deoarece alte necesități edilitare, ca : pavarea, alimentarea cu apă, canalizarea, iluminatul străzilor erau mult mai urgente.³ După anul 1922 se observă o creștere

¹ Monitorul Oficial din 23 decembrie 1910.

² C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. VII, supl. IV, 1910—1912, p. 1262.

³ Monitorul Comunal, anul XXIII, nr. 48 din 18 august 1922.

a volumului lucrărilor edilitare, datorită și faptului că economia orasului se refăcea treptat, creșteau veniturile și prin aceasta posibilitățile de finanțare. Despre asanarea lacurilor se discuta puțin și cu timiditate la primărie, de către Consiliul de igienă, iar presa amintea doar din cînd în cînd pericolul lor evident.

Dintre măsurile luate de primărie după anul 1923 amintim încercarea de a amenaja — pe malul unora din lacuri (la Tei, de pildă) plăji cu instalații pentru băi de soare și hidroterapie în timpul verii, fără însă a se realiza ceva corespunzător, deoarece nu erau decît simple improvizații. Primăria „n-a făcut — după cum se arată într-un raport al Casei lucrărilor orașului București — nici un studiu sau lucrare pentru o serioasă transformare a acestei regiuni“¹.

Situația s-a menținut astfel pînă prin anul 1926, cînd, pe lîngă faptul că, reține mai mult atenția presei,² această problemă intră în preocupările nemijlocite ale primăriei. Se fac propuneri, se instituie comisii, se întocmesc planuri și se discută, se discută, se discută... Perioada aceasta a discuțiilor propunerilor și proiectelor a durat aproape 6 ani, cam tot atît cît efectuarea celor mai importante lucrări de asanare.

Nu vom înșira aci toate rapoartele, deciziile, dările de seamă, ședințele Consiliului comunal, ale Casei lucrărilor și U.C.B. care a preluat proiectarea și executarea lucrărilor în anul 1932, sau cele ale Consiliului tehnic superior din Ministerul Lucrărilor Publice — ele ar îngreua expunerea, dat fiind caracterul lor contradictoriu. Vom aminti doar cîteva, care ni se par mai demne de luat în seamă și reprezintă etape în pregătirea lucrărilor de asanare. Astfel, într-un raport al Casei lucrărilor orașului București din 5 octombrie 1926, după ce se arată necesitatea asanării lacurilor, „situația actuală devenind intolerabilă mai ales pentru lacurile Herăstrău, Băneasa și Tei“,³ se propune constituirea „Comisiei pentru asanarea văii Colentina“, alcătuită din 8 persoane. Primarul de atunci, Anibal Teodorescu, aprobă raportul. Din comisia propusă făceau parte, printre alții : Elie Radu, președintele Consiliului Tehnic Superior, Dimitrie Leonida, C. Sfințescu,

¹ *Raport al Casei lucrărilor orașului București, din 5 octombrie 1926, în Asanarea lacurilor Colentinei, p. 137.*

² *Vezi Dimineața, an XXII, nr. 7130 din 3 octombrie 1926.*

³ *Asanarea lacurilor Colentinei, p. 137.*

directorul general al Casei lucrărilor oraşului Bucureşti, Th. Rădulescu, directorul Cadastrului, secretar¹.

Discuţiile preliminare purtate în comisie sau în cadrul Consiliului tehnic superior din Ministerul Lucrărilor Publice, al cărui preşedinte era pe atunci ing. Elie Radu, au avut în vedere un principiu just şi anume ca asanarea să nu se facă prin secarea văii Colentina, deoarece s-ar pierde unul din elementele pitoreşti ale Capitalei, ci prin întreţinerea apelor în stare de igienă.

Au fost formulate trei variante : a) restrângerea suprafeţei lacurilor şi amenajarea terenurilor rezultate pentru culturi irigate, Colentina devenind un pîrîu îngust ; b) crearea unor lacuri mari, cu canale între ele, pentru navigaţie ; c) o soluţie intermediară între primele două. Cele mai multe sufragii le-a întrunit ultima soluţie, care însă necesita un debit de apă corespunzător pentru primenirea lacurilor. Acest debit putea fi asigurat de Colentina, într-o primă etapă a lucrărilor, prin crearea unui lac-rezervor la Buftea cu o capacitate de 9 milioane mc. Pentru cea de a doua etapă se preconiza aducerea unui debit de apă suplimentar în Colentina din bazinul altui rîu. După studii şi investigaţii pe teren, Comisia pentru asanarea văii Colentina s-a oprit la două variante privind aducerea unui debit suplimentar de apă în Colentina. În prima variantă urma a se lua apă din Dimboviţa, dintr-un punct situat mai sus de Conţeşti, şi printr-un canal de deviaţie între Moara Nouă şi Colentina — o parte din traseu utilizînd albia rîului Ilfovăţ şi canalul Ilfovăţ-Colentina — să fie adusă în Colentina. În a doua variantă, apa urma a fi luată din Ialomiţa, în dreptul comunei Bilciureşti, după care să fie adusă în Colentina fie printr-un canal direct, fie prin intermediul afluenţilor Crevedia sau Valea Miulesei. Pînă la urmă, cum era firesc, a fost adoptată soluţia apei din Ialomiţa, în-

¹ Faţa de această propunere iniţială comisia a suferit unele modificări ; după cum rezulta din Raportul întocmit la 1 februarie 1927, ea cuprindea pe N. Georgescu, preşedinte, P. I. Ciocîlteu, R. Oprean, N. I. Kivu, I. Vidraşcu, A. Davidescu, C. Sfintescu, membri, şi Th. Rădulescu, secretar. În noiembrie 1931, în comisia specială apare din nou Elie Radu, precum şi primarul Capitalei şi noul Preşedinte al Consiliului tehnic superior, Vasilescu-Karpen.

trucit Dimbovița are un debit inferior și, în plus, o parte din apa ei este folosită pentru alimentarea cu apă a Capitalei și pentru diluarea apelor uzate provenite din sistemul de canalizare a orașului¹. În anii 1927 și 1928 au continuat studiile și lucrările de ridicare topografică a întregii văi Colentina pînă la canalul Ilfov, precum și a râului Dimbovița, a pîrîului Valea Miulesei pînă la Ialomița. Paralel cu aceste lucrări au fost făcute sondaje de-a lungul văii Colentina pentru a i se cunoaște alcătuirea geologică.

În anul 1929 au fost întreprinse studii pentru întocmirea proiectului de asanare, precum și cercetarea drepturilor de proprietate ale riveranilor și cadastrarea terenurilor.

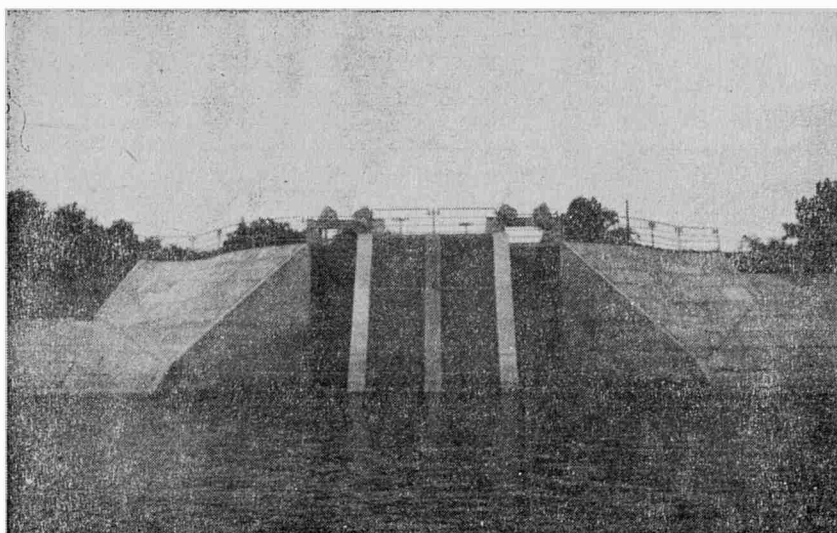
Între timp (1929), la conducerea primăriei Capitalei vine Dem. I. Dobrescu — unul din cei mai valoroși primari pe care i-a avut orașul. Cu perspicacitatea-i cunoscută, cu inițiativă, curaj și perseverență, a făcut totul pentru ca problema asanării lacurilor să părăsească mapele inginerilor și arhitecților proiectanți și să se treacă la înfăptuirea ei.

În anul 1930, comisia de specialitate numită de primărie și-a depus memoriul, care a fost înaintat Consiliului tehnic superior din Ministerul Lucrărilor Publice.

Dar lucrări de o asemenea amploare, necesitînd fonduri importante, puteau foarte greu găsi o soluție în forma de organizare a fostului Municipiu, de aceea au fost trecute U.C.B.-ului, întreprindere specializată care le-a făcut față cu succes nu numai sub raport tehnic dar și financiar. În ședința din 21 februarie 1932, Consiliul comunal aprobă proiectul prezentat de U.C.B., alcătuit pe baza studiilor și propunerilor făcute pînă atunci, completate prin investigații și cercetări proprii. Noul proiect este înaintat Ministerului Lucrărilor Publice care, după unele aprobări parțiale, dă aprobarea definitivă, comunicată U.C.B.-ului la 1 iulie 1935.

Soluția aleasă a fost menținerea și lărgirea suprafețelor de apă din nordul Capitalei și aducerea lor în stare de salubritate. Pentru asigurarea unui debit corespunzător Colentinei, în vederea primenirii apei lacurilor s-a adoptat ideea amenajării unui lac compensator la Buftea, care să colecteze sur-

¹ *Proces-verbal nr. 14 din 26 martie 1927 al Comisiei pentru asanarea văii Colentina, în Asanarea lacurilor Colentinei, p. 138.*

Stăvilarele de descărcare ale barajului Buftea

plusul de ape ale Colentinei din perioada de mari precipitații, precum și o cantitate de apă derivată din Ialomița printr-un canal deschis între Bilciurești și Ghimpați¹.

Debitele de împropătare a Colentinei au fost calculate la 2,4—8,8 mc/sec inclusiv pierderile prin infiltrație și prin evaporare ; Ialomița are pînă în regiunea captărilor de la Bilciurești un bazin de 1096 km² și un debit între 2 și 1000 mc/sec, iar debitul de 15 mc/sec are o frecvență de 180 zile/an. Cantitatea de apă propusă a se lua din Ialomița era de 15 mc/sec.²

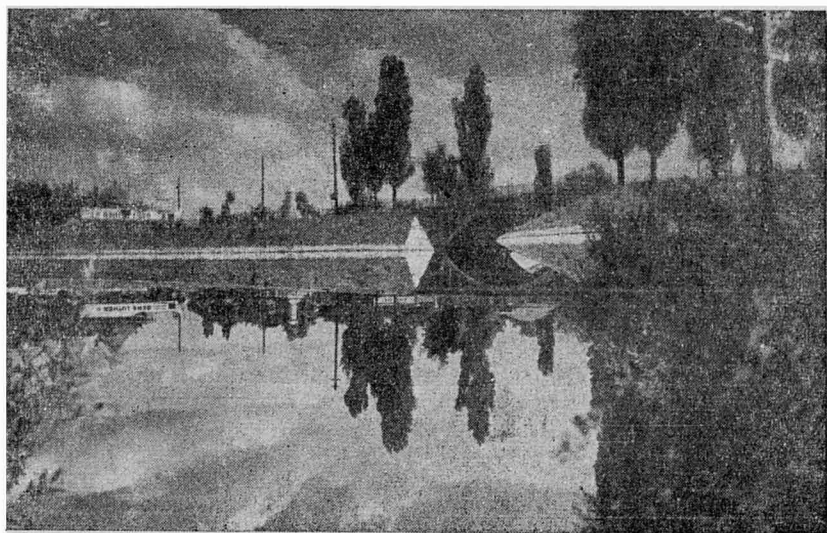
Lucrările de amenajare a lacului compensator au început în octombrie 1933, acest rezervor urmînd a lua ființă pe locul bălții Buftea ce se întindea pe o suprafață de 50 ha. Alegerea a fost bine gîndită, deoarece aici nivelul apei putea fi ridicat cu ușurință prin construirea unui baraj de pămînt de cca. 196 m, cu miez de argilă, pe piloți de drenaje care să traverseze valea Colentinei la punctul cel mai din aval al bălții.

¹ Jurnalul 231 al Consiliului tehnic superior din Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, în *Asanarea lacurilor Colentinei*, p. 143.

² Arh. St. Buc., *Primăria orașului București*, mapa I.C.A.B., p. 19.

Lacul Băneasa înainte...

... și după asanare

În urma construcției acestui baraj nivelul apei a crescut de la cota 100 la 105, ceea ce a dat naștere unui lac în suprafață de 307 ha, care putea înmagazina $9\frac{1}{2}$ milioane mc de apă¹. În afară de barajul propriu-zis s-au construit două diguri de pământ pe maluri, pentru consolidarea terenului de la capetele barajului și evitarea inundațiilor.

Pentru scurgerea apelor din lacul rezervor spre București s-a construit o priză, în afara corpului barajului. cu stăvilarele, conductele de descărcare și amortizoarele necesare. S-a mai construit și un deversor liber pentru 20 mc/sec, la cota 105,50, care putea să intre automat în funcțiune în cazul în care porțile prizei s-ar fi blocat ca urmare a înghețului.

Paralel cu lucrările de amenajare a lacului Buftea s-au efectuat și alte lucrări, cum ar fi cele de supraînălțare a șoselelor Crețulești—Rebegești și Crețulești—Crevedia, care au fost refăcute, construindu-se poduri noi la punctele de traversare a lacului, precum și lucrări auxiliare. O lucrare interesantă a fost înălțarea fundațiilor bisericii din Rebegești, monument din secolul al XVII-lea², aflat în zona ce urma să fie inundată de apele lacului. Pentru păstrarea monumentului și înlăturarea pericolului de a fi invadat de apă s-a adoptat soluția de ridicare cu 3,5 m a nivelului fundațiilor bisericii. Acțiunea propriu-zisă a durat 10 zile și a constat din utilizarea a 48 de prese mecanice, care au acționat concomitent din 18 puncte diferite. Astfel, prin folosirea acestei metode îndrăznețe și originale, monumentul, în greutate de 1000 tone, nu a fost demontat, vechile fundații fiind așezate pe o centură de beton armat.

Construirea barajului și amenajarea lacului artificial de la Buftea au fost terminate în mai 1935, cu destule dificultăți, multe din ele provocate de alcătuirea fundațiilor barajului. Cu surplusul de ape din primăvara anului 1935 s-a umplut prima dată acest rezervor, obținându-se un minunat lac acolo unde înainte erau mocirle și locuri inundabile.

¹ Cum sînt organizate și cum funcționează Uzinele Comunale București, 1945, p. 117.

² N. Ghica-Budești, *Biserica din Rebegești*, în Buletinul Comisiunii monumentelor istorice, anul XXVII, Fasc. 81, iulie—septembrie 1934, p. 126—132.

Lacul Herăstrău înainte de amenajare

O etapă importantă în asanarea și sistematizarea lacurilor din nordul Capitalei au reprezentat amenajările lacului Herăstrău care a înglobat și lacul Băneasa inferioară. Lucrările, începute în anul 1933, au dus la realizarea unui lac de 80 ha, cu o capacitate de 2.400.000 mc și o adâncime de 2—6 m.

Relatările despre înfățișarea anterioară a lacului (de fapt, a bălții Herăstrău), ca și imaginile păstrate, indică o suprafață acoperită în cea mai mare parte de mlaștini și stuf, cu gropi pe margini, rămase de pe urma exploatărilor de cărămidă (Hagi Tudorache și altele),¹ transformate în depozite de gunoaie.

Lucrările de amenajare și sistematizare a lacului Herăstrău au constat din tăierea și îndepărtarea stufului și a celorlalte plante acvaticе, rectificarea malurilor pentru a se obține o formă cât mai regulată și o suprafață cât mai mare de apă, curățirea fundului, înlăturarea nămolului și înălțarea

¹ Gazeta Municipală, 1 mai 1938.

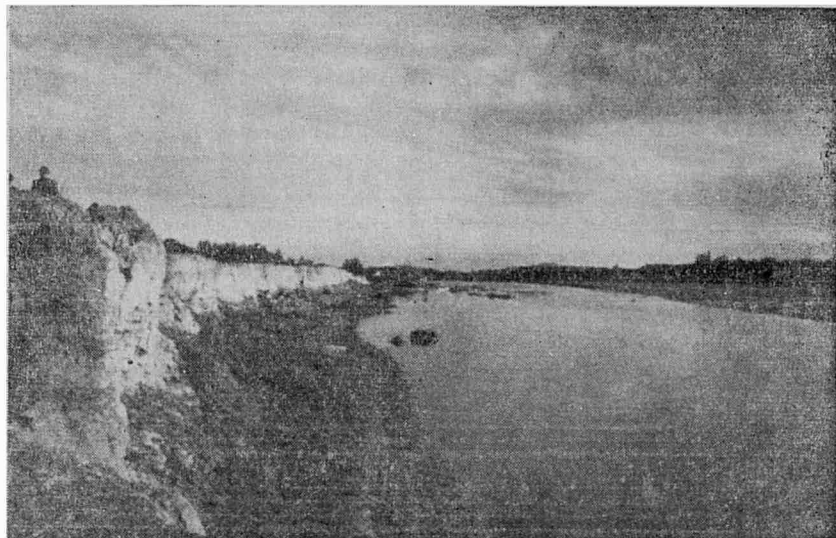
malurilor pentru realizarea unei adâncimi corespunzătoare a apei, care să poată împiedica dezvoltarea plantelor acvaticе. Cu pământul rezultat din săpături au fost umplute fostele gropi de gunoaie și înălțate terenurile joase, malurile au fost căptușite cu plăci de beton și de lemn spre a le feri de eroziune, construcțiile insalubre de pe maluri au fost înlăturate, iar în locul lor amenajate drumuri de acces, debarcadere, restaurante, peluze de verdeață.

În cursul executării lucrărilor de terasamente a fost nevoie a se deplasa 1.500.000 mc pământ. Digul-baraj de 5 m, înălțat în dreptul rondului șoselei Jianu, include o ecluză (5 x 20 m) și un sifon deversor de 40 mc/sec. Pentru creșterea pitorescului lacului au fost create trei insule artificiale.

În septembrie 1935, după terminarea lucrărilor, lacul a fost umplut cu apele înmagazinate la Buftea în primăvara aceluiași an, despre care am amintit.

Plimbare pe malul lacului Herăstrău, după asanare

Ialomița la Bilciurești. Vedere spre aval, unde s-a construit barajul

Așa a luat ființă lacul Herăstrău. În mai puțin de doi ani, mocirlele au devenit întinderi de apă limpezi, în locul gunoaielor s-au ivit grădini, malurile dărăpănate au fost îndiguite, s-au amenajat debarcadere și instalații pentru sporturile nautice. Frumosul — ca să împrumutăm expresia unui gazetar al vremii — „și-a deschis larg porțile la marginea de nord a Capitalei“¹.

Crearea pitorescului lac Herăstrău a favorizat amenajarea Parcului Național de pe malurile sale, unde, în 1936 s-a organizat expoziția „Luna Bucureștilor“.

În același an, concomitent cu lucrările de finisare a lacului Herăstrău și cu începerea lucrărilor de amenajare a lacului Floreasca, se înălța barajul de la Bilciurești, pe Ialomița, început la 15 octombrie 1935, și era tăiat canalul de aducțiune pînă la Ghimpați, pentru compensarea debitului Colentinei — cele mai importante lucrări legate de asanarea lacurilor din nordul Capitalei.

¹ Revista Gazelectra, anul V, nr. 5, mai 1940, p. 168.

Studiul devierii apelor Ialomiței în Colentina a format obiectul unor îndelungate cercetări și ridicări topografice în toată zona unde cele două văi se apropiau mai mult una de alta.

Studiile pe teren, geologice, topografice și hidraulice, au fost începute în anul 1927 de către Casa lucrărilor orașului București, cu sprijinul Uzinelor comunale-București și al Direcției apelor din Ministerul Lucrărilor Publice. Canalul de derivare proiectat a suferit mai multe variante, în funcție de traseul ales¹.

În 1930 și 1931, U.C.B. execută noi proiecte, examinate în 1934—35 în preajma începerii lucrărilor propriu-zise. Sînt abandonate soluțiile care preconizau trecerea apei în Colentina prin intermediul afluenților săi și se adoptă soluția tăierii unui canal care să poarte apele direct din Ialomița în Colentina.

În urma cercetărilor, s-a ajuns la concluzia că derivarea din Ialomița în Colentina se putea face prin cădere naturală, Ialomița avînd un nivel superior văii Colentina. Proiectul, întocmit de U.C.B., a fost aprobat de Consiliul tehnic superior din Ministerul Lucrărilor Publice, prin jurnalul 125 din 19 iunie 1935.

La calculul de cost al lucrării s-a avut în vedere nu numai lungimea canalului, dar și volumul săpăturilor necesare, alegîndu-se un platou între cele două văi care să nu necesite săpături prea adînci.

Captarea apei s-a făcut în apropiere și în aval de comuna Bilciurești, la un cot bine ales. Pentru construirea barajului s-a adoptat o soluție tehnică originală, propusă de ing. Dorin Pavel, constînd dintr-un baraj fix cu două vane metalice cilindrice și mobile de cîte 25 m lungime și 2,5 m diametru. Barajul s-a executat din piloți de beton armat, injectat sub presiune în tuburi de fier, și din paralele de ciment de 20 m adîncime, cotă la care terenul a fost găsit bun de fundație².

Acest sistem de fundație, aplicat pentru prima dată la noi, a constituit o lucrare tehnică deplin reușită. Intrarea apei

¹ Gh. Vladimirescu, *Canale de derivație în legătură cu asanarea lacurilor din nord-estul Bucureștilor*, în *Asanarea lacurilor Colentinei*, București, 1936, p. 97.

² Arh. St., Buc., *Primăria orașului București*, Mapa I.C.A.B., p. 22.

în canalul de derivație se face prin trei vane acționate electromecanic¹.

Zona de teren inundabilă din amonte de baraj, în suprafață de 65 ha, precum și zona de teren a canalului Bilciu-rești—Ghimpați de 48 ha au fost expropriate, devenind proprietatea U.C.B.

Canalul de aducțiune — prevăzut cu instalații speciale pentru reglarea nivelului apei care permit a se debita din surplus o cantitate de apă pentru reîmprospătarea lacului Snagov — ajunge în riul Colentina prin valea Baranga. El are o secțiune de 18,8 mp, adâncimea apei la debit maxim 2,10 m, o pantă longitudinală de 0,31 la 1000, lățime la nivelul apei de 12 m, la fund 5,80 m, taluze la 1 : 1,5. Pe sub canal trec apele din valea Crevediei și valea Cojeasca. La punctele de intersecție cu aceste văi sînt executate deversoare pentru un debit maxim de 7 mc/sec. În punctul Ghimpați este amenajată o cădere pentru distrugerea energiei apei².

În primăvara anului 1937, cînd s-au terminat lucrările, Ialomița a fost obligată să-și trimită o parte din ape în Colentina și de aici în lacurile Capitalei. Pentru umplerea rezervorului de la Buftea se lua apa din Ialomița numai atunci cînd aceasta avea un surplus de debit, astfel încît populația din aval să nu sufere. De îndată ce apele Ialomiței scădeau sub nivelul prevăzut pentru acoperirea necesităților din aval, se oprea devierea lor, iar pentru împrospătarea lacurilor se deschideau vanele lacului Buftea.

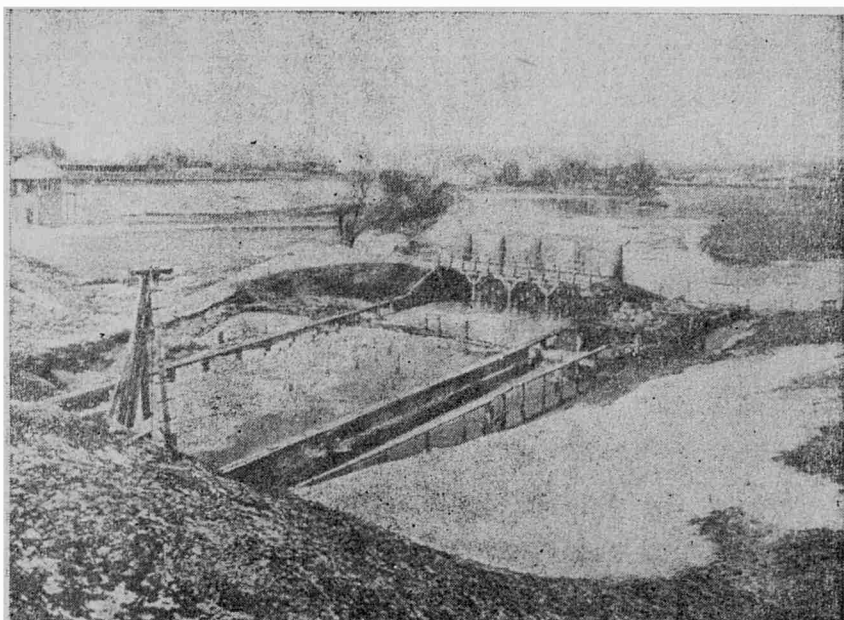
După asanarea lacului Herăstrău, în anii 1936—1937 au fost amenajate lacurile Băneasa superioară și Floreasca.

Lacul Băneasa superioară, din spatele gării cu același nume de pe linia ferată București—Constanța, se află între autostrada București—Ploiești și șoseaua Mogoșoaia, are o suprafață de 40 ha și poate înmagazina un volum de 600.000 mc apă. Digul și barajul executat între acest lac și lacul Herăstrău a necesitat cca 70.000 mc terasamente³.

¹ Cum sînt organizate și cum funcționează Uzinele Comunale București, Buc., 1945, p. 120.

² Arh. St. Buc., Primăria orașului București, Mapa I.C.A.B., p. 21.

³ Cum sînt organizate și cum funcționează Uzinele Comunale București, București, 1945, p. 124.

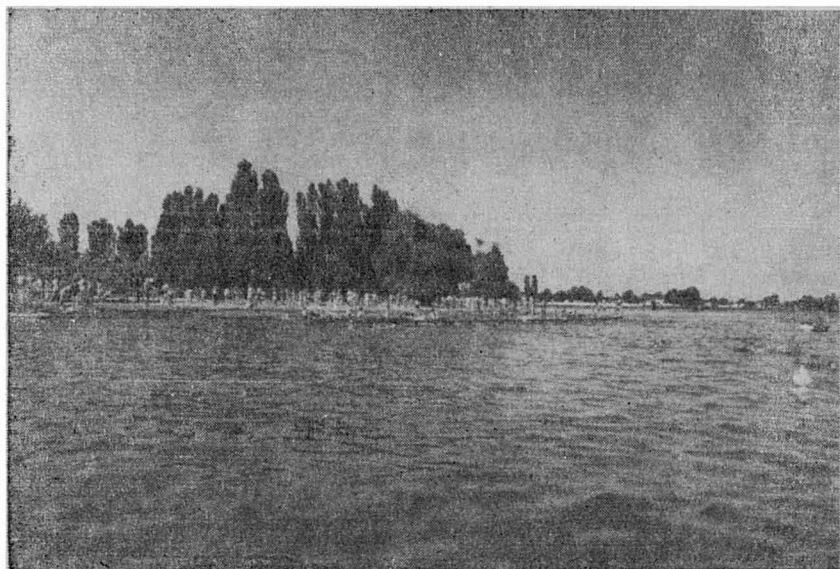

Lacul Tei, la începutul lucrărilor de asanare

Inaugurarea lacului Floreasca a avut loc în luna mai 1937, cu ocazia „Lunii Bucureștilor“. Înainte de asanare, el prezenta aceleași caracteristici ca și ale celorlalte bălți de pe cursul Colentinei. Întreaga regiune în care s-a amenajat acest lac, a fost cumpărată de U.C.B. de la banca Crissoveloni în toamna anului 1936, iar lucrările — executate parte în regie și parte prin antreprizele ing. Iasy și ing. Tiberiu Eremia — au început imediat. Au fost desființate stăvilarele de lemn și s-au construit terasamente în volum total de 300.000 mc, amenajându-se astfel un lac cu o suprafață de 70 ha și o capacitate de 1,6 milioane mc de apă. Pe malul lacului au luat ființă parcul și ștrandul Bordei, unul dintre colțurile cele mai pitorești ale Capitalei.

Ca și lacul Tei, înainte de asanare, lacul Floreasca își căpătase faima de „ștrand“ al bucureșteanului sărac¹. Prin

¹ Gazeta Municipală, anul VI, nr. 272 din 2 mai 1937.

Ștrandul Tei, azi

amenajarea după asanare, a ștrandului, populația putea face baie în condiții de igienă și confort. Lacul, ștrandul și parcul alcătuiesc un cadru plin de farmec și pitoresc, care îmbie la odihnă și recreare. În afară de aceasta, transformările arătate au contribuit la valorificarea, în condiții urbanistice superioare, a terenurilor din apropierea căii Dorobanți, a parcului Filipescu, ca și a celor din șoseaua Floreasca.

Ultimul din salba de lacuri din nord-estul Capitalei este Teiul. Deși foarte căutat de populația din jur, el avea înainte de asanare aceeași înfățișare de baltă plină de nămol, cu sălcii plîngătoare, în care își afla refugiul pe vreme de arșiță sărăcimea orașului.

„De cum pornesc căldurile verii, și pînă tîrziu spre toamnă... lacul Teilor din marginea de răsărit a Bucureștilor, a fost o scaldătoare strămoșească fără tarif și costum de baie“¹.

¹ Gazeta Municipală, anul XIV, nr. 691 din 28 octombrie 1945, p. 1.

Grădina Teilor a fost pînă în preajma primului război mondial unul din vestitele locuri de petreceri cîmpenești. Veneau aci locuitori din apropiere dar și din părți mai îndepărtate, cu tarafuri de lăutari, mîncare și băutură. Prin amenajarea ștrandului, a parcului, debarcaderului și a celorlalte instalații, doritorii de odihnă și petrecere aveau un cadru natural potrivit.

Lucrările de amenajare s-au desfășurat în anii 1938 și 1939, realizîndu-se un lac cu o suprafață de 80 ha și un volum de 2 milioane mc de apă.

Această mare lucrare de asanare și sistematizare a lacului, precum și aducerea apelor Ialomiței în București nu ar fi fost posibilă fără capacitatea tehnică și organizatorică a U.C.B.-ului. Vorbînd de U.C.B., nu putem să nu amintim de N. Caranfil, fost director general, de ing. Dorin Pavel, care a condus lucrările în calitate de director tehnic, de ing. D. R. Corbu, Ricardo Canella și alții. De asemenea, este cazul să menționăm sprijinul acordat lucrărilor de foști primari ai Municipiului București, în primul rînd de Dem. I. Dobrescu, unul din inițiatorii asanării, și de Al. Donescu.

Deși la prima vedere lacul Snagov nu se încadrează în subiectul nostru, ne vom ocupa totuși de el, deoarece amenajarea lui — deschizînd drumul marilor lucrări hidraulice din nordul Capitalei — a demonstrat „pe viu“ ce reprezintă un lac asanat, arătînd în același timp că atunci cînd există inițiativă și pricepere se pot face lucruri remarcabile, cu toată lipsa de fonduri și opoziția manifestată de adversari politici.

Se poate afirma cu drept cuvînt că amenajarea lacului Snagov este una din realizările edilitare-urbanistice valoroase, la care Dem. I. Dobrescu a avut o contribuție hotărîtoare.

Lucrările au început la 16 septembrie 1929, într-o perioadă cînd nu era votată nici o lege care să dea în stăpînire fostului Municipiu pădurea și balta. Există doar o înțelegere verbală între primarul Dobrescu și I. Mihalache, ministrul Domeniilor. Problema a fost rezolvată juridic ulterior. În afară de aceasta, nu existau nici fonduri alocate în buget, lucrările începînd cu minuscula sumă de 50.000 lei.

Dar ce era Snagovul în trecut ?

Drept mărturie vom cita două fragmente, unul aparținînd lui Al. Odobescu, celălalt lui N. Iorga.

„Pe o frumoasă dimineață de vară — scrie Al. Odobescu — apucaiu, fără țâl hotărît, calea Ploieștilor... Ca la 3 ore de București dincolo de satul Tîncăbești, acolo unde, pe dreapta, este o mică circiumă țărănească, deodată mi se deschise în față un drum frumos și larg, un drum al lui Dumnezeu, ce șerpuia printre păduri stufoase... Totul în preajmă era încîntător; înalți stejari, pătrunși de luminile soarelui de vară, prezentau în bolțile lor răslățate toată scara fețelor smarandului, de la frageda verdeață a mugurului pînă la negrul întunecat al tulpinei... Totul în acea zi era pustiu prin pădure. Sub așa dulci impresiuni, trăsura mea ajunsese într-un sat clădit în răscruce și, făcînd la dreapta, se află deodată dinaintea unei mari întinderi de apă, țărnută în depărtare, jur-împrejur de păduri dese și întunecoase. La mijlocul bălții, într-o mică insulă se vedeau zidurile învechite și turlile crestate ale vechii mînăstiri Snagovul. De la malul unde mă aflam pînă la capul ostrovului, cîțiva taraci, ruți și pîrliți își resfrîngeau, ici și colea umbrele lor prelungite în verdeața întunecată a apelor. Aceia erau rămășițele unui vechi pod care uea prundurile... ars în 1821 de eteriștii lui Ipsilanti“¹.

Iar N. Iorga scrie următoarele: „Vederea se deschide asupra unui lac pe care păduri vechi îl mărginesc deoparte. Apele de oțel albastru se înfioară de vînt, prelungind malul luminos al unui ostrov rotund. Din el se ridică, printre cărămizi și pietre risipite de mina vremii ce se joacă în voie cu clădirile trecătoare ale oamenilor, un turn puternic pe care anii l-au scrijelat adînc cu dungi de ruină“².

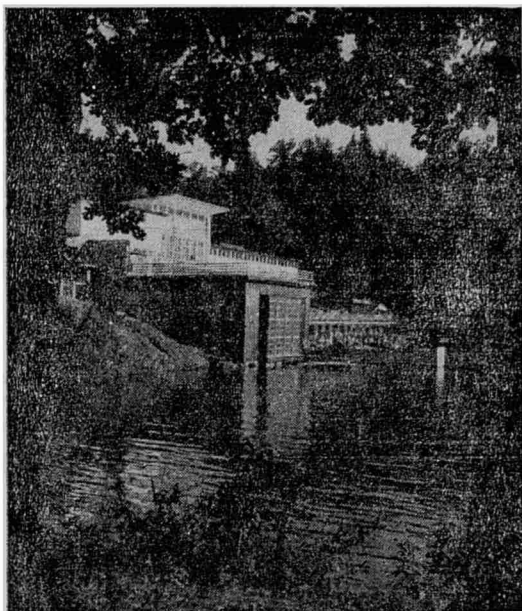
Dacă ceea ce încînta odinioară ochiul lui Odobescu și N. Iorga încînta și în 1930, după asanare, și încîntă și azi, deoarece monumentele și pădurea seculară trezesc în noi aceleași simțăminte de admirație și preamărire a trecutului, ceva s-a schimbat totuși și acesta a fost lacul.

O dată cu asanarea, nu numai vestigiile istoriei dar și natura îmbietoare a Snagovului au devenit parcă altele, mai frumoase, într-un cadru prielnic ce pune în adevărata lor valoare monumentele istorice și natura însăși.

Intr-adevăr, în cîteva luni, Snagovul — pe care Dem. I. Dobrescu l-a caracterizat „o perlă a naturii pusă în mîna

¹ Al. I. Odobescu, *Opere complete*, vol. III, Buc. Ed. Minerva, 1908, p. 12—19.

² *Gazeta Municipală*, 15 iulie, 1936, p. 2.

*Ștrandul și restaurantul de pe malul
lacului Snagov*

unui barbar“, s-a transformat dintr-o baltă plină de papură și stufăriș într-un lac pitoresc. Pe locul unde altă dată era un țărm plin de nămol și năpădit de țințari, au apărut un modern chei-promenadă și un debarcader pentru bărcile ce brăzdau luciul apei. In zone ale pădurii „virgine“ de odinioară s-au ivit și pajiști, „ca în Cișmigiu“, cum se exprima un ziarist de odinioară.

Ștrandul, ultramodern pentru vremea aceea, construcțiile și amenajările ce au urmat : vile, hotel, cazino, terenuri de sport, au făcut din Snagov un minunat loc de plimbare și recreare, cu priveliști încântătoare, o mândrie a Bucureștiului.

Faima pitorescului acestor locuri s-a răspândit repede. Numeroși locuitori au început să-și petreacă acolo duminicile și sărbătorile. Dacă mai înainte la Snagov se ducea puțină lume, după amenajare, în zilele de sărbătoare, era vizitat de

cca. 25.000 oameni, nu numai din București, ci și din Dobrogea, Oltenia și alte părți ale țării.

Desigur, s-au găsit și voci care au „combătut“ ideia amenajării Snagovului, sub cuvânt că nu existau fonduri, că erau alte lucrări mai urgente. Dar oricâte „argumente“ s-ar fi invocat, cele 1500 ha pădure și 1000 ha lac transformate în minunate locuri de agrement rămân ca o lucrare edilitară-urbanistică de seamă.

În anul 1940 s-a înfăptuit o nouă etapă în asanarea lacului Snagov. Noile lucrări — asanarea bălții Tîncăbești, canalul Snagov—Tîncăbești lung de 6 km și hanul „Trei Stejari“ — au fost inaugurate la 25 noiembrie 1940.

Asanarea lacurilor din nord-estul Capitalei și a Snagovului, care a solicitat importante fonduri bănești, asistență tehnică și care lovea în anumite interese particulare, în deosebi legate de exproprieri dar și de politica vremii, a provocat vii discuții, pro și contra.

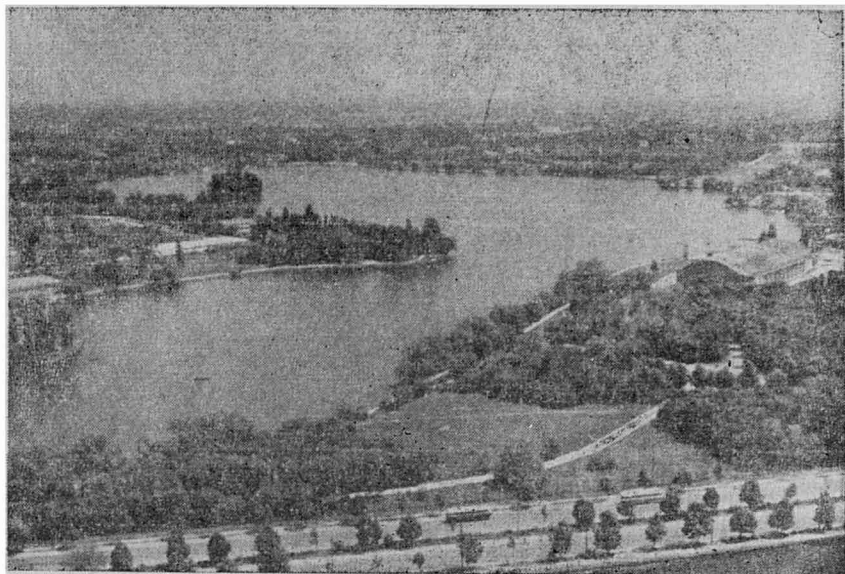
Iată ce spune despre aceasta Dem. I. Dobrescu: „Am început asanarea lacurilor, sub zîmbetul ironic al tuturor celor care numesc „imposibil“ și „nebulnie“ tot ceea ce nu s-a făcut... Lucrările au mai fost ținute în loc de autorități și de mișcarea proprietarilor riverani.

Mi s-a spus că dacă mă ating de unul din lacurile Colentinei comit un sacrilegiu, pentru că în acel lac se scaldase Mihai Viteazul... Unul din proprietari m-a amenințat în plin consiliu că mă împușcă dacă nu renunț la lucrare“...¹.

Și dificultățile de ordin tehnic au fost numeroase, dar ele au fost învinse, U.C.B. făcîndu-și din aceste lucrări — apreciate și în străinătate — un punct de glorie. În legătură cu aceasta menționăm că la expoziția internațională ce a avut loc la Liège în 1939, U.C.B. a primit două distincții: Medalia de aur și „Grand prix“-ul. Prima i-a fost acordată pentru realizarea marilor lucrări hidraulice pe râuri, a canalelor, barajelor și rezervoarelor, iar a doua pentru lucrări urbanistice și rurale.

Nu mai insistăm asupra importanței sanitare a asanării lacurilor. Acestea au devenit un adevărat baraj natural în calea mizeriei și bolilor de tot felul. Prin curățirea, adîncirea și asigurarea lacurilor cu debitul de apă necesar a fost lichidat unul din cele mai mari centre de infecție ale Bucureștilor de

¹ Asanarea lacurilor Colentinei. Prefață.

Vedere de ansamblu a lacului și parcului Herăstrău

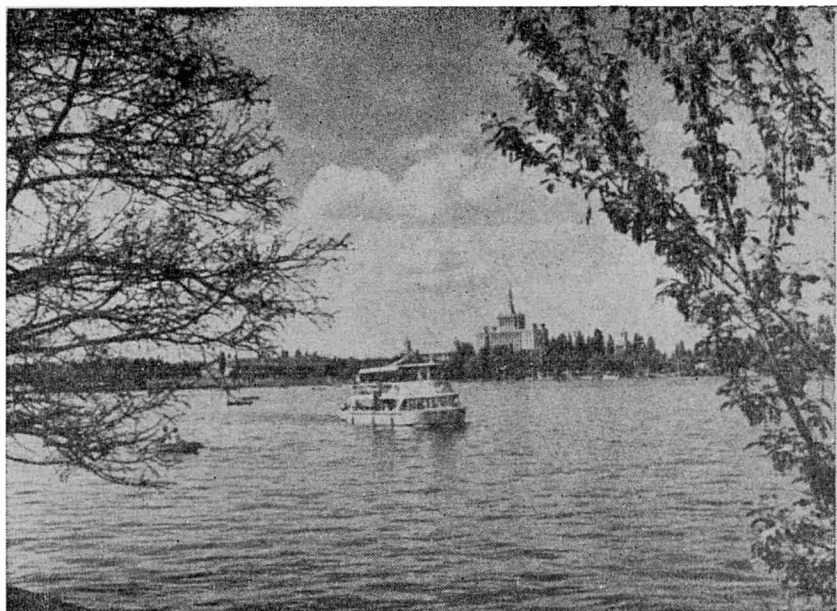
altădată, influențându-se pozitiv microclimatul Capitalei și în special cel al cartierelor limitrofe. Este cunoscut faptul că, în timpul verii, vîntul de nord-est este cald și uscat. În aceste condiții, absorbția căldurii necesare evaporării unei anumite cantități de apă din lacuri determină în vecinătatea acestora o scădere a temperaturii aerului, însoțită de o sporire a umezelii lui, fenomen extrem de necesar Capitalei în timpul verii ¹.

După asanare, locuitorii acestei părți a Bucureștilor au început să se bucure de condiții naturale mai prielnice pentru un trai omenesc.

Din punct de vedere edilitar, lucrările au atras după sine o rapidă transformare a zonei lacurilor, pitorescul ei stimulînd dezvoltarea cartierelor din această parte a orașului.

În zece ani de muncă, mocirlele au devenit întinderi limpezi de ape, locul bălăriilor cît omul, l-au luat plăjile cu

¹ Paul Călinescu, *Excursii în împrejurimile Capitalei*, Editura U.C.F.S. (1962), p. 28.

Zeci de ambarcațiuni plutesc azi pe apele unduite ale lacului Herăstrău

nisip străjuite de parcuri verzi, cu arbori și alei șerpuitoare. Malurile dărăpănate au fost îndiguite. Aceste lucrări au constituit un „pedestal de frumos pe care omul l-a înălțat naturii“.

În anii puterii populare lacurilor din nordul Capitalei, ca de altfel tuturor lucrărilor edilitare și urbanistice, li s-a acordat o mare atenție. Au fost refăcute instalațiile, consolidate terasamentele, betonate malurile.

De asemenea, au fost amenajate noi ștranduri, instalații pentru practicarea sporturilor nautice și debarcadere.

Lacurile din nordul Capitalei au devenit astfel plăcute locuri de distracții și agrement. La aceasta a contribuit faptul că zonele din jur au fost transformate în parcuri, peluze de iarbă și flori. Această ambianță, această simbioză între apă și parc oferă un cadru plăcut care te îmbie la odihnă și meditație. Indiferent de vîrstă, pretenții și preocupări bucureșteanul, sau călătorul de pe alte meleaguri, găsește în zona

lacurilor și parcurilor din nordul Capitalei privești ce-i încântă ochiul și-i desfată sufletul.

Planurile de reconstrucție și sistematizare viitoare a Capitalei acordă o mare importanță dezvoltării lacurilor Colentine — element important care contribuie la stabilirea personalității Bucureștilor — a specificului său.

Schița de sistematizare a capitalei prevede o creștere a suprafeței oglinzilor de apă de la 400 ha existente în prezent, la 1800 ha în 1980.

Sporirea suprafețelor de spații verzi plantate și oglinzi de apă va permite crearea unor noi zone de odihnă și recreiere. Dintre prevederile mai importante în acest sens amintim: lacul și parcul de cultură și odihnă din zona Plumbuita, Fundeni, amplificarea parcului Herăstrău, o mare zonă de recreație și odihnă în jurul viitorului lac de la Ciurel, noile amenajări de la Snagov, Căldărușani, Buftea-Mogoșoia, Cernica, Brănești, Pasărea care vor constitui locuri plăcute pentru odihnă și destindere.

Astăzi când privim lacurile Capitalei și zonele ce le înconjoară și le confruntăm cu ceea ce a fost acum 37—40 de ani, putem aprecia că amenajarea lor a depășit chiar și cele mai optimiste prevederi al inițiatorilor, de ele beneficiază întreaga Capitală, toți cei care vin s-o viziteze și acest element nou l-a adus orînduirea noastră, socialistă, unde totul este creat pentru om, pentru binele și fericirea acestuia.

Făurindu-și fizionomia sa strălucitoare, capitala oglindește în chip sintetic întreaga țară, cu elanul ei constructiv, operă exclusivă a omului și a credinței sale în forța mobilizatoare și biruitoare a socialismului.

Anexa I

TABLOU

**DE TOȚI PROPRIETARIII CE CAD PE NOUL TRASEU
 AL DÎMBOVIȚEI, ÎNCEPÎND DE LA PODUL GROZĂVEȘTI
 PÎNĂ LA VITAN**

Partea stîngă

Nr. crt.	Numele și prenumele proprietarilor	Strada	Nr. casei	Observații (obiective expropriate)
1	2	3	4	5
1	Proprietatea comunei	Grozăvești	n-are	Podul Grozăvești și Șos. Grozăvești
2	" "	"	"	Actuala albie a Dîmboviței și 1 loc viran
3	Propr. com. și a Dlui. Tănăsescu	"	"	Actuala albie a Dîmboviței și 1 loc cu case
4	Propr. Statului și comu- nei	"	"	Actuala albie a Dîmboviței cu 1 can- ton și 1 Pod al Dr. fer
5	Proprietatea D-lui Lefsel	Plevnei	193	Grădina cu case
6	Propr. comunei și a Dlui Lefsel	"	193	Actuala albie a Dîmboviței și grădina
7	Proprietatea comunei și a statului	"	"	Actuala albie a Dîmboviței și școala de călărie
8	Proprietatea statului și a comunei	"	"	Actuala albie a Dîmboviței
9	Propr. Dmnei Maria Săftica și a comunei	Nu este	nare	Actuala albie a Dîmboviței și parte din grădină
10	Propr. comunei	Nu este	nare	"

1	2	3	4	5
11	Propr. Radu Cojocaru și a comunei	„	—	Loc viran și actuala albie a Dimboviței
12	Propr. comunei	„	—	„
13	„ „	Calea Cotroceni	—	Șos. Cotroceni
14	Propr. Dlui G. Lurtz și a Dnei Procupoia	Calea Cotroceni	—	La ambi, grădini
15	Proprietatea Dnei Procupoia	Nu este		Grădina
16	Proprietatea comunei	„		Actuala albie a Dimboviței și grădină
17	Proprietatea Cornei și repozatu Dnu Lazarescu	„		Actuala albie a Dimboviței și 2 grădini
18	Propr. Comunei și Alex. Hristea	Sf. Elefterie	26	Actuala albie a Dimboviței, loc cu case
19	Proprietatea comunei	„	nare	Str. cu Podul
20	Comuna și d-na Zinca Spiroica	Sf. Elefterie		Actuala albie a Dimboviței și locu cu case
21	Comuna	Grădina cu Cai	nare	Actuala albie a Dimboviței și 1 loc viran
22	Comuna și Dl Vasile Sarafu	„	47	Actuala albie a Dimboviței și 1 loc cu case
23	Comuna și Dl Vlădoianu (funcționar)	Nu este	nare	„
24	Comuna și Dnu T. Vășilescu	Grădina cu Cai	43	„
25	Comuna și Dnu C. D. Hina	„	39	Actuala albie a Dimboviței și grădina cu case

1	2	3	4	5
26	Comuna și Dnu I. Ver- nescu	"	37	Actuala albie a Dimboviței și 1 loc cu o ruină
27	Comuna și Dnu M. Min- culescu	"		Actuala albie a Dimboviței și grădina
28	Comuna și Dnu Oppler beraru	"	nare 29	Actuala albie a Dimboviței și 1 loc cu case
29	Comuna și Dnu Alb. Focșă	"	nare 27	"
30	Comuna	Apollon	nare	Str. și Podul
31	Dnu M. Nicolau	Gradina cu Cai	11	Gradina cu case
32	Comuna și Dnu C. An- ghelovici	"	11	Actuala albie a Dimboviței și gradina cu case
33	Comuna și Dnu Zipter photograf)	Roselor Roselor	24 24	Case și grădină
34	Tache Mimi	"	12	1 loc cu o ruină
35	Comuna și Dnu Metaxa	Nu este	nare	Actuala albie a Dimboviței și loc
36	Comuna	"	—	Actuala albie a Dimboviței și 1 loc rascumpărat de onor Primărie
37	Comuna și Dnu N. Ma- geanu	Plevnei	nare 67	Actuala albie a Dimboviței și grădina cu case
38	Comuna și Dnu Tache Mimi		nare 65	Actuala albie a Dimboviței, loc cu case
39	Comuna și Dna B. Mi- tulesa	Plevnei	nare 63	Actuala albie a Dimboviței cu case
40	Comuna și Dnu Gherasi	"	nare 61	Actuala albie a Dimboviței și curtea cu case

1	2	3	4	5
41	Comuna și Statulu	"	59	Actuala albie a Dimboviței și Casar- ma
42	Comuna și Dnu A. Triandafil	"	57	"
43	Comuna și Dnu N. A- postol	"	55	Casa cu curte și stradă
44	Dnu. P. Gheorghiu și Comuna	"	51	Case cu curte și stradă
45	M. Ilescu și comuna	Plevnei	51	Prăvălii și stradă
46	Elena Ilescu și comuna	"	49	"
47	G. Caingiopulo	"	49	"
48	Comuna	Sf. Ilie	nare	Stradă și podul
49	Dnu. M. Eustațiu	Plevnei	47	Grădina cu case
50	A. Lambru	"	45	Loc cu case
51	C. Movilă	Pompierilor	5	Grădina cu case
52	Comuna și statul	Pompierilor	nare	Actuala albie a Dimboviței și Casar- ma Pompierilor
53	Dnu. I. Costner	Izvor	4	Case cu curte
54	Comuna și Dnu. Chiriak	"	2	Actuala albie a Dimboviței și curtea cu case
55	Moștenitorii Petrovici și Comuna	Mihai Vodă	6	Case cu curte și actuala albie a Dim- boviței
56	Comuna și Dnu. Mar- doros	"	nare 6	Actuala albie a Dimboviței și prăvă- lia cu curte
57	Moștenit. Dlui. Petro- vici și Comuna	"	6	Prăvălii și actuala albie a Dimboviței
58	Comuna	Pompierilor	nare	Str. și podul Pom- pierilor

1	2	3	4	5
59	Th. Naum	Mihai Vodă	4	Case cu curte
60	Statul	"	5	Prefectura Ilfov
61	Comuna și I. Rîureanu	Rîureanu	8	Case cu curte și actuala albă a Dimboviței
62	Comuna	"	6	Hotel Neubauer
63	Dnu. St. Bellu	Calea Victoriei	1	Grădină
64	Comuna	Rîureanu	nare	Strada și podul
65	Giță Ionescu	Rîureanu	11	Case cu curte
66	Dnu. Dr. Chaland	Rîureanu	13	Case cu curte
67	Statul	B. Măgureanu	7	Gimnaziul Sf. Sava
68	Gl. Florescu	"	8	Grădina cu case
69	Comuna și Dnu. Poppu	"	nare 15	Str. și 1 curte cu case
70	Dnu. I. Cociu	"	10	Case cu curte
71	Dna. Ecath. Bunescu	Brîncoveanu	20	"
72	Epitropia Dlor. Porumbaru	B. Magurey	10	"
73	Comuna	Brîncoveanu	nare	Strada
74	I. Sahariescu	"	18	Case
75	Palatul Domnița Joița Brîncoveanu	"	9	Case cu grădină
76	Comuna și Dl. Lachovary	Rahovei	nare	Actuala albă a Dimboviței și casele Inst. Seicaru
77	Comuna	"	nare	Str. și podul de piatră
78	"	24 Ianuarie	"	Piața 24 Ianuarie

1	2	3	4	5
79	Ephor. Spit. Brîncov.	Caldarar	"	1 curte
80	Comuna	"	"	Strada
81	Dni. V. Joan și Ioan Ionescu	"	18	Pravalie
82	Epitrop. Bis. Sf. Vinert	"	20	"
83	Anica Stroescu	"	11	"
84	" "	"	11b	"
85	Elena Ionescu și Comuna	Municipala	6	Prav. și stradela Halei Ghica
86	Lita Georgescu	"	11	Prăvălie
87	Ghița Stroescu	"	9	"
88	Nae Caffegiu	"	7	"
89	Prințul Bibescu și Comuna	Nu este	nare	Gradina și actuala albie a Dimboviței
90	Comuna și Dnu. L. Semo	Șerban Vodă	nare 60	Actuala albie a Dimboviței și prăvalii
91	Comuna și Dnu. George Nicolae	"	62	Actuala albie a Dimboviței și pravalie
92	Comuna și Dnu. Haim Russu	"	nare 64	"
93	Comuna	"	nu	Strada și podul Șerban Vodă
94	"	Nu este	nu	Pescăria și actuala albie a Dimboviței
95	Comuna și Bis. Spaniolă	Negr Vodă	nare	Actuala albie a Dimboviței și Biserica Spaniolă
96	Louis Tyrene și Comuna	"	"	Case cu curte și actuala albie a Dimboviței

1	2	3	4	5
97	Comuna și Dnu. Anton Franzelar	Negr Vodă	nare	Case cu curte
98	Comuna	Fundatura Kovelor	nare	Actuala albie a Dimboviței și fundătura Kornelor
99	Comuna și Dnu. Anderle	Radu Vodă	23	Actuala albie a Dimboviței și gradina cu case
100	Comuna și Dnu. Chigoros	Radu Vodă	nare 25	Actuala albie a Dimboviței și gradina
101	Comuna și Ephoria Spit. Civile	"	27	Actuala albie a Dimboviței, gradina Spit. Mat.
102	Comuna și Petrache Cojocar	Din Șerbi	22	Actuala albie a Dimboviței, case cu curte
103	Aut. Musetian	"	24	Case cu curte
104	Ivanciu Rogojinaru	"	26	"
105	Eolf Israilovici	"	28	Case fără curte
106	T. Micșulescu	Pitagora	36	Gradina cu case
107	Manahem Cohen	"	38a	"
108	" "	"	38	"
109	Fiala Carol	"	40	Curte cu case
110	Pavel Ruban	"	42	1 loc desgrădit cu case
111	Comuna	Radu Vodă	nare	1 groapa de nisip
112	Comuna	"	—	Strada și pod
113	Comuna	Aurora	—	Actuala albie a Dimboviței și strada Aurora
114	Dtru. Hgi Ioan	"	nare 47	Actuala albie a Dimboviței și curte cu case

1	2	3	4	5
115	Comuna și Dtru. Hgi Ioan	"	nu 47	"
116	Comuna și Ghiță Velcu	Splaiului	nare	Strada și podul
117	Comuna		nu	
118	Comuna și Dnu. T. Ciolacu	"	nu 9	Actuala albie a Dimboviței și 1 loc cu case
119	Numa T. Ciolacu	Năsturel	4	1 loc desgrădit
120	Comuna și Costache Ienache	"	nu 6	Actuala albie a Dimboviței și case cu curte
121	Comuna și Ștefan Durniturcu	"	8	"
122	Petru Sandu	Năsturel	10	Loc cu case
123	Maria Stanciu	"	12	"
124	Niță Ghiță	"	14	"
125	" "	"	16	"
126	Comuna	"	nu	Strada cu podul
127	Elias Buchov.	Aurora	29	Curte cu case
128	Stancu Dragon	"	29	"
129	Iosef Cocian	"	31	"
130	Gheorghe Dtru.	"	27	"
131	Ludvig Bruner	"	25	"
132	Friedrich Tilk	"	23	"
133	Dna. Maria Badu	"	21	Grădină cu case
134	Tănase Marcu	"	19	Case cu grădină
135	Stancu Drăgan	"	17	"
136	Valbula Schmel	"	15	"
137	Proprietatea comunei	Nu este	nare	O ulicioară fără nume

1	2	3	4	5
138	Pascu Ioan	Tăbăcarilor	53	Case cu curte
139	" "	"	55	Grădina
140	Ghiță Stănescu	"	57	1 loc viran cu 1 câșcioară
141	Ioniță Borășelu	"	59	1 loc cu case
112	Comuna și Uța Mathe- iasca	Mirelui	63	Actuala albie a Dîmboviței și o curte
143	Comuna	"	nare	Actuala albie a Dîmboviței, strada
144	Petre Bragagiu	Aurora	13	1 loc desgrădit
145	M. Ștefănescu	"	11	1 loc cu case
146	M. Ștefănescu	"	9	1 loc cu case
147	Sachelarie Ioan	"	7	Gradina cu case
148	M. Cappelianu	"	5	"
149	Dumitru Sima	Calea Văcărești	168	"
150	Dumitru Sima	"	nare	Loc viran
151	Propr. comunei	"		Actuala albie a Dîmboviței cu strada Vacărești
152	Mathei Vlădescu și co- muna	Calea Văcărești	170	Un loc neîmprej- muit și strada dim- prejur
153	Velicu Petru și comuna	"	174	Casa cu curte și actuala albie a Dîm- boviței
154	Comuna, Lemaitre	"		Str. și pod de fier
155	Comuna și Dnu.	Nu este		Grădina, aleia apei feruginoase st. M. ș.a.a.d.
156	Comuna și Dnu. Petre Grădișteanu	Nu este	nare	Actuala albie a Dîmboviței și gradina

1	2	3	4	5
157	Comuna, Iene Mathei	Taieri	5	Str. Morilor și 1 loc cu case
158	Anghel Pîrvu	Taieri	7	Gradină
159	Ioan Constandin	Anghelului	5	Gradina cu cai
160	Petru Grădișteanu	"	7	Gradină
161	Dobre Sandu	"	9	Vie cu case
162	V. Theodor Vaduva	"	11	Case cu curte răs-cumparate de onor Primarie
163	Ștefan Zaharia	Anghelul	13	Case cu curte, răs-cumparate de onor Primarie
164	Iofcu Tanase	"	31	"
165	Smaranda Vaduva	"	29	"
166	Dtru. Dobrescu	"	27	"
167	Valciu Dtru.	"	25	Gradina, răscump. de onor. Primarie
168	Stanca Gheorghe	"	23	Gradina cu case
169	Elisabetha Ioan vaduva	Tăieri	27	"
170	Comuna	"	nare	3 locuri răs. de onor. Primărie
171	Petru Măcelaru	"	31	Vie cu case
172	Comuna	"	nu	Strada
173	Marin Goerge	"	37	Case cu curte
174	Alex. Hristea	"	38	Case cu curte și vie
175	Comuna	"	40	Case și loc depen-dințe de horel P.

1	2	3	4	5
176	Comuna	Taicri	nare	Podul de fier
177	Comuna	Nu este	nare	Gradina de zarzavat
178	Dna. Sofia Florian			Curte cu case
179	Comuna si Toma răpi-satul	Nu este		Via rascump. de onor Primărie
180	Dtru. Ionescu	Nu este		Vie
181	Alex. Poppescu și comuna			Vie și actualul canal al Dimboviței
182	Comuna și dl. Mihalache de la Teere	Nu este		Actualul canal și vie

Anexa II

Arh. St. Buc. Pr. Or. Buc.
 Dos. 1505 1880 —
 filele 2, 3, 24, 25, 26, 27

TABLOU
 DE TOȚI PROPRIETARII CE CAD PE NOUL TRASEU
 AL DÎMBOVIȚEI,
 ÎNCEPÎND DE LA PODUL GROZĂVEȘTI PÎNĂ LA VITAN.

Partea dreaptă

Nr. crt.	Numele și prenumele proprietarului	Strada	Nr. casei	Observațiuni
1	2	3	4	5
1	Proprietatea comunei	Grozăvești		Șoseaua și Podul Grozăvești și loc viran
2	Proprietatea comunei	„		Actuala albie a Dimboviței
3	Proprietatea statului	„		Calea ferată cu Podul
4	Dnu. Lefsel	Plevnei	193	Loc de curte
5	Proprietatea comunei	„	—	Actuala albie a Dimboviței
6	Loc viran	„	—	Grădină deschisă cu copaci
7	Marița Saftică	„	—	Grădinărie
8	Brănescu	„	—	Grădinărie
9	Loc viran	„	—	Albia Dimboviței veche
10	Dnu. Vernescu	Calea Cotroceni	14	Grădină
11	„ Vernescu	„ „	14	Casă și loc viran
12	Proprietatea comunei	Cotroceni	—	Calea
13	George Lurtz	Cotroceni	1	Casă și grădină

1	2	3	4	5
14	Proprietatea comunei	Cotroceni	—	Uliță înfundată
15	George Dimitrescu	Cotroceni	7	Casă și curte
16	Mdm. Procopoi	„	—	Grădinărie
17	Dnu. Florescu	„	—	Grădinărie
18	Loc viran	„	nare	Loc sterp
19	Alexandru Hristescu	Sf. Elefterie	28	Casa și curte
20	Proprietatea comunei	Elefterie	—	Podul și strada
21	Mihalachi Lurtz	Elefterie	nare	Loc viran
22	Mdam. Loran	Elefterie	nare	Casă și grădină
23	„ Mimi	Apollon	19	Grădină
24	Proprietatea comunei	„	—	Podul și strada
25	Madam Nicolau	Grădina cu cai	11 a	Casă și grădină
26	Propr. comunei	„	—	Actuala albie a Dîm- boviței
27	Nae Polaunon	Roselor	nare	Casă — curte
28	Leanca Petri	Roselor	nare	Curte
29	Stemachi George	Roselor	20	Curte
30	Tudorița Ștefănescu	„	28	Casă și curte
31	Loc viran	„	26	Loc sterp
32	Propr. comunei	„	—	Stradă
33	Zipser (fotograf)	„	24 și 24 b	Case și curte
34	Leanca George Petroviță	„	22 și 24 b	Case și curte
35	Tachi Mimi et Milaksa	„	12	Casă și curte
36	Propr. comunei	„		„ „

1	2	3	4	5
37	„ „			Actuala albie a Dimboviței
38	Spate et Nagelmaier	Roselor	2	Casa și curte
39	Propr. statului	Plevnei	—	Casarma Pompierilor curte
40	„ comunei			Albia Dimboviței
41	Petre Guttoff	Izvorului	18	Casa și curte
42	A. Trianadir	Plevnei	57	Curte
43	Nicolai Apostol	„	55	„
44	P. Georgiu	„	53	„
45	Marița Iliescu	„	51	„
46	Elena Iliescu	„	49	„
47	G. Coinjopulu	„	49 b	„
48	Propr. comunei			Albia Dîmboviței
49	Teodorescu Dumitru	(Sf) Ilie	1	Curte
50	Propr. comunei	Sf. Ilie		Podul cu strada
51	Propr. comunei	Sf. Ilie	—	Albia Dimboviței
52	Boteanu	„	4	Casă și curte
53	Thanafse Ionescu	Izvorulu	16	Curte
54	Domnu Ciufila	„	14	Casă și curte
55	Elena Papovitcu	„	12	Curte
56	Madam Ioșchie	„	10	Casă și curte
57	Teodora Antona	„	8	Casă și curte
58	Dmnu. Geleşescu	„	6	Casă și curte
59	Castner Iosef	„	4	„ „
60	Dmnu. Brailoi	„	1	Casă
61	Propr. comunei	„ și M. Vodă		Stradă

1	2	3	4	5
62	Madam Scărlătescu	Mihai Vodă	10	Casă
63	Cunuto Suțu	Poliției și M. Vodă		Casă și curte
64	Propr. comunei	Poliții		Strada
65	Prefectura jud. Ilfov	Mihai Vodă	5	Curte și grădină
66	Goroveanu	Reureanu	nare	Loc de curte
67	Popa Russu	„	10	Casă și curte
68	I. Reureanu	„	8	Casa (Institut Ber- gamerter)
69	Propr. comunei	„	—	Strada
70	Slama	„	15	Casă
71	Propr. comunei	„	—	Albia Dîmboviței
72	„ statului	Bis. Măgu- reanu	6	Curte și bucătărie a Gymnasium Sf. Szavu
73	Epitropia Grigori Florescu	„ „	8	Casă și curte
74	Propr. comunei	„ „	10	„ „
75	Epitropia Dnu. Porumbaru	Brîncoveni		Strada
76	Zoița Brîncoveanu	„	9	Casă și curte
77	Propr. comunei	„		Albia Dîmboviței
78	Lachovari	Rachovii	4	Casă și curte
79	Dmnu. Divanu	„	6	Casă
80	Propr. comunei	Rahovii		Stradă
81	„ „	„		Piață
82	Spitalu Brîncoveanu	Căldărari		Curte și bucătărie
83	Bis. Sf. Vinere	Căldăraru	20	Casă
84	Serafim Fanni	„	22+24	Case

1	2	3	4	5
85	Spitalu Brîncovan	Caldararu		Magazie de lemne
86	Propr. comunei	"		Strada
87	Anica Dumitrescu	"	13	Casă
88	Biserica Luterană	"	15	Casă
80	Dmnu. Miercușu	"	17	"
90	Elena Ionescu	Municipa- litatea	6+8	Case
91	Propr. comunei	"		Strada
92	Ghiță Dumitrescu	"	11	Casa și curte
93	Șița Georgescu	"	13	" "
94	Bilercu	"		Grădină
95	Dmnu. Buchorcoeen	Șerban Vodă	68	Casă și curte
96	Prop. comunei	"		Podul și strada
97	" "	"	65	Casă și curte
98	Lazăr Semmu	Dimboviți drept		Casă
99	Elyas Cohen	Radu Vodă	7	Grădină
100	Mdm. Oreșenu	"	9	"
101	Iancu Buchon	"	11	"
102	Elena Teodoridis	Oițele	3	Curte grădină
103	Propr. comunei	"		Strada
104	Marinca Luca	"	4	Grădină curte
105	Menachem Koen	Radu Vođă	17	Grădină
106	Panaît Sordaru	"	19	"
107	Anton Franzelaru	Fundătura Cornelor	21	Grădină și casă
108	Anton Andele	Radu Vodă	23	Grădină
109	Nicolai Kigerassi	"	25	"

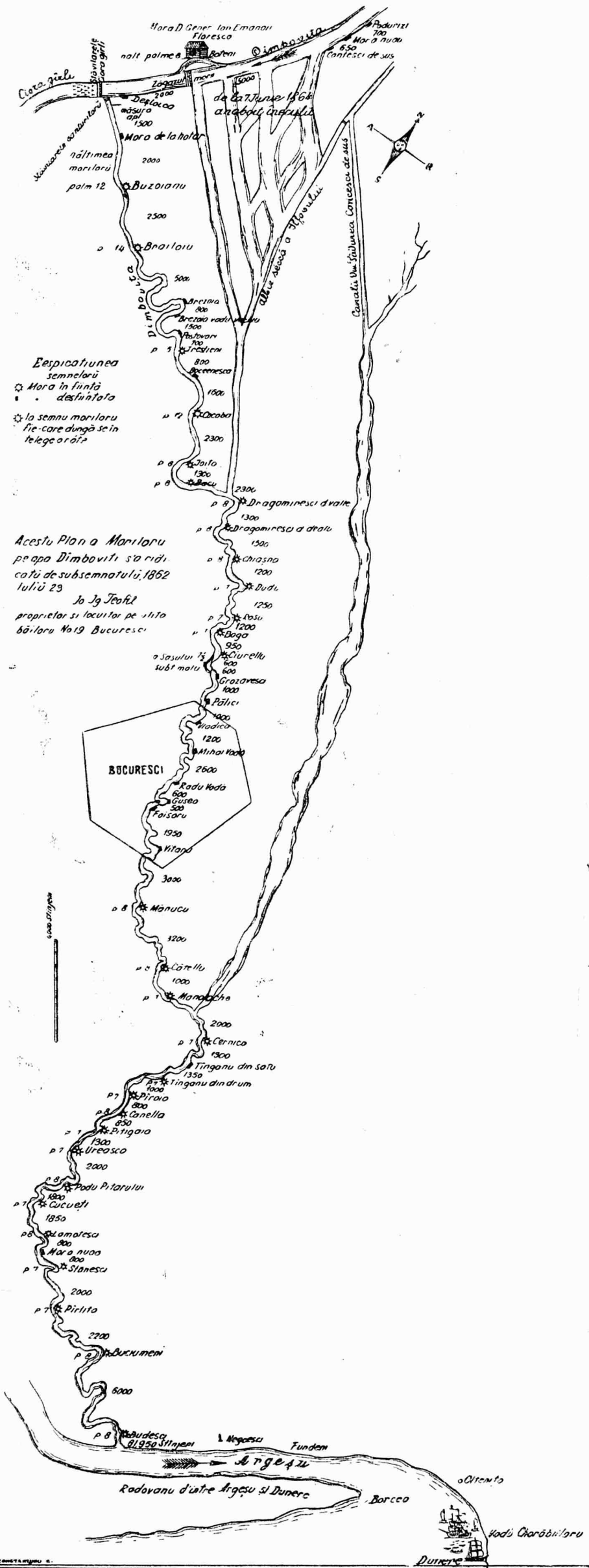
1	2	3	4	5
110	Propr. Eforia	Radu Vodă	27	Casă (Maternitatea)
111	Propr. comunei	"		Albia Dîmboviței
112	Wolf Israelovici	Din Sirbi	28	Curte
113	Propr. comunei	"		Albia Dîmboviței
114	Niță Stroeescu	Radu Vodă	29	Casă curte
115	Aleco Popescu	"	31	"
116	Bis. lui Bucur	"		Curte
117	Marița Petrovici	"	35	Casă curte
118	Propr. comunei	"		Strada
119	Mihalachi Voiculescu	"	34	Casă
120	Stefan Petroni	Dîmboviței Drept	2	Casă curte
121	Propr. comunei	"		Stradă
122	Neagu Iuon	"	4	Casă curte
123	Lambru Pescar	"	6	"
124	Mdm. Frank	"	8	"
125	Tinca Dumitrescu	"	10	"
126	Madam Hajucă	"	20	"
127	Dmnu. Varilan	"		"
128	Dmnu. Mihaluși	"	24	"
129	Dumitru Bercinenu	Dintre Gîrle	nare	Casă
130	Petre Iuon	Fundătura Nertoși	32	Case curte
131	Propr. comunei	Dîmb. Drept		Podul, și albia Dîmb.
132	Maria Georgiu	"	52	Case curte
133	Marin Teodorescu	"	54+56	"
134	Marin Ene	"	58	"

1	2	3	4	5
135	George Ilie	Dîmb. Drupt	60	„
136	Nicolau Mitană	„	62	„
137	Stancu Juon	Tăbăcarilor	45	Casă
138	Pascu Stan	„	47	„
139	Marin Radu Popa	„	49	„
140	Radu Velciu	„	51	„
141	Pascu Ioan Brutaru	„	53+55	Casă curte
142	Propr. comunei	„		Stradă
143	Todorachi Precupețu	„	57	Casă curte
144	Ioniță Revașellu	„	59	Case
145	Nițu Getta	„	61	Loc viran
146	Mdm. Dovoloc	„	67	Casă curte
147	Mdme. Kreener	„	69	„ „
148	Propr. comunei	„	—	Albia Dîmboviței
149	Tachelari Iuon	„	nare	Casă — grădină
150	Mihalciu Kapelanu	Aurora	5	Grădină
151	Dumitru Simma	Văcăresci	—	Curte
152	Propr. comunei			Albia Dîmboviței
153	„ „	Văcăresci	—	Loc viran
154	Mathie Vledescu	„	nare	Loc viran
155	Velicu Petre	„	174	Casă curte
156	Costachi Stănescu	„	176	„ „
157	Ioniță George	„	178	„ „

1	2	3	4	5
158	Propr. comunei	Văcăresci		Stradă
159	Apele feruginoase	„	nare	Puțul
160	Propr. comunei	„ și Tăbăcarilor		Strada
161	Ioniță Stănescu	„	180	Curte — case
162	Nicolai Dragnee	„	197	Stradă — curte
163	Dmnu. Grădișteanu	Morilor	nare	Grădină
164	Ene Mathec	Tăierei	5	Grădină
165	Angel Purvu	„	7	„
166	Leanca Văduva	„	9	„
167	Pandele Zone	Angelo Fund. mare		Grădina, loc viran
168	Dumitru Stan	Angelo	5	Grădină
169	Juon Costandin	„	5	Casă grădină
170	Petre Gredișteanu	„	7	Curte case
171	Propr. comunei	„		Strada
172	Stefan Specieru Georgiu	Tăierii	17	Grădina
173	Ivan Dobre	„	19	Curte casa
174	Tanasse Iofcu	„	31	Curte casa
175	Stefan Specieru Georgiu	„	19	Loc viran
176	Enachi Dumitru	„	21	Casă curte
177	Iuon Dumitru	„	21	„
178	Stoian Costandin	„	23	Loc viran

1	2	3	4	5
179	Moră Mărculescu	Taierei	25	Casă curte
180	Elisaveta Ionesca	„	27	„
181	Propr. comunei	„		Strada
182	Dumitru Agion	„	36	Grădină curte
183	Alexandru Hristea	„	38	Via grădina
184	Proprietatea comunei	„		Loc viran în dosul taierii
185	„ „			Grădinărie
186	Sofia Florian		nare	Grădină
187	Sofia Florian			Via
188	Thoma Reposatu			Via
189	Dumitru Ionescu			Via
190	Alexandru Popescu			Via
191	Dmnu. Ivanciu			Via
192	Proprietatea comunei			Albia Dimboviței

HARTA MORILOR pe apa DIMBOVIȚA

Espicatuinea
 semnelor
 Mora în linia
 desființată
 la semu morilaru
 fie-care dungă se în
 telege orăz

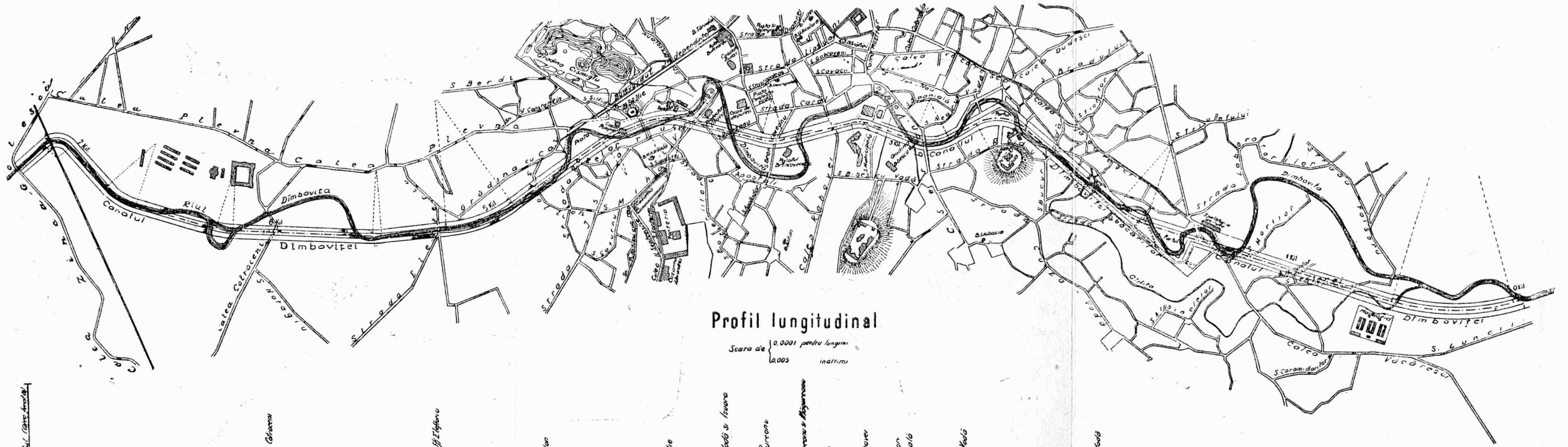
Acestu Plan a Morilaru
 pe apa Dimbovița s'a ridi-
 catu de subsemnatulu, 1862
 Iuliu 23
 Io Jg Teofil
 proprietar și locuitor pe mla
 băiloru No 19 București

Planul morilor de pe Dimbovița ridicat în anul 1862.

Proiectul Regulării și Canalizării DAMBOVIȚEI

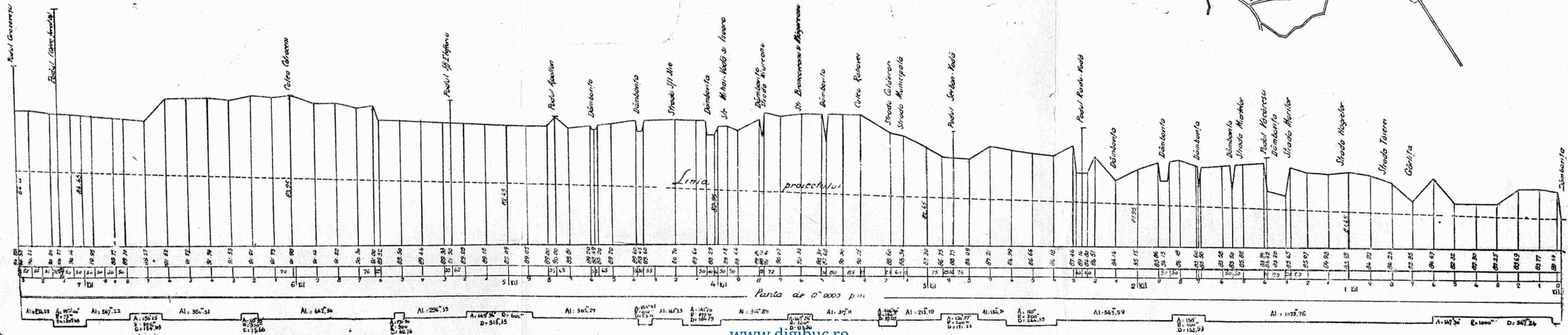
Plan general.

Scara de $\frac{1}{10000}$

Profil longitudinal

Scara de $\frac{1}{2000}$ pentru lungimi
 $\frac{1}{1000}$ înalțimi

CUPRINSUL

Capitolul I

Alimentarea cu apă a Bucureștilor . . . 3

Capitolul al II-lea

Canalizarea Dîmboviței 106

Capitolul al III-lea

Asanarea lacurilor din nordul Capitalei. 151

Tehnoredactor : ALEX. ȚINTĂREANU

*Dat la cules 18.09.1966. Bun de tipar 29.10.1966.
Apărut 1966. Tiraj 1500 ex. broșate. Hirtie
scris I A de 80 g/m. Format 61×86 16. Cost
ed. 11. Cost tipar 12,50. A. nr. 014044.*

Tiparul executat sub comanda nr. 564 la
Întreprinderea Poligrafică „Tiparul”, str. Izvor
nr. 137, București, Republica Socialistă România

Lei 17. — Lei